

ŞANLIURFA SIRA GEÇESİ

ABUZER AKBIYIK

ŞANLIURFA SIRA GECESİ

ABUZER AKBIYIK

..	111
...	111
..	113
LAR	
...	113
..	113
..	114
..	114
..	116
..	117
..	121
...	121
..	122
..	122
..	123
..	124
..	125
..	125
..	126
..	127
..	127
..	128
..	128
..	129
..	130
..	130
..	132
..	133
..	133
..	134
..	136
..	137
..	137

BİRİNCİ BASKI : Mart- 2006

ISBN : 975-00967-0-3

Yazışma Adresi : Abuzer AKBIYIK
Atatürk Bulvarı Şanlıurfa İşhanı Kat:4 No:414
ŞANLIURFA
Tel : 0 414 313 43 63 – 316 03 49
Faks : 0 414 313 88 35
Web : www.abuzerakbiyik.com
E-mail : abuzer@abuzerakbiyik.com

Dizgi : Selâhaddin E. GÜLER

Tashih : İbrahim TEZÖLMEZ
Selâhaddin E. GÜLER
S.Sabri KÜRKÇÜOĞLU
M. Hulusi ÖCAL

Ön Kapak Fotoğrafi : S.Sabri KÜRKÇÜOĞLU

Arka Kapak Fotoğrafi: : Lütfi ÖZARSLAN

Baskı : Elif Matbaası – Tlf: 0.414 314 14 68
ŞANLIURFA

İÇİNDEKİLER

TAKDİM / Yusuf Yavaşcan - Şanlıurfa Valisi	9
DOĞUŞTAN MARKA BİR ŞEHİR / A.Eşref Fakıbbaba-Bld.Bşk.	11
ŞANLIURFA VE MUSİKİ / Musa Kaldı-Musiki Cemiyeti Bşk.	13
ÖNSÖZ / Abuzer Akbıyk Folklor Araştırmacısı -Yazar	15
BİRİNCİ BÖLÜM.....	17
I. GİRİŞ	17
III. ŞANLIURFA HAKKINDA	23
1. Şanlıurfa Tarihi.....	23
2. Peygamberler Şehri Şanlıurfa.....	24
IV. ŞANLIURFA KÜLTÜR TARİHİ VE SIRA GECELERİ	27
1.Şanlıurfa Kültür Tarihine Kısa Bir Bakış	29
2. Sıra Geceleri ve Müzik Kültürü	39
3. Dağ-Bağ-Bahçe Gezmeleri ve Sıra Geceleri	47
4. Sözlü ve Yazılı Kaynaklarda Sıra Gecesi	51
5. Sıra Gecesi ve Ahilik.....	57
6. Şanlıurfa Kurtuluş Savaşında Sıra Gecelerinin Önemi.....	61
A. Şanlıurfa'da Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kurulması	
Çalışmalarının Başlaması	61
B. Şanlıurfa'nın İngilizler Tarafından İşgali.....	62
C. Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin Kurulması	63
D. Şanlıurfa'nın Fransızlar Tarafından İşgali.....	66
V. KAVRAMLAR.....	75
1. Sıra Gecesi	75
2. Sıra Günü.....	75
3. Sıra Gezme	76
4. Sıra Arkadaşlığı	76
5. Sıra Başkanı	76
6. Sıra Kasası.....	76

VI. SIRA GECESİ GRUBUNUN KURULUŞU.....	78
VII. SIRA GECESİ ORGANLARININ SEÇİMİ VE İŞLEYİŞİ.....	79
VIII. SIRA BAŞKANI VE GÖREVLERİ	82
1-Sıra Grubunu Temsil Etme.....	82
2-Sırada Disiplini Sağlama	82
3-Sıra Arkadaşlarının Aldığı Kararları Uygulama	82
4-Sıra Arkadaşları Arasında Organizasyonu Sağlama.....	82
5-Sıra Arkadaşları Arasındaki Problemleri Halletme	83
IX. SIRA GECELERİNDE GİYİM.....	83
X. SIRA GECELERİ VE KURALLAR	84
1. Sıraya Geliş	84
2. Sırada Oturma Düzeni.....	84
3. Sırada Misafir Ağırılama	85
4. Sırada Disiplin.....	85
XI. SIRA GECESİNDE SOHBET VE MÜZİK	86
1. Sırada Sohbet.....	86
2. Sırada Müzik.....	87
XII. SIRA GECELERİNDE İKRAMLAR	90
1. Sırada Acı Kahve ve Çay İkramı	90
2. Sırada Çiğköfte İkramı	92
A. Çiğköfte İçin Gerekli Malzemeler.....	93
B. Çiğköftenin Yanında Gerekli Malzemeler	94
C. Çiğköftenin Hazırlanması	94
D. İyi Çiğköftenin "Püf" Noktaları.....	95
E. Çiğköfte'nin Kıvamı ve Test Edilmesi	96
F. Çiğköfteyi Tavana Fırlatma Hadisesi	97
G. Çiğköfte'nin Doğuşu İle İlgili Efsane	101
H. Diğer Köfte Çeşitleri	101
3. Sırada Salata İkramı	102
4. Sırada Tatlı İkramı	102
A. Şıllık Tatlısı	103
B. Katmer	104
1. Yüzük Fincan Oyunu	105
2. Yüzüğü Parmağa Geçirme Oyunu	107
3. Tolaka Oyunu	107
XIV. SIRA GECELERİNİN YAPILDIĞI MEKÂNLAR	109
XV. KADINLARDA SIRA GECESİ	110

İKİNCİ BÖLÜM	111
TURİZM VE TANITIM AMAÇLI SIRA GECELERİ	111
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	113
ŞANLIURFA'DA SIRA GECELERİNİN DIŞINDAKİ TOPLANTILAR	113
1. Sahaniye	113
2. Harefene	114
3. Oda Geleneği.....	114
4. Bağ-Bahçe-Dağ Gezme ve Yatı Geleneği	116
5. Asbap Gecesi.....	117
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	121
SIRA GECELERİ İLE İLGİLİ ANEKDOTLAR.....	121
1. Sıra Gecesinde Misafir Uğurlama	122
2. Bir Cenazemiz Var	122
3. Bana Hayırlı Olsun Deyin.....	123
4. Bu Fasıllı Bitsin Geleyim.....	124
5. Ne Zaman Usta Oldu?	125
6. Bu Takımda İş Yok.....	125
7. Korkarım ki Sen Benden Makam Öğreniyorsun	126
8. Gazeli Öğrenmek İçin	127
9. Harp Çıktı Haberiniz Yok mu?	127
10. Mırınê Hoca: "Tatlı Böyle Yenir"	128
11. Paltomun Altındaki Bendim	128
12. Hacı Nuri Hafız ve Misafir	129
13. Buluntu Hoca ve Bir Müzik Fasıllı	130
14. Mukim Tahir'in Müzik Merakı	130
15. Sarhoşa Verilen Ders.....	132
16. Sıraya Gelmeyene Ceza.....	133
17. Yatağını Yorganını Satıp Sıra Yapan	133
18. Kanlı Mağara'nın Öyküsü.....	134
19. Beni Tatlıdan Doymur	136
20. Sırada Verilen Bir Ders	137
21. Sırada Yemekle İlgili Bazı Şakalar.....	137

BEŞİNCİ BÖLÜM	141
SIRA GECESİ İLE İLGİLİ YAZILAR	141
1. Urfa Geceleri / Zübeyir Yetik	141
2. Turizm Derneği'nin Başarısı / Mehmet H. Öcal	144
3. Sıra Gecelerimiz / Nuri Sesigüzel	145
4. CRR'de Sıra Gecesi Şöleni / Osman Güzelgöz	147
5. İstanbul'da Bir Sıra Gecesi / Abuzer Akbıyık	149
6. Çiğköfte Şov / Abuzer Akbıyık	151
7. Sıra Gecesi, Sıradan Bir Gece Değildir / Abuzer Akbıyık	153
8. Sıra Gecesi mi, Sıradan Gece mi?-1 / Adil Rastgeldi	155
9. Sıra Gecesi mi, Sıradan Gece mi? - 2 / Adil Rastgeldi	157
10. Sıra Gecesi / Ülkü Parlakyıldız	159
11. Sayın Vali Dilek'in Sıra Gecelerine İlgileri / A.Naci İpek	161
12. Sıra Geceleri ve Sıradan Geceler / Dr. Müslüm Sunay	163
13. Güneydoğu Anadolu Projesi Çerçevesinde Türk Halk Müziğinin Yeri ve Önemi / Prof. Dr. Can Etili Ökten	166
14. Sıra Gecelerinde Samimiyet, Sevgi / Osman Bengisu	167
15. Sıra Gecesi Geleneği / M.Atilla Maraş	168
16. Urfa Sıra Geceleri Müzik Geceleri mi? / S. E. Güler	169
17. Tenekeci Mahmut / Muhsin Öztürk	171
18. Kazancı Bedih'e Hoyrat / Aydın Hatipoğlu	172
19. Sıra Sıra Gidiyor, Sıra Gecemiz / Ahin Güneş	174
20. Urfa'da Bir Sıra Gecesi / O. Güzelgöz – A. Akbıyık	176
21. Söylenceler Ülkesi Urfa / Mehmet Yahşin	178
22. Redd-i Miras / Can Dünder	180
23. Bir Gelenek "Sıra Geceleri" / Müsbah Hicri	181
24. Sıra Geceleriyle Yaşatılan Kültürümüz / Halit Güllüoğlu	187
25. Sıra Gecesi Densizlikleri / Sedat Atilla	189
26. Babamızın Sıra Geceleri / A. Cihat Kürçüoğlu	192
27. Sıra Geceleri / Fuat Rastgeldi	194
28. Şanlıurfa Müzik Kültürü / S. Sabri Kürçüoğlu	196
28. Sıra, Harfane ve Reyhanî Geceleri / Emre Tacir	198
29. Sıra Arkadaşlığı / Mehmet Hulusi Öcal	200
30. Etkileşim Açısından Sıra Gecesi / Medaim Yanık	203
31. "Sıra Gecesi"nden "Yaran Meclisi"ne / Abuzer Akbıyık	211

ALTINCI BÖLÜM	225
I. SIRA GECESİ İLE İLGİLİ ŞİİRLER	225
1. Sıra Gecelerinde / Mehmet Hulusi Öcal	225
2. Urfa Sıra Geceleri / İbrahim Tezölmez	227
3. Sıra Gecesi / Aşık Sabri Culpan	230
4. Sıra Gecelerinde / Ahmet Gözühoş	231
5. Sıra Geceleri / Şükrü Algın	233
6. Sıra Gecesi / Mehmet Ali Çadırcı	234
7. Çiğköfte / Mehmet Hulusi Öcal	236
8. Çiğköftemiz / A. Naci İpek	237
9. Ders / Mehmet Hulusi Öcal	239
10. Urfam Üstüne / Necip Mirkelamoğlu	240
II. SIRA GECESİ İLE İLGİLİ TÜRKÜLER	241
1. Köfte Başımın Tacı / Hulusi Kılıçarslan – M. Delioğlu	241
2. Aşam Çiğköfte Oldu / Bedir Çağlayan – Ahmet Yamacı	243
3. Urfa Sıra Gecesi / Musa Kaldı	244
4. Urfa'nın Sıra Gecesi / Necmi Kıran	245
5. Sıra Gecesi Türküsü / Naci Yoluk	247
III. SIRA GECESİ İLE İLGİLİ MANİLER	248
YEDİNCİ BÖLÜM	251
I. SIRA GECESİ'NİN DÜNÜ BUGÜNÜ (AÇIK OTURUM)	251
SEKİZİNCİ BÖLÜM	279
I. MEDYADAKİ SIRA GECELERİ	279
DOKUZUNCU BÖLÜM	331
I. SOSYAL DEĞİŞİM KARŞISINDA SIRA GECELERİ	331
II. SIRA GECESİNİN Ş.URFA KÜLTÜR HAYATINDAKİ YERİ	334
ONUNCU BÖLÜM	339
BAŞKA YÖRELERDEKİ BENZER TOPLANTILAR	339
1. Harput'ta Kürsübaşı Sohbetleri	339
2. Çankırı'da Yâran Sohbetleri	341
3. Akşehir'de Sıra Yarenleri	344
4. Afyon Gezekleri	345
5. Aksaray Oturak Âlemi	346
6. Kemaliye (EğİN)'de Geleneksel Sıra Geceleri	347
7. Kemah'ta Sıra Gecesi	348

8. Diyarbakır'da Velime Gecesi	349
9. Adıyaman'da Harfane Geceleri	350
10. Mardin'de Sıra Gezmesi ve Sabahiye	351
11. Gaziantep'te Sıra Gezmesi.....	354
12. Konya'da Barana ve Oturak Âlemleri	357
13. Isparta'da Yârenlik	362
14. Kula'da Yârenlik.....	363
15. Simav'da Yârenlik.....	363
16. Anadolu'nun Diğer Yörelerdeki Arkadaş Toplantıları	364
17. Dış Ülkelerdeki Geleneksel Toplantılar	365
SONSÖZ	372
FAYDALANILAN KAYNAKLAR.....	373
1. Kitap-Dergi ve Tezler.....	373
2. Makaleler-Yazılar.....	375
3. Kitabın Hazırlaması Sırasında Bilgi, Yazı ve Dökümanlarından İstifade Ettiğim Kişiler.....	378

TAKDİM

Şehirler; tarihi geçmişleri, mimari eserleri, kültür, sanat, folklor ve edebiyat değerleriyle kimlik kazanırlar.

Şanlıurfa; 13.500 yıllık tarihi geçmişi ile kale, cami, medrese, çeşme, çarşı, geleneksel evler gibi mimari eserleriyle, Balıklıgöl, Hz İbrahim ve Hz Eyyüp Makamı, Harran Şehri Kalıntıları, Han el-Ba'rür Kervansarayı, Soğmatar ve Şuayp Şehri ile Şanlıurfa'dır.

Şanlıurfa; şair, ressam, bestekâr ve ses sanatçılarıyla, çiğköftesi, türküleri, eşsiz güzellikteki gazelleri, yanık hoyratları, geleneklerin yaşatıldığı sıra geceleriyle Şanlıurfa'dır.

Şanlıurfa'yı başka yörelerden farklı yapan bu değerleri korumak ve yaşatmak, aslını bozmadan gelecek nesillere aktarmak hepimizin görevidir.

Şanlıurfa kültürünün önemli bir parçası olan "**sıra gezme geleneği**" memnuniyetle ifade etmek isterim ki, halk arasında tüm canlılığıyla yaşatılmaktadır.

Biz de ŞURKAV Vakfı mütevelli heyet üyeleriyle sıra gezmekteyiz. Birçok bürokratla vatandaşın bir araya geldiği bu **sıra gecesinde, memleket meseleleri hakkında sohbetler yaparak, adeta memleketin nabzını tutmaktayız.**

Şanlıurfa'nın turizm ve tanıtımına katkı sağlamak amacıyla, vakfımız bünyesinde oluşturulan müzik ekibi, çeşitli vesilelerle düzenlenen etkinliklerde sıra gecesi tertip ederek, misafirlere Urfa havalarını sunmaktadır. Yine bu ekibin icra ettiği Sıra gecelerinde okunan türkü ve gazellerden oluşan "Türkülerle Şanlıurfa" kaset ve CD'si vakıf yayınları arasında yer almaktadır.

Yurt içi ve yurt dışında ünlenen "sıra gecesi" ile ilgili bir kitap olmaması gerçekten eksiklikti. Bu nedenle bu kapsamlı kitabını hazırlayan vakfımız mütevelli heyet üyesi araştırmacı-yazar Abuzer Akbıyık'a teşekkür ediyorum. Milli kültürümüze katkı sağlayacak bu tür eserlerin çoğalmasını diliyor ve "**Şanlıurfa Sıra Gecesi**" kitabını sizlere takdim ediyorum.

Saygılarımla.

Yusuf YAVAŞÇAN
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

DOĞUŞTAN MARKA BİR ŞEHİR

Şanlıurfa 13.500 yıllık tarihi geçmişi ile **“Uygurlukların Doğduğu Şehir”**dir. Hz.İbrahim, Hz.Eyyup ve daha birçok peygambere ev sahipliği yapan **“Peygamberler Şehri”**dir. Mukim Tahir, Kel Hamza, Bekçi Bakır, Tenekeci Mahmut, Kazancı Bedih, Nuri Sesigüzel, İbrahim Tatlıses, Mahmut Tuncer gibi ünlü ses sanatçılarını yetiştiren **“Müziğin Kaynağı”** olan bir Şehirdir. Tarihi yapıları, eşsiz evleri ve arŐılılarıyla görülmeye değer **“Turizm Şehri”**dir. Münbit Harran ve diğer ovalarıyla **“Tarım Őehridir”**. GAP projesiyle büyüyen **“Sanayi Őehridir”**. Bütün bu unsurları bünyesinde barındırdığı için Şanlıurfa; **“Doğuştan Marka Bir Şehirdir”**

Belediye olarak bir yandan modern ve ađdaŐ bir kent oluşturma çabalarımız sürerken, bir yandan da Şehrin tarihi ve kültürel varlıklarını koruyup ıslah ederek, turizme kazandırma çalışmalarımız devam etmektedir. Divanyolu projesi uygulamaları, tarihi çarşılar ve sokaklarda yaptığımız yol ve kanal çalışmaları, yayınladığımız **“Renk Renk Şanlıurfa”** ve **“izgilerle Şanlıurfa”** kitapları, Şanlıurfa’yı tanıtıcı VCD ve broşür yaptırılması bu abalarımızdan birkaçıdır.

Medyada yer almasıyla yurt içi ve yurt dışında **“Sıra Gecesi”** hemen herkes tarafından duyulmuŐtur. Artık Şanlıurfa denildiği zaman akla gelen ilk unsurlardan biri de **“Sıra Gecesi”**dir. Şanlıurfa’ya gelen hemen her misafir, birkaç mekânda düzenlenmekte olan **“Sıra Geceleri”**ne katılmakta ve sıra geceleriyle ilgili sorular sormaktadır. Elinizde bulunan kitap, bu konudaki soruları cevaplandırarak, araŐtırmacılara kaynak olacak niteliktedir. Şanlıurfa kültürünün yaşatılması ve tanıtılması adına yaptığı bu çalışmadan dolayı Folklor Araştırmacısı-Yazar Abuzer Akbıyık’ı kutluyorum.

“Sıra Geceleri”nin aslına uygun yapılması hepimizin dileğidir. Bu geceleri düzenleyenleri eğitim ve denetime yönelik proje çalışmalarımız sürmektedir. Henüz yolun baŐındayız, bu çalışmalarımız halkımızın desteği ile artarak devam edecektir, buna inanın.

Sevgi ve saygılarımla.

Dr. Ahmet EŞref FAKIBABA
Şanlıurfa Belediye Başkanı

ŞANLIURFA VE MUSİKİ

Yurt çapındaki iller arasında, Şanlıurfa'nın müzik konusunda özel bir yeri olduğu herkesin malumudur. Şanlıurfa'da müziğin kaynağı "sıra geceleri"dir. Bu gecelerde usta-çırak geleneği içinde makam, usul, şarkı, türkü, hoyrat, gazel öğrenilir. Bir başka ifade ile sıra geceleri geleneksel müzik okullarıdır da diyebiliriz. Bugün meşhur olmuş yüzlerce sanatçı "sıra geceleri"nden yetişmiştir.

Cemiyetimiz, müzik ve folkloru yaşatmak, yozlaştırılmadan gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla, Türk Sanat Müziği, Türk Tasavvuf Müziği ve Halk Oyunları konularında kurulduğu günden beri kurs ve konser faaliyetlerini sürdürmektedir.

Sıra gecelerinde icra edilen makam geleneği, hoyrat ve gazel okuma geleneğinin yaşatılması amacıyla da Şanlıurfa Halk Müziği kursu ve konseri düzenleme çalışmalarımız devam etmektedir.

Son yıllarda televizyonlarda ve sahnelerde ehil olmayan kişilerce yapılan "sıra gecesi"nin birçoğu aslına uygun değildir. Bu tür yanlış tanıtlar Şanlıurfa kültürüne yarar yerine zarar vermektedir. Sıra geceleri, kendine ait kuralları olan, nezih sohbetlerin yapıldığı, makam geleneğine göre Şanlıurfa'ya has müziğin icra edildiği ortamlardır. "Sıra geceleri"nin aslının yazıldığı bu kitabın büyük bir boşluğu dolduracağına inanıyorum.

Bu vesile ile yıllar süren titiz bir çalışma ile kitabı hazırlayan Folklor Araştırmacısı-Yazar Sayın Abuzer Akbıyık'a ve diğer emeği geçenlere sonsuz teşekkür ederim.

Musa KALDI
Şanlıurfa Musiki Cemiyeti
Dernek Başkanı

ÖNSÖZ

Tarihi geçmişi yüzyıllar öncesine dayanan Şanlıurfa Sıra Gecesi; arkadaş gruplarının haftada birinin evinde olmak üzere "sıra" ile yaptıkları toplantılardır. Kuşaktan kuşağa gelen sıra geceleri; Şanlıurfa'da sosyal hayatın bir parçasıdır ve halen sürdürülmektedir.

Çocukluk dönemlerimde zaman zaman babamın sıra gecelerine ve oda toplantılarına katıldım. Lise dönemimden itibaren yaklaşık 35 senedir kendi arkadaşlarımla, oda veya evlerde sıra gezdim ve sıra grubunun başkanlığını yürüttüm. Bu müddet içinde birçok defa başka grupların sıra gecelerine misafir olarak katıldım. İşte bu kitapta, gerek büyüklerimden dinlediğim, gerekse bizzat yaşadığım, gördüğüm; birlik, beraberlik, dayanışmanın harcı, musikinin okulu, sohbet ve muhabbetin harmanı "**geleneksel sıra geceleri**"ni sizlere tanıtmaya çalışacağım.

Son yıllarda sıra geceleri; gazete, dizi ve sinema filmleri ve televizyonlarda sık sık yer almış, bu isimle kasetler, VCD'ler çıkarılmıştır. Böylece sıra gecesi yurt içi ve yurt dışında tanınmıştır. Şimdi artık Şanlıurfa'ya gelen hemen her misafir "sıra gecesi"ne katılmak istemektedir. İşletmeciler de yerli ve yabancı turistlere yönelik "**turizm ve tanıtım amaçlı sıra geceleri**" düzenlemektedir. Müzik ve eğlencenin ön planda olduğu bu sıra geceleri de çalışmamızda değişik boyutlarıyla ele alınmaktadır.

İşin erbabı bilir ki, kitap çalışması demek maddi kayıpları göze almak, uykudan, tatil ve gezmeden fedakârlık demektir. Yaklaşık 15 yıl süren bu çalışmam esnasında yakın desteğini gördüğüm eşim Sema'ya, tatil ve gezmelerinden fedakârlık ederek bana çalışma zamanı bırakan çocuklarım Fatih, Seda, Ayşe ve Ahmet'e teşekkür ederim.

Kitap kapağında benim ismim görülse de kitabın hazırlanmasında birçok arkadaşımın emeği ve katkısı vardır. Konu bir makale boyutunda iken kitap hazırlamam için beni teşvik eden, fotoğraf ve diğer dokümanlarıyla katkıda bulunan Folklor Araştırmacısı-Yazar Öğr.Gör. Sabri Kürkçüoğlu'na, kitabın tashihini yapan değerli Edebiyat hocası İbrahim Tezölmez'e, kitabı gözden geçirerek eksiklerimi tamamlayan Sayın Şair ve Yazar M.Hulusi Öcal, Yerel Tarih Araştırmacısı Selâhattin E. Güler'e, fotoğraflarıyla

katkıda bulunan Salih İlhan, İbrahim Halil Karaca ve Sinan Erdem'e, çalışmalarım boyunca kendilerinden istifade ettiğim, Şanlıurfa Musiki Cemiyeti Başkanı Musa Kaldı, Araştırmacı-Yazar Bekir Şirinoğlu ve Yusuf Dişli, Kaynak kişi Halil Binbaşıoğlu ve Hikmet Abacı, yazı ve arşiv fotoğraflarıyla katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. A.Cihat Kürkçüoğlu'na, kitabın baskısını gerçekleştiren Elif Matbaası sahibi Ahmet Nazmi Türkeri ve grafiker Mustafa Akgül'e teşekkür ederim.

Sıra gecesi sayesinde birçok arkadaşım oldu; yıllar süren arkadaşlıklarımız dostluğa dönüştü, kaynaştık. Onlarla görgüyü-bilgiyi, ekmeği-tuzu, acı-tatlı günü paylaştık. Sıra gecesi ile ilgili bilgi birikimimin oluşmasında katkıları olan bugünkü sıra arkadaşlarım; Mahmut Yeşildağ, İzzet Özdemir, Hasan Açıkgöz, Mehmet Yılan, Mehmet Direkli, Mehmet Erdem, Müslüm Öncel, Musa Kaldı, İbrahim Tezölmez, Halil Oturakçı, Abdülkadir Karakeçili, Necmettin Büyükkılıç, Süleyman Cengiz, İsa Çıkay ve geçmiş yıllardaki sıra arkadaşlarım Haydar Büyükgürses, Osman Güzelgöz, Sabri Kürkçüoğlu, Halil Anguşhan, Bakır Karadağlı, Mustafa Çıkkın, Çetin Özden, Mehmet Delioğlu, Salih İlhan, Selahattin Üzümcü, Durak Parlakçı, Faruk Açar, Mehmet Özbek, Mehmet Kendirci, Müslüm Helvacı, Ahmet Öztürk, Kadir Akalın, Ali Uluyardımcı, Ali Bilsel, Ömer Akçimen, Halil Sezgin, Mustafa Görgen, Orhan Yüksel, Mahmut Yılmaztaş, Semih Şilit, Cemal Akbaş'a teşekkür ediyor, ebedi aleme göç eden sıra arkadaşım Mahmut Tahtasız, Hüseyin Saraç'a da Allaha rahmet diliyorum.

Şanlıurfa, 2006

Abuzer AKBIYIK

Folklor Araştırmacısı - Yazar

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Dünyada sanayi ve teknoloji hızla gelişirken, iletişim araçları, bilgisayar ve medya, insanlar üzerinde etkisini derinden hissettirmektedir. Televizyon sayesinde insanlar, dünyanın diğer ucundaki insanların yaşam tarzlarını, giyimini kuşamını, örfünü, âdetini ve hayat tarzını görebilmektedir. Moda merkezlerinden yapılan yayınlar, giyim konusunda insanların tercihlerini, yiyecek konusundaki reklamlar ise yılların yemek alışkanlıklarını değiştirebilmektedir. Bir başka ifade ile gelişen sanayi, teknoloji, medya ve hızla yayılan iletişim araçları sayesinde dünya küçülmektedir. Bu gelişim ve değişmelere paralel olarak, insanların yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri, örf ve âdetleri, dil gibi kültürel değerleri de değişmektedir.

Dünyadaki bu hızlı değişim, pek tabii olarak Şanlıurfa'daki sosyal yaşantı ve kültürü de etkilemektedir. Şanlıurfalı, teknolojik gelişim, iletişim ve medyanın tesirleri karşısında, bir yandan çağdaş araç ve gereçleri kullanarak modern dünyaya ayak uydurmaya çalışmakta, GAP projesinin getirdiği imkânlardan istifade ederek sanayileşmekte, bir yandan da tarihi yapılarını korumaya, kültürel değerlerini, geleneklerini ve göreneklerini yaşatmaya çalışmaktadır. İşte bu özellikleriyle, "**tarih ve kültürün harmanı Şanlıurfa**" birçok kesimin dikkatini çekmektedir.

Son yıllarda GAP projesiyle birlikte gelişmeleri izlemek, yerinde görmek; tarihi yapıları, hanları, çarşıları, kutsal mekânları, modern çağa rağmen yaşayan gelenek ve görenekleri, otantik giysileri görüntülemek medyaya cazip gelmiş ve böylece Şanlıurfa, televizyon program yapımcılarının, film yönetmenlerinin adeta uğrak yeri olmuştur.

Ayrıca meşhur türkücüleri, yanık türküleri, insanı yürekten yaralayan hoyratları, leziz çiğköftesi, el sanatları ve bir halk mektebi diyebileceğimiz "sıra geceleri" ile Şanlıurfa hep gündemde kalmıştır.

Şanlıurfa denince; ilk olarak peygamberler şehri oluşu, insana huzur veren kutsal mekânları, Dergâh ve Balıklıgöl'ü, tarihi çarşıları, çiğköftesi, fıstığı, sade yağı, ceylanları, kelaynak kuşları, türküleri ve sıra geceleri akla gelir. Son yıllarda bu kavramlara GAP Projesi, Harran Ovası'nın değişen yüz ve kaderi, Atatürk Barajı, sanayi gibi unsurlar da eklenmiştir.

Köklü tarihi nedeniyle daha önceleri bir kültür şehri olarak anılan Şanlıurfa, GAP çerçevesinde yapılan baraj, hidroelektrik santrali ve münbit Harran Ovası'na uzanan sulama kanalları sayesinde, sanayileşmeye başlamış; bu durum şehrin sosyoekonomik hayatına da yansımıştır. Sanayileşmenin başlaması ve sulu tarıma geçilmesi nedeniyle de nüfusu hızla artmaktadır.

Bu gelişme ve değişimlerden Şanlıurfa kültürü de menfi yönde nasibini almıştır. Ama Şanlıurfa kültürünün çok köklü ve tarihi derinliklere bağlı olması bu değişime karşı direnme gücünü arttırmış ve kaybolan değerler yanında birçoğu da –nispeten bazı değişikliklere uğrasa da- yaşamaya devam etmiştir. İşte bütün canlılığıyla yaşayan geleneklerimizden biri de sıra gecesidir.

Sıra gecesinin tanıtımı ile ilgili ilk televizyon programı, 1971 yılında TRT'de yayınlanmış daha sonra Şanlıurfa'ya gelen hemen her televizyon kanalı sıra gecesine ilgi göstermiş ve birçok defa sıra gecesini adıyla Şanlıurfa'da çekimler yapmış ve yayınlamıştır. Bazı televizyonlarda "sıra gecesini" adıyla sürekli programlar yapılmıştır. Yerli kanalların yanı sıra Almanya, Macaristan, Amerika, Japonya gibi birçok yabancı ülkeden gelen televizyonculara da sıra gecesini cazip gelmiş ve onlar da sıra gecesini çekmişlerdir.

"Züğürt Ağa" ve "Eşkıya" gibi birçok sinema filminde de sıra gecesini mizansenini kullanılmıştır. Yine "İkinci Bahar", "Fırat", "Gurbet Kadını", "Köyümüzde Cinayet var" gibi televizyon dizilerinde sıra gecesini bölümlerine yer verilmiştir. -Sıra gecesinin sadece müzik kısmı ön plana çıkarılmış olsa da- televizyonlarda ve sinema filmlerinde "sıra gecesini"nin yayınlanması Şanlıurfa'nın tanıtımına katkıda bulunmuştur. Bu husus, inkâr edilemez bir gerçektir.

Son yıllarda sıra geceleri, birçok gazetede manşet olmuş, sıra gecesini hakkında birçok haber, makale ve yüksek lisans tezi yapılmış; "Şanlıurfa sıra geceleri" adıyla seri olarak kaset, CD ve VCD'ler çıkarılmıştır.

Yine Şanlıurfa'ya gelen yerli ve yabancı turistlere, gezi veya tetkik gayesi ile gelen siyasilere, üst düzey bürokratlara çeşitli mekânlarda sıra gecesi düzenlenmektedir.

Şanlıurfa'ya gelenler, tarihi turistik ve dini mekânları gezdikten sonra medyadan duydukları sıra gecelerine katılmak istemektedirler. İşletmeciler de bu talepleri dikkate alarak, lokanta, otel veya geleneksel Şanlıurfa evlerinde "**turizm amaçlı sıra gecesi**" düzenleyerek bu taleplerini karşılamaya çalışmaktadırlar. Bu amaçla düzenlenen sıra geceleri Şanlıurfa turizm ve tanıtımına katkıda bulunmuştur. Sıra gecelerinin işletmeciler için bir gelir kaynağı olması yanında, sıra gecelerinde çalıp söyleyenler için de bir gelir kaynağı olmuştur. Bir gecede başka başka mekânlarda sıra gecesi düzenlenmesi, yeni yeni müzik ekiplerinin ortaya çıkmasına ve müzik sektörünün canlanmasına vesile olmuştur.

Arkadaş gruplarının haftada bir olmak üzere birinin evinde yaptıkları sıra geceleri; cemaatlerin dini toplantıları şeklinde değildir. Yine sıra geceleri, Ankara'da yapılan "cümbüş" veya Konya'daki "oturak" gibi sadece eğlenmek amacıyla yapılan toplantılarından da farklıdır.

Sıra geceleri; sosyal, siyasal, kültürel ve dini konularda sohbettir, muhabbetir. Dayanışma ve yardımlaşmadır. Edebiyatın, şairin, şiirin konuşulduğu bir sohbet ortamıdır. Musikinin icra edildiği bir halk konservatuarıdır. "Tolaka" veya "Yüzük Fincan" gibi geleneksel oyunların oynandığı gecelerdir.

Sıra gecesi; Şanlıurfa sofrası zenginliklerinin sunulduğu, çiğköfte ve tatlının yenildiği gecelerdir. Bu gecelerde kesinlikle alkollü içki içilmez.¹

Sıra gecesinde icra edilen müzik ve yenilen yemek sıra gecesinin esas amacı değildir. Sıra gecelerinin esas amacı sohbetir, muhabbetir, dayanışma ve yardımlaşmadır. Müzik ve yemek ise bir araya gelmek için araçtır.

---

¹ Şanlıurfa'da düğünden bir gece önce damadın arkadaşlarıyla eğlendiği bir gece vardır ki, bu geceye "asbap gecesi" denir. Asbap Gecesi'nde bazen içki içenler de olur. Yine eğlenmek veya mahalli bant doldurmak üzere çalan ve söyleyenlerin bir araya getirildiği gecelerde bazen sofraya içki konulur. Yine bazı içki içenler oda tutar ve bu odada içki içip eğlenirler. İşte birçok kişi, **İçki içilebilen "asbap gecesi"**, **"eğlence ve bant yapma gecesi"**, **"içkili oda toplantıları"** ile **İçki içilmeyen "sıra gecesi" çoğu kez birbirine karıştırmaktadır.**

Şanlıurfa'da sıra gecesi, "sıradan bir gece" olmayıp, atalarımızdan bizlere kalan ve halen de yaşayarak sürdürülen, çok köklü geçmişi olan bir gelenektir.

Şanlıurfalının kültür hayatında önemli bir yer tutan ve sosyal yaşantısının bir parçası olan "sıra geceleri"nden çok söz edilmiş, sahnelenmiş, televizyonlarda, sinema filmlerinde birçok kez yer almış, kasetler CD'ler, video bantları çıkarılmış olmasına rağmen, birkaç makaleden başka bu konuda yazılı bir eserin olmaması, "sıra geceleri" kitabını hazırlamamızın önemli nedeni olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada, "sıra geceleri"nin daha çok sosyal, kültürel ve folklorik yönleri üzerinde durulmuştur. Konunun tarihi, sosyolojik, antropolojik, etnolojik, müzikolojik yönleri gibi daha birçok yönleriyle, konunun uzmanları tarafından incelenmesi, sanırım yararlı çalışmalar olacaktır.

Bu kitapta "sıra gecesi" ne demektir, Şanlıurfa kültürü içindeki yeri nedir, sıra gecelerinde neler yapılır, kuralları nedir, neler konuşulur, neler yenir; sıra gecelerinin Şanlıurfalının sosyal ve kültürel yapısındaki yeri nedir gibi sıra gecesiyle ilgili soruları cevaplandırmaya çalışarak, birçok yönüyle Şanlıurfa'da geleneksel sıra gecesini sizlere tanıtmaya çalışacağız.

Geleneksel sıra geceleri; erkeklerin kendi aralarında toplantıdır. "Sıra" yapılacak evde en az iki gün önceden hazırlıklar başlar. Bekârlık döneminde annemiz bacımız, evlendikten sonra da eşimiz; evi baştan aşağı temizler, çiğköfte malzemelerini, ev tatlılarını, içilecek çay ve kahveyi özenle hazırlar. Sıra bittikten sonra da evin temizliğini yapar. Bu nedenle **"Sıra"yı erkekler gezse de, sıra gecesinin esas mimarı kadınlardır.**"² Bundan dolayı sıra geleneğinin yaşatılmasına en büyük katkı sağlayan kadınlara ne kadar teşekkür etsek azdır.

---

² Kaynak kişi: Hikmet Abacı

II. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ HAKKINDA

Araştırmamız “Şanlıurfa merkezinde alan araştırması” yöntemine dayanarak yapılmıştır. Şanlıurfalı oluşumuz ve yıllardır sıra gecelerine katılıyor olmamız ve sıra gecelerindeki gözlemlerimiz bu çalışma için işimizi kolaylaştırdı.

10 Ocak 1992 tarihinde ŞURKAV adına düzenlediğimiz sıra gecesi'nin temsili olarak canlandırıldığı gece, kitap çalışmasının nüvesini oluşturdu. O gecede yaptığım açılış konuşması metnine, yine o gecede kaynak kişilerin anlattıklarını da ilave ederek sıra gecesiyle ilgili bir makale yazdım. Bu makalem İş Bankası'nın yayınladığı Kültür Sanat Dergisi'nin “Şanlıurfa Özel Sayısı”nda yayınlandı. Daha sonra İstanbul Cemal Reşit Rey Salonu'nda yapılan sıra gecesinde yaptığım açılış konuşması, Aksiyon Dergisi ve çeşitli gazetelerde yayınlandı. Bilahare Edessa, Şanlıurfa İl Yıllığı, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, Uygarlıklar Kapısı Urfa, Türk Halk Kültüründen Derlemeler gibi çeşitli dergi ve kitaplarda konu ile ilgili makalelerimin yayınlanmasıyla da sıra gecesiyle ilgili bir hayli doküman oluştu.

Değerli arkadaşım Sabri Kürkçüoğlu, çeşitli yerlerde yayınlanan sıra gecesiyle ilgili yazılarımın bir kitap haline dönüştürülmesi fikrini bana kabul ettirince, bu kitap çalışmasına başladım.

Çocukluk dönemimde babamın sıra gecelerine katılırdım. Liseyi okuduğum yıllardan itibaren yaklaşık 35 yıldır da kendi arkadaşlarımla sıra gezmekte ve gezdiğim sıra grubunun başkanlığını yapmaktayım. Gerek kendi sıramızda, gerekse misafir olarak katıldığım başka sıra gruplarındaki gözlemlerimi, şahit olduklarımı yazıya aktardım.

Kitap, dergi, gazete gibi yazılı kaynakları tarayıp bu kaynaklardaki sıra gecesi konusu ile ilgili yazılardan istifade ettim.

Sıra gecesi ile ilgili televizyon ve radyo programlarının bantlarını temin edip, bunlardan faydalandım.

Sıra gecelerinde müzik icra eden Tenekeci Mahmut, Cülhe Mahmut Hafız, Halil Hafız, Ahmet Hafız, Dede Osman, Akif Hoca, Yusuf Bilgin, Mustafa Şahin, Dellek Mahmut Hafız, Şevki Hafız, Kazancı Bedih gibi müzik ustalarını bizzat dinledim. Sıra gecelerinde

icra edilen müzik hakkında bilgiler aldım. Şanlıurfa'da birçok kaynak kişiyle görüşerek gerçek sıra gecesi hakkında bilgiler aldım.

Komşu illerimiz, Gaziantep, Mardin, Adıyaman, Diyarbakır ve Elazığlı kaynak kişilerle görüşüp sıra gecelerinin izlerini aradım, benzer toplantıları tespit ettim.

Komşu ülkelerden Irak'ta; Bağdat, Suriye'de; Halep, Şam, İran'da; Tahran, Tebriz, Mahabat, Meraga'da, Nahçıvan ve Roman-ya'da gözlemlerde bulundum; bazı yerlerde müzikli meşk ortamlarına katılarak gelenek ve göreneklerini tanımaya çalıştım. Kerkük'lü, Erbil'li müzisyen ve kaynak kişilerle görüşerek o yöredeki geleneklerle ilgili bilgiler topladım. Bu yörelerdeki kültürlerle Şanlıurfa kültürü arasındaki ortak noktaları bulmaya, bu bölgelerde Şanlıurfa'daki gibi sıra gecesi veya benzeri gecelerin olup olmadığını tespit etmeye çalıştım.

Çalışmamda bilimsel araştırma ve yayın yöntemlerini kullanmaya gayret sarf ettim. İstifade ettiğim yazılı ve sözlü kaynakları ayrıntılı olarak dipnotlarda vermeye çalıştım. Kitap basılmadan önce gözden geçiren değerli araştırmacıların önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeleri yaptım.

Böylece yazılı ve sözlü kaynaklar, yıllardır katıldığım sıra gecelerindeki gözlemlerim ve tespitlerim sonucu elinizdeki bu çalışma ortaya çıktı.

III. ŞANLIURFA HAKKINDA

1. Şanlıurfa Tarihi

Şanlıurfa Balıklıgöl civarından toplanan çakmaktaşı aletleri ve karbon örneklerinin laboratuvar analizlerine dayanarak Şanlıurfa tarihinin 13.500 yıl olduğu anlaşılmıştır. Yine Şanlıurfa yakınında bulunan Göbeklitepe'de yapılan kazılarda günümüzden 11.600 yıl öncesine ait dini tapınaklar bulunmuştur.

Yüzeysel araştırmalar ve Atatürk Barajı göl alanı altında kalacak höyüklerde yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen buluntulardan anlaşıldığına göre, Şanlıurfa tarihinin Paleolitik Çağ'a (M.Ö. 600.000-8000), Neolitik Çağ'a (M.Ö. 8000-5500) ve Kalkolitik Çağ'a (M.Ö. 3200-1800) ait çok sayıda değerler elde edilmiştir.

Belgelere dayanmayan bazı iddialara göre Şanlıurfa, ilk defa şehirler kuran İdris Peygamber veya Tufan'dan sonra Nuh Peygamber zamanında kurulmuştur.

Şanlıurfa bölgesi: Sümer-Akkad, Hitit, Babil, Keldani, Hurri-Mitanni, Arami, Asur, Med ve Pers hâkimiyetlerini görmüştür. Şehir; Ur, Orhei, Urhay, Edessa, Diyar-ı Mudar, Ruha, Reha ve Urfa adlarını almış en son olarak da Şanlıurfa olmuştur.

Şanlıurfa'da M.Ö.132'den M.S.244 yılına kadar devam eden Osrhoene Krallığı dönemi Hıristiyanlık açısından büyük önem taşımaktadır. O çağın Osrhoene Kralı Abgar Ukkama'nın (Kara Abgar) dünyada Hıristiyanlığı resmi din olarak kabul eden ilk krallardan olduğu, Hz İsa ile mektuplaştığı, Hz.İsa'yı dinini yaymak üzere Şanlıurfa'ya davet ettiği bilinmektedir. Bu davet üzerine Hz. İsa, yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevî resmini ve Şanlıurfa'yı kutsadığına dair bir mektubunu Abgar Ukkama'ya göndermiştir. Bu nedenle Şanlıurfa'ya Hıristiyanlarca bugün bile "The Blessed City" yani "Kutsal Şehir" denmektedir.

Hıristiyanlığı ilk yıllarında kabul eden Şanlıurfa, Müslümanlığı da ilk yıllarında kabul etmiştir (639). Selçuklu Sultanı Alpaslan'ın 1071 yılında şehri kuşatmasına kadar birçok siyasi ve dini hareketin olduğu Şanlıurfa'da, 1098 yılında bağımsız bir Haçlı Kontluğu kurulmuştur. 1144 yılında İmadeddin Zengi, 1182'de Selahaddin Eyyubi Şanlıurfa'ya hâkim olmuştur.

1240 ve 1250 yıllarındaki iki Moğol yağmasından sonra 1260 yılında Hülagü Han bölgeyi yakıp yıkmıştır.

Şanlıurfa, 1404 tarihinde Akkoyunlular'ın, 1514 yılında Safeviler'in eline geçmiş ve 1517 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na dâhil olmuştur.

24 Mart 1919'da İngiliz, 30 Ekim 1919'da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Fransızlar'a karşı başlatılan direniş ve savaş 11 Nisan 1920'de şehir halkının zaferiyle sonuçlanmıştır.

Resim-1: 1940'lı yıllarda Urfa kalesinden Anzelha ve Balıklıgöl'e bakış.
(İbrahim Halil Karaca arşivinden)

2. Peygamberler Şehri Şanlıurfa

Hz. İsa'nın mendilinin bir süreliğine saklandığı yer olduğuna inanılan kuyunun bulunduğu Ulucami, Hz. Adem'in çiftçilik yaptığı yer olan Harran, Hz. İbrahim'in doğduğu mağara ve Nemrut tarafından ateşe atıldığı yer olan "Balıklıgöl" ve "Anzelha Gölü", sabrın timsali Hz. Eyyub'un çile mağarası, Şanlıurfa yakınındaki Eyyub Nebi Köyü'ndeki Hz. Eyyub'un türbesi, hanımı Hz. Rahime'nin ve Hz. Eyyub'un çağdaşı olan Hz. Elyesa'nın türbesi, Şanlıurfa'nın doğusundaki Hz. Şuayb'ın yaşadığına inanılan Şuayb Şehri, Nuh Tufanı'ndan sonra

Hız. Nuh'un gemisinin Şanlıurfa ile Ceylanpınar arasındaki Cudi Dağı'na indiğıyle ilgili inanış, Hız Musa'nın Soğmatar Şehri'ndeki kuyusu ve esasının izi diye ziyaret edilen iki makam, Hız. İbrahim'in kardeşı Harran'ın oğıu Hız. Lut'un Şanlıurfa'da yaşamış olmasından dolayı, Şanlıurfa'ya "**Peygamberler Şehri**" denmektedir. Bu inanışlar Şanlıurfa'nın, Musevi, Hıristiyan ve Müslümanlar tarafından kutsal bir şehir olarak tanınmasına neden olmuştur.

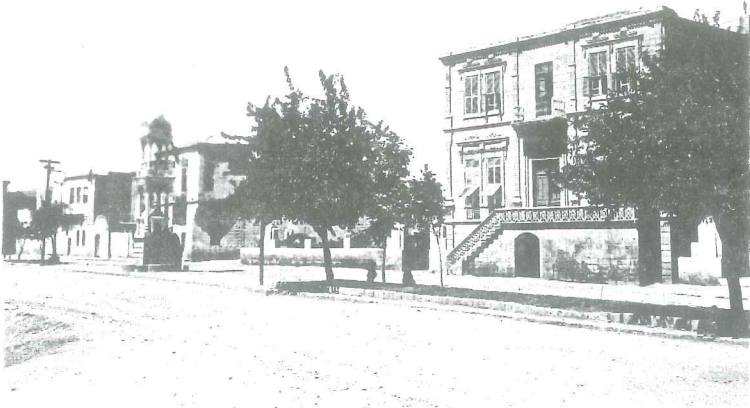

Resim-2: 2005 yılında kaleden Şanlıurfa'nın görünümü.
(S.Sabri Kürkçüoğılu arşivinden)

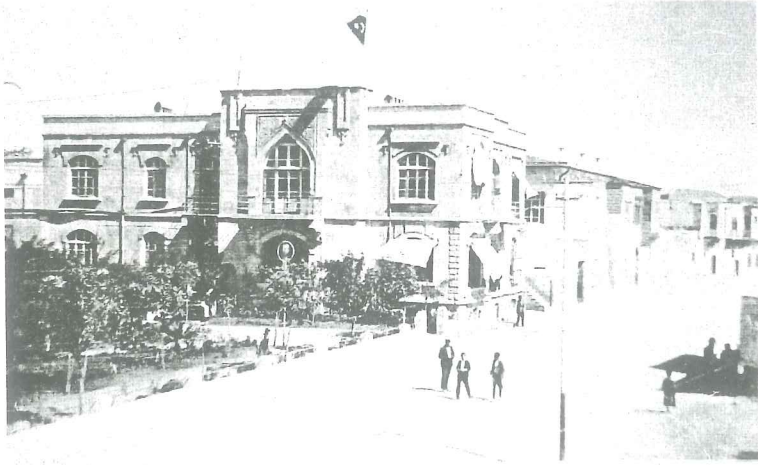

Resim-3: Urfa Hükümet Sarayı (1940'lı yıllarda yıkılmıştır)
Şimdiki "Sarayönü Semei" adını bu saraydan almaktadır.
(Yrd. Doç. A.Cihat Kürkçüoğılu Arşivinden)

Resim-4: Urfa Vali Konağı.
(1983 yılında yıkılarak yerine Cebeci İşhanı yapılmıştır)
(Yrd.Doç. A.Cihat Kürkçüoğlu Arşivinden)

Resim-5: 1940'lı yıllarda Uray Oteli.
(Şimdiki Şair Nabi Kültür Merkezi'nin doğusuna bitişik olan bu bina bir müddet Belediye binası olarak kullanılmış ve 1983 yılında yıktırılmıştır)
(Yrd.Doç. A.Cihat Kürkçüoğlu Arşivinden)

IV. ŞANLIURFA KÜLTÜR TARİHİ VE SIRA GECELERİ

Halkın düşünce, davranış ve yaşantısı içinde yer alan gelenekler, uzun yıllar boyu, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelmiştir. Sıra gecesi geleneği de diğer geleneklerimiz gibi yıllar boyu halkın yaşamı içinde yer almış ve tarihi bir süreç takip ederek günümüze kadar gelmiştir.

Birçok folklor ürünü gibi tarihte, halkının sosyal yaşantısını, geleneklerini her yönüyle anlatan kitaplar yazılmadığından, yüzlerce yıl önce halk arasında yaşayan geleneklerin birçoğunu bilemiyoruz. Halkın sosyal yaşantısı ve gelenekleriyle ilgili bazı kesitlere tarih kitapları, seyahatnameler, salnameler, günlükler, şiir ve türkü sözlerinde rastlamaktayız. Bu nedenle sıra gecesi geleneğinin tarihteki izlerini, bu konularla ilgili kitapların satır aralarında arayacağız. Bu kitaplarda Şanlıurfa kültür yapısı ve sosyal hayatını anlatan cümleleri bir araya getirip size bir tablo çizmeye çalışacağız.

Bu bölümde yazılı hususlar, yazılı kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler ve bu bilgiler ışığında kendi yorumlarımızı da içermektedir. Şanlıurfa ile ilgili dilimize çevrilmemiş yüzlerce kitabın varlığını bilmekteyiz. Yine kazıya başlanmamış veya kazısı bitmemiş onlarca höyük bulunmaktadır. Yazılı kaynakların dilimize kazandırılmasıyla ve yapılacak arkeolojik çalışmalarla, Şanlıurfa kültür tarihi ve dolayısıyla da sıra gecesi geleneği hakkında yeni bilgiler ortaya çıkacağı şüphesizdir. Şimdi "flue" gördüğümüz birçok konuyu, yapılacak bu çalışmalarla daha net görmemiz sağlanacaktır.

Sıra gecesi geleneği, Şanlıurfa kültürünün bir parçasıdır. Bu geleneğin tarihi geçmişinden söz ederken, kültür tarihimizden de bahsetmemiz ve sıra gecesini kültür tarihi içinde aramız yerinde olacaktır.

Sıra gecesinin; sohbet, muhabbet, edebiyat, musiki, birlik, beraberlik, dayanışma, yardımlaşma, usta-çırak geleneği, küçüğe sevgi, büyüğe hürmet gibi temel özellikleri, bu konuda bize kılavuz olacaktır.

Resim-6: Sarayönü Caddesinden Yusuf Paşa Camii ve Ulucami'ye bakış.
(Cevher İlhan Arşivinden)

Resim-7: 1928 yılında Balıklıgöl'den bir görünüm.
(Yrd. Doç. A.Cihat Kürkçüoğlu Arşivinden)

1.Şanlıurfa Kültür Tarihine Kısa Bir Bakış

Geleneksel olarak her türlü yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tamamı, halkın kültürünü meydana getirir. Halk arasında doğan ve zaman içinde bazı değişikliklere de uğrayan kültür değerleri, kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze kadar gelir.

Türküler, maniler, hoyratlar, halk oyunları, tekerlemeler, ninniler, masallar, taziye adeti, el sanatları, Şanlıurfa evleri gibi sıra gecesini de geçmişten günümüze gelen kültür değerlerimizden biridir.

Kültür, yüzyıllar süren toplumsal, tarihsel ve evrensel değerlerle beslenip oluştuğuna göre, Şanlıurfa kültürünün tarihsel sürecini izah edebilmemiz için, Şanlıurfa tarihinden, Şanlıurfa'da hâkimiyet kurmuş devletlerden ve kültürlerinden bahsetmemiz yerinde olacaktır.

Şanlıurfa Balıklıgöl civarından toplanan çakmaktaşı aletleri ve karbon örneklerinin laboratuvar analizlerine dayanarak Şanlıurfa tarihinin 13.500 yıl olduğu anlaşılmıştır.

Şanlıurfa'nın Göbeklitepe bölgesinde yapılan arkeolojik kazılarda, 11.600 yıl öncesine ait tarihi eserler bulunmuştur. Böylece Şanlıurfa'nın, Anadolu'nun en eski yerleşim bölgelerinden biri olduğu ortaya çıkmıştır.

13.500 yıllık tarihi süreç içerisinde Şanlıurfa, birçok milletlerin hâkimiyetinde kalmış, birçok medeniyetin beşiği olmuştur. Bunun tabii bir sonucu olarak da köklü bir kültür yapısı oluşmuştur. Bu kadar uzun bir tarih içinde oluşan Şanlıurfa kültür yapısını incelemek, elbette ki başlı başına ayrı bir çalışma konusudur. Ancak biz, bir fikir vermesi bakımından Şanlıurfa kültür tarihini özetlemeye çalışacağız.

Şanlıurfa'da hâkimiyet kurmuş devletleri tarih sırasına göre şöyle sıralayabiliriz; Şanlıurfa; milattan önce Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hurri-Mitanniler, Arâmîler, Assur, Keldâni, Med, Pers, Makedonya Krallığı, İskender, Seleukos Krallığı ve Parth Krallığı dönemlerini geçirmiştir. Milattan sonra ise Edessa Krallığı, Roma, Bizans ve Sâsâni Krallığı dönemini geçirmiştir.

Akkadlar, Akkadca (Doğu Sami dili M.Ö. XXIII. yy.dan sonra), Sümerler'in yazı ve konuşma dili Sümerce (M.Ö. 4.000-3.000)

(yazı dili),³ Asurlular (Asur dili), Babilliler (Babil Dili), Arâmîler (Arâmîce, Aramca),⁴ Latince, Farsça, Süryanice, Nebatice (Aramice'nin özellikle Arapça'ya yakın kolu) bu dönemlerde yazı ve konuşma dilleri olarak sayılabilir. Putperestlik, Sabiilik (Yıldızlara tapan) ve milattan sonra da Hıristiyanlık⁵ dini bu bölgede hüküm sürmüştür.

Halife Hz. Ömer zamanında İyad b.Ganem Şanlıurfa'yı 639 tarihinde fethetmiştir.⁶ Böylece Şanlıurfa, 639-661 dönemi içinde İslam dinine mensup Arapların hâkimiyetinde kalmıştır. "Bölge ve şehirde oturan halk bu tarihte İslamiyet'i kabul eder. VII. yüzyıl ortalarına doğru Şanlıurfa'nın İslamlaşması ile kültürel yaşam formasyonu büyük ölçüde değişir".⁷ Şanlıurfa İslamiyet'le beraber önceleri Emevi daha sonraları da Abbasi kültürlerinin benzer uygarlıklarında yoğrulur. (Emeviler dönemi 661-750). Özellikle "Abbasi hükümdarı Halife Harun El-Reşid döneminde Batı'da Ortaçağın karanlık dünyası yaşanırken, Doğuda Bağdat, Diyarbekir, Harput ve Mardin yanında, Harran ve Şanlıurfa'da ilimde sanatta ve ticaretle çok ileriye gitmiştir"⁸ (Abbasiiler dönemi: 750-990), Arapların hâkimiyeti ile bölgede İslam dini, dil olarak da Arapça hüküm sürmüştür.

Daha sonra Numeyrîler, Mervânîler, Bizans, Ermeni Philaretos dönemine rastlıyoruz. Şanlıurfa'da, 1087'den sonra Büyük Selçuklular dönemi başlamıştır. Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmeleri Selçukluların eline geçmesinden çok önceleri olmuştur. Kültür tarihi açısından önem arz ettiğinden bu konuya değinmek istiyoruz.

"Selçuklu devleti kurularak, özellikle batı yönünde fetihlerin başlaması ve dolayısıyla Anadolu'nun tamamen fethedilip bir Türk

³ *Büyük Larousse*, Milliyet Yayınları, İstanbul, (Cilt: 16, s. 8107, Cilt: 21, s. 10923)

⁴ A.g.e., cilt: 16, s. 8107

⁵ J.B.Segal *Edessa The Blessed City* adlı kitabında Edessa Kralı Abgar'ın Hz.İsa'ya yazdığı mektubundan bahsederek Edessa Krallığı'ndan "Edessa (Urfa) resmi dini olarak Hıristiyanlığı kabul eden ilk krallık" olarak söz etmektedir. Bkz. s.101

⁶ Belazuri, *Fütuhu'l Buldan*, terc. Zakir Kadri Ugan, İstanbul 1955, c. 1, s. 277

⁷ Mustafa Ayataç, *Peygamberler Şehri Urfa*, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 1988, s. 48

⁸ A.g.e., s. 49

yurdu haline getirilmesinden çok önceki zamanlarda (M.S. IV. yy sonlarına doğru) Anadolu'ya ilk Türk girişi, Hun Türkleri tarafından gerçekleştirilmiştir.⁹

"Kursık ve Basık adlarındaki iki başbuğun komutasındaki Hun atlı kuvvetleri, Erzurum üzerinden hareketle Karasu ve Fırat havzalarından Malatya'ya ulaştılar. Daha sonra bu kuvvetler, Çukurova'yı istila ile Orta Doğu'nun en sağlam surlarına sahip olan Şanlıurfa ve Antakya kalelerini başarısız bir kuşatmada bulundular"¹⁰ "Hun Türklerinden sonra Sabar Türkleri (M.S. 508) Anadolu'ya girmişlerdir... Hun ve Sabar Türkleri'nden sonra Anadolu'ya üçüncü Türk girişi, Türklerin VIII. yüzyıldan itibaren özellikle Abbasiler devrinde, Türkistan ve Horasan'dan Anadolu'ya getirilerek Bizanslılara karşı gazalarda bulunan gaziler arasında, çok sayıda Müslüman Türkler vardır"¹¹

Buna göre; Türklerin Anadolu'ya gelişleri 1071'deki Malazgirt Meydan Muharebesi'nden çok önceleri başlamıştır. "Anadolu'nun kaderini tayin eden Malazgirt Savaşı'nda Selçuklu Sultanı Alparslan'a karşı savaşan Bizans hükümdarı Romanos Diogenes'in bayrağı altındaki Peçenek ve Uz (Hıristiyan Oğuz) Türklerinin bulunması sadece; Anadolu'da Türkmenlerden önce de Türk soyunun bulunduğunu gösterir",¹² "Türklerin Anadolu'ya akın akın girmelerinin temel sebebi; yaşadıkları yerlerde Moğol baskılarının artmasındandır. Yine fazlaca artan nüfusun, verimi sınırlı olan yurtlarında barınamamaları sonucunu yaratmış ve bu sonucun tabii seyri olarak da büyük Anadolu'ya Türk göçü doğmuştur.

Tarihi kaynakların verdikleri bilgilere göre, bu büyük göç sırasında on binlerce Türkmen ailesi, kendilerine yurt aramak için Anadolu yollarına düşmüşlerdir. İslam Tarihçisi Zekeriya Kazvini'nin vermiş olduğu rakamlara göre, 3 milyona yakın Oğuz Türk'ü Anadolu kapılarından yeni yurtlarına giriyorlardı."¹³

⁹ Yaşar Yücel-Ali Sevim, *Türkiye Tarihi*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yük. Kur. Yay, s. 25

¹⁰ A.g.e., s. 25

¹¹ A.g.e., s. 26

¹² Remzi Oğuz Arık, *İdeal ve İdeoloji*, s. 9

¹³ Kemal Vehbi Gül, *Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması*, Toker Yayınları, s. 32

“Horasan’da Büyük Selçuklu saltanatının kurulması ile başlayan büyük göçün Anadolu’ya getirdiği unsurlar yalnız göçebe unsurlar değildi. Anadolu’ya gelen Türkler arasında; Orta Asya’da çok eski zamanlardan beri köy hayatına, hatta şehir hayatına geçmiş her çeşit halk mevcuttu.”¹⁴

“Bununla beraber Türkmenler, Malazgirt Zaferine kadar bu ülkede emniyetle oturamışlardı.”¹⁵

26 Ağustos 1071 tarihinde Selçuklu Sultanı Alparslan’ın Bizans imparatoru Romanos Diogenes’e karşı kazandığı Malazgirt Zaferi ile Anadolu kapıları ebediyen Türklere açılmış oldu. Yenilen imparatorla bir anlaşma yapıldı ve serbest bırakıldı. Bu anlaşmanın bir maddesi de “Malazgirt, Şanlıurfa, Antakya civarı ve Menbic (Halep ile Suruç arası) yöresi Türklere verilecekti. Fakat Romanos Diogenes’in yenilgisi üzerine Bizans tahtını ele geçiren yeni imparatorun, onu Sivas dolaylarında yakalatıp gözüne mil çektirmesiyle bu anlaşma da çiğnenmiş oldu.

“Malazgirt Zaferi, Türk ve dünya tarihinin dönüm noktalarından birisini oluşturan önemli bir olaydır... Türkler bu kez bir istila ve yağma amacıyla değil, artık fethettikleri bölge ve yörelerde yerleşmeye başlamışlardır. Bu zaferden sonra Anadolu’da çeşitli Türk devletleri kurulmuş ve bu devletler Anadolu’nun bir Türk yurdu haline gelmesinde önemli tarihi rollerini oynamışlardır.”¹⁶

Malazgirt Zaferi’nden 16 yıl sonra 1087 yılında Şanlıurfa, Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah’ın komutanlarından Emir Bozan tarafından alındı. Melikşah, Emir Bozan’ı Şanlıurfa’ya vali olarak tayin etti. Böylece Türklerin ilk olarak Şanlıurfa’ya girmeleri 1087 yılında gerçekleşti¹⁷ “Şanlıurfa Selçuklu döneminde yeniden eski uygarlığına kavuştu, hanlar, mescitler, medreseler açıldı, ünlü Türk filozofu Farabi’nin ders gördüğü Harran (Okulu) Üniversitesi bu devirde daha da genişletildi.”¹⁸

¹⁴ Fuat Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s. 50

¹⁵ Osman Turan, *Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, s. 16

¹⁶ *Türkiye Tarihi*, s. 61

¹⁷ Mahmut Karakaş, *Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa’da Kültür ve Eğitim*, Kültür Bak., Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1995

¹⁸ *Urfa 1973 İl Yılığ*, Kemal Matbaası, Adana, s. 23

Büyük Selçuklu hâkimiyetinden sonra Şanlıurfa, Ermeni Thoros, Urfa Haçlı Kontluğu, Musul Atabeyleri (Zengiler), Eyyubiler, Anadolu Selçukluları, Artuklular, İlhanlılar, Memluklular, Timur, Döğer Aşireti dönemi, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Memluklular, Dulkadıroğulları ve Safeviler'in hâkimiyetinde kaldı.

1517 yılında Yavuz Sultan Selim devrinde Osmanlı idaresine geçti. 406 sene Osmanlı hâkimiyetinde kalan Şanlıurfa, 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vilayeti oldu.

Halife Hz. Ömer döneminde (639) Şanlıurfa'nın fethi ile günümüzden yaklaşık 1400 sene önce İslam Şanlıurfa ve havalisine gelmiş, İslami kültür Emeviler ve Abbasiler döneminde zirve dönemini yaşamıştır. Büyük Selçuklu (1087), Zengiler, Artuklular, İlhanlılar, Memluklular, Döğerler, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Dulkadıroğulları, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere, yaklaşık 900 senedir Şanlıurfa'ya Türk-İslam kültürü hâkim olmuştur.

"İl gider töre kalır" sözünde olduğu gibi toprak değişse bile kültür, bir milletin varlığıyla birlikte devam eder. Şanlıurfa'ya gelen Müslüman Türkler kültür değerleriyle birlikte gelmişlerdir. Türkler, merhamet, iyilik, yardımseverlik, müsamaha, dürüstlük, kardeşlik, ahlak değerleri, insan hak ve hürriyetleri, ırk, mezhep ve millete bağlı ve çeşitli dinlere inanan insanlar arasında ayırım yapmama gibi insanlığın temel vasıflarıyla, Şeyh Edebali, Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Veli, Hacı Bektaş-ı Veli ve Ahmet Yesevi gibi mutasavvıfların düşünce sistemleri, velileri, ermişleri, şeyhleri ve tarikatlarıyla, yaklaşık 900 senedir bu coğrafyada yaşamışlardır. Bu topraklarda kurdukları vakıf, aş evleri, düşkünler evi, Ahi teşkilatı gibi sosyal ve kültürel müesseseleriyle, kale, cami, medrese, yol, çeşme, çarşı, hamam, kütüphane, hastane gibi yapılarıyla, gelenek ve görenekleriyle, folkloruyla, müziğiyle, edebiyatıyla, sanatıyla özetle bütün kültür değerleriyle Şanlıurfa'ya Türk ve İslam'ın damgasını vurmuşlardır. Bu coğrafyadaki, Araplar, Kürtler, Ermeniler, Süryaniler ve Yahudiler, Türklerin idaresi altında yüzyıllar boyu huzur içinde yaşamıştır. Yüzyıllar süren birlik ve beraberlik sırasında birbirleriyle kültür alışverişleri olmuştur. Bunun neticesinde bu coğrafyaya özgü, ortak kültür değerleri oluşturulmuştur.

Tarih boyunca Türkler, Kürtler ve Araplar bir birleriyle kız alıp vermişler akrabalık ilişkileri oluşturmuşlardır. Türklerin, Süryani, Ermeni veya Yahudi ile evlenmeleri nadirdir, fakat Kürt veya Araplarla kız alıp-vermek bölgede olağan bir durumdur. Yüzyıllar boyu bölgede evlilik müessesesi oluşturulurken Türk, Kürt veya Arap diye bir ayırım hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Bir Türk tereddütsüz bir Kürt kız ile evlenmiş, bir Kürt, bir Türk kızı ile evlenmiştir. Evlilik sırasında bunlar Türk mü? Kürt mü? diye de sorulmamıştır. Mesela bir Kürt'le bir Türk evlenmiş, çocukları olmuş ona da bir Arap gelin alınmış. Onların bir kızı olmuş, o da bir Türk genci ile evlenmiş. Onların çocukları olmuş o da bir kütle evlenmiş... vb. gibi. Konuya bu açıdan bakılırsa bölgedeki Türk, Kürt ve Arap halkı etle tırnak şeklinde birbiriyle kaynaşmış bir bütün olmuştur.

Yüzyıllar içinde oluşan bu kaynaşma birçok ortak kültür değerini oluşturmuştur. Ortak değerler yönünden, mimari, halk hekimliği, halk müziği, halk oyunları, dil, halk hikâyeleri, masallar, efsaneler, düşün, nişan, taziye adetleri, yemek ve tatlı çeşitleri, acı kahve geleneği gibi birçok kültürel konuda örnekler verilebilir. Bir konuya somut birkaç örnek vermek istersek

Bugüne kadar yapılan derleme çalışmalarında Şanlıurfa'da (82) seksen iki çeşit halk oyunu ismi tespit edilmiştir.¹⁹

Bu oyunların içinde, 10-15'i şehir merkezinde ve köylerde yaygın olarak oynanmaktadır. Merkez ve ilçelerde yaygın olarak oynanan oyunlardan biri Tek Ayak oyunudur. Bu oyuna şehir merkezinde Türkçe "Tek Ayak", Kürtlerin yoğun olduğu köylerde "Nig", Arapların yoğun olduğu köylerde "Vahde" denir. Türkçe Kürtçe ve Arapça isimleri farklı da olsa oyun aynıdır. Yine bir başka oyun olan "İki Ayak" oyununa, Kürtler "Dınığ", Araplar "Tinen" der. İsimler ayrı olsa da oyun aynıdır.

Şanlıurfa'da Türkçe okunan "*Sandığımı Açamadım Lo Lo*" türküsü, Arapça olarak "*Alel Delgune*", "*Yürüdüm Yavaş Yavaş*", "*Tehlek Eyyunek Hekine*" diye okunmaktadır. Türkçede "*Makaram Sarı Bağlar*" türküsü Kürtçe olarak "*Lo Berde*", Türkçe okunan

¹⁹ Abuzer Akbıyık, *Şanlıurfa Halk Oyunları*, Şurhoy Yayınları No: 2, Altındağ Matbaacılık, Şanlıurfa 1989

“Saray Yolu Düz Gider” türküsü, Kürtçe “Kaleboyni Lokuşe” şeklinde de okunmaktadır.

Ermeni müzik ustaları yıllarca Şanlıurfa müzik meclislerinde bulunmuşlar, meşk yapmışlar, yıllarca Şanlıurfa kadın düğünlerine Circo, Bogos gibi âmâ ermeni çalgıcılar çağırılmıştır. Ermeni Circo (Circis Gümüşkalem) birçok Şanlıurfalıya müzik dersi vermiştir. Müzik alanında Süryanilerle de alışverişler olmuştur. Süryanilerin icra ettikleri halk müziği, Şanlıurfa’da şu anda icra edilen halk müziği ile, ezgi ve ritm, gazel ve hoyrat okuma tavırları, kullanılan makamlar bakımından çok benzerlikler arz etmektedir. Türkçe olarak “Gökte Yıldız Ellidir” türküsü Süryanice “Bedrine”, yine “Kahveyi Kaynatırlar” türküsü ise Süryanice “Lemine Teşki Debî” diye söylenmektedir. Örnekleri daha da çoğalmak mümkündür. Türklerin, Arapların, Ermeni ve Süryanilerin bilhassa evlerdeki müzik meclislerinde kullandıkları çalgılar da hemen hemen aynıdır. Ud, keman, kanun, bağlama, cümbüş ve darbuka ortak olarak kullanılan çalgılardır.

Şanlıurfa mimarisinde camiler, çeşmeler, çarşılar gibi Osmanlı mimari eserleridir, bunun yanında taş yapılı Şanlıurfa evlerinin çoğu Ermeni ve Süryani ustalar tarafından yapılmıştır.

Yemek kültürümüzde de benzerlikler vardır. Kürt köylerinde ekmeğe pekmez veya şerbet dökülerek yapılan tatlıya “Şılliki” denir. Şehirde ise özel ekmek üzerine şeker şerbeti dökülerek yapılan köydekine benzer tatlıya da “Şıllık” denir. Arap mutfağından kebab ve bulgurlu yemeklerin çoğu, Yahudilerden kaldığı söylenen “Yahudi Köftesi” yıllardır Şanlıurfa sofralarında.

Resim-8: Urfa'da bir kadın düğününde müzik icra eden ama çalgıcılar. (1883).
(Eskiden Urfa kadın düğünlerine âmâ çalgıcılar çağrılır veya çalgıcıların önüne perde çekilirdi. Bazı düğünlerde halen bu uygulama devam etmektedir)
(İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Özet olarak; Şanlıurfa yüzyıllardır Türklerin hâkimiyetindedir. Nüfusun çoğu da Türktür. Bu bölgede Türklerin dışında belli sayıda, başka halklar da yaşamıştır. Bu halkların kültür olarak birbirlerinden alışverişleri olmuştur. Bu alışverişler neticesinde bazı ortak kültür değerleri de oluşturulmuştur.

Şehir merkezi başta olmak üzere, genel olarak Şanlıurfa'da hâkim olan kültür konusunda sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; Şanlıurfa'da hâkim olan kültür, dar manada "**Şanlıurfa kültürü**"dür, geniş manada "**Osmanlı kültürüdür**", en geniş manada "**Türk kültürü**"dür.

Şanlıurfa coğrafyası içinde; Kürtlerin yoğun olduğu bazı ilçe ve köylerde "Kürt Kültürü", Arapların yoğun olduğu Suriye sınırına yakın bazı ilçe ve köylerde "Arap Kültürü" yaşamını sürdürmektedir. Şanlıurfa içinde yaşayan Ermeni, Yahudi ve Süryaniler 1920'deki Şanlıurfa Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Şanlıurfa'dan ayrılıp başka yerlere göç etmişlerdir. Bu nedenle Şanlıurfa'da Ermeni, Yahudi ve Süryani kültürünü yaşayan halk kalmamıştır.

Rivayetlere ve bazı kaynaklara göre "Hz. Âdem (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Lût (a.s.), Hz. İshak (a.s.), Hz. Ya'kup (a.s.), Hz. Yusuf (a.s.), Hz. Eyyub (a.s.), Hz. Elyesa (a.s.), Hz. Şu'ayb (a.s.), Hz. Musa (a.s.)'nin bu bölgelerde yaşamış olması, bu peygamberlerle ilgili yöredeki makamlar, göller, kuyu, mağara ve tapınaklar, Hz. İsa'nın Şanlıurfa'ya gönderdiği mektup nedeniyle Şanlıurfa "**Peygamberler Şehri**" olarak anılmaktadır. Bu kutsal mekânlar nedeniyle Şanlıurfa yüzyıllar boyu dini merkez konumunda olmuştur.

İslamiyet'in bölgedeki hâkimiyeti ile Şanlıurfa halkı İslam dinine bağlı bir hayat sürdürmüştür. Evliya Çelebi, ünlü seyahatnamesinde (1640) Şanlıurfa ve Şanlıurfalılardan bahsederken "*Allah bu şehir halkına Hz. Halil İbrahim bereketi vermiştir. Burası gayet bereketli ve bolluk olan bir yerdir. İnsanları Halil İbrahim gibi sevimli, Müslüman, takva sahibi adamlardır*" der.

Şanlıurfalıların dini sohbet yaptıkları, dini kitaplar okudukları, peygamberlerle ilgili kıssalar dinledikleri ortamlardan biri de sıra geceleridir. Gerçekten de Şanlıurfalı, birçok dini bilgisini sıra gecelerinde öğrenir, kafasına takılan soruları sorar, samimi bir ortam içinde cevaplarını alarak bu konudaki eksikliğini tamamlar.

Konuyu bu açıdan değerlendirdiğimizde, İslamî yaşantı ile sıra gecelerinin bağlantısını görmekteyiz. Sıra gecesinin tarihi sürecine bu noktadan baktığımızda o günkü ismi belki "sıra gecesini" olmasa da, bir araya gelme ve bilgileri paylaşma bakımından bu geleneğinin İslam tarihi kadar geçmişi olduğunu söyleyebiliriz.

Tarih boyunca Şanlıurfa, Harran'la birlikte kültür ve medeniyetin beşiği olmuştur. Dini konular yanında, felsefe, tıp, matematik, astronomi ve müzik konusunda önemli sayıda ilim adamı yetişmiş, bu ilim adamlarının yazdığı eserler günümüze kadar gelmiştir. Din bilgini İbni Teymiyye, din, astronomi ve matematik bilgini el-Bettani, mimar Abdülkadir b. el-Selamet el-Ruhavi bunlardan birkaçıdır.

Dini ve diğer bilimlerde akademik düzeydeki çalışmalar, ayrıca Şanlıurfa ve Harran'ın ipek yolu üzerinde bulunması nedenleriyle, Şanlıurfa doğu ve batı arasında kültür ve sanat alışverişinde önemli bir köprü olmuştur, ileri fikir hamlelerine önyak olmuştur.

Tarih süreci içinde edebiyat, Şanlıurfa kültürü içinde ayrı bir ehemmiyete sahip olmuştur. Urfalı Nabi,²⁰ XVII yy. Divan Edebiyatının en önemli şairidir. Özlü söyler, nüktedandır "Nabi gibi söyler" sözü günümüzde dahi kullanılmaktadır. Nabi musikişinastır ve besteler yapmıştır.

Şanlıurfa tarih boyunca edebiyata ve şiire önem vermiş XVIII ve XIX. yüzyılda Hikmet, Şevket, Abdi gibi yüzlerce Divan Edebiyatı şairi yetişmiştir. Şairlerin yetişmesinin en önemli etkeni Şanlıurfalının kültür birikimi, şiire ve şaire değer vermesi olarak özetlenebilir. "Marifet iltifata tabidir" sözünde olduğu gibi yazılan şiirlerin çevre ile buluştuğu, iltifata mahzar olduğu ilk ortam, Sıra geceleridir. Şiirin beğenildiğini gören şair, daha büyük bir hevesle edebiyata sarılmaktadır. Böylece sıra geceleri Şanlıurfa'da şiirin ve diğer edebiyat kollarının da gelişmesine katkıda bulunmuş olmaktadır. Geçmişte olduğu gibi bugün de yapılan sıra gecelerinde Divan Edebiyatı'nın en güzel gazel örnekleri gazelhanlar tarafından okunmaktadır.

Şanlıurfa halkı misafirperverdir. Şanlıurfalıların misafirlerini ağırladıkları ortamlardan en önemlisi sıra geceleridir. Yabancı misafirler Şanlıurfa'ya geldiklerinde yakın ilgi görürler. Şanlıurfalı "kerip"²¹ dediği yabancıları sofrasında ağırlamaktan zevk duyar. Bu husus yüzyıllar öncesinden gelen bir gelenektir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, Şanlıurfa halkından bahsederken "*İçinde oturan halkının iyi huylu, hünerli kişiler*" olduğunu

²⁰ Şair Nabi'nin asıl adı Yusuf'tur. 1642'de Urfa'da doğmuş, 1712 de İstanbul'da vefat etmiştir. *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi*, s. 8503

²¹ "Kerip" kelimesi "Gariip" sözünden türemiş olsa gerekir. Urfalı misafirine garip gözü ile bakar ve sahip çıkar. Ağırlamak için imkanlarını sonuna kadar kullanır. Evini, sofrasını açar. Onu korumak için gerekirse başkalarıyla tartışır, kavga eder. Karayoluyla Hacc'a gidildiği senelerde Urfa'da otel yetersizliğinden, Urfalılar yüzlerce hacıyı evlerine götürmüş, yedirmiş evinde yatırmıştır. Urfalıların karşılıksız yaptıkları bu misafirperverlik örneği yurdun dörtbir yanından gelen hacılar tarafından halen sitemle anlatılmaktadır.

anlatır. Hele halkının son derece yabancı dostu ve gönül alıcı, son derece konuksever kimseler olarak, gece ve gündüz sofralarında konuksuz yemek yemediklerinden sitayişle söz eder.

Gerçekten de doğuştan her Şanlıurfalı yüreği insan sevgisi ile dopdolu bir garip dosttur.”²²

2. Sıra Geceleri ve Müzik Kültürü

Şanlıurfa'da sıra gecesi ve musiki birbirinin bölünmez parçası gibidir. Çünkü sıra geceleri sohbetin yanında, müziğin makam geleneğine göre icra edildiği meşk yeridir. Müziğin usta-çırak geleneği içinde öğrenildiği-öğretildiği ortamdır. Bu yönüyle sıra gecelerine “**Halk konservatuarı**” da denmektedir. Yüzlerce müzik ustası, ses ve saz sanatçısı, binlerce meraklı, makam geleneği, yüzlerce türkü, hoyrat ve gazel, bütün bunların birer tesadüf olmadığı, yüzyıllar öncesinden gelen müzik kültürünün bir devamı olduğunu göstermektedir.

Şanlıurfa'daki müzik kültürünün tarihteki izlerine bir göz atacak olursak; bölgede yapılan kazılardan elde edilen bulgular ve yazılı kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilere göre bu tarih süreci içinde müziğin önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz.

Şanlıurfa'da musiki ile ilgili ilk bulgular milattan önceki dönemlere kadar uzanır. Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesi Kantara Köyü'nde yapılan "Nevalı Çori" kazılarında bulunan, M.Ö. 7000 tarihine ait (Neolitik Çağ/Cilali Taş Devri) bir kap parçası üzerinde, bir dans sahnesi görüntüsü tespit edilmiştir. Yine "Titriş" kazılarından elde edilen M.Ö. 3000 yıllarına ait (İlk Tunç Çağı) kireç taşından yapılmış, keman tipi stilize edilmiş bir insan figürü bulunmuştur. Bahsedilen buluntular Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Şanlıurfa musiki tarihinde söz edilecek en eski şahsiyetlerden biri, 154-222 tarihleri arasında yaşayan Bardaysan'dır. Bardaysan'ın ailesi Erbil'den Şanlıurfa'ya gelip yerleşmiştir. Daysan Nehri (Karakoyun Deresi) kenarında doğduğundan Bardaysan (Daysan'ın oğlu) lakabıyla ünlenmiştir. İlk eğitimini Suruç ile Halep arasındaki Menbic (Mabbog) şehrinde almış ve daha sonra Şanlıurfa'ya

²² Mustafa Ayataç, *Peygamberler Şehri Urfa*, Arkeoloji ve Sanat Yay., s. 39-40

gelmiştir. Büyük bir din filozofu, büyük bir şair ve iyi bir sporcu da olan Bardaysan, müziğe de düşkün olup, oğlunun adını "Ahenk" manasına gelen "Harmonius" koymuştur.²³ Bardaysan'ın özellikle benimsediği edebi tür şiirdi.²⁴ Dini ve felsefi öğretilerine ilişkin temalar etrafında 150 ilahi kaleme almıştır.

Bu ilahileri müzik eşliğinde söylemiştir.²⁵ Bardaysan'ın kiliselerde dini ayin ile müziği birleştiren ilk fikir ve sanat adamı olduğu söylenir.

Milattan sonra 496 yılının Mayıs ayının 17. günüyle ilgili Şanlıurfa'da geçen bir hadiseyi nakleden Süryani Mar Yeşua,²⁶ "*Cumayı cumartesine bağlayan geceler dansöz Trimerius'un oynadığı bir yerde toplanıyorlardı. Eğlencenin şerefine sayısız ışıklar yakarlardı ki, daha önceleri bilinmiyordu. Bunlar, ırmak (şimdiki Karakoyun Deresi) boyundaki yerler üzerinde Tiyatro Kapısı'ndan Kemerler Kapısı'na varıncaya kadar uzayan kesimde tertiplenirdi. Yanan kandilleri kıyı boyunca dizer, direkler üzerine, belediye dairesine, yukarı mahallelere ve daha birçok yerlere asarlardı.*"

Bu vakayinameden anlaşıldığına göre, 496 yılında, Şanlıurfa'nın kuzeybatıdan güneydoğusuna uzanan Karakoyun Deresi boyunca eğlence yerleri varmış.

Şanlıurfa'nın Eyyûbiye Mahallesi'nde 1970 yılında bulunan, 228 yılına ait bir mozaikte, Yunanlı efsanevi musikînas Orpheus ve onun müziğini dinleyen, kuş, arslan, geyik ve melekler tasvir edilmiştir.²⁷ III. asırda Şanlıurfa'da musikinin gelişmiş olduğunu gösteren bu mozaik bugün kayıptır.

Türk Müsikisi'nde adını, Şanlıurfa şehrinin eski adından alan ve "Rehâvî" denilen bir makam bulunur. Eskiden çok kullanılmıştır. Daha sonra yerini tamamen Rast almıştır. Arap musikisinde "Urfa

²³ J.B.Segal, *Edessa 'The Blessed City'*, Oxford 1970

²⁴ J.B.Segal; kitabının 72. sayfasındaki dipnotunda "Bu şiirlerden bir kısmı H.J.W. Drijvers tarafından yayınlanmıştır. *Bardaisan of Edessa*, 130 vdd."

²⁵ A.g.e., s. 72

²⁶ Mar Yeşua, *Urfa ve Diyarbakır'ın Felaket Çağı*, Yeryüzü Yayınları, İstanbul 1996.

²⁷ Segal, a.g.e.

Makamı" diye bilinen bir makam da vardır.²⁸ Bu makam, Şanlıurfa'da kullanılan "Urfa Divan Makamı"dır. Bu durum, Şanlıurfa Halk Müziğine özgü bir makamın Arap müziğini etkilediğini gösterir. "Urfa-Mahur Makamı" ise Irak'ta kullanılan yeni bir Arap mûsikisi mürekkep makamıdır.

Bunlardan başka bir de -mahalli tabirle- "Kılıçlı Makamı" denilen bir makam vardır. Bu makamda bir Şanlıurfa hoyrat türü bulunmaktadır. İşte; Rehâvî, Urfa, Urfa-Mahur ve Kılıçlı makamlarının Şanlıurfa ile ilişkili olması, tarihte musikinin yöremizde ne kadar etkin olduğunu gösteren örneklerdir. Şeyhül-İslâm Mehmet Esad Efendi, "*Atrab-ül Asar*" isimli eserinde, Urfalı Şair Yusuf Nâbi'nin (1642-1712) müzik alanında da üstad olduğunu, güzel sesi ve "Seyyid Nuh" müstear adıyla şahâne eserler bestelediğini belirtmektedir.

1984 yılında Şanlıurfa'nın ilçesi Harran'da yapılan kazılarda 13. yüzyıl Eyyubiler döneminden kalma kemikten yapılmış küçük bir kaval bulunmuştur.²⁹

18. ve 19. yüzyıl, Osmanlı idaresindeki Şanlıurfa'da musikinin ve şiirin ileri düzeyde olduğu dönemlerdir. Günümüze kadar gelen anonim halk müziği eserlerinin birçoğu bu dönemlerden kalmadır. Özellikle bu dönemlerde gazel biçiminde yazılmış şiirler zengin ezgilerle divan tarzında uzun havalar olarak okunmaya başlamıştır.

Musikiye tamamen birinci planda yer vermesiyle Mevlevilik, diğer tarikatlardan daha fazla güzel sanatlara eğilmiştir. 1725-1925 yılları arasında faaliyetini sürdüren Şanlıurfa Mevlevihânesi'nde icra edilen tasavvuf musikisinin Şanlıurfa halk müziğine önemli etkileri olmuştur. Yine Kadiri tarikatı mensuplarının zikirlerinde okudukları ilahiler, halk müziği motifleriyle süslüdür.

²⁸ Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, 2. cilt

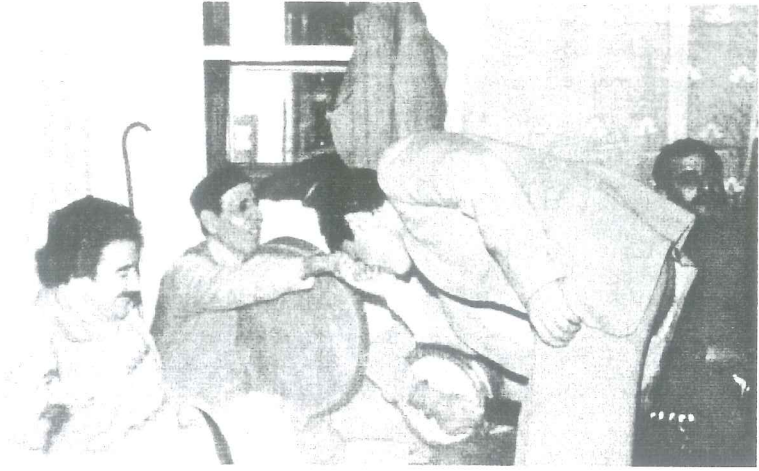
²⁹ A.Cihat Kürkçüoğlu'ndan aldığımız bilgi üzerine Müze Müdürümüz merhum Adnan Mısırdan aldığımız bilgiler ve kazı dosyasını incelememiz neticesinde, 1984 yılında yapılan kazıda bulunan kavalın 8.12.1984 tarihli kazı listesinde Hr. 84-11 envanter numarada kayıtlı olduğunu ve Harran kazı evinde olduğunu öğrendik.

Resim-9: Urfalı Mevleviler (1883).
(Yrd.Doç.Dr.A.Cihat Kürkçüoğlu Arşivinden)

Resim-10: Urfalı Mevleviler (1883)
(Yrd.Doç.Dr.A.Cihat Kürkçüoğlu Arşivinden)

Resim-11: Ünlü Gazelhan Dede Osman (Aydın) bir müzik meclisinde.
(İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Türkiye'de "Folklor" konusunda yazılmış ilk makale, Peyam Gazetesi'nin edebi ekinde, 20 Şubat 1329/5 Mart 1914 tarihinde yayınlanan Rıza Tevfik'in "Folklor" başlıklı makalesinde, halk müziğinin önemi vurgulanırken "*Kır Atımı Bağladım Zincirli Hana*" isimli bir Şanlıurfa ezgisinden bahsedilmiştir. Bu Şanlıurfa havasını dinleyen insanların nasıl etkilendikleri, neler hayal ettikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.³⁰

1926 yılında derleme çalışmaları yapmak üzere Dar'ül-Elhan (İstanbul Konservatuarı)'dan Şanlıurfa'ya gelen heyette bulunan Ekrem Besim Bey, derlemelerle ilgili yayınlanan Dar'ül Elhan'ın "*Anadolu Halk Şarkıları Defteri*"nin önsözünde Şanlıurfalı musikişinaslar hakkında: "...Şunu ilave etmek isterim ki, Urfa'da dinlediğimiz zevatin hemen cümlesi, müziğe az çok vakıf insanlardı. Terennüm ettikleri parçaların hangi makamda olduğunu ve seyrini bilerek okuyorlar. Urfalıların sesleri çok temiz ve tizdir. İlk işittiğim vakit erkek sesinin bu kadar yüksek perdelere fennin vesaitinden istifade etmeksizin erişebileceğine hayret ettim"³¹ diye bahsetmiştir.

³⁰ Rıza Tevfik'in *Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

³¹ Dar'ül Elhan, *Anadolu Halk Şarkıları*, Şehzadebaşı Evkaf Dergisi, 5. Defter, İst.1927.

Resim-12: 1935 Urfa Halkevi Musiki Heyeti
(Av. Müslüm Akalın Arşivinden)

1932-1951 yılları arasında faaliyet gösteren "Halkevleri" bünyesinde dil, tarih, edebiyat ve folklor şubeleri oluşturulmuştur. Urfa Halkevi'nde ise musiki faaliyetleri bu dönemde yoğunlaşmış ve kurumsallaşmıştır.³² Daha sonra birkaç kez musiki cemiyeti kurulmuş 1955-1975 yılları arasında bu cemiyetlerde eğitim ve sanat faaliyetleri devam etmiştir.

Cemiyetin kapanması nedeniyle bir süre ara verilen musiki çalışmalarına, 01.03.2003 tarihinde 50 üye ile kurulan "**Şanlıurfa Musiki Cemiyeti**"nde yeniden başlanmıştır. Musa Kaldı'nın başkanlığını yaptığı Şanlıurfa Musiki Cemiyeti, Sanat Müziği, Tasavvuf Müziği, Halk Oyunları ve Geleneksel Urfa Halk Müziği kurs ve konser faaliyetlerini sürdürmektedir.

Buraya kadar özetlediğimiz hususlardan anlaşılacağı üzere, Şanlıurfa müzik tarihi, çok eski olup asırlar öncesine dayanmaktadır. Müzik, zaman içinde değişen medeniyetler ve devletlerle birlikte değişerek, gelişerek devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir.

Şanlıurfa, yaklaşık 900 senedir Türk hâkimiyetindedir. Türkler yurt edindikleri yerlere müzik dâhil, bütün kültürlerinin damgasını vurmuşlardır. Şanlıurfa, 406 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır.

³² *Urfa Halk Evleri Bir Yıllık İş Sayımı*, Ulusan Urfa V Matbaası, 1935

Bu nedenle Şanlıurfa repertuarı içinde yer alan türküler, gazeller, hoyratlar ve diğer ezgiler edebi şekil, yapı, kullanılan kelime ve terkipler, müziğin icra ortamları ve icra şekli, kullanılan çalgılar, makamlar, halk müziğiyle sanat müziğinin birlikte icra edilmesi gibi özellikleri nedeniyle "**Şanlıurfa'da icra edilen müzik, Osmanlı-Türk müzik geleneğinin devamıdır**" diyebiliriz.

"Klasik Türk Müziği" diye adlandırılan ve Osmanlı müzik geleneği içinde bestelenen ve genellikle İstanbul menşeli eserlerden, Şanlıurfa halk müziği çok etkilenmiştir. Şanlıurfa türkülerinin makama dayalı ve sanat ağırlıklı olmasının nedeni de bu olsa gerekir.

Resim-13: 1800'li yılların sonunda Urfa'da bir müzik takımı.
(Süryani Circo ve Arkadaşları Grubu)

Şanlıurfa halk müziği ile ilgili araştırmalarımız sırasında bazı kaynak kişilere, "Şanlıurfa'da halk müziği ve sanat müziğinin birlikte icra edilmesinin sebebini" sorduğumuzda; Osmanlı döneminde saraydan sürgün edilen birçok musikişinasın Şanlıurfa'ya gönderildiğini, bu insanların yıllarca müzik birikimlerini yöre insanlarına aktardıklarını ifade etmişlerdir. Yine, taş plakların yaygın olduğu dönemlerde müziği seven Şanlıurfalı tüccarların, İstanbul'a

gittiklerinde o günün beğenilen sanatçılarının taş plaklarını getirdiklerini, bu plakların "Mecbelbahr", "Anzelha" gibi çay bahçelerinde bulunan gramofonlarda çalındığını, Şanlıurfalı müzik icracıları tarafından dinlendiği ve öğrenilen eserlerin daha sonraları çeşitli meclislerde ustaca icra edildiğini bizlere naklettiler.

Halk Müziği-Sanat Müziği ayırımı yapılmadan türkülerle birlikte Klasik Türk Müziği eserleri icra etme geleneği, geçmişte olduğu gibi bugün de, Şanlıurfa müzik meclislerinde devam etmektedir.

Halk ve sanat müziği eserlerini icra etmek üzere, Şanlıurfa müzik meclislerinde ud, keman, kanun, cümbüş, bağlama, kaval, tambur, darbuka gibi klasik müzik ve halk müziği sazları birlikte kullanılmaktadır.

Türkü ve hoyratlarımız halk tarafından üretildiği için hemen hepsi Türkçedir. Fakat bazı bestekârların yazdıkları türkü ve bilhassa gazellerin içinde Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmıştır. Osmanlı zamanında bir dönem şairler tarafından Farsçanın edebi dil olarak kabul edilmesi nedeniyle o dönemde yazılan gazelerde Farsça kelimeler çok kullanılmıştır.

Yine Şanlıurfa'nın coğrafi olarak Suriye'ye sınır olması, Osmanlı döneminde de Halep vilayetine bağlı bir sancak olması nedeniyle Arap âlemiyle çok ilişkisi olmuş neticede, Şanlıurfa halk müziği Arap müziğinden etkilenmiştir.

Resim-14: 1800'lü yılların sonunda Urfa'da bir müzik takımı (Grubu)

3. Dağ-Bağ-Bahçe Gezmeleri ve Sıra Geceleri

Şanlıurfalılar keyf ehlidir, muhabbeti, müziği ve eğlenceyi severler. Bunun için ilkbaharda yeşile bürünmüş kır çiçekleriyle süslenmiş dağlara, yazın da bağ ve bahçelere gider. Bu geleneğini kışın da, sıra geceleriyle sürdürür.

Şanlıurfa'nın etrafındaki bağ ve bahçeler geçim kaynağı olduğu kadar, muhabbet, müzik ve eğlencelerin yaşandığı ortamlardır. Şanlıurfa bağ ve bahçelerinin eskiden daha da verimli ve mamur olduğu birçok kaynakta olduğu gibi Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden de anlaşılmaktadır.

Seyahatnameye göre, (1640) Şanlıurfa'nın etrafı meyve ağaçları ile dolu bahçeler ve üzüm bağları ile çevrili idi.³³ Çevresindeki Tektek Dağları'nda portakal ve nar bahçeleri gayet bol ve zengin idi. Evliya Çelebi; Şanlıurfa toprağını mamur ve her çeşit tarıma elverişli ve çok verimli, güzel şirin bir şehir olarak bahseder.

Halep salnamelerinden edinilen bilgilere göre, 1900 yıllarında Şanlıurfa'da 261 bahçe ve 3414 bağ bulunmakta imiş.

³³ 1327 Senesi Halep Salnamesi, s. 404; Mahmut Karakaş, *Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim*, Kültür Bak. Milli Kütüphane Basımevi, Ank., 1995, s. 18

Hasan Aanal "On dokuzuncu Yüzyıl Sonlarında Urfa'da Sosyal Hayat" başlıklı makalesinde³⁴ 1875 yılındaki Şanlıurfa'nın sosyal hayatından kesitler sunarken "Tatil günlerinde yapılan kır, bağ, bahçe gezileri, kış geceleri evlerde yapılan sohbet toplantıları müzikle canlandırılırdı. Kırın seçilmiş geniş mevkilerini tutabilmek için o mevkilere ya pek erken gidilir veya birkaç gün evvelden oralara bekçi konularak ayrılırdı. Kır âlemi yapmanın günleri vardı. Salı günleri ulemaya ve talebeye, pazar günleri sair ahali sınıflara mahsus idi. Kadınlar Çarşamba günü tenezzühe çıkardı. Kır eğlenceleri akşam geç vakte kadar sürerdi. Akşam yemeği kırdan yenir ve çoğu zaman güneş battıktan sonra şehre dönüş başlardı. Bazen geceleri kırdan (dağda) geçirilir ve buna "yatı" ismi verilir. Bu dağ gezintilerinin en önemli faaliyeti müzik icrası idi. Çeşitli musiki aletleri çalanlar ve güzel sesli sanatkârlar bu toplantıların tabii misafirleri idiler. Dağlarda geçirilen gecelerde; erbabi zevk-ü sefanın ternnümâtı ahengi terabı etrafa yayılırdı. Yani, zevk sahiplerinin şarkıları ve çalgıcılardan çıkan ahenkli nağmeler etrafa yayılırdı."

Bağ ve bahçeler yıllar boyu hem musiki icra edilen yerler, hem de, bestekârlara ilham kaynağı olmuştur. Bu nedenle "Urfalıyam dağlıyam, bahalıyam bağılyam", "Karaköprü narlıktır", "Bahçe bar verende gel", "Bahiya kuzu girdi", "Bağı bağımcı var mı", "Bağda güller açıyor", "Bahada nar ağacı", "Evler gider narlığa", "Seherde indim ben bağa" "Karaköprü narlı dere" gibi bağ ve bahçe ile ilgili birçok Şanlıurfa türküsüne rastlayabilirsiniz. İşte yazın dağda ve dere kenarlarında, baharda bağ ve bahçelerde müzik icra eden Şanlıurfalı, kışın da evlerinde yaptıkları sıra geceleriyle bu geleneğini sürdürür.

Osman Özsoy³⁵ ise "**Urfalı Musikişinaslar ve Halk Türküleri**" adlı çalışmasında Dede Halil'den bahsedip benzer bir hadiseyi anlatmaktadır. Dede Halil Şanlıurfalıdır. Kirişçiçoğulları'nındandır. 1811 yılında doğmuş, 1882 yılında vefat etmiştir. Şanlıurfa'mızın pek şöhretli bir musiki üstadı imiş. Tamburacıoğulları'ndan

³⁴ Hasan Aanal, *Urfa Tarihi*, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 1997.

³⁵ **Osman Özsoy** (Bandocu Osman) (1908-1972), 1934 yılından itibaren Urfa Bando Takımını kurmuş ve uzun yıllar çalıştırmıştır. Urfa türküleriyle ilgili derleme çalışması yapmıştır. Değerli bilgiler içeren "**Urfalı Musikişinaslar ve Halk Türküleri**" çalışması ne yazık ki bugüne kadar basılamamıştır.

merhum Derviş Amca bu zat hakkında ihtiyarlardan işitmiş olduğu fıkraları sağlığında bana şu şekilde anlatmıştı:

"Sultan Mahmut zamanında Yeniçeriler isyan ediyorlar. Padişah isyanı bastırdıktan sonra yeniçeriliği kaldırıyor. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra Sultan Mahmud'un saz heyeti her nasılsa Yeniçerilerin marşını okuyorlar. Sultan Mahmut gazaba gelerek heyetin Haleb'e sürgün edilmesine ferman buyuruyor. Heyet, Haleb'e sürgün ediliyor. O sıralarda Şanlıurfa'da Mutasarrıf bulunan bir zatın oğulları sünnet ediliyorlar. Mutasarrıf Halep Valisini Şanlıurfa'ya davet ediyor. Vali Şanlıurfa'ya gelemeyince bir cemile olmak üzere heyeti Şanlıurfa'ya düğüne gönderiyor. Heyet Şanlıurfa'ya gelip Mutasarrıfın (Sancak Beyi) düğününde icrayı ahenk ettiği sırada, saray âdeti üzere fesleri çıkarıp baş açık olarak saz çaldıkları için halk tarafından kendilerine "açık başlar" adı veriliyor. Bu heyet Şanlıurfa'da iki ay kadar misafir kalıyor. Musikiye âşık denecek derecede düşkün olan Şanlıurfalılardan son derece ilgi ve hürmet görüyorlar. Şanlıurfalı meşhur Ali Hafız'ın babası Mahiş Efendi vasıtasıyla Beykapısı bahçelerinden birine davet ediliyorlar. Davet olunan bahçe de Dede Halil'in bahçesine bitişik imiş. Dede Halil bahçede işi ile meşgul iken kulağına bir saz sesi geliyor. İşini terk ederek sazın bulunduğu bahçeye gidiyor. Selam veriyor. Hoş geldiden sonra oğullarına sazını getirmelerini söylüyor. Fasil arasında (Ali Ezber makamında) söylenen aşağıdaki şarkının meyanının yanlış söylendiğini ileri sürüyor. Heyetin Şefi: "Biz yanlış okuduksa sen doğrusunu söyle" deyince sazını alarak doğrusunu çalıyor. Heyetin şefi yerinden kalkmasıyla Dede Halil'in elini öpüyor ve "Olsa, olsa siz Dede Halil'siniz çünkü sizin adınızı Mabeyni Hümayun'da işitmişiz" diyerek kendisine çok hürmet ediyor. Elezber makamında söylenen şarkı;

*Şem'i hüsnün narına pervaneyim,
Ben sana âşık değilim ya neyim,
Meclisi vaslın için divaneyim,
Ben sana âşık değilim ya neyim"*

Başka bir hatıra: Dede Halil'in saz arkadaşlarının ısrar ve ricaları üzerine bir gece üstadın evinde musiki toplantısı yapılması kararlaştırılıyor. Gece vakit ilerliyor, yalnız başına epey zaman bekliyor, arkadaşlarının gelmeyip kendisine oyun yaptığını anlayınca sazını akort ederek tek başına musiki faslına başlıyor.

Saz arkadaşlarının ses tonlarını aynen taklit ederek fasıla devam ediyor. Gazel okumaya sıra gelince, arkadaşı hazır imiş gibi adını söyleyerek gazel okuyor. Tekrar fasıla geçiyor. Fasıldaki arkadaşlarının seslerini sırasına göre taklit ederek bu şekilde faslı devam ettiriyor. Kendisine oyun yapan arkadaşları Dede Halil'in evinin dışarı kısmında kendi seslerini ayrı ayrı taklit edilerek faslın devam ettiğini işitince hayrette kalarak bu oyunu yaptıklarına nadim oluyorlar. Dede'nin musikide hakikaten mahir bir üstad olduğuna kanaat getirerek ertesi günü Dede Halil'in elini öperek kusurlarının affını rica ediyorlar. Bazı ihtiyarların anlattıklarına göre, Dede Halil'in sazının adı "Ketar" imiş. Eğer bu söylenenler doğru ise bu sazın Şanlıurfa'ya o zamanlar nereden geldiği ve bugün Şanlıurfa'da ismine bile rastlanmaması insanı hayrette bırakıyor. İhtiyarların "Ketar" diye adlandırdıkları bu saz "Gitar"dan başka bir saz olmasa gerektir.

1951 yılında yayınlanan "*Urfa Folklorundan Bir Demet*"³⁶ adlı kitabında Mithat Atakurt, dağa gitme geleneği ve dağ yatılarından şöyle söz ediyor.³⁷ "Dağ deyip geçmeyin, ünlü yiğitlerin, bağı yanıkların, sığınacakları en uygun yer dağdır. Hele, kınalı topraklara, birer oya gibi işlenmiş sedef binaları, yer yer koyu yeşillikleri kuş bakışı seyreden Urfa dağları.

Üzerinde yer yer yeşil düzlükler, oda ve mutfak işini görecekt kayalardan oyulmuş mağaraları bulunan Urfa dağlarında sivri ve sarp yerler hemen yok gibidir. Tek tük yabancı fıstık ağaçları, bol çiğdem, birkaç türlü kokulu ot ve birkaç cins çiçek yegâne bitkileridir. Her semtin hatta her mağaranın adları vardır. (Soğuk Mağara, Kanlı Mağara, Kalkan, Topdağı, Markafe..) gibi.

Bu mağaralara bir gün için yahut ta günlerce geceli gündüzlü kalmak için gidilir. Geceleri kalmak üzere gidişe "Yatı" denir. Yatıya kilim, keçe, mutfak takımı ve toptan erzak götürülür. Geceleri sabahlara kadar saz ve söz sanatlarını buralarda meşk ettirirler. İçki hemen hiç götürülmez veya tek tük alışkanlar tarafından götürülür".

³⁶ Mithat Atakurt, *Urfa Folklorundan Bir Demet*, Erkek Sanat Enstitüsü Matbaacılık Bölümü, Ankara 1951.

³⁷ A.g.e., s. 44

4. Sözlü ve Yazılı Kaynaklarda Sıra Gecesi

1980'li yıllardan beri Şanlıurfa folkloru ve müziğiyle ilgili birçok kaynak kişiyle görüştük. Yaşları 80-90 civarında olan bu kaynak kişilerin çoğu bilhassa müzik konusundan söz ederken "*Ben çocukken, babam beni sıraya götürürdü*" veya "*Birgün dedemin sırasına gittim*" diye başladığı sözlerine sıra gecesindeki müzik meclisinden ve ustalardan bahsedirdi. Yaşayan kişilerin ağzından bizzat dinlediğimize göre, 150-200 sene öncesinde sıra gecelerinin varlığına ulaşmaktayız. Sıra gecelerinin toplum içindeki yeri, sıra gecelerinin genel kabul görmüş kuralları, sıra meclislerindeki makam geleneğine göre müzik icrası, tarihteki müzik ustaları gibi birçok husus sıra gecelerinin çok daha eski tarihlere dayandığının birer göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşte bu konuda Şanlıurfa folklorunun kaynak kişisi Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün bize anlattığı Şanlıurfa'da bir müzik meclisinde geçen tarihi bir olay şöyledir: "IV. Murat, Bağdat seferinden dönerken 10-12 gün kadar Urfa'da misafir kalır. Bu kaldığı süre içerisinde her gece Urfa'da çalan söyleyen çeşitli takımlar, padişahın kaldığı yere çağırılır, padişahın hoşça vakit geçirmesini sağlarlarmış. Urfa'daki bu müzik meclisleri ve çalma söyleme geleneği padişahın da çok hoşuna gidermiş.

Yine o zamanda Kuloğlu Mustafa isminde bağlama çalıp söyleyen kendi başına buyruk, istediği yere gider, istemediğinde ise kesinlikle gitmeyen Urfalı bir sanatkar varmış. Kuloğlu Mustafa'nın saz çalımı, bestekârlığı ve sesi çok ünlüymüş. Padişah da Kuloğlu Mustafa'nın ününü duymuş ve dinlemek üzere davet ettirmiş, fakat Kuloğlu Mustafa nedense canı gitmek istememiş ve davete gitmemiş. Padişahı ağırlamakta olan şehrin valisi ve diğer erkânı zor durumda kalmış. Hemen iki kılıçlı zaptiyeyi göndermiş ve zorla Kuloğlu Mustafa'yı padişahın huzuruna çıkarmış. Kuloğlu Mustafa zorla ve kılıç gölgesinde gelmenin verdiği duygu ile padişaha mahur makamına yakın, maya ile başlayan "*Bülbül güle kon dikene konma*" adlı türküyü okumuş. Padişah hiç duymadığı bu türkünün makamını sorduğunda Kuloğlu Mustafa da bu makamın ismi Kılıçlı Makamı'dır diye cevap vermiş.

İşte Kuloğlu Mustafa'nın o anda icat ettiği makam bugüne kadar "Kılıçlı Makamı" olarak bilinir ve bu türkü de Şanlıurfa'da sevilerek söylenir. Bu hadisenin geçtiği IV. Murat dönemi 1623-1640'dır.

Divan Edebiyatının en tanınmış şairlerinden biri olan Urfalı Nabi, aynı zamanda musikîşinastır, besteler yapmıştır. Urfalı Nabi'nin yaşadığı dönem de 1642-1712'dir.

Seyahatnamesinde, Şanlıurfa halkının son derece yabancı dostu ve gönül alıcı, konuksever kimseler olarak, gece ve gündüz sofralarında konuksuz yemek yemediklerinden sitayişle bahseden Evliya Çelebi'nin gelip gördüğü ve anlattığı Şanlıurfa, 1640'lı yılların Şanlıurfa'sıdır.

Bunlardan şu sonucu çıkarabiliriz; sıra geceleri en az 400-500 senelik bir geçmişe dayanmaktadır.

Belki bugünkü gibi olmasa da gerek esnafların (Ahilerin) bir araya geldikleri toplanma şekliyle, gerek çalmak-söylemek amacıyla kurulan musiki meclisleri, sohbet edilen, şiir okunan edebi meclisler şekliyle 400-500 senedir "sıra geceleri" yapılmaktadır diyebiliriz.

Hasan Açıanal "On dokuzuncu Yüzyıl Sonlarında Urfa'da Sosyal Hayat" başlıklı makalesinde³⁸ 1875 yılındaki Şanlıurfa'nın sosyal hayatından kesitler sunarken sıra geceleri hakkında şunları yazmıştır:

"Sıra geceleri: Kış geceleri evlerde sohbetler edilir, çeşitli oyunlar oynanırdı. Yaşlılar, Battal Gazi hikâyeleri okurlar. Sıra gecelerinin de ayrılmaz bir diğer faaliyeti müzik icra etmektir"³⁹

Hasan Açıanal, eğitim, medreseler, ahlak, haklar-ahidler, devlet işlerinde iş takibi gibi başlıklar altında özetle Şanlıurfa sosyal hayatını şöyle değerlendirmektedir:

"Sıra gecelerinin sohbet faslından sonraki en önemli bölümü musıkî yani müzik faslıdır. Sıra gecelerinin eğlence kısmının en önemli bölümünü musıkî faslı oluşturur. Geceyi tertip eden arkadaşlardan müzik aletlerinden birini bazıları az çok çalmayı biliyordur veya çalmayı bilmiyorsa sesi güzeldir. Bunların dışındakiler, güzel dinleyici ve duygulu insanlardır. Bu da Urfalı'ya, Urfa

³⁸ Hasan Açıanal, *Urfa Tarihi*, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 1997

³⁹ A.g.e., s. 123-129

insanın kendine has özelliğidir. Gecede konu edilen meselelere göre bazen müzik faslı olmadan gecenin sona erdiği de olur. Sorunlar ve sıkıntılar ne olursa olsun, her durumda Urfa insanı eğlenmesini bilmiştir. Sıra gecesinde bulunan arkadaşlardan biri, davudî bir sesle bir hoyrat söyler, odanın diğer köşesinde oturan bir diğer arkadaş heyecana gelir, musikîye karşı istidadı da vardır, Urfalı Şair Abdi'den, Nabi'den bir gazel söyler, derken geceden müzik faslı kendiliğinden, (doğaçlama olarak) başlamıştır."⁴⁰

Şanlıurfa tarihi ve Şanlıurfa'dan söz edilen seyahatname-lerde, özellikle "sıra gecesı"nin anlatıldığı bir kayda rastlayamadık. En eski tarihli yazılı kaynak olarak 1927 tarihli Urfa Salnamesi'nde sıra gecesinden "Gece sırası" şeklinde söz edilmektedir.⁴¹

1927 yılında yayınlanan Urfa Salnamesi'nde "Halk ilkbaharda dağlara çıkarak köme köme kaya gölgelerinde ve mağaralarda oturarak şarkılarla milli oyunlarla eğlenirler... Kayalar dahilinde müsematından sızan saf sulardan, havadan istifade ederler. Milli oyunlar başlıca eğlencelerini teşkil eder.", "Dağlarda baharın güzelliklerinden tabii letafetinden istifade ettikten sonra yollarda şarkı söyleyerek ve sazların ruhperver ahengi ile pür neşat olarak avdet ederler. Bazen de tenezzüh ve eğlenceler bağ ve bahçelerde sulu derelerde icra edilir. Umumi eğlencelerde öğle ta'amını alalekser çiğ et ve bulgurun beraber yoğrulmasından soğan, maydanoz, kırmızıbiberle beslenmesinden hâsıl olan beynelahali (çiğ Köfte) denilen yemek teşkil eder. Çiğköfte sofrası sıra tatlı ve mevsimine göre mevcut meyvelerle süslenir. Kış eğlencelerini gece sıraları teşkil eder. Gece sırası haftada iki veya üç geceye münhasır olmak üzere münavebeten cereyan eder. Gece eğlenceleri; Dağ gecelerinde olduğu gibi, musiki, yüzük oyunu ile ilmi mübahaseler güzel eserleri okumak gibi faydeli şeylerle geçer."⁴²

⁴⁰ Halit Karatay, *Şanlıurfa'da Sıra Geceleri*, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Türk Dili Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Ankara 1999.

⁴¹ Burada şunu da belirtmek isteriz ki, "Sıra gecesı" tabiri son yıllarda kullanılan bir tabirdir. Bu toplantılara eskiden yalnız "sıra" veya "sıra gezme" denirdi. Urfa'da yapılan bu geleneksel toplantılar günümüzde artık yaygın olarak "sıra gecesı" olarak bilindiği ve bu tabir kullanıldığı için biz de bu gecelere "sıra gecesı" demeyi tercih etmekteyiz.

⁴² *Urfa Salnamesi-1927*, çeviren Kemal Kapaklı, ŞURKAV Yayınları, Ajanstürk Basım, Şanlıurfa 1998, s. 50

Şanlıurfa halkı arasında evlerde yapılan geleneksel sıra geceleri devam ederken, sıra geceleri içinde yer alan musiki meşkleri daha geniş kesimlere sunulmak üzere konserler veya daha başka şekillerde sahneye taşınmıştır. Sıra gecelerinin sahnelerde canlandırılışı sistemli bir şekilde 23 Şubat 1934 yılında kurulan "Urfa Halk Evi"nde başlamıştır diyebiliriz.⁴³ Sanatkârlarından Mukim Tahir, Kel Hamza, Bekçi Bakır, Tenekeci Mahmut, Karaköprülü İsmail, Kanuni Ayıbo (Ereli), Aziz Çekirge ve daha birçok zamanın ünlü ses ve saz sanatçısı halk evlerinde çalışmalar yaparak, haftanın belli günlerinde konserler vermişlerdir. Bu konserlerde Şanlıurfa halk müziği repertuarından oluşan türkü, gazel ve hoyratları makam geneline Urfa Halkevi salonunda⁴⁴ uygun olarak sunmuşlardır.

"Halk Evinin Bir Yıllık İş Sayımı" kitabında güzel sanatlar komitesinden bahsederken "Evimizin en çok çalışan ve değerli işler gören koludur. Urfa'nın kendine göre çok yüksek bir musikisi vardır. Dokuz yıl önce Anadolu'da bir gezinti yapan konservatuar kurumu buraya geldiği gezide ulusal varlıklarını, duygularını, yiğitliklerini, cenklerini bildiren türküler zenginliği karşısında duygulanarak göz yaşlarını bile akıtmışlardır. Bunu sonradan çıkardıkları (Halk Şarkıları) dergisinde Urfa için bir yaprak ayırarak öğüşle⁴⁵ anmışlardır... Halkevi kurulduğu gün dağınık bir halde bulunan yüksek bilgili gençler bir araya toplandı... Bir yıl içinde beklenmeyen işler yaptı ve başardı... Yedi günün Cumartesi, Pazartesi ve Çarşamba geceleri konserli konferanslara, Cuma geceleri aile toplantılarına, Pazar akşamlarını da gün gün verilen temsil ve müsamerelere ayırmıştır. Bir yıl içinde 22 temsil ve müsamere 24 aile gecesini 47 konferans 8 balo ve halk toplantısı yaratmış ve dinleyenlerin modern ve ulusal musikiye karşı sevgi ve istekleri arttırılmıştır."⁴⁶

⁴³ *Urfa Halkevi 23.02.1934-23.02.1935 Bir Yıllık İş Sayımı*, Ulusal V. Matbaası, 23.02.1935

⁴⁴ Urfa Halk Evi'nin yeri, Urfa'nın Karameydanı mevkiinde bulunan şimdiki PTT binasının arkasında idi.

⁴⁵ Öğüşle: Övgü ile

⁴⁶ *Urfa Halk Evi 23.02.1934-23.02.1935 Bir Yıllık İş Sayımı*, Ulusal V. Matbaası, 23.02.1935, S.11

Sıra gecelerinin sahneye uyarlanması daha çok "11 Nisan Şanlıurfa'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu" ile ilgili her yıl düzenlenen gecelerde olmuştur. Şanlıurfa kurtuluşu ile ilgili Şanlıurfa ve Şanlıurfa dışındaki vilayetlerde düzenlenen gecelerde Şanlıurfalı sanatçılardan oluşan gruplar konserler vermiştir.

Mesela, 1946 yılında Bandocu Osman Özsoy başkanlığındaki Şanlıurfa musiki ve halk oyunları grubu Gaziantep'ten başlayarak Ankara ve İstanbul'da çok başarılı konserler vermişlerdir. Ankara'daki konserlerine dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü katılmış ve Şanlıurfa heyetini tebrik etmiştir.

Şanlıurfa'nın kurtuluşu vesilesiyle düzenlenen ve sıra gecelerinin mizansen olarak sunulduğu geceler sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1967 yılında yapılan bir kurtuluş gecesinden Demokrat Urfa Gazetesi'nde yayınlanan makalesinde Mehmet H. Öcal şöyle söz etmektedir:⁴⁷

"Urfa sıra gecelerinin canlandırılması tabii bir hava içerisinde cereyan etti... Sazlar, sözler arasında çiğköftenin yoğruluşu bu güzel nimetin lezzetine lezzet kattı. Ve kabul etmek lazım ki; her memleketin sahip çıkmak istediği çiğköftemizin bundan daha güzel reklâmı yapılamaz, bize ait olan tapusu bundan daha güzel tescil edilemezdi... Hele Mustafa Dişli'nin anlattığı "Çiğköfte Efsanesi" her hafızada Urfa ile çiğköfte sözünü bir çağrışım haline getirecek niteliktedir. Bütün maharet de buradadır, zaten; iki mefhumu birbirine kaynaştırabilmek."

1973 yılında yayınlanan Urfa İl Yılığında, sıra gezme; Şanlıurfa'nın her yaştaki gençleri uzun kış gecelerini sıra gezmekle değerlendirirler. Bu birbirinin eş ve dostlarına karşılıklı olarak davet etme şeklinde uygulanır. Bazen birçok aileler birbirlerinde toplanırlar. Bu toplantılarda yemek olarak mahalli yemekler yenir. Ayrıca tatlı olarak, sucuk, bastık, kesme, muska denilen mahalli yemeklere yer verilir. Fıkralar anlatılır, kitaplar okunur, saz çalınır. Toplantı dağılırken bir sonraki sıra belirtilir.⁴⁸

⁴⁷ Kurtuluş gecesini ile ilgili Mehmet H. Öcal'ın "Turizm Derneğinin Başarısı" adlı makalesi Demokrat Urfa Gazetesi'nin 15 Nisan 1967 tarih ve 1784 sayısında yayınlanmıştır. Bu makalenin tamamı kitabımızın sıra geceleri ile ilgili makaleler bölümündedir.

⁴⁸ Urfa 1973 İl Yılığ, Kemal Matbaası, Adana

1988 yılında yayınlanan Mustafa Ayataç'ın "**Peygamberler Şehri Urfa**" kitabında sıra gecesinden şöyle bahsedilmektedir. "*Geleneksel yemekli, sazlı sözlü kış gecelerinde erkekler kendi aralarında ve kadınlar kendi aralarında sıra gezmeleri yaparlardı. Bu sıra gezmelerinde çok zengin musiki aletleriyle ud, kanun, cümbüş, keman, darbuka def, saz eşlik eder fasıllar yapılırdı.*"⁴⁹

Sıra gecelerinin dünü bugünü ve sıra gecesini mizansenini ile ilgili en geniş program, 1992 yılında ŞURKAV⁵⁰ tarafından düzenlenmiştir. 10 Ocak 1992 tarihinde DSİ Konferans Salonu'nda yapılan temsili "sıra gecesini"nin açış konuşmasını dönemin Şanlıurfa Valisi Ziyaeddin Akbulut yapmıştır. Daha sonra Folklor Araştırmacısı, Yazar Abuzer Akbıyık "**Şanlıurfa'da Sıra Geceleri**" üzerine bir konuşma yapmıştır. Temsili olarak yapılan sıra gecesinde, sıra gecesini ile ilgili bölümler canlandırılmış, sıra gecesindeki oyunlar oynanmış ve müzik icra edilmiştir. Programın ikinci bölümünde Gazeteci-Yazar Osman Güzelgöz'ün yönettiği "**Sıra Gecesinin Dünü Bugünü**" konulu açık oturum yapılmıştır. Açık oturuma; Şanlıurfa folklorunun kaynak kişileri Diş Doktoru Osman Bengisu, Gazeteci-Araştırmacı-Yazar Sami Barlas, Şair-Yazar A.Naci İpek, Folklor Araştırmacısı ve Bestekâr Abdullah Balak, Folklor Araştırmacısı Hasan Hayırlı konuşmacı olarak katılmışlardır. Sıra gecesini programını Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni İbrahim Tezölmez sunmuştur. Konuşmacılar, sıra gecesinin tarihi, kültürel ve sosyal yönleriyle ilgili bilgiler üzerinde durmuşlardır.

Sıra gecelerinin temsili olarak canlandırıldığı önemli gecelerden biri de 1997 yılında İstanbul'da Cemal Reşit Rey Salonu'nda yapılan sıra gecesidir. İstanbul'da Şanlıurfalılar Dayanışma Derneği'nin organize ettiği bu sıra gecesini programını, Dernek Başkanı Faruk Bayrak'ın⁵¹ konuşması ile açıldı. Abuzer Akbıyık da sıra geceleri hakkında konuşma yaptı. Daha sonra Gazelhan Kazancı Bedih ve arkadaşları, Nuri Sesigüzel, Mehmet Delioğlu, Bedirhan Kırmızı, Mahmut Tuncer, Zekeriya Ünlü gibi Şanlıurfalı sanatçılar

⁴⁹ Mustafa Ayataç, **Peygamberler Şehri Şanlıurfa**, Ark.ve San.Yay., İstanbul 1988, s.85

⁵⁰ **Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı.**

⁵¹ Temsili sıra gecesinin yapıldığında, İstanbul'daki Şanlıurfalılar Dayanışma Derneği'nin başkanı olan Faruk Bayrak, 3 Kasım 2002'de 22.Dönem Şanlıurfa Milletvekili olarak seçilmiştir.

yanında İzzet Altınmeşe ve Selahattin Alpay gibi sanatçılardan oluşan müzik grubu Şanlıurfa repertuarından örnekler sundular. Bekir Şirinoğlu şiirler okudu. Mehmet Çoban Halk oyunları ekibi ve Mehmet Dörtkardeş, Şanlıurfa halk oyunlarını sergiledi. Dernek Yönetim Kurulu üyelerinden Osman Güzelgöz ve Durak Parlakçı'nın bu gecede büyük hizmetleri geçti.

Yine Ankara'daki Şanlıurfa Vakfı, İzmir ve Adana'daki Şanlıurfalılar Derneği, Antalya'daki Şanlıurfalılar Derneği gibi Şanlıurfa dışındaki Şanlıurfalılar, kurtuluş bayramı vesilesiyle yıllardan beri sıra geceleri mizansenî ile kurtuluş geceleri düzenlemektedirler.

5. Sıra Gecesi ve Ahilik

Sıra gecelerinin dayanışma ve yardımlaşma, misafirleri ağırlama, müzik icrası yönünden izdüşümünü, tarih içinde, 13. yüzyıldan itibaren varlığını sürdüren Anadolu'da esnaf ve sanatkâr kuruluşlarına eleman yetiştiren, esnafın işleyiş ve denetimini düzenleyen "Ahilik" teşkilatında görmekteyiz.

Selçuklular devrinden beri Anadolu'da var olan Ahi teşkilatı, Osmanlı devrinde de varlığını korumuş olan esnaf ve sanatkârların üyesi olduğu bir çeşit meslek kuruluşu idi. Ahilerin şeyhi, yani başkanı bulunurdu.

Ahi Şeyhi, konulan kural ve kaidelerle nizam ve intizamı elinde tutar, ahiler arasındaki hak ve hukuku dayanışmayı sağlardı, adaleti uygulardı. Ahilerin toplantı yerleri, tören ve gelenekleri vardı. Ahi teşkilatının en yoğun unsurunu esnafı oluştururdu.

İbni Batuta, Osmanlı devletinin ikinci hükümdarı Orhan Gazi zamanında Anadolu'dan geçerken İznik'te bir Ahi zaviyesine misafir olduğunu ve kendisine oldukça ikramda bulduklarını anlatır.⁵² İbni Batuta "Seyahatname" adlı eserinde Ahiler hakkında şunları yazar:

*" O gün beldeye bir misafir gelirse; zaviyelerine misafir ederler. Ve alınan şeylerle ona ziyafet çekerler. O kimse dönüşüne kadar onların konuğu olur. Bir kimse gelmezse yemek-yemek için toplanırlar. Şarkı söylerler ve raks ederler..."*⁵³

⁵² İbni Batuta *Seyahatnamesinden Seçmeler*, İsmet Parmaksızoğlu, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1971, s. 46

⁵³ A.g.e., s. 32-313.

Ahilerin genel özelliklerinden birkaçı şöyle sıralanabilir; "doğruluktan ayrılmamak, cömert olmak, alçak gönüllü olmak, iyi huylarını geliştirmek, konukları sevmek ve onları hoş tutmak, içki içmemek, zenginlere karşı minnetsiz olmak, büyüklere hürmetkâr küçüklere şefkatli olmak, utanma duygusuna sahip olmaktır."⁵⁴

Sıra gecesindeki birlik, beraberlik, kardeşlik, dayanışma, fedakârlık, küçüklere sevgi, büyüklere saygı ve hürmet, misafir ağırlama ve misafire ikram, usta-çırak geleneği, müzik ve oyun gibi temel unsurlar Ahilik müessesesiyle birebir örtüşmektedir.

Yine İbni Arabî, 1240 yılında yazmış olduğu "**Fütühat-ı Mekkiye**" adlı eserinde: "...Fütüvvet ehli olanlar (Ahiler), halka ihsanda bulunurlar, kerem sahibi olurlar, İbrahim Peygambere, bu huyundan dolayı fetâ denilmiştir." demektedir.

Hz. İbrahim'in Şanlıurfa'da yaşamış olması ve Şanlıurfalıların Hz. İbrahim'in sofrasının bereketine inanarak sofralarını misafirlere açık tutmaları, sıra gecelerinde aralarında topladıkları paralarla çoğu zaman hiç tanımadıkları muhtaçlara yardım etmeleri, bizi yine sıra gecesini müessesesi ile Ahilik müessesesinin bağlantısına götürür.

Bütün Anadolu'da yaygın olan ahi teşkilatının bir kolu da Şanlıurfa'da bulunmaktadır. Ahilik teşkilatının bir kolu olan "Çarşı Ağalığı" ise çarşı muhafızlığı yerine geçen bir tabirdir. Çarşı ağaları esnafın başkanı durumunda idiler. İmalatın kalitesini kontrol ettikleri gibi, sanatkârın kendi aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları giderir, adaleti tesis ederdi.

Böyle bir çarşı ağasının mezarı (Şanlıurfa'nın) Harrankapı Mezarlığı'nda olup, miladi 1903 yılında vefat eden İsmail Efendi'dir"⁵⁵

Tarihi geçmişi ile ilgili yazılı kaynaklarımız kısıtlı da olsa bazı çarşılarımızda bugün için dahi "dua ile çarşının açılması"⁵⁶ gibi bazı

⁵⁴ *Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması*, s. 182-183

⁵⁵ Mahmut Karakaş, *Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim*, Kültür Bak.Yay. Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1995, s. 195

⁵⁶ Şanlıurfa esnaf kesiminin yaygın olduğu Sipahi (Halicı) Pazarında, Ahilik geleneği günümüzde de sürdürülmekte, çarşı dua aile açılmakta, alışverişler Ahi geleneklerine uygun olarak yapılmakta, müşterisine hatalı mal satan esnaf olursa o esnafın cezası Ahi kurallarına göre verilmektedir. Gelenek ve göreneklerin halen canlı olarak yaşatıldığı bir esnaf grubu Halıcı Pazarı (Sipahi Pazarı) esnafıdır. Halıcı

ahilik geleneklerinin sürdürülmesi izi, yüzyıllar önceki Ahilik müessesesinin varlığına götürmektedir. Duayı yapan yaşlı esnaflar da bu geleneğin yüzyıllardan beri sürdürüldüğü konusunu teyit etmişlerdir. Halıcı Pazarı'nın Dellalbaşısı (Tellalbaşısı) 75 yaşlarında Hacı Reşit Beyazatlı, bu çarşıyla ilgili Ahilik geleneğine göre yapılan dua töreni ile ilgili "*Bu çarşı bildiğimiz kadarıyla 600 küsur senelik, bu dua geleneği de yüzyıllar boyunca atalarımızdan, dedelerimizden bize gelmiş, biz de sürdürmekteyiz*" diyerek Şanlıurfa'daki ahilik geleneğinin yüzyıllar öncesine dayandığını vurgulamıştır.

"Ahi" sözcüğü Arapça'da "kardeş" anlamına gelmektedir. Sıra gecesi elemanları da birbirlerini kardeş gibi görürler. Şanlıurfa'da yıllarca sürdürülen sıralarda, arkadaşlıklar dostluklara, dostluklarda kardeşliğe dönüşür. Sıra elemanlarından birinin başına bir felaket gelse, maddi ve manevi yardıma ihtiyacı olsa, ilk arayacağı kişilerden biri sıra arkadaşıdır. Bu nedenle Şanlıurfalı sıra arkadaşını, çoğu zaman kardeşinden daha yakın görür. Kardeşiyle paylaşmadığı sırlarını sıra arkadaşıyla paylaşır.

Sıra geleneğinin, eskiden ahilik teşkilatına bağlı olan Şanlıurfalı esnaf ve zanaatkârlar arasında öteden beri sürdürülmesi de bizi sıra gecelerinin Ahi geleneğinin bir devamı olduğu noktasına götürür.

Yine ahilik müessesesinin yer aldığı Anadolu'nun bazı illerinde, sıra gecesinin bir benzerine rastlamaktayız. Elazığ'da Kürsübaşı sohbetleri, Balıkesir'de Barana Sohbetleri, Isparta ve Kütahya'da, Gezek, Van'da Oturmah, Çankırı'da yaren sohbetleri, Konya'da Sıra Yarenler adlarıyla rastlamaktayız.

Sonuç olarak; Sıra gecelerinin doğuşu ve tarihi hakkında şunları söyleyebiliriz. "İnsanoğlunun psikolojisindeki yalnız kalma ve dışlanma korkusu bir sosyal grubun içerisinde yaşamayı veya daha

---

Pazarı'nda karşılıklı olarak yaklaşık 50 dükkân bulunur ve dört kapısı vardır. Bu çarşının bir kapısı neçek ve dokuma işlerinin satıldığı Bedesten'e çıkar. Bir kapısı İsoçtu Pazarı'na bir kapısı ise Eskici Pazarı'na, bir kapısı ise Sobacı Pazarı'na çıkar.

Bu çarşıda halı kilim ve diğer ev sergileri, kürkten yapılmış giyim eşyaları ve halı yastıklar alınıp satılır. Halıcı Pazarı'nda alışveriş, sabahleyin, esnaf ve halıları sırtında gezdirerek satan tellalların katıldığı "Dua Töreni"yle açılır. Bu esnafın bir başkanı (Şeyhi) bir de idare heyeti vardır. Bu pazarda alışverişler belirli kurallara bağlıdır. Bu kurallara uymayanlar idare heyeti ve Şeyh tarafından çeşitli cezalara çarptırılır.

büyük bir grup olan insanlarla birlikte hareket etmeyi zaruri kılmıştır. Bu sosyopsikolojik unsur ilkel insanlardan modern insana kadar bütün insanlarda ortaktır. İkel insanlar kabileler halinde yaşarken, bugün metropol şehirlerde modern insanlar modernitenin teşekkül ettirdiği sendika, lobi, vakıf, kulüp ve benzeri kurum ve kuruluşlarda bir araya gelmektedirler. İster ilkel, ister modern insanların oluşturduğu böylesi sosyal kurumlar birlikte hareket etme, iyi ve kötü günleri beraber paylaşma gayesinden kaynaklanır.⁵⁷

Sıra geceleri de bir araya gelme, bir güç oluşturma, birlikte hareket etme, paylaşma, dayanışma, yararlı ve hoşça vakit geçirme ihtiyacından ortaya çıkmıştır.

Sıra gecesinin tarihin çok eskilere dayandığı ile ilgili birçok emareler varsa da kesin olarak ilk sıra gecesinin hangi tarihten beri yapıldığı ile ilgili elimizde kesin bilgi yoktur. "Sıra geceleri" ile ilgili en eski kaynak, Hasan Açıanal'ın 1875 yılındaki Şanlıurfa'nın sosyal hayatından kesitler sunarken, Sıra gecelerinden bahsettiği "*Ondokuzuncu Yüzyıl Sonlarında Urfa'da Sosyal Hayat*" başlıklı yazısıdır.⁵⁸ Bu yazı bize, en azından 128 yıl önce Şanlıurfa'da sıra gecelerinin var olduğunu göstermektedir.

Her ne kadar sıra gecesinin tarihi süreci hakkında elimizde kesin bilgiler olmazsa da yukarıda Şanlıurfa kültür ve müzik tarihi, ahilik bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde izah ettiğimiz gibi sıra gecesinin tarihin çok eskilere dayandığı ile ilgili birçok emareler vardır.

Yine, sıra gecesinin bir müessese olarak, Şanlıurfa halkının her kesimi arasında çok yaygın olarak sürdürülüyor olması, sıra gecesini ile ilgili kuralların belli bir düzene oturmuş olması, Sıra gecesinde icra edilen müziğin ileri düzeyde bir sistematığının oluşması, Fuzuli ve Urfalı Nabi'den gazeller okunması gibi hususlar, sıra gecesinin tarihinin 128 yıl değil de çok daha eskilere dayandığının birer kanıtı olarak ortaya çıkmaktadır.

⁵⁷ *Şanlıurfa'da Sıra Geceleri*, Halil Karatay, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, s. 15, Ankara 1999.

⁵⁸ Hasan Açıanal, *Urfa Tarihi*, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 1997.

Bütün bu bilgiler ışığında kanaatim odur ki: Sıra geceleri geleneği Türk ve İslam kültüründe var olan, zaman zaman bir araya gelmek ve bilgi ve bazı değerleri paylaşmak adına yapılan ve kökü tarihi derinliklere dayanan bir geleneğin devamıdır. Sıra gecesi geleneği, esnaflar arasında 13. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar gelen Ahilik teşkilatı ile de müesseseseleşmiştir. Ahiler arasındaki kardeşlik, birlik, beraberlik, dostluk, yardımlaşma, sevgi, saygı, misafir ağırlama, musiki ve oyun gibi unsurlar, zaman içinde haftanın belli bir gecesinde bir araya gelmek şeklinde, bir başka ifade ile "sıra geceleri" şeklinde müesseseseleşerek günümüze kadar gelmiştir diyebiliriz.

6. Şanlıurfa Kurtuluş Savaşında Sıra Gecelerinin Önemi

A. Şanlıurfa'da Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kurulması Çalışmalarının Başlaması

11 Ekim 1918'de İngilizlerin Haleb'i işgal etmeleri ile yakında Şanlıurfa'nın da işgal edileceği söylentileri başladı. Şanlıurfa'da Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması çalışmaları bu sıralara rastlamaktadır.⁵⁹

Musul'un işgal edilmesi üzerine 6. Ordu bölgesinde sınır ihlallerinin meydana gelmesiyle, ordu sorumluluk bölgesinin işgal edilebileceğini düşünen Ali İhsan Paşa (Sabis), bu ihtimale karşı tedbirler almak üzere harekete geçmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi vilayetlerinin işgaline bahane hazırlamamak için, vali ve mutasarrıflarla temas kuran Ali İhsan Paşa, İngiliz ilerlemesinin önüne geçilemediği takdirde, yörede sivil bir direnişi teşvik etmek amacıyla, bazı girişimlerde bulunmuştur.⁶⁰ Bu sırada Şanlıurfa'da mutasarrıflık görevini yürüten Nusret Bey, Ali İhsan Paşa'nın uyarı ve direktiflerine uymuş ve milli bir çalışma içine girmiştir. Ali İhsan Paşa, 10 Ocak 1919'da⁶¹ Şanlıurfa'ya gelerek, mutasarrıf ve şehrin

⁵⁹ İsmail Özcelik, *Milli Mücadelede Güney Cephesi Urfa*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 141

⁶⁰ Bedri Alpay, "Urfa Kurtuluşunun Hülasası", *Yeni Urfa*, 11 Nisan 1963, Sayı: 832, s. 2

⁶¹ Ali İhsan Sabis, *Harp Hatırlarım* eserinde Urfa'da ilk Müdafa-i Hukuk, 03.12.1918 kaydıyla bulunan bir fotoğraftan, Urfa'daki Kuvayi Milliye çalışmalarının bu tarihte

ileri gelenleriyle görüşmüş, mahalli bir milis teşkilatı kurulmasını tavsiye etmiş bu hususta icap eden silah ve cephanelerin 6. Ordunun elindeki kaynaklardan verileceğini bildirmiştir.⁶² Nusret Bey, Şanlıurfa Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey'i de yanına alarak, eşrafın ileri gelenlerinin hazır bulunduğu bir toplantı düzenlemiştir. Şanlıurfa'nın yakında işgal edileceğini anlatan Nusret Bey, tedbir olarak halktan gönüllü bir milis taburunun oluşturulması gerektiğini ve bunun şart olduğunu belirterek, bu kuvvetin Jandarma Tabur Komutanı Ali Rıza Bey'e verileceğini açıklamıştır.

Şehrin ileri gelenleri ve eşraf tarafından Nusret Bey'in bu teklifi uygun bulunarak, Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey başkanlığında, Belediye Reisi Hacı Kâmilzâde Hacı Mustafa ve eşraftan Hacı Mustafa Reşit ve ileri gelenlerin yardımı ile sayısı 600'e yaklaşan bir milis kuvveti meydana getirildi.⁶³

B. Şanlıurfa'nın İngilizler Tarafından İşgali

Bu olaydan kısa bir müddet sonra 7 Mart 1919 tarihinde Şanlıurfa İngilizler tarafından işgal edildi. Şanlıurfa o zaman Haleb'e bağlı bir sancaktı. Şanlıurfa mutasarrıfı ise Nusret Bey, Belediye Reisi Yağlıcı Hacı, Jandarma Komutanı ise Binbaşı Ali Rıza Bey'di. İşgal esnasında, İşgal kumandanı Yarbay Vujisi, silahlarını hükümet dairesi önünde ve mutasarrıflık makamına yönelterek "*Galip bir hükümetin askeri, neden karşılanmıyor?*" diye sordu. Mutasarrıf Nusret Bey, "*Haksız yere memleketi işgal eden kuvveti karşılamaya çıkmak bir Türk mutasarrıfına yakışmaz. Bir misafir gibi gelseydiniz sizi Birecik'te karşılardım*" der. İşgalden birkaç gün sonra Mutasarrıf Nusret Bey İngiliz kumandan tarafından tutuklanarak İstanbul'a gönderildi. Nusret Bey'in gidişinden sonra yerine Tabur Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey vekâlet etti bir süre sonra da yeni mutasarrıf Ali Rıza Bey Şanlıurfa'ya gelerek görevini vekâleten yürüten

---

dayandığı söylenebilir. Ancak yukarıdaki ifadelerden anladığımız gibi 10 Ocak 1919, esas çalışmaların bu tarihten sonra yapıldığı ihtimali daha kuvvetlidir. İsmail Özçelik notu. A.g.e., s. 142

⁶² Ali İhsan Sabis, *Harb Hatıralarım*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1951, s. 8 vd.

⁶³ Ahmet Mesci, "Kurtuluş Savaşında Büyük Hacı Mustafa", *Yeni Urfa*, 11 Nisan 1964, Sayı: 904

Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey'den mutasarrıflık görevini devraldı.

Nusret Bey'in İstanbul'a gidişinden sonra milis taburu dağıldı. Milis taburunun dağılmış olmasına rağmen milislerden bir tedbir olmak üzere silahlar geri alınmamıştı.⁶⁴

İngiliz işgali ile duran milli çalışmalar, Erzurum ve Sivas kongreleri sırasında ileri gelenlerin de yönlendirmeleriyle Şanlıurfa'da yeni oluşturulacak bir Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin teşkilatlanması için çalışmalar başlatılacaktı.

C. Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin Kurulması

Nusret Bey'in Şanlıurfa'dan ayrılmasıyla durgunluk kazanan milli çalışmalar şimdi Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey'in önderliğinde hız kazanmıştı.⁶⁵

Bu sırada İngilizler de Şanlıurfa havalisindeki aşiretlere el atmış ve menfi yönde propagandalarını sürdürüyorlardı. İngilizlerin asıl amaçları güneyde kalan alanları elde etmek olduğundan, özellikle Harran ve çevresinde yaşayan aşiretleri birbirlerine düşürmeye çalışıyorlardı. Bu sebeple İngiliz taraftarı olan aşiretlerle, devletten yana olan aşiretler arasında çatışmalar sürüp gidiyordu. Ali Rıza Bey, bu çatışmaların şehre de yönelebileceğini göz önüne alarak, Şanlıurfa'da Müdafa-i Hukuk Cemiyetini kurma çalışmalarını hızlandırdı. Bu arada Nusret Bey tarafından kurulmuş olan Şanlıurfa Milis Alayı dağılmış olmasına rağmen silahları toplattırılmamıştı. Bu milis alayından yararlanmak pekâlâ mümkündü.

Ali Rıza Bey, azimle çalışırken o sırada Sancak İdare Meclisi Üyesi olan Hacıkâmilzâde Hacı Mustafa'nın gizli müracaatı ve Hacı Mustafa Efendi'nin hazırladığı 12 kişiden oluşan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti 4/5 Eylül gecesi Şanlıurfa Kaleboynu Mahallesi'nde Güllüzâde Osman Efendi'nin evinde kuruldu.⁶⁶

⁶⁴ Kerim Fırat, *Urfa Savaşından Yapraklar*, CHP Basımevi, Gaziantep 1940, s. 9

⁶⁵ A.g.e., s. 14.

⁶⁶ Milli Mücadele'de Urfa, Anılar-Belgeler, Müslüm Akalın, Özlem Kitapevi, 1985, Urfa S.10-11

"4/5 Eylül 1919 gecesi Güllüzade Osman Efendi'nin evinde A.Rıza Bey ile eşraf ve

Olay şöyle gelişti: Binbaşı Ali Rıza Bey çalışmalarını sürdürürken, birgün Hacı Mustafa ile konuşurken sözü işgale getirerek "Şanlıurfalılardan şüpheleniyorlar. Bilmiyorlar ki çiğköfte ile meşguller" der ve Hacı Mustafa'nın ağızını arar. Acı acı gülüşürler. O akşam Hacı Mustafa, olayı arkadaşlarına açar ve "uygun görürseniz bir gece aramıza çağırırım, yararlı olur anlaşabilirsek" der. Uygun görülür. Ertesi gün Hacı Mustafa Ali Rıza Bey'e uğrayarak "akşamdan sonra Hasan Paşa Camii'nde bulunan size işaret verecek birisini izleyin, bakın Şanlıurfalılar yalnız çiğköfte ile mi meşguller, yoksa başka işlerle mi?" der.

Akşam ortalık kararınca Hasan Paşa Camii avlusunda gezinmeye başlar. Karanlık iyice çöküp el ayak çekildikten sonra yüzü gözü sarıllı bir kişi ona bir işaret vererek Kaleboynu'na doğru ilerlemeye başlar. Ali Rıza Bey onu izleyerek dar ve karanlık yollardan geçerek eve varır. Ali Rıza Bey içerideki kişileri görünce rahatlar. Bu ev Güllü Osman Efendi'nin evidir. Ve kendisini getiren kişi de Küçük Hacı Mustafa olarak bilinen Hacikâmilzâde Hacı Mustafa Reşit'dir.⁶⁷

"4/5 Eylül 1919 gecesi Güllüzâde Osman Efendi'nin evinde yapılan bu görüşme neticesinde, Müdafa-i Hukuk Şanlıurfa şubesi gizlice kurulmuş ve o anda yurdun işgalinden kurtarılması ve milli

---

aydınlardan 12 kişiyle yapılan toplantıda gizli bir cemiyet kurulması karar altına alındı. Ali Rıza Bey, cemiyet başkanlığına getirilerek, kurtuluşa kadar mücadele edileceği yolunda Kur'an-ı Kerim üzerine and içildi.

Harekete andla bağlı 12 kişi şunlardı:

1. Belediye Reisi Hacikâmilzade Hacı Mustafa Efendi.
2. Barutçuzade Hacı İmam Efendi.
3. Eşraftan Tüccar Kâmilzade Hacı Mustafa Reşit Efendi.
4. Mollazade Mahmut Efendi.
5. Polis Komiserliğinden müstafi Arabizade Şakir Efendi.
6. Güllüzade Osman Efendi.
7. Esnaftan, Şellizade Ali Ağa.
8. Tüccardan Nebozade Hacı İmam Efendi .
9. Eşraftan Hacı Bedirağazade Halil Ağa.
10. Jandarma Tabur Mülhakı İzmirli Adil Hulusi Efendi.
11. Takım Kumandanlarından mülazımievvel Hüseyin Pertev Efendi.
12. Jandarma Çavuşu Sofi oğlu Hacı Mustafa Çavuş."

⁶⁷ *Milli Mücadelede Urfa*, Özlem Kitapevi, Müslüm Akalın'ın Cemil Hacikâmioloğlu ile Haziran 1984 tarihli görüşmesinden, s.10, Şanlıurfa 1985

gayenin gerçekleştirilmesi için Şanlıurfa'da Jandarma Tabur Kumandanı Ali Rıza Bey'in başkanlığında ve idaresinde çalışılacağına dair 12 kişi Kuran-ı Kerim'e el basarak yemin etmişlerdir.⁶⁸ Bu heyetin başkanı Ali Rıza Bey, Başkan Yardımcısı Hacı Kâmilzâde Hacı Mustafa (Büyük Hacı Mustafa) ve kâtibi de Jandarma Tabur Mülhâkı Hulusi Efendi idiler.⁶⁹

Cemiyet, bu surette kurulduktan sonra İngilizlerin durumdan haberdar olmamaları için genellikle gece toplantılar yapmaya ve kararlar almaya başladı. Geceleri toplanan cemiyet, program hazırlamaya, silah ve asker sayısını arttırmaya, ani bir hareket için işe ve cephane sağlamaya yönelik çalışmalar yaparken Mutasarrıf Ali Rıza Bey de bu hareket için ikna edildi ve Mutasarrıf Ali Rıza Bey aracılığıyla durum Mustafa Kemal Paşa'ya bildirildi.⁷⁰

Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal'den (Atatürk) gelen cevabi telgrafta "*Yurtseverce koruma ve çalışmalarınıza teşekkür olunur*" denilerek; örgütlenmenin tamamlanıp genişletilmesine çalışılması hususu bildirildi.

Cemiyet ilk protestosunu cemiyetin adı kullanılmadan şehrin ileri gelenleri ve eşraftan bazılarının imzalarıyla İngiliz kuvvetleri komutanına vermiştir.

Mustafa Kemal Paşa; hukuk kaideleri ve mütareke şartlarına aykırı olarak işgal edilen Şanlıurfa, Maraş ve Antep'in bu defa da İngilizlerin boşaltması ile Fransızlar tarafından işgal edilmesi üzerine, hükümet bu olayı itilaf devletleri nezdinde protesto ettiği ve anılan memleket ahalisinin de protesto edilmesi yolundaki telgrafi üzerine gizli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti artık kendini açığa vurması gerektiği kanaatine vardı. Yine de ihtiyatlı davranarak sadece eşraf bu konuda aydınlatılacaktı.

Belediye Reisi Hacı Mustafa, Şanlıurfa eşrafını kendi evine çağırılmasını ve kendini bu amacın gerçekleştirilmesine feda edebileceğini söyledi. Bunun üzerine Hacı Mustafa'nın evine çağırılan eşrafa Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin kurulduğu,

⁶⁸ *Milli Mücadelede Güney Cephesi Urfa*, s. 146

⁶⁹ Bedri Alpay, s. 3

⁷⁰ Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin kurulduğu Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey tarafından Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya 3 Ekim 1335 tarihinde telgrafta bildirildi (ATASE, KI.47. D.1336/13-6.F.47-5).

kendilerinden memleket adına ilgili makamlara ve basına protestoların yollanması olduğu söylendi. Oraya çağırılanlardan Müftü Hasan Efendi cemiyetin çalışmasına ve düşüncesine katıldığını beyan etti, diğerleri de müftü gibi düşündüklerini söyleyerek onu izlediler. Bunun üzerine de oradakiler de, bu uğurda çalışacaklarına dair yemin ettiler. Ertesi gün Şanlıurfa Müftüsü Hasan Efendi tarafından kaleme alınan protestonameler yerli ve yabancı basın organlarına gönderildi.

Bu sırada İngilizler, yöreden çekilme kararı almış ve bu hususa Fransızlarla anlaşmış bulunuyorlardı. Belediye Reisi Hacı Mustafa'nın evinde eşrafın toplanması ve cemiyet varlığından haberdar olmalarından sonra, Urfa Müdafa-i Hukuk teşkilatı genişlemiş oldu.

D. Şanlıurfa'nın Fransızlar Tarafından İşgali

İngilizler, Fransızlarla yaptıkları anlaşma⁷¹ çerçevesinde Şanlıurfa'yı Fransızlara devrettiler. İngilizlerin Şanlıurfa'dan ayrılmasıyla da Fransızlar, beraberlerinde getirdikleri Ermenilerle birlikte 31 Ekim 1919 tarihinde Şanlıurfa'yı işgal ettiler.

Fransızlar, Şanlıurfa'yı işgal ettiklerinde, Şanlıurfa merkezinde milli harekete uygun bir ortam hazırlanmış bulunuyordu. Nitekim Cemiyet Fransız işgali ile birlikte bu defa aşiretleri de kapsayacak şekilde geniş çaplı bir örgütlenmeye koyuldu.

Siyale Aşireti reisi Salih el-Abdullah'ın, Ali Rıza Bey'in Harran'da aşiretleri toplayıp and içirdiğini Fransız Yüzbaşı Sajous'ya ihbar etmesi üzerine, Sajous durumu Cerablus'a bildirdi ve bunun üzerine durumu incelemek amacıyla Cerablus'dan Yarbay

---

⁷¹ İngilizlerle Fransızlar 16.05.1919'da Leningrad'da yaptıkları Sykes-Picot Anlaşması ile Irak-Kilikya-Suriye ve Filistin'i aralarında paylaşmışlardır. Bu suretle Irak ve Filistin İngilizlere bırakıldığı takdirde Ergani bakırlarına, Kilikya pamuğuna ve İskenderun limanına sahip olacaktı. Bu anlaşmaya göre de Musul petrolleri Fransızlara bırakılmıştı. I.Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizler Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal ederek Musul petrollerinin kendilerine bırakılması halinde buraları boşaltacaklarını ileri sürdüler ve bu şekilde Fransızların Musul'dan vazgeçmeleri şartıyla Urfa, Maraş ve Antep'i Fransızlara devrettiler. İşgal kuvvetlerinin değiştirilmesine ilişkin anlaşma Sykes-Picot Anlaşması temel alınarak yapılan 15 Eylül 1919 tarihli Paris'te Savaş Başkanlığında imzalandı.

Depoir, Şanlıurfa'ya geldi. Sabah alaturka 3 sıralarında Ermeniler yine ansızın dükkânlarını kapatmışlardır. Durumu soruşturmak üzere Mutasarrıf Ali Rıza Bey'le çarşıda gezen Jandarma Kumandanı Ali Rıza Bey'e Fransız Yarbay Depoir'dan "derhal karargâha gelmesi" yönünde bir teskere geldi. Ali Rıza Bey teskereyi aldıktan sonra karargâha gitti. Ali Rıza Bey bekleme salonundayken kumandanın yanından bir Ermeni istihbarat memurunun çıktığını gördü. Ermeni başıyla Ali Rıza Bey'i selamladı ve çıktı. Ali Rıza Bey kumandanın yanına çağırıldı ve sorgusu hemen başladı. Ermeni dükkânlarının kapatılmasının sebebi, niye engel olunmadığı, Harran bölgesindeki gezilerinin nedeni, Suruç aşiretleri ile görüşmelerinin nedeni, Şanlıurfa'daki Mudafa-i Hukuk Cemiyeti hakkında gibi birçok soru sorulmuştur.

Resim-15: 31 Ekim 1919'da Urfa'yı işgal eden Fransız kuvvetleri.
(Fransız kuvvetleri içinde Cezayir ve Senegal'li Müslüman askerler de bulunuyordu)

Soruşturma sonunda Fransız Cumhuriyet Hükümeti sizi Şanlıurfa'dan azlederek uzaklaştırıyor, denilerek tutuklanır (25 Kasım 1919). Uzun görüşmelerden sonra "ailesini görmek ve taburun devri ve anahtarlarının teslim etmek ve yarın sabah hareket

etmek" üzere Fransız kumandanından izin alır. Ali Rıza Bey, 26 Kasım akşamı geç vaktte Sırrın üzerinden Karaköprü arkasından şoseye çıktı ve Döğlerli Aşiret reisi Bekir Bey'in köyüne uğradı. Daha sonra Yağlamusa Köyü'ne gelerek Saim Bey'le görüştü. Geceyi Karakeçi aşirtlerinin çadırında geçirdi. Viranşehir'e giderek Milli Aşiret Reisi Mahmut Bey'e konuk oldu. Siverek Kumandanı Aziz Rızkı Bey'den "*Siverek'e geliniz Siverek halkı arkanızdadır*" haberini alınca Ali Rıza Bey Siverek'e gitmiştir (6 Aralık 1919). Binbaşı Ali Rıza Bey 25 Aralıkta Diyarbakır'a, 29 Aralık'ta da Elazığ'a gitti.

Binbaşı Ali Rıza Bey'in yerine atanan Yüzbaşı Ali Saip Bey, 29 Aralık 1919'da Şanlıurfa'ya geldi. Burada harekete hazır bir cemiyet bulmuş ve görüşmelere başlamıştır. 15 Ocak 1920'de bir ayaklanma planlayan Ali Saip Bey'in bu girişimini Fransızlar haber almıştır. Fırat'ın doğusuna özel bir görevle gönderilmiş bulunan Albay Norman'a bu bölgedeki yöneticilerle iyi ilişkiler kurmak üzere almış olduğu emri yerine getirmek üzere uğradığı Şanlıurfa'da Fransız İşgal Kumandanlığı'nca bir çay ziyafeti verildi ve bu ziyafete Mutasarrıf Ali Rıza Bey ve Yüzbaşı Ali Saip Bey de çağrıldı. Norman, Mutasarrıf ayrıldıktan sonra Yüzbaşı Ali Rıza ile görüşmek istedi. Görüşmede aşiret reisleriyle neden ilişkide bulunduğu sorusunu sordu. Gerekli oldukça aşiret reisleriyle ilişkide bulunuyorum diye cevap verdi. Norman sonra aşiret reislerine yazılan bildirgenin içeriğini tekrarladı. Ali Saip, böyle bir girişimin olmadığını ve böyle bir şeyden haberi olmadığını söyleyerek oradan ayrıldı. Çay ziyafetinin bir tuzak olduğunu ve tutuklanacağını düşünen Ali Saip, Şanlıurfa'dan kaçmaya karar verdi. O gece Binbaşı İhsan, Şevket, Baytar Müfettişi ve Jandarma Teğmeni Adil Hulusu Efendilerle Binbaşı İlyas Bey'in evinde toplandılar ve Jandarma Teğmeni Hulusi Efendi dışındakilerin Şanlıurfa'yı terk etmeleri hususunda karar aldılar. Ali Saip Bey ve arkadaşları 15 Ocak 1920'de Şanlıurfa'dan ayrılarak Badıllı Sait Bey'in yanına Yedikuyu Köyü'ne vardılar. 16 Ocak 1920'de Ali Saip ve arkadaşları Siverek'e doğru hareket ettiler; 24 Ocak 1920'de Diyarbakır'a vardılar.

24 Ocak 1920 sabahı 9 sıralarında iki Fransız askeri, kadınların bulunduğu Vezir Hamamı'na girdiler. Şanlıurfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey, Fransız İşgal Kumandanlığı nezdinde,

Fransız askerlerinin kadınlar hamamına girişlerini protesto etti. Tahir Güllüoğlu bu olayı şöyle anlatıyor:⁷² “*Babam Güllü Hacı İbrahim evimizde yapılacak toplantı için hizmet edeceğimi söyledi.*”⁷³ Misafirler geldi. En sonunda ise Belediye Reisi Hacı Mustafa geldi. İçeriye girdiğinde bedbin, kederli idi. Cemaate dedi ki “*bugün biliyor musunuz ne oldu?*” Hayrola Hacı, ne oldu? dediler. Dedi “*Bugün Fettaney Behiyesi geldi daireye, başımdan fesi aldı başına geçirdi. Yaşmağı bana bağladı. Kalk dedi buradan. Siz iş yapamıyorsunuz, size kalırsa şerefimiz namusumuz ayaklar altında kalır, çıkın buradan biz gelelim. Bugün Vezir Hamamı’nda kadınlar yıkanırken, oraya yakın postahaneyi bekleyen Fransız askerleri hamama girdiler. Kadınlara el attılar. Biz onları peştamal ile kovaladık.*” Bu sözleri işiten cemaat çok meysus oldu. Hacı Mustafa dedi ki, “*Arkadaşlar bugüne kadar namusumuz ve şerefimizle yaşadık. Bizim bu şehirden göçüp gitmemize imkân yok, çünkü hepimiz toprak sahibiyiz. Toprak sırta taşınır mı? Onun için iyi bilin ki, bu hal devam ederse yarın bir Fransız evinizin önüne çatmasını asar, içeri girer. O zaman eviniz size haram olur, gidemezsiniz.*” Cemaatten çit çıkmıyordu. O sırada Güllü Osman Efendi diz çöküp kılıcını çekti. “*Arkadaşlar ne korkuyorsunuz bu kılıç 100 Fransız’ı öldürür*” dedi. Bu konuşmalardan sonra cemaatin mücadele azmi güçlendi. Moral kazandı.

25 Ocak 1920 Mustafa Kemal Paşa’dan kolordulara gönderilen Fransız aleyhine Kuvayi Milliye’nin harekete geçmesini daha fazla ertelemeye sakınca ve zarar vardır talimatı bildirildi. Aneze Aşireti, Harran civarında şimendifer hattının tahrip etti, Arappınarı’nda Fransızlarla çatışmaya girdi. Aneze Aşiret reisi Haçım Bey ve Berazi Aşireti reisi Şahinbeyzâde Mustafa Bey, Arappınar ve Suruç’ta mevcut Fransızların 24 saat içinde çekilmeleri için ultiमतom verdiler. Suruç aşiretleri Şanlıurfa’ya saldırı hazırlıklarına başladı.

---

⁷² *Milli Mücadelede Urfa*, s. 64

⁷³ Sıra gecelerinde, evin gençleri gelen misafirlere hizmet ederler. Gece boyunca da büyüklere konuşmasını dinler, hareketlerini izlerler. Böylece hem bilgisini artırır, hem de örf ve adetleri öğrenir. Müzikli sıra gecelerinde de ustalara hizmet eder, onları dinler böylece usta-çırak geleneği içinde müziği öğrenir.

6 Şubat 1920. Ali Saip ve arkadaşı Adil Bey, aşiret kuvvetleriyle Badıllı Sait Bey'in köyünde buluştular ve Şanlıurfa'ya doğru hareket ettiler. Siverek kuvvetleri de hükümet meydanında toplandılar. Siverek Müftüsü Osman Efendi'nin vatan ve memleket sevgisini işleyen konuşmasını dinledikten sonra yola Şanlıurfa'ya doğru çıkıldı.

7 Şubat 1920. Aşiretler Karaköprü'de buluştular. Ali Saip Fransız askeri temsilciliğine bir ultiatom göndererek 24 saat içinde Şanlıurfa'yı terk etmelerini istedi.

8 Şubat sabahı Şanlıurfa mutasarrıfı Ali Rıza Bey, Şanlıurfa Müftüsü Hasan Efendi, Eski Müftü Şeyh Müslüm, Belediye Reisi Hacı Mustafa Efendi ve diğer eşraftan oluşan bir topluluk Karaköprü'ye geldiler.

9 Şubat 1920'de Ali Saip ve arkadaşları büyük bir kabile halinde hükümet önüne geldiler. Bir tutanak yapılarak mücahitlere verilmek üzere cephane ağalar arasında bölüştürüldü. Belediyede bütün eşraf ve memurlar toplandı. Şanlıurfa ve civar idaresinin ihtilal sonucuna kadar Kuvayi Milliyece üstlenildiği anlatıldı. Ali Saip Bey, Kuvayi Milliye'nin iaşesinin sağlanması ve bunu karşılayacak paranın durumu için bir yardım defteri düzenlenmesini istedi. 2000 altın liralık bir defter düzenlendi. 2000 altın lira, bir saat içinde Şanlıurfalılarınca toplanıp komisyona verildi. 9 Şubat sabahı Şanlıurfa'da Müdafai Hukuk idare ve iaşe kurullarına Hacıkâmilzâde Hacı Mustafa başkanlığında Şanlıurfa eşrafından 18, aşiret kumandanlarından da 8 kişi seçildi.

Bu arada Şanlıurfa ahalisinin gösterdiği büyük ve yüksek milli duygular düşünülür ve anlatılır gibi değildi. Dışarıdan gelenlere karşı zengin-fakir bütün halk varını yoğunu feda için birbirleriyle yarışıyor, kadın ve çocuk ne şekilde ikramda bulunacağını şaşırıyordu. Atlaslı, ipekli yataklarını Kuvayi Milliye savaşçılarından altına seriyor, sabah akşam kavurmalı pilavlar pişiriyordu.

Hapiste kalan gençlerden istifade etmek üzere, 9 Şubat 1920 günü Hacı Mustafa Hacıkâmiloğlu tarafından hapisane kapısı açıldı.⁷⁴ Hapisler dışarı çıkınca, Jandarma hapisler kaçıyor zannıyla havaya silah sıktı. Nöbetçi askerin silah sıkması üzerine Fransızlar

⁷⁴ M Cemil Hacıkamiloğlu, *Şanlıurfanın Kurtuluşu ve GAP Projesi*, İstanbul, s. 41

silah sesine mukabele ederek, şehri makineli tüfeklerle tardı. Aşayir ve çeteler mukabele ettiler.

Siverek'te Cudi Paşa ve Emin Bey gibi aşiret ileri gelenleriyle görüşüp kuvvet toplayan Ali Saip Bey, Badıllı Sait Bey, İzollu Bozan Bey kuvvetlerinin de katılımıyla oluşan milli kuvvetlerle 7 Şubat günü Karaköprü köyüne gelmiştir. Fransızlara gönderilen ultiimatom kabul edilmeyince Urfa Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin yöneticilerince karşılanan kuvvetler, cemiyet milisleriyle Fransızların yerleştikleri binaları kuşatmışlardır. Suruç ve Akçakale aşiretlerinin de katılmasıyla düşman kuvvetlerinin çok üzerinde bir kuvvet oluşmasına rağmen savaşımların düzenli birlik disiplininin uzak olmaları ve savaşımların iyi yönetilememesi yüzünden bu kuşatma uzamış ve çok kayıp verilmiştir. Şanlıurfalılar sık sık askeri kuruluşlardan düzenli birlik gönderilmesini istemiş, ancak düzenli birlik göndermenin Fransa'ya savaş ilanı anlamına geleceğini düşünen hükümet buna yanaşmamıştır.

Erzaklarını tüketen ve artık katırları kesip yemeye başlayan Fransızlar, Cerablus'dan bekledikleri yardım gelmeyince Şanlıurfa'dan ayrılmanın yollarını aramaya başlamışlardır. Fransızlar Amerikan Yetimevi yöneticisi Miss Holmes'le bağlantı kurmuşlar, Müdafa-i Hukuk Cemiyeti ile yapılan görüşme sonucunda bir takım şartlarla Şanlıurfa'dan gitmeyi kabul etmişlerdir.

Jandarma Komutanı Ömer İzzet Efendi komutasındaki 10 jandarma eşliğinde gece yarısı Suruç yolundan Cerablus'a hareket eden Fransızlar'ın şehir terk ediş şekli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin bir bölümü tarafından içlerine sindirilememiştir. Gece, Fransızların geçecekleri yol üzerinde Şebeke Boğazı'nda mevzilenen milis ve aşiret kuvvetleri Fransızlar'la gündeğuşüne kadar çatışmışlardır. Silah seslerinin duyulması üzerine şehir halkı Şebeke'ye koşmuştur. 11 Nisan 1920'de üç saat süren çatışmada Şanlıurfalılar çok kayıp vermiştir. Fransızların kaybı ise 296 ölü, 67 yaralı olmuştur. 140 kadar Fransız da esir edilerek Şanlıurfa'ya getirilmiştir.⁷⁵

⁷⁵ Halit Karatay, *Şanlıurfa'da Sıra Geceleri*, s. 12

Fransızların Şanlıurfa'dan atılması için Şanlıurlular çok mücadele etmiş ve birçok şehit vermiştir. Şanlıurlu, kurtuluş savaşında büyük mücadeleler vermiş, 11 Nisan 1920 tarihinde bir destan yazarak kanı canı pahasına çarpışmış ve düşman kuvvetlerini aziz vatanımızdan atmıştır. Kötü hava şartları, maddi imkânsızlıklar, silah ve cephane yokluğu Şanlıurluları yıldırmamış, mücadelelerini bir an olsun durdurmamıştır. Çetin geçen kurtuluş günlerinde Şanlıurluların gösterdikleri mücadele ve kahramanlıklar dikkate şayandır.

Resim-16: 11 Nisan 1920 Günü Şebeke Boğazı'ndaki çarpışmalara katılan Urfalı Milis Kuvvetler. (Av. Müslüm Akalın Arşivinden)

Şanlıurfa kurtuluşu, folklorumuzda türkü ve hoyratlara konu olmuştur. "Kolumu salladım toplar oynadı", "Şişkonun damından atliyamadım", "Urfa'nın önünde kavga kuruldu" türküleri ve "Harpten döndüm yurda ben" hoyratı düşmandan kurtuluş için yazılanlardan birkaçıdır.⁷⁶

⁷⁶ Abuzer Akbıyık, "Kolumu Salladım Toplar Oynadı", *Eyvan Dergisi*, Sayı: 4, Şanlıurfa 2001

Şanlıurfalıların bu kahramanlıklarını teyit etmek üzere 12 Haziran 1984 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisince Urfa'ya "Şanlı" unvanı verilmiş ve "Urfa" ilinin adı "Şanlıurfa" olarak değiştirilmiştir.

Sıra gecesi sadece yemek, içmek ve eğlenmek amacıyla yapılan bir gece değildir. Memleketin çok önemli sorunlarının konuşulduğu, tartışıldığı, gerektiğinde karar alındığı ve buna göre gerekli icraatların yapıldığı bir toplantıdır.

Resim-17: 1950'li yıllarda 11 Nisan Urfa Kurtuluş Bayramı kutlama töreni.
(Sol tarafta görülen yapı 1983 yılında yıkılan ve yerine Cebeci İşhanı yapılan eski vali konağıdır) (İbrahim Halil Karaca arşivinden)

Şanlıurfalı düzenli bir askeri kuvvetle değil, şehrin eşrafından 12'ler başta olmak üzere, şehir merkezi, ilçe ve köylerden katılan aşiretlerle oluşturulan milis kuvvetleri ile (çetelerle), 13 ay 4 gün sonra düşman işgalinden kurtarmıştır.

Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtuluşu sıra gecelerinde tertiplenmiştir. Şanlıurfa'nın Fransızlardan kurtuluşunda bulunan 12 arkadaş tarafından hazırlanan kurtuluş planı sıra gecelerinde hazırlanmıştır. Bununla ilgili ilk sıra gecesinde 2000 altın

toplantıdır. Kurtuluş Savaşında “**Onikiler**” diye anılan, bu önemli şahsiyetler kendi aralarından 2000 altın toplamıştır.⁷⁷ Bu kurtuluş mücadelesinin mimarı ve önderleri 12 kahraman, mücadele ile ilgili ilk fikirleri, tartışmaları ve Müdafa-i Hukuk Cemiyeti adıyla teşkilatlanmayı sıra gecelerinde yapmıştır.

Sıra geceleri Şanlıurfalıların geleneksel bir toplantısı olduğu, her sıra gecesini değişik bir evde yapıldığı için işgal kuvvetlerinin dikkatini de çekmemiştir. İşgal komutanları, hatta Şanlıurfalı olmayan bir kısım devlet erkânı bile, sıra gecelerinin önemini bilmediklerinden, Şanlıurfalıların bu gecelerde yalnız çığköfte yemekle, eğlence ile meşgul olduklarını zannetmişlerdir.

“Şanlıurfa’da milli mücadelenin tertiplenmesi, mücadelenin kıvılcım halindeyken sıra gecesini aracılığıyla kurtuluş yolunu aydınlatan meşaleye nasıl dönüştüğünü yukarıdaki tarihi belgeler açıkça ifade etmektedir. Bütün bu yaptığımız açıklamalardan anlaşılacağı üzere sıra geceleri sadece boş zamanı eğlenceli değerlendirmek veya müzik icra etmek gibi bir fonksiyonu olmadığını görüyoruz. Sıra gecesini; Şanlıurfa’da milli mücadele gibi önemli bir hadisenin ilk meclisi olmuştur.”⁷⁸

Milli mücadelede olduğu gibi, birçok toplumsal sorunların çözümünde sıra gecelerinde, çareler aranmış, çözümler geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Şanlıurfa insanı, insanlığa olan duyarlılığını, kuvveden fiile bu gecelerin organizasyonunda göstermiştir.

---

⁷⁷ *Diş Doktoru Osman Bengisu*'nun 10 Ocak 1992 tarihinde ŞURKAV'ın düzenlediği “*Sıra Gecelerinin Dünü-Bugünü*” adlı programdaki konuşmasından.

⁷⁸ Halit Karatay, A.g.e., s. 22

V. KAVRAMLAR

1. Sıra Gecesi

“Sıra” kelimesi sözlükte “Bir çizgi üzerinde yan yana veya ard arda olan nesne veya kimselerin tümü, dizi, bu biçimdeki topluluğun durumu, belirli bir niteliğe ve düzene göre dizilme durumu” olarak tarif edilmektedir.⁷⁹

“Sıra gecesi” de bir arkadaş grubunun, “sıra” ile yaptıkları toplantılar olduğu için bu gecelere “sıra gecesi” denmiştir.

Sıra gecesinin, geniş tarifini yapacak olursak; Şanlıurfa’da kış gecelerinde, birbirine yakın yaş grubundaki gençlerin veya orta yaşlardaki arkadaş gruplarının, belirlenen gecelerde, her defasında başka bir arkadaşın evinde olmak üzere “sıra” ile belirli bir niteliğe ve düzene göre yaptıkları toplantılardır.

Sıra geceleri; genellikle haftada bir olmak üzere cumartesi akşamı yapılır. Haftanın başka gecelerinde ve haftada birkaç gece de sıra olabilir Sıranın, hangi gece yapılacağı hususunu, sıra elemanları ortak olarak belirler.

2. Sıra Günü

Şanlıurfa’da geleneksel sıra toplantıları genellikle gece yapılır. Gündüz kahvaltıda, öğlen yemeğinde, öğlenden sonra veya akşam yemeklerinde yapılan “sıra”lar da vardır. Bu sıralarda sohbet edilir çiğköfte yapılır, yemek yenir çay, kahve içilir. “Sıra gecesinin gündüz yapılanına sıra günü” denir.⁸⁰ Öğlenden sonra oturma şeklinde sıralar genellikle kadınların kendi aralarında yaptıkları sıralardır. Kadınlar her hafta birinin evinde olmak üzere bir araya gelirler. Bu sıralarda sohbet edilir, misafirlere evlerde yapılan kek ve pasta çeşitleri ikram edilir. Kadınların bu sıraları haftada, onbeş günde bir veya ayda bir olabilir. Bu sıraların bir kısmında önceden kararlaştırılan gramda çeyrek veya yarım altın toplanır. Her sırada

⁷⁹ *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988

⁸⁰ İstanbul Fatih Üniversitesi, bahar şenlikleri kapsamında düzenlenen ‘sıra günü’ne Şanlıurfalı sanatçı Zekeriya Ünlü ekibi ile katılarak bir program yapmışlardır. Sanatçı Ünlü, türkülerin kardeşlik, barış ve dayanışma için seslendirildiğini belirterek, “Sıra gecesinin gündüz yapılanına ‘sıra günü’ denir.” diye konuşmuştur. ‘Sıra günü’ne katılanlara çiğköfte ikram edilmiştir. Yavuz Güllük, <http://www.zaman.com.tr>, 24.05.2002, İstanbul.

toplanan altınlar kura ile belirlenen sıraya göre birine verilir. Böylece sıra grubunda olan her kadının eline toplu vaziyette altın geçmiş olur. Mesela sıra grubu on kişi ise on altın birden eline geçmiş olur. Bununla evinin bir ihtiyacını giderir vb. Kadınların öğleden sonra yaptıkları toplantıya "sıra", "sıra gezme" veya "altın sırası" denir.⁸¹

3. Sıra Gezme

Arkadaş grubunun haftada bir, bir araya gelerek gece toplanmalarına "sıra" veya "sıra gezme" denir. Şanlıurfa'da birinin sıra gezip gezmediğini öğrenmek için, "bu sene sıra geziyor musunuz?" veya "siranız başladı mı?" diye sorulur. Devamlı sıra gezenlerden biri, arkadaşına, sıranın ne zaman başlayacağını öğrenmek için "bu sene sıraya ne zaman başlıyoruz?" diye sorar.

4. Sıra Arkadaşlığı

Sıra gezenlerin her birine "sıra arkadaşı" denir. Yıllarca süren sıra arkadaşlığı, zamanla dostluklara dönüşür. Ölüm, düğün gibi birçok acı ve tatlı olay sıra arkadaşlarının birlikte paylaşılır. Böylece sıra arkadaşlığı bir akrabalık derecesinde önem kazanır. Sırada birçok sır paylaşıldığı için, bazı hallerde sıra arkadaşlığı akrabadan daha yakın olur.

5. Sıra Başkanı

Sıra gezen kişiler ilk sıra gecesinde veya bir müddet sonra kendi aralarından bir sıra başkanı ve ona yardımcı olmak üzere bir başkan yardımcısı seçerler. Başkan mazereti dolayısıyla bulunmadığında, yardımcısı onun görevlerini yerine getirir. Seçilen başkana "sıra başkanı" kısaca "başkan" diye hitap edilir. Başkanın, sırayı temsil etmek, ertesi sene bazı hallerde sırayı başlatmak, sıra gecesindeki idareyi sağlamak, geç gelmek veya hiç gelmemek gibi bazı hallerde daha önce belirlenen cezayı vermek, sıranın kasasını tutmak, gerektiğinde bazı harcamaları yapmak, bir yere birlikte gitmek, bir işi birlikte yapmak gerektiğinde organizasyonu sağlamak gibi görev ve yetkileri vardır.

6. Sıra Kasası

Sırada toplanan paralara "sıra kasası" denir. Bu paralar sıra başkanınca veya görevlendirilen bir arkadaş tarafından muhafaza

⁸¹ Kaynak: Sema Akbıyık

edilir ve gerekli yerlere harcanır. Bazı sıra gecelerinde, sıra gezenlerin maddi durumu dikkate alınarak belirlenen miktarda her hafta belli bir para toplanır. Sıra gecesinde para toplanmasına karar verilmişse, belirlenen bu parayı her sıra arkadaşı vermek zorundadır. Yine sırada oynanan oyunlarda kaybedenlere verilen para cezaları ve geç gelenlerden alınan para cezaları da sıra kasasında toplanır. Toplanan bu paralar, sıra arkadaşlarının uygun göreceği ihtiyacı olan fakirlere yardım olarak, fakir öğrencilere burs olarak verilir veya sıra arkadaşlarından birinin yakını öldüğünde ona taziye yemeği yapılmasında, evlenme, nişan gibi hayırlı bir iş için de hediye almak amacı ile kullanılır. Özet olarak bu toplanan sıra paraları hayır işlerinde ve sıra arkadaşlarının ortak bir masrafları için kullanılır.

Maddi durumu daha iyi olan kimselerin gezdiği bazı sıra gecelerinde daha yüksek miktarlarda para toplanarak bir fon oluşturulur. Bu fonla ileride değerlendirilmek üzere ev, arsa, mevsim malları alınır-satılır, böylece bu para ticari olarak değerlendirilir. Bu fondan elde edilen kârdan sıra elemanları payları oranında istifade ederler.

Resim-18 : Abuzer Akbıyık sıra geces - 1982

Soldan sağa arkadakiler: Ömer Akbıyık, Ali Uluyardımcı, Adil Saraç, Ömer Akçimen, Orhan Yüksel, S.Sabri Kürkçüoğlu, Çetin Özden, Ali Yılan. Önde oturanlar soldan sağa:Ali Çıkan, İzzet Özdemir, Mahmut Çıkan, Abuzer Akbıyık

VI. SIRA GECESİ GRUBUNUN KURULUŞU

İnsanların, mahalleden başlayarak, okulda, askerde, iş hayatında olmak üzere birçok arkadaşları olur. Sıra arkadaşlıkları da genellikle bu saydığımız temellere dayanan arkadaş gruplarından oluşur.

Şanlıurfa'da çocuklar, babasıyla beraber gittiği veya evlerinde yapılan sıra gecelerinde, ilk sıralarla tanışır. Delikanlılık çağında kendi arkadaşları ile bahar ve yazın kıra gitmeye kışın da sıra gezmeye başlar. Evin ebeveynleri çocuklarının sıra gezmeye başlamasına karşı çıkmazlar. Evlerini açar ve imkânları ölçüsünde yardımcı olurlar. Çünkü çocuklarının gece nerede ve kimlerle birlikte olduklarını bildikleri için içleri de rahat olacaktır.

Bazı sıra geceleri de, mesleki sorunları, mahalle veya memleketin sorunlarını tartışmak ve dayanışmada bulunmak üzere bir araya gelenlerce teşekkül ettirilir veyahut kültür ve sanatla ilgili bir konuda çalışma yapanlar, belli konularda merakı olanlar, amatör olarak müzikle ilgilenenler bir araya gelerek bir sıra grubu oluşturabilirler. Bunun gibi belli bir esnaf grubu, mahalle muhtarları, kültür ve sanat grubu, kuş veya at sevenlerin, müzik sevenlerin, yakın akrabaların oluşturduğu sıra grupları vardır. Bunun dışında değişik meslekler ve değişik zevklere, değişik dünya görüşüne sahip olanların da bir araya gelerek oluşturdukları sıra grupları vardır. Bu tür sıra grupları çok daha yaygındır diyebiliriz. Her birinin ayrı meslek sahibi olmaları, ayrı makam ve mevkiilerde olmaları hatta ayrı zevk ve dünya görüşlerinde olmaları bile sıra grubu kurmalarını engellemez.

Vali, vali yardımcıları, belediye başkanları, daire amirleri gibi şehrin üst düzey yönetici konumunda ve genellikle Şanlıurfalı olmayan bürokratlarla oluşturulan sıra grupları da vardır. Bu sıra gecelerinde daha çok memleket meseleleri konuşulur, çözüm yolları aranır. Bürokratlar bu sıra gecelerinde halkın nabzını tutar, halkla temasını güçlendirir. Sıra arkadaşları da bu sıra gecelerinde, bürokratlarla tanışma, daha yakından tanıma ve bazı sorunları iletme fırsatı bulur. Bu tür sıra geceleri, yöneticilerle halkın buluşmasını, kaynaşmasını da sağlar.

Sıra gezenlerin tamamının Şanlıurfalı olması gibi bir kural yoktur. Sıra gezmeyi isteyen herkes istediği gruba katılıp sıra

gezebilir. O kişinin Şanlıurfa'lı olup olmamasından ziyade, sıraya uyum sağlaması, sıranın kurallarına uyması önemlidir. Sıra gecelerini seven Şanlıurfa'lı olmayan birçok yabancı gerek Şanlıurfa'da, gerekse Şanlıurfa dışındaki sıra gecelerine katılmaktadırlar.

Çeşitli nedenlerle Şanlıurfa'dan ayrıлып başka vilayetlere yerleşen hemşerilerimiz de sıra gecesi geleneğini kaybetmemiş, gittikleri ilde de bu geleneği sürdürmektedirler. İstanbul başta olmak üzere Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Mersin gibi birçok ilde birliği, beraberliği, dayanışmayı ve ortak kültürel değerleri paylaşmak, geleneği yaşatmak amacıyla sıra gezmektedirler.

Sırayı oluşturan gruba daha sonra katılanlar veya sıradan ayrılanlar olabilir. Sıra grupları genellikle 8-12 kişi arasındadır. 15-20 kişiyle sıra gezen daha kalabalık gruplar da vardır.

VII. SIRA GECESİ ORGANLARININ SEÇİMİ VE İŞLEYİŞİ

Sıra gecesinin kendine has kuralları vardır. Sıraya katılma, sıraya gelme, sırada disiplin, sıra başkanın seçilmesi gibi sıranın temel kuralları vardır. Bu kurallar yıllarca gezilen sıra gecelerinde oluşan deneyim ve bilgi birikimi sonucunda oluşmuştur.

Genellikle ilk sıra gecesinde bazı kararlar alınır. Bu kararları başkan; başkan olmadığı zamanlarda ise başkan yardımcısı uygular.

Sıra gecelerinde kararlar oy çokluğuyla (ekseriyetle) alınır. Sıra elemanlarının zengini-fakiri, makamı mevkisi her ne olursa olsun sırada herkes eşittir ve oylamada herkesin bir oy hakkı vardır

Sıra grubunca alınan kararlardan bazıları şunlardır:

1-İlk sıra gecesinde, sıra gecesinin başkan, başkan yardımcısı ve muhasibinin seçilmesi.

2-Sıra gecelerinin haftanın hangi gecesinde yapılacağı hususunun kararlaştırılması.

3-Sıraya saat kaçta başlanıp saat kaçta kalkılacağına kararlaştırılması.

Sıra genellikle akşam yemeğinden sonra başlar ve gece saat 24.00'e kadar devam eder. Sıra elemanları bu saatleri değiştirebilir.

4-Sıraya hangi tarihte başlanıp hangi tarihte son verileceğine karar verilmesi.

Sıra gezmeye, havaların soğumaya başladığı Eylül ayı sonunda başlanır, havaların ısınmaya başladığı Nisan ayına kadar devam eder.

Evlerde yapılan sıralar genellikle kışın olur. Ama odada⁸² yapılan sıralarda olduğu gibi yaz-kış devam eden sıralar da vardır.

5-Sıra yapacakların sıralarının belirlenmesi.

İlk sıra gecesinde, daha sonraki haftalarda sıraların kimlerde olacağı kararlaştırılır. Sıralama ya rızaî olarak kararlaştırılır veya küçük kâğıtlara sayılar yazılarak çekilir. Kime hangi sayı çıkarsa o hafta o kişi sırayı yapar. Çıkan sayıları değiştirmek isteyenler kendi aralarında değiştirebilir. Daha sonra sıra, ancak hastalık vs. gibi olağanüstü durumlarda değiştirilebilir. Normal olarak herkes belirlenen sıraya göre, sıra gecesini yapar.

6-Sıraya yeni katılmak isteyen kişinin, katılıp katılmaması hakkında karar verilmesi.

Mevcut bir sıraya katılmak isteyen kişi, sıra elemanlarının biri vasıtasıyla teklifini iletir. O kişinin olmadığı oturumda konu görüşülür ve o kişinin sıraya katılıp katılmamasına karar verilir.

7-Sırada yapılacak ikramların belirlenmesi

Sıralar başlarken sırada yapılacak ikramlar belirlenir. Kararlaştırıldıktan az veya çok ikram yapanlar kuralı ihlal etmiş olurlar. Mesela; sırada çiğköfte ve tatlı yapılacağı kararlaştırılmışsa, herkes sırası geldiğinde bunu yapacaktır. Bu yemeklerin dışında ilave yapılması yasaktır, kuralın ihlalidir ve cezayı gerektirir. Bunun cezası da genellikle bütün arkadaşlara yapılacak bir yemek davetidir. İlave ikramda bulunan sıra sahibine "*Bunu davet kabul ettik*" denilir ve o gece sıradan sayılmaz.

"Herkesin aynı ikramı yapması"nın bir nedeni zengin, fakir, makam ve mevkiileri ne olursa olsun sıra gecelerinde herkes eşittir. Zengin birinin ikramda fazlalık yapması, eşitliği bozar ve sırada bulunan fakir arkadaşları rencide eder. İkramların aynı olmasının bir başka nedeni ise, israfı önlemektir. Böyle bir kural konulmazsa herkes kendisinden bir öncekinden fazla ikramda bulunmak için çaba içine girecek ve çok israf olacaktır. İkramların sınırlandırılmasının diğer bir

⁸² Oda: Bazı sıra gezenler kendi evlerinde değil de, bir ev kiralayarak haftanın belli günlerinde bir araya gelerek sıra gezerler. Bu kiralanan eve "**Oda**" denir.

nedeni de; sırada yemenin ön plana çıkarılmamasıdır. Çünkü sırada yemek, bir araya gelmenin aracıdır. Sıranın temel amacı ise sohbet, muhabbet, yeme ön plana çıkarsa esas amaç dışına çıkmış olur.

8-Sırada toplanacak paraların miktarının ve çeşitli yerlere yapılacak yardımların kararlaştırılması.

9-Sıra kurallarına uymayanlara verilecek cezaların kararlaştırılması.

10-Sıraya misafir getirilmesi hususunun kararlaştırılması.

Sıranın genel kuralları içerisinde sıra gecelerine misafir getirilebilir. Haber edilmeden bir-iki arkadaşın aynı gecede misafir getirmesi ev sahibinin hizmetini zorlaştırabilir, mahcubiyetine sebep olabilir. Bu nedenle misafir getirecek kişinin sıra başkanına danışması gereklidir. Nadir olsa da bazı sıra gecelerinde bazı nedenlerle misafir getirilmesi yasaklanabilir. Bu tür sıra gecelerinde misafir getiren kişi, daha önce belirlenen cezayı -para veya yemek daveti olarak öder.

11-Sıra adına ortak yapılması düşünülen ticari alışverişlerin görüşülmesi ve karar alınması

Bazı sıralarda sıra elemanlarının aralarında belli miktarlarda para toplayarak, ticari alışverişler yaptıkları olur. Böylesi bir sırada, sıra adına toplanacak para miktarının belirlenmesi, toplanan bu paralarla ticaret yapılması, ev ve arsa alınması gibi konular kararlaştırılır.

12-Sosyal ve kültürel konuların görüşülüp karara bağlanması

Sıra gecelerinde bazı memleketin sosyal ve kültürel meseleleri görüşülür, tartışılır, yapılması gereken işler konusunda ortak karar alınır. Mesela: sırada memleketin bir sorunun görüşülmüş, o sorunun valiye veya belediye başkanına iletilmesi kararlaştırılmışsa, o sırada görevlendirilen kişiler o konuyu ilgiliye iletir, takibini yapar.

13-Sıranın dağılmasına karar verilmesi:

Sıra arkadaşları arasında uyumsuzluk, hoşnutsuzluk baş gösterirse veya sıra elemanlarının birçoğu çeşitli nedenlerle sıradan ayrılırsa sıranın dağıtılmasına karar verilebilir.

VIII. SIRA BAŞKANI VE GÖREVLERİ

Sıra elemanları, kendi aralarından bir "başkan" ve başkanın olmadığı zamanlarda başkanın görevlerini yerine getirmek üzere bir "başkan yardımcısı" ve hesap işlerine bakmak üzere bir muhasip seçerler.

Bazı sıralarda sadece başkan seçilir. Sıra başkanına "başkan" diye hitap edilir. Sırada başkan seçilen kişi, üzerine düşen görevleri yerine getirerek arkadaşları arasında birlik ve beraberliği sağlamaya çalışır. Hastalık, sıradan ayrılma vb. gibi çok zaruri bir durum olmadıkça sıra başkanı değiştirilmez. Sıra başkanının başlıca görevleri şunlardır:

1-Sıra Grubunu Temsil Etme

Başkan, sıra dışında sıra grubunu temsil eder. Bazen tek başına bazen de sıradan bir-iki kişiyi yanına alıp hasta ziyaretlerine ve taziyelere gider, sıra adına görüşmeler yapar, sırada toplanan yardımları yerine ulaştırır.

2-Sırada Disiplini Sağlama

Başkan, sıranın düzen ve intizamını sağlar, sıranın disiplinini bozanları uygun dille uyarır.

3-Sıra Arkadaşlarının Aldığı Kararları Uygulama

Başkan, sıra arkadaşlarının ortak olarak aldıkları kararları uygular. Mesela sıra elemanları, "*sıraya geç gelenden şu kadar ceza alınacak veya konuşurken ağızdan küfür çıkandan şu miktarda para cezası alınacak*" diye karar almışsa, başkan, sıraya geç gelene veya ağızdan küfür çıkana cezasını verir. Para cezasını ödemeyene bir sonraki hafta daha ağır ceza verir.

4-Sıra Arkadaşları Arasında Organizasyonu Sağlama

Sıra arkadaşlarından birinin hastalığı veya yakınının ölmesi gibi olağanüstü durumlarda arkadaşlarını haberdar eder. Sıra elemanları berberce bir yere gideceklerinde organizasyonu sağlar. Mesire yerine gideceklerinde sıra elemanlarına görev vererek eşyaları temin eder.

5-Sıra Arkadaşları Arasındaki Problemleri Halletme

Sıra arkadaşları arasındaki problemleri çözer. Çözemediği büyük problemleri de sıra arkadaşlarının tamamının hazır bulunduğu sıra gecesinde, onların da fikirlerini alarak halletmeye çalışır. Bazen sıra elemanlarının ailesiyle veya bir başkasıyla olan problemleriyle de ilgilenerek çözmeye çalışır.

IX. SIRA GECELERİNDE GİYİM

Sıra gecelerinde giyilen özel bir giysi yoktur. Günlük ve rahat giyimle sıraya gidilebilir. Giyimlerin temiz olması yeterlidir. Mesela esnaf dükkânda giydiği iş elbisesiyle sıraya gitmez.

Sıra elemanları sıraya gidecekleri gece, misafirliğe gider gibi hazırlanarak sıraya gider. Eskiden orta yaşlıların gezdiği sıralarda, sıraya giderken rahat olsun diye pantolon yerine şalvar veya zıbın, kışın soğuktan korunmak için de kürk giyenlere rastlanırdı.

Resim -19: Şanlıurfalı şair ve bestekârlar bir sıra gecesinde-1986
Soldan sağa Şükrü Ağılın (Şair), Adil Saraç (Edebiyat Öğretmeni), Abdülkadir Ağılın (Bestekâr), Abdullah Balak (Bestekâr). Önde Oturanlar: Abuzer Akbıyık, Osman Güzelgöz (Şair-Yazar)

X. SIRA GECELERİ VE KURALLAR

Sıra gecelerinin en önemli özelliği sadeliği ve tabiiliğidir. Sıra gecesindeki kurallar; sıra gecesinin tabiiliğini bozan “katı bir kurallar dizini” değildir. Sıranın bir düzen içinde, saygı ve sevgi esasına dayalı sürdürülmesine yöneliktir. Örf, adet ve geleneklerimiz çerçevesinde oluşan birçok kural, birçok beşeri münasebetlerde olduğu gibi sıra gecelerinde de hayata geçirilir.

1. Sıraya Geliş

Sıraya geliş, daha önce belirlenen şekilde olur. Sıraya geliş saati önemlidir. Herkes belirlenen saatte gelmek zorundadır. Bazı sıralarda geç gelen kişiye para sembolik cezası verilir. Önemli mazereti nedeni ile sıraya gelemeyecek veya geç gelecek olan mazeretini sıra başkana bildirir.

2. Sırada Oturma Düzeni

Sıraya gelenleri ev sahibi kapıda karşılar ve oturulacak odaya alır. Sıraya önce gelenler ayağa kalkarak gelene buyur eder. Sıraya gelen selam vererek herkesle tokalaşır ve uygun yere oturur. Sırada yaşça büyük olanlar ve misafir olanlar saygının göstergesi olarak üst tarafa oturtulur. Ev sahibi kapıya yakın oturur. Ev sahibi ve sıraya daha önce gelenler sıraya gelene “*merhaba*” der. Sıraya gelen kendisine “*merhaba*” diyenlere “*merhaba*” diyerek karşılık verir. Daha önce gelenler çoksa cemaatin hepsine birden merhaba anlamına gelen “*cemaatize rahmet*” der.

Koltuk veya sandalyenin olmadığı geleneksel döşenmiş evlerde yapılan sıralarda genellikle bağdaş kurularak oturulur. Sırada yan gelip uzanmak, ayakları uzatmak hiç hoş karşılanmaz. Hastalığı nedeniyle ayağını uzatacak olanlar da, cemaatten özür dileyerek, izin ister ve ayaklarını uzatır.

3. Sırada Misafir Ağırlama

Sıraya çağırılan misafir, genellikle çağırana arkadaşla birlikte gelir, kendisine odanın üst tarafında yer verilir. Misafir, sıradakilere, sıraya getiren kişi tarafından tanıştırılır. Sıradakiler de misafire tanıştırılır. Sıradakilerin tanıştırılması, misafiri getiren tarafından yapılır veya sıradakiler tek tek kendilerini misafire tanıtırlar.

Pek nadir de olsa bazı sıra gecelerinde misafir çağırılmamasına karar verilir. Misafir çağırılmamasının birçok nedenleri vardır. Gelecek misafir gecenin ahengini bozabilir, sırada olanlara uyum sağlamayabilir veya sıra gezenlerin evleri küçük olur, misafir geldiğinde sıkıntı olabilir veya gelen misafir sıkılabilir. Bunun gibi birçok nedenlerle bazı sıra gezenler sıraya misafir çağırılmamasına karar verilebilir. Böyle bir sırada mecbur kalıp misafir getirenlere belli bir maddi ceza veya ek bir sıra yapma gibi ceza verilir.

4. Sırada Disiplin

Sıraya gelen kişiler genellikle sıra kurallarını duymuş veya bilen kişilerdir. Bu nedenle disiplin kendi tabii haliyle sağlanmış olur. Ama sıra kurallarına uymayan, uygun dille hatırlatıldığı halde kurallara uymama konusunda ısrar edenler olursa, sıra başkanı tarafından uyarılır. Buna rağmen o kişi disiplini bozmaya devam ederse, sıra grubu tarafından verilen ortak karara göre işlem yapılır, gerekiyorsa münasip bir dille izah edilerek sıradan çıkarılır.

XI. SIRA GECESİNDE SOHBET VE MÜZİK

1. Sırada Sohbet

Sıranın en önemli fonksiyonlarından biri sohbettir. Sohbete, sıraya gelenlerden hal hatır sorularak başlanır. Sıraya gelenler birbirlerine sıhhat durumlarını, iş durumlarını sorarak sohbet başlar ve birçok konularda derinleşerek devam eder. Sohbet konuları arasına o haftaki aktüel konu, piyasanın durumu, ekonomi, siyaset, dini konular gibi birçok konu girer. Sohbet konusu sıra gezenlerin ilgi alanlarına göre de değişiklik gösterir.

Sıra gecelerinde konuşulan konular, sıra gezenlerin mesleklerine, kültür ve sanat yapılarına, tahsillerine göre değişiklik arz etse de sırada sağlık, eğitim, ekonomi, sanat, edebiyat, siyaset, dini konular, Şanlıurfa'nın sorunları, Türkiye ve dünya meseleleri gibi hemen her konu konuşulabilir.

Edebiyata meraklı olanların gezdikleri sırada edebiyat üzerine sohbetler yapılır, meşhur şairlerin şiirleri okunur, kendi yazdıkları şiirler okunur, şiir üzerine sohbet ve tartışmalar yapılır. Şiirlerle karşılıklı atışmalar yapılır. Hikâyeler, kıssadan hisseler, fıkralar anlatılır. Edebiyat ve şiir üzerine bilgi alışverişinde bulunulur.

Bazı sıra gecelerine, sıradakilerin merak ettikleri veya ilgi duydukları konunun uzmanı bir misafir özellikle çağırılır ve onun konuşması dinlenir, ondan istifade edilmeye çalışılır. Biri konuşurken dinlememek, başka şeyle meşgul olmak veya başka biriyle konuşmak hoş karşılanmaz.

Bilhassa seçim dönemlerinde sıra gecelerinin en aktüel konusu seçimler ve adaylardır. Sıra gezenlerin fikirleri ve partileri ayrı olsa da herkes özgürce fikrini beyan eder. Seçimler yaklaşırken aday adayları da sıra gecelerine misafir olur ve sohbet ortamı içinde, talip olduğu makama seçildiğinde neler yapacağını anlatır. Memleket meseleleri hakkında fikirlerini söyler. Konuşmalarıyla oradakileri etkileyerek oylarını arttırmaya çalışır. Çünkü sıra gecelerinde oluşan kanaat, Şanlıurfa siyasetinde çok etkilidir. Aday olan kişiler, seçim öncesi sıra gecelerinin nabzını tutarak, bir yerde kendisi için anket yapmış olur.

Şanlıurfa'da birçok aday, sıra gecelerinde konuşularak istişare ile ortaya çıkmış, sıra gecesinde ortaya çıkan aday, milletvekili, belediye başkanı, belediye encümeni veya muhtar olmuştur. Bunun birçok örneği vardır.

2. Sırada Müzik

Şanlıurfa'da müziğin gelişmesi, yaşatılması ve yeni bestelerin ve sanatçıların ortaya çıkışında en önemli faktör sıra geceleridir diyebiliriz.

Şanlıurfa'ya teyp cihazının geldiği 1950 yıllarından itibaren birçok sıra gecesini, asbap gecesini ve diğer eğlence gecelerinde icra edilen fasıllar kasnak bantlara kaydedilmiştir. Bu kayıtlarda Urfalı usta müzisyenlerin seslerini bulmak mümkündür. Böylece sıra gecelerinde icra edilen müzik fasılları kaydedilmesiyle yüzlerce bantlık bir "Urfa müzik arşivi" oluşmuştur.⁸³

Sıra gecelerinde usta-çırak geleneği içerisinde, sıra elemanlarınca müzik icra edilir. Herhangi bir enstrüman çalan veya okuyabilen kişilerin oluşturduğu sıralarda müzik, Şanlıurfa makam geleneğine uygun olarak icra edilir. Müzik faslı, rast veya divan makamından başlayarak, uşşak, hicaz ve gecenin durumuna göre diğer makamlarla devam eder kürdi veya rast makamıyla son bulur. Bu makamlar icra edilirken o makama göre şarkı türkü okunur. Arada ise hoyrat ve gazel okunur. Müziğe yeni başlayanlar, bu gecelerde ustaları dinleyerek müzik bilgisi ve makamları öğrenirler. Bu yönüyle sıra gecelerine "**halk konservatuarı**" da denilebilir.

Sırada müzik esas olarak sıra elemanları tarafından icra edilir. Bazen de başka müzisyenler veya meşhur müzik ustalar sıraya davet edilir ve beraberce meşk yapılır.

---

⁸³ Şanlıurfa'da yaklaşık 50 senedir kaydedilen yüzlerce bant vardır. Bu bantlarda çok önemli müzik ustalarının gazel, hoyrat, şarkı, türkü ve ilahi okumışlardır. Bu bantlar özel şahısların arşivindedir ve birçoğu bozulmaya yüz tutmuştur. Birçoğu da zaman içinde kaybolacaktır. Bu nedenle Şanlıurfa müzik tarihi için çok önemli belgeler olan bu bantların Üniversite, Vakıf veya ilgili Devlet kurumu tarafından toplanması, arşivlenmesi ve tasnif edilerek araştırmacı ve meraklıların istifadesine sunulması gerekir. Bugün tam zamanı, yarın çok geç olabilir. (Abuzer Akbyık)

Sırada, odada ve dağ yatılarında müzik icra eden Şanlıurfalılar, zevk için müzikle uğraşırlar. Müzik kendilerinin hobisidir, günün yorgunluğundan, stresinden kurtulmak, nağmelerin deryasına dalmak için bir vesiledir. Müzik, sanatkârlığını ispat ettiği, maharetini sergilediği araçtır.

Resim-20: 1935 yılında Mukim Tahir yönetiminde Urfa Müzik Takımı.
Soldan Sağa: Marangoz Halil Tuğcu, Öğretmen Cevdet, Bekçi Bakır Yurtsever,
Karaköprülü İsmail Aksoy, Mukim Tahir, Çırçır Mahe, Aşçı Hoca Fener,
Bakkal Kör Kadir (Mustafa Şahin Arşivinden)

Şanlıurfa'da, doktordan-avukata, eczacıdan-esnafa, memurdan - amire, hocadan - müezzine, ustadan - çırağa kadar her kesimden insanlar amatör ruhla müzikle uğraşırlar.

Sırada müzik belli bir makam geleneği sırasına göre icra edilir. Müzik faslına genellikle ağır şarkılarla başlanır, makamın seyrine göre türkü, ilahi, gazel ve hoyrat okunur. Gecelerde gazel ve hoyrat okuyanlara "**tekçi**", okunan ilahilere de "**çifte**", türkülere de "**kırık hava**" veya "**kırık**" denir.

Müzik faslı başladığında bilenler iştirak eder, bilmeyenler dinler. Şanlıurfa'da müzik icra etmek kadar, dinlemenin de bir kültürü vardır. Müzik başladığında dinlemeyip başka şeyle meşgul olmak veya yanındaki ile konuşmak, müzik icra edenlere hakaret sayılır.

Bazı sıra gecelerinde müzik icra edilir, bazılarında ise sadece sohbet yapılır. Bu nedenle **her sıra gecesinde mutlaka müzik icra edecek diye bir kural yoktur.**

Müzik icra edilen sıra gecelerinde de müzik, sıra gecesinin bir bölümünde yapılır, gecenin diğer bölümü ise sohbet edilir. Özetle sıra gecesinin amacı sadece müzik icra etmek değildir, sıra gecesinin esas amacı; dayanışmaktır, paylaşmaktır, sohbettir, muhabbetir.

Son yıllarda televizyonlarda veya çeşitli salonlarda, restoranlarda turistik amaçlı eğlenmek için düzenlenen müzikli gecelere de "sıra gecesini" denmektedir. Medyada böyle lanse edildiği için, bunu değiştirmek elbette çok zordur. Turizm ve tanıtım amaçlı bu gecelere "Şanlıurfa gecesini" veya "Şanlıurfa halk müziği gecesini" ifadeleri denilse daha uygun olurdu kanaatindeyiz. Yine bu tür gecelerde Şanlıurfa'da yapılan geleneksel sıra gecelerinden birkaç dakika bahsedilip, daha sonra müzik faslına geçilse geleneklerimizin tanıtılması bakımından çok yararlı olacaktır.

Resim-21: 1946 yılında Urfa- İstanbul arasındaki çeşitli il ve ilçelerde iki buçuk ay boyunca konserler veren Urfa müzik ve oyun ekibi.

Ayaktakiler soldan sağa: Ekibin Başkanı Osman Özsoy (Bandocu Osman), Oyun Şefi Müslüm Baran (Keruka Müslüm), Oyuncu Mehmet Çelikada (Sarı Rahmenin Oğlu), Oyuncu Yasin Yeşilgül (Kasap Yasin), Okuyucu İsmail Aksoy (Karaköprülü İsmail), Saz Mehmet Ataç (Ali Çine Mehmet), Cümbüş Abdurrahman Savaşan (Cincih Abe), Okuyucu Mehmet Toptan (Bedeyin Oğlu), Saz Şefi Mustafa Ataç (Ali Çine Mustafa), **Sandalyede oturanlar soldan sağa:** Ney İsmail Şimşek (Kıde Hafız), Saz Mehmet Şengül (Çırçır Mahey), Kanuni Eyüp Erel (Kanuni Ayıbo), Saz Bedii Maraş, Okuyucu Ali Rıza Okutan, **Yerde oturanlar soldan sağa:** Davulcu Abdurrahman Teksöz (Avde Emmi), Oyuncu Halil Söğüt (İplikçi Halil), Okuyucu Abdi Saraç (Küçük Abdi), Zurnacı Salih Çiçek (Saliho) (Hikmet Abacı Arşivinden)

Resim-22: Urfalı ünlü Kanuni Eyüp Ereli (Ayıbo) ve arkadaşları bir müzik faslı sırasında.

XII. SIRA GECELERİNDE İKRAMLAR

1. Sırada Acı Kahve ve Çay İkrâmı

Sıraya gelenlere ilk olarak sigara⁸⁴ ve acı kahve ikrâm edilir. Acı kahveye Şanlıurfa'da "mırra" denilir.

Acı kahve yapmak için önce çekirdek kahve kavrulur ve iri çekilir. Çekilen kahve gümgüm denen büyükçe cezveye konularak iyice kaynatılır. Kaynayan kahve başka bir cezveye süzülür, dinlenen kahve tekrar süzülür. Süzülen kahveye içine "hêl" denen ve özel bir tat veren bitki tohumu da konur ve kaynatılarak sıcak olarak misafirlere ikrâm edilir. Son zamanlarda "Nescafe" gibi hazır kahvelerle de acı kahve yapılmaktadır.

Acı kahve, misafirlere özel kulpsuz fincanlarla ikrâm edilir. Fincanın dibine az miktarda konulur ve iki defa verilir.

⁸⁴ Sigara insan sağlığına ve çevresine zarar verdiği için sıralarda, düğün ve taziyelerde sigara ikrâmı yavaş yavaş kalkmaktadır.

Acı kahvenin yapılması gibi içilmesinin de kendine has kuralları vardır. Bu kurallardan birkaçını şöylece sıralayabiliriz:

Sıra gecesinde acı kahve, misafirler ilk geldiklerinde ve misafirler kalkacağı sırada olmak üzere iki defa ikram edilir. Misafir, her ikram ediliste hafifçe çevirerek soğutur ve içer, teşekkür ederek veya "*babaya rahmet*" diyerek fincanı kahveyi dağıtana geri verir. Fincanı geri vermede önemli bir kural vardır. Kahveyi içen, kahve fincanını yere koymamalı ve mutlaka kahveyi verene geri vermelidir. Kahveyi içenin fincanı yere veya masaya koyması, kahveyi dağıtana çok büyük hakaret sayılır.

Konunun ehemmiyetine binaen, eskiden kahve fincanını yere koymanın cezası, kahve fincanını yere koyan kişinin, kahveyi dağıtan bekârsa evlendirmesi veya fincanı altınla doldurup kahveyi dağıtana vermesi imiş. Şanlıurfa'ya gelen yabancıların çoğu bu kuralı bilmediklerinden, çoğu kez fincanı yere koyarlar. Orada bulunanlardan biri de bu kuralı o yabancıya hatırlatır ve kahveyi dağıtana da onun yabancı olduğunu ve bu kuralı bilmeden fincanı yere koyduğunu, amacının hakaret olmadığını söyleyerek "hoş görmesini" ister.

Sıra, gece yarısına doğru geldiğinde artık kalkış saati yaklaşmıştır. Ev sahibi kahveyi ısıtarak tekrar misafirlere ikram eder. Bu defa birer kez verir, kahvenin bir fincan verilmesi kalkış saatinin yaklaştığının kibarca hatırlatılmasıdır. Tek verilirken arkadaşlar kalkış saatinin yaklaştığını anlarlar ve "*ağ e, bu kalk get kahvesi ha*" diyerek sıra sahibine espri yaparak takılırlar.⁸⁵ Misafirler oturdukça, ev sahibi de oturur. "*hadi kalkın*" demesi", "yüzünü asması", "çocuğuna kızması" veya "çocuğunu dövmesi" gelenlere hakaret sayılır ve misafirleri sürme manasındadır.

---

⁸⁵ Başkanı olduğum bizim sırada, arkadaşlar kalkma saatinin yaklaştığını hatırlatmak için, evin küçük oğluna veya hizmet eden biri varsa ona seslenerek "*Amcalarına kolonya dağıt*" der. Kolonyanın dağıtılması kalkma saatinin geldiğinin kibarca hatırlatılmasının bir başka yoludur. Kolonya dağıtılmasındaki espri ise otobüs firmaları Urfa'ya yaklaştıklarında (bilhassa Urfa girişindeki Akabe Boğazı denen yere geldiklerinde) yolculara kolonya dağıtırlar. Kolonya dağıtmak her ne kadar ikram içinse de; kolonya dağıtımalarının bir amacı da, yolun sonuna geldiğinin hatırlatılması, yatanların ayılması, ayık olanların da biraz sonra inmek için hazırlanması gerektiğinin hatırlatılmasıdır. Urfa'da yaygın bir gelenek olmazsa da, sıra gecesinin sonuna geldiği hatırlatmak için espri olsun diye bizim sıra gecemizde bazen kolonya dağıtılır.

Sıraya gelenlere ilk olarak ikram edilen acı kahveden sonra çay ikram edilir. Çay biraz geciktiğinde sıra arkadaşlarından bazıları esprili bir şekilde çayın geciktiğini ev sahibine hatırlatırlar "Yahu bu çayıyız, Halep'ten mi geli, niye bele gecikti", "Çay suyuz⁸⁶ yoksa, komşudan getirelim" veya birkaç arkadaş "Çay içinde adalar", "Binbir derdin dermanı çay", "Semavar⁸⁷" gibi içinde çay geçen türküleri söylemeye başlar. Ev sahibi çayın geciktiğini anlar ve hemen çayları getirir. Sıra gecelerinde genellikle çay bir defa ikram edilir. Bazı sıra gecelerinde ise çiğköfte yendikten sonra da ikinci defa çay ikram edildiği de olur.

2. Sırada Çiğköfte İkramı

Sıra gecelerinde yemek olarak "çiğköfte" yapılır. Çiğköftenin yerine başka yemeklerin ikram edildiği sıra geceleri de vardır ama geleneksel olarak sıra gecelerinin değişmez yemeği "çiğköfte"dir.

Çiğköfte içinde, bulgur, yağsız et, isot (kırmızıbiber), domates, salça, soğan, sarımsak, maydanoz, karabiber, tarçın, karanfil, alat, kimyon, tuz gibi birçok malzeme bulunur. Çiğköftenin beraberinde ise nane, marul, turp, kuzukulağı, hardal gibi yeşillikler yenir. İşte Çiğköfte içinde bu gibi protein, karbonhidrat, mineral maddeler ve vitaminler bulunan, besleyici ve lezzetli bir yemekdir.

Sırada sohbet veya müzik faslı biterken köfteyi yoğuracak ve ona yardımcı olacak kişi, köfte yoğurmak üzere kalkar ve daha önce bulguru, eti, isotu (kırmızı pul biberi) ve diğer malzemeleri hazırlanmış olan diğer odaya geçerler. Köfteyi yoğuracak kişi elini güzelce yıkayarak köfteyi yoğurmaya başlar. Köfte kıvamına geleceği sırada sofraya serilmeye başlanır. Köfte ile beraber yenilecek has (marul), beyaz lahana, salatalık, turp, nane, pırpırım (semizotu) ve Şanlıurfa'da yetişen hardal, kuzukulağı, suyarpızı, tuzik pendik, tere gibi dereotlarından mevsimine göre bulunanlar sofraya dizilir. Ayran ve ekme de sofraya konulduktan sonra hazır olan çiğköfte herkese bir tabak olacak şekilde servis yapılır.

⁸⁶ Suyuz: Suyunuz

⁸⁷ Semavar: Semaver

Köfte yenilirken yoğurana “çok eyyi olmuş, eliye sağlık” denir. Köftelyi yoğuran da “afiyet olsun” diyerek hep birlikte “bismillah” denip çiğköfte yenmeye başlanır.

Genellikle herkes tabağıındaki çiğköftelyi bitirir. Sağlık nedeniyle mazereti olan varsa köftesinin bir kısmını yiyebilen arkadaşına verir. Tabakta çiğköftenin kalması hoş karşılanmaz, köftelyi yoğurana veya ev sahibine hakaret sayılır. Çiğköftenin tabaklarda kalması kıvamında yoğrulmadığı veya malzemelerinin eksik olduğu veya iyi olmadığı manasına gelir.

İyi köfte yoğurmak bir meziyettir. Sıraya gelen her kişi iyi köfte yoğuramaz. Her sıranın çiğköfte yoğurunu bellidir ve o kişi veya kişiler sıra gecesinde köftelyi yoğururlar. İyi yoğuramayan biri, köfte yoğurursa köftelyi hamurlaştırır, yiyenler “yuvalak köftesine benzemiş” gibi esprili ve imalı şekilde yoğurana takılırlar, köftelyi yoğuran, yoğurduğuna yoğuracağına pişman olur.

Çiğköftenin yapılışı kadar, malzemelerinin kalitesi de çok önemlidir. İyi bir çiğköfte için; usta bir çiğköfteci ve kaliteli malzeme gereklidir. “ucuz etin tiridi olmaz” sözünde olduğu gibi ucuz ve kalitesiz malzemelerle yapılan çiğköfte lezzetsiz olur. Çiğköfte yapmasını bilmeyenin elinde en iyi malzeme de olsa ziyan olur. Onun için lezzetli bir çiğköfte yemek için çiğköfte ustası ve kaliteli malzeme şarttır.

Köftelik bulgurun sert olanı makbuldür. Bulgur, eskiden evlerde kaynatılarak hazırlanırdı, ama son zamanlarda hazır köftelik bulgur alınmaktadır. Bulgur, kullanılmadan önce içindeki kepeğın iyi ayrılması için evsilir. (bulgurun savrularak kepeğinden ayrılması). İsodu (kırmızı pul biber) evlerde yazın damda kurutularak özenle hazırlanır. (Son zamanlarda fabrikalarda da isot üreilmeye başlanmıştır).

Çiğköftenin ana malzemelerinden biri de “kara et”dir. Yağsız parça et, eskiden taş üzerinde tokmakla dövülerek hazırlanırdı, şimdi ise mutfak robotlarında çekilerek hazırlanmaktadır. Et çekilmeden önce sinirleri iyice ayıklanmalıdır. Daha sonra macun kıvamına gelinceye kadar çekilmelidir.

A. Çiğköfte için Gerekli Malzemeler

8 kişilik çiğköfte için gerekli malzemeler:

500 gr. Köftelik bulgur,

500 gr. Kara et

200 gr. Pul biber
1 Adet Kuru soğan
1 Baş Sarımsak,
1 Demet Maydanoz
1 Yemek Kaşığı salça,
Buz
Tuz ve Karabiber.

B. Çiğköftenin Yanında Gerekli Malzemeler

Evde yapılan ev ekmeği (yufka) veya çarşıda yapılan açık ekmek, iki adet marul, bir bağ hardal (veya roka), iki adet turp, bir bağ nane, mevsimine göre bulunabiliyorsa beyaz lahana, kuzukulağı, pırpırım (semizotu), suyarpızı, tuzik pendik, ekşili (turşu), ayran veya cacık.

C. Çiğköftenin Hazırlanması

Çiğköfteye başlamadan önce kuru soğan, taze (yaş) soğan, sarımsak ve maydanoz ince kıyılarak birbirine karıştırılmadan tabaklara konur (genellikle sıranın olduğu evin hanımı önceden hazırlar).

Köfte leğeni, evsilmış (kepeği temizlenmiş) bulgur, dövülmüş kara et, isot (pul biber), salça, tuz, karabiber, soğuk su (veya buz) yere açılan bir sofranın üzerinde hazırlanır.

Çiğköfteyi yoğuracak kişi önce malzemeleri kontrol eder, malzemeler tamamsa yoğurmaya başlar.

Çiğköfte yoğrulmaya başlanırken, köfte leğeni önce et, kuru soğan, sarımsak, isot (pul biber), tuz ve karabiber alınır ve çok az bir soğuk su (veya buzla) karıştırılır ve ezilerek yoğrulmaya başlanır. Et ve malzeme karışımı macun kıvamına gelince, başka kapta hazır bekletilen köftelik bulgur yavaş yavaş karıştırılmaya başlanır (Pratik olarak her kişi için bir avuç içi kadar bulgur konulur). Bulgurla et birbirine karıştırılıp, yoğurmaya devam edilir. Köfte birbirini tutunca, salça alınarak (Salça eti öldürmesin diye çoğu zaman başta alınmaz) tekrar yoğrulmaya devam edilir. Çiğköfte belli bir kıvama gelince, su (veya buz) alınarak yumuşatılır. Köfte

istenen kıvamına geldiğinde, önceden hazırlanan kıyılmış taze soğan ve maydanoz alınır. Bu şekilde de bir müddet daha yoğrularak çiğköfte tam kıvamına getirilir. Bu şekilde artık köfte yoğrulmuş ve servis yapılmaya hazırdır. Her tabağa (bir avuç içi kadar) sıkım konulur. Tabakların kenarı, marulla süslenerek servis yapılır. Son zamanlarda bilhassa kalabalık mekânlarda çiğköfte küçük sıklımlar halinde marulların içine konularak servis yapılmaktadır.

D. İyi Çiğköftenin “Püf” Noktaları

İyi bir köfte yapabilmek için öncelikle çiğköfte malzemelerinin kaliteli olması, sonra da yoğurmanın usta olması gerekir. İyi bir çiğköfte için; isodunun (pul biberin), Şanlıurfa isodu, bulgurun sert ve taze olması, etinin, yeşilliğinin taze ve hormonsuz olması gerekir. Malzeme kaliteli olsa da iyi bir çiğköfte elde edebilmek için, yoğurmanın kurallarını ve inceliklerini bilmek gerekir.

İyi çiğköftenin “püf” noktalarını şöyle sırlayabiliriz.

1-Çiğköfte yoğurmaya az su alınarak başlanmalıdır. Çiğköfte kıvamına gelince yoğrulmalı, yeşillik katıldığında sulandırılmalı ve hemen servis yapılmalıdır. Çok su alınarak yoğrulan köfte makbul değildir.

2-Sıcak mevsimlerde çiğköfte yoğrulurken buzla yoğrulmalıdır (buz alındığında ayrıca su alınmaz).

3-Köftenin eti, kuru soğan, isot ve baharatla iyice yoğrulduktan sonra bulgur alınmalıdır.

4-Çiğköfte çok acı olmuşsa, yoğrulurken bir çay kaşığı şeker konulabilir.

5-Yoğurma sonunda çiğköfteye katılan yeşillik karıştırıldıktan sonra fazla yoğrulmamalıdır. Çok yoğrulursa yeşillik ezilir görünüşü ve tadı bozulur.

6-Bazı kişilerin çiğköftesi güzel olmaz. Bunun nedeninin vücut ısısı ile alakalı olduğu söylenir.

7-Çiğköfte kesinlikle sıcak suyla yapılmamalıdır. Hamurlaşır, lezzeti olmaz.

8- Kolaylık olsun diye suda bir müddet bekletildikten sonra ıslanan bulgurla çiğköfte yoğrulması doğru değildir, bulgur hamurlaşır.

9-Yoğrulmuş köfte hazır olunca yenmelidir. Çiğköfte beklerse bulguru yumuşar ve çiğköftenin özelliği kaybolur.

10-Çiğköfte için koyun eti tercih edilmelidir.

11-Çiğköfte limon sıkılarak yenmemelidir, lezzeti bozulur.

12- Domates ve salatalık ağzı sulandırır, bu nedenle çiğköfte ile birlikte yenirse çiğköftenin lezzeti bozulur.

13-Kışın yapılan çiğköfte, yazın yapılandan daha lezzetli olur.

14-Çiğköftenin eti miksede çekilmeden içindeki sinirler(**çindir**) iyi temizlenmelidir. Çiğköfte yoğrulurken de etin sinirleri bıçakla alınmalıdır.

15-Tarifi ne kadar iyi yapılırsa yapılsın, iyi çiğköfte yapmak bir beceri işidir ve deneyerek öğrenilir.

E. Çiğköfte'nin Kıvamı ve Test Edilmesi

Lezzetli bir çiğköfte yapmak için malzemelerinin kalitesi kadar yoğuran kişinin ustalığı da önem arz eder. Çünkü konulacak malzemelerin belli ölçülerde konulması ve çiğköftenin kıvamında yoğrulması gerekir.

Yoğurmadaki "Kıvam" nedir? Bunun tarifi pek kolay değildir. Kıvama gelmenin belli bir süresi yoktur. Yoğrulan çiğköftenin çok veya az olmasına göre, bulgurun sert veya yumuşak olmasına, yoğuran kişinin bilek gücüne göre süre değişebilir. Çiğköftenin yapılışı ile ilgili bir CD hazırlayan Durak Parlakçı "8 kişilik bir çiğköfte normal şartlarda 18-20 dakikada yoğrulur."⁸⁸ demektedir. Çiğköfte az yoğrulursa bulgur diri kalır, çok yoğrulursa hamur gibi olur. Bu nedenle çiğköftenin kıvamında yorulması gerekir. Yoğuran kişi, tecrübelerine dayanarak çiğköftenin kıvamına gelip gelmediğini anlar.

Çiğköfte misafirlere sunulmadan şu şekilde test edilir. Çiğköfte bir süre yoğrulup belli bir kıvama geldiğinde, köfteyi yoğuran, köftesinin tadını ve kıvamını test etmek için, köfteden bir "**sıkım**"⁸⁹ alarak etrafında kendisine yardımcı olanlara verir. "**Nasil olmuş**" der. "**Biraz var**" diyerek, biraz daha yoğurmasını isterler veya "**Tamam**

⁸⁸ **Durak Parlakçı:** İstanbul'da Şanlıurfallılar Dayanışma Derneği Başkanı olup çiğköfte yoğurmasıyla meşhurdur.

⁸⁹ **Sıkım:** Çiğköftenin yoğrulurken kıvamına gelip gelmediğinin anlaşılması için avuç içinde fındık büyüklüğünde tadımlık verilmesidir. Çiğköfte geleneksel olarak tabağın içine portakal büyüklüğünde konulur ve üstten avuç içi ile bastırılarak ikram edilir, fakat lokantalarda ceviz büyüklüğünde sıkım yapıp marul içinde ikram edildiği de görülür.

olmuş" diyerek yeme kıvamına geldiğini onaylarlar. Ayrıca "Biraz tuzu eksik" veya "Salçası az " diyerek de tadının nasıl olduğu hakkında fikirlerini söylerler. Böylece kıvamı ve tadı test edilmiş olan köfteye yeşillikleri (**hışır**)⁹⁰ alınarak çiğköfte tamamlanmış olur.

Çiğköfteyi yoğuran; yoğurmadaki ustalığını göstermek ve köftenin kıvamına geldiğini test etmek için köfteyi iki eliyle tutarak yukarıya kaldırır, eğer köfte, bakır leğende birlikte kalkıyorsa demek köfte çok iyi -sakız gibi- yoğrulmuş demektir.

F. Çiğköfteyi Tavana Fırlatma Hadisesi

Çiğköfteyi tavana atma hadisesi geçmiş yıllarda defalarca basına malzeme olmuştur. Yıllar önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Salonu'nda yapılan bir sıra gecesinde çiğköfte tavana atıldığına dair bir haber çıkmıştı. Bu haber çok sansasyon yaratmış ve bu konu basında günlerce yer almış, üzerine makaleler yazılmıştı. Daha sonra Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda yapılan bir müzik programında da tavana çiğköfte atılmış ve konu günlerce basında yer almıştı. Tavana çiğköfte atma hadisesi daha sonra da birkaç kez yapıldı.

Tavana çiğköfte atılması ile ilgili birkaç haber ve makaleden örnekler vererek konuyu irdelemek istiyoruz.

"TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 22,Cilt: 31, Yasama Yılı: 2, 20 nci Birleşim, 19 Kasım 2003 Çarşamba, Bayındırlık ve İskân Bakanı Zeki Ergezen (Devamla)-... Biz, bir zamanlar, Kızılay'a giderken, rozetlerimizi takamıyorduk, milletvekilliğimizi gizliyorduk; çünkü burada çiğköfte yenilmişti gecenin geç vakitlerinde, gazeteler **"milletvekilleri, keyiflerinden çiğköfteyi tavana atıyor"** diye manşet atmışlardı. Biz, günlerce, bunun hesabını verememiştik. Çiğköfte tavana niye atılsın?! Ama gazeteler manşet attı ve bu alkışlandı ve milletvekilleri memleketlerinde doğru dürüst gezemediler. Bu milletvekilleri bunu hak etmemişlerdi, bu Parlamento bunu hak etmemişti."⁹¹

"Radikal Gazetesi, 6.05.2005, Kapatılmış kulislardan dışarı sızan konuşmalar, Makale, Şükrü Yavuz... Arkadaşlar, şanlı kulis

⁹⁰ **Hışır**. Kadınların taktıkları altınlara Şanlıurfa'da verilen isimdir. Doğranarak çiğköfteye konulan yeşil soğan ve maydanoza da "çiğköftenin hışır" denir.

⁹¹ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b020m.htm>

direnşimimizin başlangıç tarihinin, bir nevi **milli irade düşmanlarına tarihimize sıkılan ilk kurşun hüviyetindeki tavana çığköfte atma hadisesiyle aynı güne denk gelmesi, yalnızca bir tesadüf müdür?** Ben bunda uhrevi bir mana da mülhaza ediyor ve bu vesileyle hepinize saygılar sunuyorum.

"Hürriyet, 15.11.200., Ey Meclis halkı, siz icraat yapın bırakın hikayeleri ben anlatayım Projenin adı "**Bir Başka Açıdan Meclis.**" 11 ünlü kişi birer hafta arayla Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni gezecek ve Meclis'le ilgili izlenimlerini kaleme alacak, bu izlenimler "**Bir Başka Açıdan Meclis**" kitabında toplanacak. Ekmek Teknesi dizisinin Herodot Cevdet'i kitap için meclis izlenimlerini yazacak olan 11 ünlüden biri. Meclis'i birlikte gezdik, izlenimlerini şimdiden öğrendik.

Genel Kurul Salonu'na izleyici localarının olduğu bölümden giriyoruz. Biraz sonra Genel Kurul var. Kaçan, ilk kez girdiği **Genel Kurul Salonu'nun ihtişamı karşısında önce şaşırıyor. Yüksek tavana gözlerini dikerek, "Adamlara helal olsun, çığköfteyi bu kadar yüksek bir tavana yapıştırmak her babayiğidin harcı değil vallahi!" diyor.** Bize refakat eden görevliler kahkahayı patlatırken bir yandan da tavanına çığköfte atılan salonun burası olmadığını anlatmaya çalışıyorlar. Meşhur çığköfte partisi partilere ayrılan grup salonlarından birinde yapılmış"

"Milliyet Gazetesi, 14-21 Mart 1999. Başka bir ülkede asla yaşamayacağımız bir tartışma, 99' model maganda, Makale, İlke GÜRSOY /

... Eskiden eş anlamlı olarak düşünebileceğimiz **maganda ve kıro** son dönemde birbirinden biraz olsun ayrılabilir bir hale geldi. Özetlemek gerekirse maganda daha "komple bir duruş", kıro ise kişiden kişiye değişen bir beğeni olarak anlatılabilir. Örneğin kazağınızı pantolonunuzun içine sokuyor ya da giydiğiniz mini eteği çekiştirip duruyorsanız bu sizin kıro olduğunuzu gösteriyor. Ama sadece bunları yaptığınız için maganda olarak anılmanız haksızlık olur çünkü maganda olmak birikim isteyen, bir yandan otobanda slalom yaparken diğer yandan apış aranızı kaşımak gibi yüksek oranda beceri gerektiren bir merteye.

Bundan birkaç sene önce ortaya çıkan maganda lafı kabaca "köyden kente gelmiş ve geldiği yere uyum sağlayamamış"lar için

söyleniyor. Bu lafı duyunca da aklımıza iri yapılı, kıllı, kaçınılmaz olarak bıyıklı, gömleğinin üstten üç - dört düğmesini açık bırakan, yere tükürüp sokakta gördüğü kadınlara kötü Türkçesiyle laf atan bir erkek geliyor. Elinde biraz para olanların göğüslerinde madalyon, parmaklarında yüzük, bileklerinde künye görmek olası. Felsefeci Ömer Naci Soykan bunun yazarlar ve karikatüristler tarafından ortaya çıkarılmış bir tip olduğunu, kelimeyi de ilk olarak şu anda Lemana Dergisinde çizen Mehmet Çağçağ'ın kullandığını söylüyor.

... "Derby reklamı kiroluğa prim veriyor" Marka Reklam Ajansı Başkanı Hulusi Derici eleştirilere şöyle yanıt verdi **"Biz toplumsal sorumluluğumuzu yerine getirdik. Bahsedilen magandaların içinde TBMM'de tavana çiğköfte atanlar da var..."**

"Milliyet Gazetesi, Mustafa Seven, 02.06.2001. Çiğköfte resitali, Haber, TBMM'den sonra Cemal Reşit Rey Konser Salonu da "çiğköfte mağduru" oldu. Sahnede yoğrulan çiğköfteler kıvam testi sırasında balerin edasıyla havada uçuştı, **Klasik müzik ve opera konserlerine ev sahipliği yapan Cemal Reşit Rey'de bu kez farklı bir gösteri vardı. Eserin başrolü çiğköftelerindi. 8'inci Türk Müziği Günleri kapsamında düzenlenen gecede Urfalı Kazancı Bedih ve ekibi konser verirken, sahnede çiğköfte yoğruldu. Çiğköfteyi yoğuran kişi, CRR Genel Sanat Yönetmeni Arda Aydoğan ve İTÜ Devlet Konservatuvarı öğretim üyelerinin şaşkın bakışları arasında, tavana çiğköfteyi fırlatıverdi.** Tavanla yetinmeyen aşçı, salonun hem sağ hem de sol duvarında kıvam testini tekrarladı. Sonra birden sahneye fırlayıp konser veren sanatçılara da elleriyle çiğköftesinden yedirdi. Yaşananlardan son derece rahatsız olduğunu belirten Aydoğan şöyle konuştu: "Bizden izin alırken, bu tür bir şeye izin vermediğimizi belirtmiştik. Hemen engel olmaya çalıştık ama başaramadık. Şikâyet için gerekli yazı yazıldı."

"Tavana çiğköfte atma hadisesi" defalarca basında yer alıp kamuoyuna mal olduğu için kitabımızın bu bölümünde, konuya açıklık getirmek istedik.

Öncelikle şunu belirtmek isteriz ki “tavana çiğköfte atmak” sıra gecelerinde geleneksel olarak yapılan bir hareket değildir. Geçmişte bir sıra gecesinde vuku bulmuş ferdi bir harekettir. Duyduğumuza göre; yıllar önce bir sıra gecesinde çiğköfte yoğuran biri çiğköfteyi iyi yoğurduğunu ispat için yoğurduğu çiğköfteden bir sıkımı fırlatarak tavana yapıştırmıştır. Fakat nimete hakaret olduğu, tavanı kirlettiği için bu hareket arkadaşları tarafından kabul görmemiş yadırganmıştır.

Geleneksel sıra gecesi bir edep-terbiye meclisidir. Bu nedenle sıra gecelerinde tavana çiğköftenin atılması tasvip edilmeyen, nahoş bir hareket olarak kabul edilir. Kendini bilen, akli başında insanlar böyle bir hareketi kesinlikle yapmazlar.

Ben babamın sıra gecelerine katıldım, onlarca başka sıra gecelerine katıldım, 35 senedir de kendim sıra gezmekteyim, bu sıralarımda tavana çiğköfte sıkımının atıldığını görmedim. Yıllardır sıra gecelerine katılan başka kişilerden sordum, böyle bir hadiseyi biz de duymuşuz fakat biz sıralarımızda hiç yapmadık, yapana da rastlamadık dediler.

Medyanın çağırıldığı sıra gecelerinde sırf medyaya malzeme olsun diye kasıtlı olarak tavana çiğköfte atılmaktadır. Bazen sırayı yapan tarafından, bazen de işgüzar biri tarafından tavana çiğköfte atılarak magazin basınına malzeme verilmektedir. Bu hareketi yapan “milletvekili” veya “ünlü” biri ise, bu kişi bu hareketi ile günlerce basına malzeme olmaktadır.

Bu hareket; sıra gecesi geleneğinin yozlaştırılmasıdır ve sulandırılmasıdır. Bu hareket; çiğköfteye, nimete saygısızlıktır, Urfalıları küçük düşürmekte, töhmet altında bırakmaktadır, Üç-beş kişinin yanlış hareketi yüzünden -yukarıdaki makede görüleceği üzere- bizleri “maganda”, “kıro” olarak suçlamaktadırlar. “Urfalı” ne “maganda” ne de “kıro”dur. Urfalı, oturmasını, kalkmasını, giyinmesini, yemesini, içmesini bilir. Urfalı nerede konuşacağını, nerede susacağını, nerede söyleyeceğini ve nasıl dinleyeceğini bilir. Her memlekette olabileceği gibi Urfa’dan da yanlış yapanlar, cahil insanlar çıkabilir, fakat bilinmelidir ki bunlar, Urfa’yı ve Urfalıyı temsil etmemektedir.

Sonuç olarak şunu söylemek isteriz ki; "tavana çiğköfte atma" tasvip edilmeyen yanlış bir harekettir, Urfa kültürünü seven ona sahip çıkmak isteyen her Urfalı, sıra gecesinde tavana çiğköfte atmamalıdır, atmak isteyenlere de engel olmalıdır.

G. Çiğköfte'nin Doğuşu İle İlgili Efsane

Hz. İbrahim Şanlıurfa'da doğmuş, yaşamış ve Nemrud tarafından ateşe atılmıştır. Allah'ın emri ile ateş su olmuş, Hz. İbrahim'i yakmamıştır. Hz. İbrahim'in doğduğu mağara ve ateşe atıldığı yerde oluşan Balıklıgöl binlerce ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir. Çiğköftenin doğuş öyküsü, Hz. İbrahim dönemine dayandırılmaktadır.

Hz. İbrahim, devrin kralı Nemrud'un putlarını kırarak, Allah'ın varlığına inanmaya davet edince, Nemrut öfkelenir ve Hz. İbrahim'in ateşe atılmasını emreder. Böylece büyük bir ateş yakmak üzere yöredeki bütün odunlar toplanır. Nemrud, evlerde ateş yakmayı da yasaklar. Halk ateş yakmadan nasıl yemek yapacağını düşünür durur.

İşte bugünlerde Şanlıurfalı bir avcı, avladığı ceylanı eve getirerek hanımından yemek yapmasını ister. Hanım odunların toplatıldığını bu nedenle evde odun kalmadığını söyler. Avcı, çocuk çocuğun aç kalmaması için hanımından bir çare bulmasını ister. Bunun üzerine kadın, ceylanın budundan yağsız et çıkararak bir taş üzerinde başka bir taşla döverek ezmeye başlar. Sonra ezilmiş eti bulgur, biber ve tuzla karıştırarak yoğurur, bahçesinden topladığı yeşil soğan ve maydanozla karıştırarak sofraya getirir. Böylece o leziz ve tadına doyum olmaz "çiğköfte" meydana gelir.

Efsaneye göre yaklaşık 4.000 seneden beri ortaya çıkan çiğköfte, Şanlıurfa başta olmak üzere, yurdumuzun birçok yöresinde sevilerek yenmektedir. Çiğköftenin ünü dünyanın birçok ülkesine de yayılmıştır.

H. Diğer Köfte Çeşitleri

Etle yapılan çiğköfte sıra gecelerinde yendiği gibi diğer zamanlarda da yapılır. Diğer zamanlarda etin dışında başka malzemelerle yapılan köfteler de vardır. Et yerine yumurta konularak yapılan köfteye "**Yumurtalı Köfte**", Yağ konularak

yapılan köfteye “**Yağlı Köfte**”, mercimek konularak yapılan köfteye “**Mercimekli Köfte**” denir. Bir de ilave olarak hiç bir şey koymadan sulu yapılan köfteye de “**Kıyma**” denir. Kıymanın içine limontuzu veya “**Nar pekmezi**” de konur. Bütün köfteler yumuşak ekmekle yenirken, kıymanın kuru “**ev ekmeği**” (yufka) ile yenmesi güzel olur. Çiğköftenin veya kıymanın üstüne peynir dürümü de yenir.

3. Sırada Salata İkramı

Sırada çiğköftenin yanında bostana,⁹² zeytin bostanası,⁹³ pırpırım bostanası,⁹⁴ koruk salatası,⁹⁵ çoban salatası veya cacık gibi salatalar ikram edilir. Çiğköftenin yanında içecek olarak da ayran ikram edilir.

4. Sırada Tatlı İkramı

Sıra gecelerinde çiğköfteden sonra kadayıf, şıllık, peynirli katmer, cevizli katmer, kaymaklı katmer, baklava, hırtlevik (sargılı burma) veya daş ekmeği,⁹⁶ zingil,⁹⁷ küncülü akkıt,⁹⁸ palıza⁹⁹ ve şire¹⁰⁰ gibi mahalli tatlılardan herhangi biri ikram edilebilir.

Maharetli olan hanımlar bu tatlıları gündüzden hazırlar, sıra gecesinde misafirlere ikram edilir. Hazır satın alınan tatlılardan ziyade evde hazırlanan tatlılar daha makbule geçer.

⁹² **Bostana:** Domates, biber, soğan, maydanoz, nar pekmezi kullanılarak Urfa’da yapılan özel bir salata.

⁹³ **Zeytin Bostanası:** Zeytin doğranarak yapılan özel bir salata.

⁹⁴ **Pırpırım Bostanası:** Pırpırım (semizotu) ile yapılan bir çeşit salata.

⁹⁵ **Koruk Salatası:** Koruk suyuna salatalık doğranıp üzerine de kuru nane serpilerek servis yapılan bir çeşit salata.

⁹⁶ **Daş Ekmeği:** Özel bir hamurdan yapılan ve pekmeze katılarak yenen bir çeşit tatlı.

⁹⁷ **Zingil:** Özel bir hamurdan yapılan başka yörelerdeki lokmaya benzer bir çeşit tatlı.

⁹⁸ **Küncülü Akkıt:** Pekmez ve küncü (susam) kullanılarak yapılan bir çeşit tatlı.

⁹⁹ **Palıza:** Nişasta ve süt -bazen de su- kullanılarak yapılan ve şekerli ve özel boyalı suya konularak yenen bir tatlı, başka yörede “Haytalya” da denir.

¹⁰⁰ **Şire:** Üzüm suyunun kaynatılıp, kurutulduktan sonra bazı özel işlemlere tabi tutularak elde edilen kışık tatlılara verilen ad. Bastık (pestil), çekçek, sucuk ve kesme adıyla anılan çeşitli şekillerde olanları vardır.

A. Şıllık Tatlısı

Sıra gecelerinin en güzel tatlılarından biri "şıllık"tır. Şıllığın yapılışı zahmetlidir ve maharet ister. Bu nedenle Şanlıurfa'da her kadın iyi şıllık tatlısı yapamaz.¹⁰¹

a.Şıllık İçin Gerekli Malzemeler

2 bardak un, 300 gr. ceviz içi, 100 gr. fıstık içi, 600 gr. şeker, 3 yemek kaşığı sadeyağ, Sac (şıllık ekmeği yapımı için)

b. Şıllık Ekmeğinin Hazırlanışı

Derin bir kaptan 2 bardak un ve 4 bardak su karıştırılır. Un içinde eriyinceye kadar çırpılır. Isıtılan sacın üzeri hamur yapışmaması için yağlanır. Hazırlanan sulandırılmış un saca dikkatli bir şekilde dökülür. Oklava veya tahta bir kaşıkla şıllık ekmeğinin ince olması için iyice sacın üzerine yayılır. Bir tarafı pişince diğer tarafı da pişirilir. Böylece kaç tepsi yapılacaksa ona göre şıllık ekmeği hazırlanır. Şıllık ekmeğinin ince olması gerekir. Hazırlanan şıllık ekmekleri tepsiye birer birer dizilir. Dizilirken aralarına dövülmüş ceviz içi serpilir. Tepsi doluncaya kadar bu işlem devam eder. Sonra baklava dilimi şeklinde kesilir. Yeneceği zaman hazırlanan şurup ısıtılarak, tepsinin üzerine dökülür. Şıllığın daha lezzetli olması ve güzel görünmesi için üzerine fıstık içi serpilir. Şıllık tepsi ile sofraya getirilir.

c. Şıllık Şerbetinin Hazırlanışı

Bir kaşık yağ, üzerine şeker ve üç bardak su ilave edilerek şurup kıvamına gelinceye kadar kaynatılarak şıllık akıdı (şerbeti) hazırlanır. Şekerlenmesin diye de çok az miktarda limontuzu konulur.

¹⁰¹ **Şıllık:** Urfa'da yapılan çok lezzetli bir çeşit tatlı. Yufka şeklindeki özel şıllık ekmeği çok yumuşaktır. Üzerine şeker şerbeti de dökülünce, özel ekmek, çok daha yumuşak bir hal alır. "Şul" Farsça bir kelime olup yumuşak, gevşek anlamına gelir. "Şil", "Şilak" ıslak, yaş, sulu manasına gelir. Köylerde ekmeğin üzerine pekmez dökülerek yapılan tatlıya da "Şıllık" denir. Şıllık; sıfat olarak, argoda hafif meşrep, bayağı tavırları olan kadın manasına da kullanılır. Bu nedenle Urfa dışından gelen misafirler, tatlıda "şıllık" adını duyunca gülüşür, biraz garipserler. Bir de eskiden Urfa'da kullanılan "Şıllıklı çarşaf" vardı. Kanaatimizce, bu çarşaf lar ipek gibi yumuşak ve elden kayıp giden bir kumaş cinsinden olduğu için bu isim verilmiştir. Sonuç olarak: Şanlıurfa sıra gecelerinde yapılan bu tatlı, çok yumuşak ve elden kayıp gidecek derecede gevşek olduğundan bu tatlıya "şıllık" adı verilmiştir

B. Katmer

Sıra gecelerinde ikram edilen tatlılardan biri de "katmer"dir. Maharetli kadınlar tarafından gündüzden hazırlanır, sırada misafirlere ikram edilir.

a. Katmer İçin Gerekli Malzemeler

12 Kahve fincanı un, 1 Çay bardağı zeytinyağı, 1 Paket kabartma tozu, 1 su bardağı süt, 1 su bardağı sadeyağ, Yarım kğ kaymak, 4 su bardağı toz şeker, 1 çay kaşığı limontuzu, yarım kğ mısır nişastası

b. Katmerin Hazırlanışı

Un, zeytinyağı, kabartma tozu ve süt karıştırılır, hamur kulak memesi yumuşaklığına gelinceye kadar yoğrulur. Bir saat dinlendirilir.

Bir saat sonra hamur 12 eşit parçaya bölünür ve avuç içerisinde yuvarlanır. 6 adet yumak hamur aralarına mısır nişastası serpilerek üst üste konur elle hafifçe bastırılır. Üst üste konulan yumaklar oklava ile tepsi büyüklüğünde açılır. Sonra diğer 6 hamur da aynı şekilde açılır. 6 kat açılan katmer ekmeği birbirinden ayrılır, aralarına birer yemek kaşığı sadeyağ sürülüp 6 kat tekrar üst üste konur. 6 kat tamamlanınca üstüne kaymak (veya arzuya göre ceviz veya tuzsuz peynir) konulur. Kaymağın üzerine kalan katmer ekmeçleri de aralarına yağ sürülerek üst üste konur. 12 kat üst üste gelen katmer ekmeği bıçakla dikkatlice büyük dilimler halinde dilinir.

Dilindikten sonra bir kâse kızgın sadeyağ, tepsinin üzerine eşit gelecek şekilde tepsiye dökülür. Hazırlanan katmer tepsisi gür alevli olmayan fırına sürülür. Tepsinin altı ve üstü hafifçe kızarıncaya kadar pişirilir. Pişen katmer fırından çıkarılarak soğumaya bırakılır.¹⁰²

c. Katmer Şerbetinin Hazırlanması

Su, şeker ve çok az miktarda limontuzu katılarak kaynatılır. Şurup kıvamına gelince soğumaya bırakılan katmerin üstüne sıcak sıcak şerbet dökülür. Katmer kabarrır. Arzu edilirse üzerine iri öğütülmüş fıstık dökülür. 10 dakika bekletildikten sonra servise hazırdır.

¹⁰² Sıraya dışarıdan tatlı alınabilinse de tatlılar genellikle evin hanımı tarafından hazırlanır. Şillik ve katmer tatlılarının yapılışı Sema AKBIYIK'tan derlenmiştir.

XIII. SIRA GECELERİNDE OYNANAN GELENEKSEL OYUNLAR

Sıra gecelerinde “Yüzük Fincan”, “Tolaka” gibi geleneksel oyunlar oynanır. Günümüzdeki bazı sıralarda eğlenmek amacıyla sessiz sinema, tavla, dama, tombala ve iskambil gibi oyunları da oynayanlar vardır.

Oyunların sonunda genellikle bir iddia vardır. Oyunun cezası genel olarak tatlı ısmarlamaktır. Oyun sembolik para için oynanırsa, kazanan parayı cebine koyamaz, kazanılan para sıra kasasına gelir olarak alınır.

1. Yüzük Fincan Oyunu

Sıra gecelerinde oynanan geleneksel oyunlardan biri “yüzük fincan” oyunudur. Düzgün bir tepsi ve özel olarak pirinçten yapılmış fincan getirilir. Bu oyun için en az 5 en çok 10 kulpsuz fincan (acı kahve fincanı) kullanılır. Eğer bu kulpsuz fincan bulunmazsa normal fincan da kullanılabilir. Yine fincanların altına saklamak üzere bir yüzük, oyunun aracıdır.

Bu oyunun oynanabilmesi için sıra arkadaşları eş seçilerek iki gruba ayrılır. Birinci ve ikinci grup saklanan fincanı bulmak üzere kendi aralarından birer temsilci seçerler. Bir grup tepsiyi ve fincanları alarak gizlice yüzüğü tepside dizili fincanlardan birinin altına saklar. Karşı grubun fincanların altında yüzüğü bulması oyunun temel özelliğidir.

Oyunun kimden başlayacağını tespit etmek için tepsiye iki fincan konulur, bir taraf yüzüğü gizlice fincanlardan birinin altına gizler. Karşı taraf kaldırdığı fincanın altında doluyu (yüzüğü) bulursa tepsiyi alarak, oyuna ilk başlama hakkını elde eder. Bulamazsa yüzüğü saklayan taraf, oyuna ilk olarak başlamaya hak kazanır. Diyelim birinci grup oyuna ilk başlama hakkını kazandı. Oyuna ilk başlama hakkını elde eden birinci grup, tepsiye 10 fincan koyarak, tepsiyi görünmeyen bir köşeye götürür ve fincanlardan herhangi birinin altına yüzüğü saklar. Tepsiyi yavaşça ikinci grubun önüne bırakır.

İkinci grup oyuncuları, tepsinin etrafına gelerek yüzüğün hangi fincanın altında olduğunu bulmaya çalışırlar. Gruptan herhangi biri fincanı kaldıramaz, yüzüğü bulmak amacıyla fincanları kaldırmaya grup temsilcisi yetkilidir. Bu nedenle temsilci ellerini fincanın üzerinde şöyle bir gezdirir. Temsilci ellerini fincanların üzerinde şöyle bir gezdirirken, grup arkadaşları, fincanı saklayanların yüzlerine bakar ve heyecanlanıp heyecanlanmadıklarını anlamaya çalışır. Dolu fincan üzerindeyken herhangi birinin yüzü değişirse, o fincanı kaldırması gerektiği konusunda temsilcilerini uyarırlar. Karşı tarafın yüz ifadelerinden bir sonuç alamazlarsa, yüzüğün olabileceği fincan konusunda aralarında tartışılırlar, hangi fincanda karar kıldılarsa temsilcilerine onu kaldırmasını söylerler.

Temsilci, fincanı kaldırmadan fincanın “boş” veya “dolu” olduğunu söyler. Temsilci, birinci fincanı kaldırırken “dolu” der ve yüzüğü bulursa takımına 10 sayı kazandırır ve aynı zamanda tepsiyi hazırlama kendi takımına geçer. Birinci fincanı kaldırırken “dolu” dediği halde yüzüğü bulamazsa 10 sayı karşı tarafa yazılır.

Temsilci “boş” diyerek fincanları tek tek kaldırır, yüzüğü buluncaya kadar her boş fincan için bir sayı alırlar. İkinci grup temsilcinin “boş” dediği fincanın altında yüzük çıkarsa, birinci gruba kaldırılmayan fincanların sayısı kadar sayı verilir. Yüzük bulunduğu oyunun o bölümü bitmiş olur. Birinci grup tepsiyi görünmeyen bir yere tekrar götürür, yüzüğü saklar ve yüzüğü bulmaları için ikinci grubun önüne tepsiyi koyar. Oyun bu şekilde önceden kararlaştırılan sayıyı bulununcaya kadar devam eder.

Bu oyunun sonunda en çok sayı alan taraf, yüzüğü saklayarak karşı takıma yeni bir şans verir. Karşı taraf saklı bulunan yüzüğü ilk çekişte dolu olarak bulursa, karşı taraf puanlarından toplam puan silinir. İkinci kaldırışta bulursa, rakip takımın puanından 25 sayı silinir, şayet iki çekilişte de dolu yüzüğü bulamazlarsa en çok puan alan takım oyunu kazanmış olur.

Oyunu kaybeden taraf daha önce kararlaştırılan cezaı öder.

2. Yüzüğü Parmağa Geçirme Oyunu ¹⁰³

Yüzük avuç içinden üst kısmına atılır ve oradan yavaş yavaş ilerletilerek işaret parmağına geçirilmeye çalışılır. Yüzük parmağa geçmeden düşürülürse, oyun karşı taraftaki kişiye geçer, o da iki puan kaybeder. Böylece oyun kararlaştırılan sayıya kadar devam eder.

3. Tolaka Oyunu

Tolaka oyunu sıra gecelerinde gençler tarafından eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek için oynanan bir oyundur. Tolaka oyunu, sıra gecesinden başka, çocuklar tarafından sokak aralarında veya gençler tarafından kırdada da oynanır.

Tolaka oyunu, en az 5-6 kişi ile oynanır. Oyuncu sayısının fazlalığı oyunu daha da neşeli hale getirir.

Bu oyunun oynanabilmesi için iki araç gereklidir. Birincisi; avuç içine sığacak kadar büyüklükte bozuk para veya yüzük, ikincisi ise oyunda ceza alan oyuncunun eline vurmaya üzere bükülmüş boyun bağı (atki), havlu veya kemer. İşte bu ceza aletine "tolaka" denir.

Bu iki oyun aleti temin edilince, kura ile veya değişik yöntemlerle bir ebe seçilir. Diğer oyuncular da yan yana dizilerek oturur. Oturan oyuncular iki elini birleştirerek ileri uzatır. Ebe, avuç içine saklanacak şeyi eline, ceza aletini tolakayı da koltuğunun altına alarak ayağa kalkar. Bu sırada diğer oyuncular ellerini birleştirmiş ve ileriye doğru da uzatmış olarak ebeyi beklemektedirler. Ebe her oyuncunun önünde durarak, elini oyuncuların birbirine yapışık ellerinin içinden geçirir. Elindeki bozuk parayı oyuncuların ellerine bırakır gibi yaparak tüm oyuncuları dolaşır.

Ebe, bu işi birkaç defa tekrarlar.

Ebe, tüm oyuncuları birkaç defa dolaşırken saklanacak olan bozuk parayı kimseye belli etmeden herhangi bir oyuncunun eline bırakır.

Bozuk para eline bırakılan oyuncu hiç sesini çıkarmaz, renk vermez. Ebe, herhangi bir oyuncuya saklanan paranın kimde olduğunu sorar. Kendisine sorulan oyuncu paranın kimde olduğunu

¹⁰³ *Urfa Folklorunda Köy Seyirlik Oyunları*, Ömer Kaysı, Tez Çalışması.

bilirse, ebenin eline ceza aleti ile bir tane vurur ve kendisi ebe olur. Yeni ebe de oyundaki yerini alınca oyuna devam edilir. Ebenin sorduğu oyuncu, paranın kimde olduğunu bilemezse bu defa ebe onun eline ceza olarak (paranın saklı olduğu oyuncunun söylediği kadar) vurur. Oyuna da yine aynı ebe devam eder.

Tolaka oyununda bu ceza vuruşları iki kısma ayrılır. Hafif ve yavaş vurulana "**yağsız**", hızlı ve sert vurulana "**yağlı**" vuruş adı verilir.

Ebe, diğer oyuncuları şaşırtmak için bazen parayı hiç bir oyuncunun avucuna koymayarak kendi saklar. Böylece paranın nerde olduğunu bilemeyen birçok oyuncu tolakayı yer.

Resim-23: Abdullah Yaşar başkanlığındaki sıra grubu-1974

Arka sıra soldan sağa: Bahattin Toprak, İsmail Keskin, Salih İlhan. Orta Sıra soldan sağa orta sıra; Ömer Sanyaparak, Ali Basmacı, Aziz Akbıyık, Abdullah Yaşar, Mustafa Tüysüz, Haydar Tahtasız, Önde oturanlar: Abdi Timur, Mehmet Kayısı ve Semih Polat (Salih İlhan Arşivinden)

XIV. SIRA GECELERİNİN YAPILDIĞI MEKÂNLAR

Geleneksel sıra geceleri esas olarak evlerde yapılır. Her hafta bir arkadaşın evinde olmak üzere kişinin evinde sıra ile yapılır. Evi dar olan veya evde hastası olan veya başka bir nedenle müsait olmayan sıra sahibi başka bir arkadaşının evinde sırasını yapabilir.

Evlerin dışında Şanlıurfa'da bulunan çeşitli hanlarda oda kirilayarak sıra yapanlar da vardır. Şanlıurfa'da tarihi Mençek Hanı, Yahudi Hanı, Barutçu Hanı, Gümrük Hanı gibi çeşitli hanlarda oda kiralanır. Bu odalar halı yastık ve diğer gerekli malzemelerle döşenir ve bu odada haftanın bir veya birkaç akşamı oturulur. Son yıllarda, bazı gruplar, taş yapılı bir Şanlıurfa evini veya bir apartman dairesini de satın alıp veya kirilayıp oda yapmaktadırlar.

Şanlıurfa'nın çevre dağlarında çeşitli dönemlerden kalma mağaralar vardır. Bu mağaralara kapı pencere yapılarak oda haline getirilir ve restore edilen bu mağaralarda da sıra gezilmektedir.

Son yıllarda Şanlıurfa evleri restore edilerek lokanta ve otel olarak kullanmak üzere "**konuk evi**" şekline dönüştürülmektedir. Şanlıurfa taşından yapılmış bu evlerde odalar, geniş **hayad** (avlu), **tandırılık** (mutfak), **zerzembe** (kiler), **çardak** bölümleri **nahit** (dağlardan kesilen beyaz Urfa taşı) taşından yapılmıştır. Sıra sahipleri bu evlerden bir geceliğine kiriladığı odalarda da sıra yapabilmektedir. Bu evlerdeki yeme içme hizmetleri, o yeri işletenlerce yapılmaktadır.

Geleneksel sıralar dışında, Şanlıurfa'ya gelen misafirler için düzenlenen turizm ve tanıtım amaçlı sıra geceleri ise otel, lokanta ve konukevi salonlarında yapılmaktadır.

XV. KADINLARDA SIRA GECESİ

Kadınlar daha çok gündüz sıra gezerler. Buna "Sıra günü" denir. Her hafta veya iki haftada bir birinin evinde yapılan bu arkadaş toplantılarında çiğköfte veya çeşitli pasta yapılarak misafirlere ikram edilir.

Çok yaygın olmazsa da erkekleri sıra gezen kadınların bazıları da kendi aralarında sıra gezerler. Erkekleri sıra gecesine giderken, aynı gece kadınlarda kendi sıralarına giderler. Kadın sıra gecelerinde de sohbet edilir, kendi aralarında oyunlar oynanır, çiğköfte yapılır, evde yaptıkları katmer, burma, şıllık, hırtlevik, palıza gibi tatlılar ikram edilir. Sıradan çıkan erkekler, hanımların olduğu sıra evinden hanımlarını alarak evlerine dönerler.

Kadın sıralarında kadınlar kendi aralarında sohbet eder, türkü, mani söyleyerek eğlenirler. Sıralarında yaşlı biri varsa onu konuşturur dikkatle onu dinlerler.

Eskiden kadın sıra gecelerinin vazgeçilmez bir geleneği "inne"¹⁰⁴ *tutmak* geleneği idi. "İnne tutmak; sıra ile herkesin bahtına maniler söylemek âdetidir. Söylenen maninin kime ait olacağı iki veya üç kişi tarafından bilinir. Diğerleri mani bittikten sonra haberdar edilir."¹⁰⁵ Sıradaki genç kızlar melodisiyle birer mani söyleyerek, içlerini dökerler. Yine gençler erkek kılığına, dilenci kılığına veya değişik kılıklara girerek kendi aralarında tiyatro benzeri oyunlar da oynarlar.

Kışın sıra gezen kadınlar eskiden, bahar geldiğinde de kıra giderlerdi. Kadınların kıra gitme günleri çarşamba ve cumartesi idi. (Erkekler Pazar günü giderlerdi) Meliğin Eyvanı, Topdağı, Bamyasuyu, Direkli, Şanlıurfa Kalesi, Karakoyun Deresi, Ehber, Şihmaksut, Akabe Boğazı, Fıstıklık ve Çamlık kadınların gittikleri mekânlardan birkaçıydı.

Türlü otlar ve çiçeklerle bezenmiş kırlarda oynar, darbuka çalar, darbuka götürmemişlerse kovayı ters çevirip darbuka gibi çalar, kendi aralarında türküler maniler söyleyerek eğlenirlerdi. Çiğköfte, yumurtalı köfte, mercimekli köfte, helva, hedik gibi yemek ve tatlılar yapar hep birlikte neşe içinde yerlerdi.

¹⁰⁴ *inne*: iğne.

¹⁰⁵ Mithat Atakurt, *Urfa Folklorundan Bir Demet*, Erkek Sanat Enstitüsü Matbaası, Ankara 1951, s. 21

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE TANITIM AMAÇLI SIRA GECELERİ

Televizyonlarda ve basında sık sık gündeme geldiği için sıra gecesinin ünü yurt içi ve yurt dışında yayılmıştır. Artık Şanlıurfa denince akla gelen hususlardan biri de sıra geceleri olmuştur. Bu nedenle Şanlıurfa'ya gelen misafirler, Şanlıurfa'nın tarihi turistik yerlerini dolaştıktan sonra, bir sıra gecesine katılmak istemektedirler. Son birkaç yıldır yerli ve yabancı turistlerin bu talepleri üzerine bazı konukevi, otel ve lokantalar "sıra gecesi" adıyla "turizm ve tanıtım amaçlı sıra geceleri" düzenlemektedirler.

Son yıllarda tur operatörleri sıra gecelerini gezi programlarına dâhil etmişlerdir. Böylece "sıra gecesi" turizmin bir parçası haline gelmiştir. Turizm acentelerinin talepleri, sıra gecesi düzenleme işini Şanlıurfa'da bir sektör haline getirmiştir. Bugün için birçok işletmeci Şanlıurfa'ya gelen misafirler için sıra gecesi düzenlenmektedir. Bazı işletmeler ise periyodik olarak haftanın belli günlerinde "sıra gecesi" adıyla müzikli geceler düzenlenmektedir.¹⁰⁶ Bu tür sıra gecelerinin yaygınlaşması müzik gruplarının da çoğalmasına vesile olmuştur. Tur operatöründen işletmecisine, çalanından söyleyenine kadar, sıra gecesi birçok kişinin ekmeğidir.

Cevahir Konuk Evi, Çardaklı Köşk, Gülizar Konuk Evi, Saray Konuk Evi, Yıldız Konuk Evi, Beyzade Konuk Evi, Pınarbaşı Konağı, El-Ruha Otel, Harran Otel, Edessa Otel, Yimpaş Otel, Halil İbrahim

---

¹⁰⁶ Turistik amaçlı düzenlenen bazı sıra gecelerinde, düğün ve taverنالardaki gibi vur patlasın, çal oynasın türünde müzik icra eden gruplara rastlamaktayız. Yine içki içilen, çiğköftelerin tavanlara fırlatıldığı benzer taşkınlıkların yapıldığı geceleri duymaktayız. Sırf eğlenceye yönelik bu tür gecelerin, Urfa sıra geceleriyle ilgisi yoktur. İşletmeciler "sıra gecesi" adı altında bu tür taşkınlıklara izin vermemelidirler. Üç kuruluşluk menfaat uğruna sıra gecelerinin yozlaştırılması, sulandırılması Urfa kültürüne vurulan en büyük darbedir. Turizm amaçlı sahnede canlandırılan sıra gecesi geleneklere uygun şekilde yapılmalıdır. (Abuzer Akbıyık)

Sofrası, Ev Sofrası, Urfa Sofrası, Şehitlik Çamlık, Yenişehir Çamlık, Sultan Sarayı, Zerzembe gibi otel ve lokantalar Şanlıurfa'da turistik amaçlı sıra geceleri düzenleyen işletmeler olarak sayılabilir.

Bu gibi mekânlarda düzenlenen sıra geceleri; gelen yerli ve yabancı misafirlere bir Şanlıurfa müzik gecesi yaşatmak, onları eğlendirerek, hoşça vakit geçirmeleri sağlamak amacıyla düzenlenmektedir.

Turistik amaçlı sıra geceleri genellikle halı, yastık gibi geleneksel sergi ile döşenmiş mekânlarda yapılmaktadır. Mahalli kıyafetler giymiş müzik grupları; programlarının bir bölümünde Şanlıurfa türkü, hoyrat ve gazellerinden örnekler sunmakta daha sonra da günün popüler müzik parçalarını söyleyerek misafirlere hoşça vakit geçirmektedirler. Bu gecelerde çiğköfte, tatlı ve Mırra (acı kahve) ikram edilmektedir. Müşterilerin talepleri olursa, bu gecelerde Şanlıurfa mutfağından yemek ve kebablar da misafirlere sunulmaktadır.

Değişik bir atmosfer, otantik müzik, değişik yemekler, bu gecelere katılanları etkilemektedir. Bu tür bir sıra gecesine katılan misafirler, unutamayacakları güzel anılarla gecedan ayrılmaktadırlar.

Şanlıurfa dışındaki bazı illerde, yurt dışında ve bazı televizyon programlarında "turizm ve tanıtım amaçlı sıra geceleri" düzenlenmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞANLIURFA'DA SIRA GECELERİNİN DIŞINDAKİ TOPLANTILAR

Şanlıurfa'da sıra gecesinden başka geleneksel toplantılar vardır. Eğlenmek, sohbet etmek, günlük hayatın kargaşası ve stresinden uzak kalmak, dostlarla bir araya gelmek, paylaşmak amacıyla çeşitli geleneksel toplantı ve etkinlikler yapılır. Bu gelenekler içinde özellik arz edenleri bu bölümde ele alacağız. Şehir hayatındaki bu tür geleneklerin çoğu halk arasında devam etmektedir.

1. Sahaniye

Sahaniye gezmeleri; Şanlıurfa'ya özgü bir toplantı ve eğlence biçimidir. Genellikle kış aylarında, özellikle de Ramazan aylarında yapılır. Sahaniyenin kuralı; herkesin evinde pişirilen yemekten toplanılacak yere getirilmesi ve beraberce yenilmesidir.

Sahaniye gezecek arkadaşların çok samimi ve akran olması gerekir. Genellikle orta yaş arkadaşlar arasında yapılır. Sahaniye gezecek kişilerin sayısı hakkında bir kural yoktur. Ama makul olanı normal bir eve sığacak kadar kişinin gezmesidir. Belirli bir arkadaş grubu veya her birinin evinde sıra ile veya bir odada toplanılarak Sahaniye gezilir.

Sahaniye gezenler, evlerinde pişen yemekten toplanılacak yere getirirler. Arkadaş grubu 10 kişiye o gece sofraya 10 çeşit yemek getirilmiş olur. Bazen de getirilecek yemekler arkadaşlar arasında taksim edilir, o gece sadece o kişiler yemek getirir. Getirilen yemekler yer sofrasına dizilir ve hep birlikte yenir. Ev sahibi-misafir ayrımı yoktur. Herkes ev sahibi gibi hizmet eder, sofrayı hazırlar.

Sahaniye'nin en önemli özelliği toplantıya götürülecek yemek ve tatlıların mutlaka evde yaptırılmasıdır. Çarşıda yaptırılan yemeklere itibar edilmez, getiren kişi de konuşmalarla iğnelenir.

Şanlıurfa'da bazı ailelerin kendine özgü, meşhur yemek ve tatlıları vardır. Mesela "Müftehi Tas Kebabı" bunlardan biridir. Bazı evlerde de "Şıllık", "Hırtlevik" gibi tatlılar iyi yapılır.

Evlerden getirilen lezzetli yemek veya meşhur tatlılar yenildikten sonra çeşitli konularda sohbet edilir, çay ve kahve içilir. Yemekler üzerine yorumlar yapılır. İyi hazırlanmış yemek ve tatlı getiren kişi önce methedilir, ona iltifatlar yağdırılır, gururu okşanır. Bazen de ödül (!) olarak bir ziyafet yüklenir.

2. Harefene

Harefene; arkadaş toplantılarında yapılan masrafların eşit olarak bölüşülmesidir. Arkadaşların birlikte yedikleri yemeğin vb. masraflarını bir ya da iki kişi yapar. Yapılan masraflar daha sonra harefeneye katılanlar arasında eşit olarak bölüştürülür. Harefene akran ve samimi arkadaşlar arasında olur. Varlıklılar ve gençler harefeneye pek itibar etmezler. Bu bakımdan harefene daha çok dar gelirliiler arasında yapılır. Harefene gündüz kır gezilerinde, yatılarda olabileceği gibi gece eğlencelerinde de olur.

3. Oda Geleneği

Oda; belli bir grup arkadaşın belirli zamanlarda bir araya geldikleri sohbet ettikleri, hatıralarını anlatılıkları, gazete, kitap okudukları, çeşitli oyunlar oynadıkları, saz çalınıp türküler ve gazeller söyledikleri mekânlardır.

Sıra geceleri genellikle sıra gezenlerin evlerinde yapılır. Bazen de arkadaşlar bir araya gelerek oda tutarlar ve belirli günlerde odaya giderler. Oda için Gümrük Hanı, Mençek Hanı gibi Şanlıurfa'da bulunan çeşitli hanların bir odası veya bir Şanlıurfa evi tutulur. Son zamanlarda bir apartman dairesi de tutularak oda yapılmaktadır.

Oda tutulduktan sonra halı, yastık gibi sergisi ve gerekli demirbaşları alınır. Sergi için gerekli eşyalar ya çarşıdan ortaklaşa alınır, ya da herkes evinden bir şeyler getirir. Bazı odalarda da işleri

yapacak, etrafı temizleyecek bir adam tutulur. Adam tutulmayan odalarda bu işleri sıra ile oda elemanları yapar. Odayı kuranlar odanın bütün giderlerini ortaklaşa öderler.

Odada her gece oturulabilir. Oda elemanının her gece odaya gitmesi şart değildir. Oda elemanlarınca daha önceden belirlenen ve genellikle Cumartesi ve Çarşamba akşamları- bütün oda elemanları belirlenen saatte odaya gelir. Bazen de Cumartesi öğleden sonra ve Pazar günleri odada oturulur.

Hizmet için tutulan kişi, oda elemanları gelmeden önce gelir. Temizliği yapar, kış ise odayı ısıtır. Acı kahveyi hazırlar. Nargile içenlerin nargilelerini temizler. Bütün hazırlıkları bitirir. Elemanlar odadan ayrıldığında da gerekli temizliği yaparak odadan ayrılır.

Odaya sahaniye usulü yemek getirilebilir. Fakat genellikle ortaklaşa ödenen hesaptan çeşitli yemekler, tatlılar, çiğköfte yapılır. Odadaki yemekleri iyi yemek yapabilenler yapar, diğer arkadaşlar da ona yardımcı olur.

Yağmurlu ve soğuk kış günlerini odada geçiren arkadaşlar bahar aylarında hep birlikte kira giderler.

Birçok oda yaz kış devam eder. Bu odalarda mutfak malzemeleri, yemek takımları gibi her türlü alet, edevat bulunur. Yine oda için gerekli yağ, bulgur, salça, tuz, biber, baharat pirinç gibi yiyecekler toptan alınır. Oda ortaklaşa kullanılan bir ev gibidir, bir ev için ne gerekiyorsa odaya da onlar alınır.

Odanın da sıra gecelerinde olduğu gibi bir "oda başkanı" ve uyulması gereken kuralları vardır. Oda elemanlarından başka bazen de misafirler de odaya gelir. Gelen misafirlerde odanın kurallarına uyarlar.

Şanlıurfa'nın güneyindeki dağlarda tabii veya eskiden taş ocağı olan mağaralar vardır. Bu mağaralar grup arkadaşlarınca kiralanır, kapı pencere vs. gibi gerekli tadilatlar yapılır, sergiler serilir, gerekli mutfak araçları alınır. Yaz-kış haftada birkaç gece, hafta sonlarında gündüz bu mağaralara gidilerek sohbet edilir, müzik icra edilir, yemek yapılır. Böylece mağara "oda" olarak kullanılır. Mağaralar kışın sıcak, yazın ise çok serindir. Yüksekte olduğu için temiz hava ve güzel manzarası vardır, müzik icra edilirken çevrede kimse rahatsız olmaz bu nedenle mağara bilhassa müzik icra eden gruplarca tercih edilir.

4. Bağ-Bahçe-Dağ Gezme ve Yatı Geleneği

Bağ, bahçe dağ gezme ve yatmaları Őanlıurfaliya özđu bazı özellikler taşır. Kırlara bahar ve yaz aylarında gidilir. Kişi sınırlaması yoktur. 5 ila 20 arkadaş arasında değişir. Yatıya devamlı kalmak için veya bir-iki geceliğine gidilir. Devamlı gidenler, daha donanımlı giderler, gidecekleri yere önce halı, kilim, keçe ve hasır gibi yere serileceklerle yataklarını götürürler. Geceleri soğuk olacağı gibi kürkler de unutulmaz. Ayrıca, gerekli mutfak malzemeleri, mangal, kebab için şiş ve kömür de götürülür. Yatıda genellikle 1-2 gün kalınabilir. Bir ay ve daha fazla kalan gruplar da olur. Kalma süresi, arkadaş grubunun durumuna göre değişir.

Cumartesi ve Pazar günleri devamlı kalınır. İş günlerinde ise, sabah erkenden şehre gelinir, akşamları dönülür. Yemek ya sırayla yapılır, ya herkes elinden geleni yaparak ortaya koyar, ya da yemek pişirmesini bilenler devamlı yemek yapmayı üstlenirler. Bazı gruplar bir adam tutar. Bu adam etrafı temizler, bulaşıkları yıkar, ateş yakar ve gerekirse şehre giderek malzeme ve yiyecek satın alır. Eskiden ulaşım ve yük taşıma aracı genellikle merkep veya beygir idi, araçlar yaygınlaşınca otomobil kullanılır oldu.

Geceleri sazlar, cümbüşler çalar, davudi sesliler gazel ve türküler okur. Bu gazel ve türküler etraftaki komşu gruplardan duyulur. Duyanlar da, gazel, türkü ve hoyratlara cevap verirler. Bu hallerde bazen iddialaşmalar olur. Karşılıklı söylemeler sabaha kadar devam eder. Eskiden yaygın olan dağda yatıya kalma âdeti günümüzde çok azalmıştır. Dağa gitmenin, kalmanın, yemek hazırlamanın, yemek yemenin, oturmanın ve eğlenmenin bir adabı vardır. Adaba uymayanlar, taşkınlık yapanlar gruptan uzaklaştırılır.

Bir-iki geceliğine yatıya gidenler ise Cuma veya Cumartesi akşamı gidip Pazar akşamı dönerler.

Eskiden kıra gidilen yerlerin çoğu günümüzde artık iskân sahaları oldu, gecekondularla kaplandı. Eskiden gidilen dağ ve diğer mesire yerleri şunlardı: Meliğin Eyvanı, Kalkan, Nemrud'un Tahtı, Kesmeler, Kanlı Mağara, Delikli Mağara, şeyh Maksut, İpek Mağarası, Dedeyin Serinci, Markafe, Top Dağı, Dip Karlık, Kalkan, Akabe Boğazı, Nezif'in Hayratı, Dev Teşti, Direkli, Bahçeler, Halepli Bahçe, Karaköprü, Bamyasuyu, Cavsak Suyu, Çamurlu ve Edene.

5. Asbap Gecesi

Şanlıurfa'da evlenme törenlerinde düğünden bir gece önce damadın arkadaşları ve yakınlarının katıldığı bir eğlence gecesi düzenlenir. Sadece erkeklerin katıldığı bu geceye Şanlıurfa'da "Asbap gecesi" denir. Bu geceye önceden çağırılan müzik ekipleri ve meşhur okuyucular gelir, çalıp söylerler. Asbap gecesinin amacı düğün öncesi damat ve arkadaşlarının eğlenmesidir. Bu nedenle gece baştan sona, çalma söyleme ve oynamayla geçer. İyi okuyucular ve iyi oyuncular maharetlerini sergiler. Müzikle damadın yakınları veya arkadaşları tarafından organize edilen bu gecede damada elbisesi kirvesi tarafından giydirilir. Bu nedenle bu geceye "Asbap gecesi" denmiştir. Bazı sıra gecelerinde içki, meyve ve çerez de ikram edilir. Gecenin sonuna doğru misafirlere çiğköfte ve tatlı servisi yapılır.

Resim-24 : 1971 yılında Halk Eğitim merkezinde yapılan sıra gecesi programı.
Soldan sağa: Mehmet Delioğlu, Nuri Sayın, Suna Hanım, Mustafa Şahin, Ahmet Karaoğlu, Abdurrahman Baydağ, Kadir Sema (Keddare), Miklat Toprak

Resim-25: 1961 yılında Urfa'da bir müzik faslı.
Soldan Sağa: Kemancı İbe, Kanuni Fazlı Öztop, Gazelhan Ahmet Uzungöl (Bozeyin oğlu Ahmet), Halil Güzel (Cümbüş) ve Yusuf Özer (Saatçi Yusuf) (İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Resim-26: 1961 yılında müzik faslı sonrası yemek ikramı.
Soldan Sağa: Hoyratçı Mehmet Gençkol (Kurrik Mahe), Gazelhan Yusuf Özer (Saatçi Yusuf), Gazelhan Ahmet Uzungöl (Bozeyin oğlu Ahmet), Halil Güzel (Cümbüş), Kanuni Fazlı Öztop, Latif Soyok (Sanat Okulu Müdürü), Yüzbaşı İbrahim. (İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Resim-27: 1964 yılında Ömer Okutan'ın Asbap Gecesi'nden bir görünüm
Soldan sağa: Hacı Okutan, Gazelhan İzzet Delioğlu (Demir İzzet), Kanuni Fazlı Öztop, Musikişinas Dişçi Osman Bengisu, (Cümbüş) Halil Güzel, Mehmet Şengül (Çırcır Mahe), (Darbuka) Emin Güllü (Naci Yoluk Arşivinden)

Resim-28: Ünlü gazelhan Kazancı Bedih ve arkadaşları bir Asbap Gecesinde müzik icra ederken

Enstrüman çalanlar soldan sağa: Ali Kanun (Tef), Mehmet Ataç (Aliçine Mehmet) (Darbuka), Kazancı Bedih Yoluk (Cümbüş), Rahim Tercan (Tambur) ve arkadaşları (Naci Yoluk Arşivinden)

Resim- 29: Kemal Mermer'in Asbap Gecesi-1981

Soldan Sağa Arka sıradakiler:Ferit Nacar, Hüseyin Saraç, Osman Yılan, Abuzer Akbıyık, Yaşar Mermer; Orta sıra soldan sağa: Güven Ercan (Darbuka), Faruk Acar, Kemal Mermer (Damat), Kadir Akalın, Durak Parlakçı, Selahattin Üzümcü, Ön sıra soldan sağa;Naci Badıllı, Halil Yücepete, Ömer Akçimen

Resim-30:Fahri Işıkyıldız'ın Asbap Gecesi-1973

Soldan sağa: Salih İlhan, Müslüm Işıkyıldız (Darbuka), Haşim Mısıır (Cümbüş), Yaşar Çıkan (Kanun), Ali Uyanık, İbrahim Yücepete, Mahmut Nedim Atlas (Salih İlhan Arşivinden)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SIRA GECELERİ İLE İLGİLİ ANEKDOTLAR

Şanlıurfalılar'ın sosyal yaşantılarında musikinin önemli bir yeri vardır. Şanlıurfa müzik meclislerinde, makam geleneğine göre şarkı, gazel, türkü ve hoyrat okumak hem bilgi hem de iyi bir ses ister. Sesi güzel olanlar çevresi tarafından teşvik edilir, onlar da sıra gecesindeki müzik meclislerine katılırlar ve usta çırak geleneği içerisinde makamları ve usulleri öğrenirler. Bu nedenle Şanlıurfa'da müziği öğrenmek için sıra gecelerinin ehemmiyeti çok büyüktür.

Makamları, şarkı, gazel ve türküleri öğrenmek isteyen Şanlıurfalı, ustaların sıra gecelerine katılır, ona hizmet eder. Ustası da ona zaman zaman bildiklerini aktarır.

Sıra gecelerinden başka, düğünden bir gece önce yapılan asbap geceleri yazın bağ, kışın dağ yatıları da birer müzik ortamıdır. Buralarda müzik üzerine sohbet edip, meşk yapılır.

Eskiden dağ yatıları aylarca sürermiş. Dağda kalanlar gündüz şehre gelip işlerini görür, evinin eksikliğini tamamlar, akşamları da dağda arkadaşlarıyla birlikte kalır, müzik meşk ederlermiş. Günümüzde de Şanlıurfa'nın etrafındaki dağlarda mağara tutup, burayı restore ettikten sonra hafta sonları mağaraya gidip meşk yapan, amatör ruhla müzik icra eden gruplar vardır.

Yıllardır süregelen sıra geceleri ve diğer müzik meclislerinde pek tabiki birçok ilginç olaylar yaşanmıştır. Bizleri bazen ağlatan, bazen güldüren bazen de düşündürülen bu anekdotlardan bir kısmını bu bölümde sizlere sunacağız.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Abuzer Akbıyık'ın "Müzikle İlgili Anekdotlar" makalesi Edessa Dergisi'nin 1995-Ocak ve 1998-Mart sayılarında yayınlanmıştır.

1. Sıra Gecesinde Misafir Uğurlama

Şanlıurfa sıra gecelerinde ev sahipleri, misafirlerine hürmette kusur etmemek üzere çok çaba sarf ederler. Büyüklüğümüz, "misafire hürmet Allah'a hürmet" olduğunu ifade ederlerdi.

Elektriğin olmadığı dönemlerde evlerde yağ lambası, daha sonraları ise gaz lambası kullanılırdı. Sokaklarda ise yolu aydınlatmak için fanus kullanılırdı. İşte o dönemlerde geçen manidar bir hadise şöyledir:

"Bir gece bir Şanlıurfalının evinden misafirler dağılmaktadır. Ev sahibi¹⁰⁸ elinde fanus, misafirleri sokak kapısından ileriye doğru uğurlamakta iken, kendilerine doğru birkaç el silah atılıyor. Meğer misafirlerden birinin düşmanı pusu kurmuş. Herkes koşuşurken ev sahibi, ayağından vurulmuş olduğu halde ayakta duruyor ve misafirlere ışık tutmaya devam ediyor. Bir kurşun daha patladığı zaman ev sahibi gene kaçmadan şöyle diyor:

*"Ulan, canımı düşünmüyorum, fanus kırılıp ta misafirler karanlıkta kalacak."*¹⁰⁹

2. Bir Cenazemiz Var

Şanlıurfa'da hoca ve hafızların birçoğu makamları bilir ve müzikle ilgilenir. Zaman zaman da müzik meclislerine katılırlar. Şanlıurfa'nın ünlü okuyucularından Mukim Tahir, Karaköprülü İsmail, Şih İs (İshakoğlu) ve daha birçok musikişinas, Şanlıurfa'nın Kıyas Köyü Muhtarı Sefer Bey'e misafir olurlar. Sefer Bey çok misafirperver, misafir ağırlamada kusur etmeyen, misafirlerinin rahat etmesi için bütün imkânlarını seferber eden kişidir.

Müzik meclisinin faslı gece boyunca devam eder. Gece yarısı Sefer Bey'e küçük oğlunun öldüğünü haber verirler. Sefer Bey, misafirlerin rahatı ve neşesi bozulmasın diye haberi getirene, "kimseye duyurmadan siz çocuğun hazırlıklarını görün, aman ha

¹⁰⁸ Bu anekdotu "*Urfa Folklorundan Bir Demet*" adlı kitabında yayınlayan Mithat Atakurt; dipnot olarak şunları yazmış. "Bu zatın merhum Buluntu Kadir Efendi olduğunu işitmiştim. Başvurduklarım, hakikatte bu şahsın kim olduğunda tereddüt gösterdiler"

¹⁰⁹ Mithat Atakurt, *Urfa Folklorundan Bir Demet*, Erkek Sanat Enstitüsü Matbaacılık, Ankara 1951.

misafirlere belli etmeyin" diye tembihler. Müzik faslı sabaha kadar devam eder. Sabah olup gün açıldıktan sonra Sefer Bey, "*hocam bir cenaze namazımız var*" diyerek hoca ve arkadaşlarına durumu anlatır. Misafirler bu durumdan çok müteessir olurlar "*keşke haber verseydin*" derler. Ev sahibi Sefer Bey, misafirlere "*siz üzülmeyin, sizin gibi değerli misafirlerimi rahat ettirdim ya bu benim için en büyük tesellidir*" der.¹¹⁰

3. Bana Hayırlı Olsun Deyin

Sıra geceleri ve geçmişi hakkında bilgi almak üzere Şanlıurfa'yı iyi tanıyan ve folklorunu iyi bilen Hikmet Abacı¹¹¹ ile sohbet ettik. Hikmet Bey "***Urfa sıra gecelerinin esas mimarı kadınlardır***" diyerek sözlerine başladı ve şöyle devam etti: "*Niye diye soracak olursanız, Urfa'da sıra yapılacak ev en az iki gün önceden baştan aşağı temizlenir, Evi temizleyen kadınlardır, şıllık, katmer, sarıçıburma, halbur hurması, zingil, daş ekmeği gibi yapılması meşakkatli ev tatlılarını hazırlayan, çiğköfte etini karataşta döven, malzemelerini, yeşilliği, çayı, kahveyi, ayranı hazırlayan, ısınmak için mangalı yakan kadınlardır. Yine sıra bittikten sonra evi, bulaşıkları temizleyen yine kadınlardır. Bekârlık döneminde annemiz ve bacımız, evlendikten sonra da eşimiz bu hizmetleri görür. Bu nedenlerle Urfa'da sırayı erkekler kendi aralarında gezer ama sıra gecesinin esas mimarı kadınlardır*" dedi. *Tabi ki eskiden kadınların işi daha da zordu, sıra gecesini tatlısı evde yapılırdı, şimdi hazır alınabiliyor. Yine eskiden bulaşık makinesi, elektrikli süpürge, çiğköftelik eti çeken mikser yoktu, her şeyi kadınlar elleriyle yapardı. Deterjan ve diğer temizlik malzemeleri yoktu. Kadınlar dinlendirilmiş külle temizlik yaparlardı. Elektrik yoktu, evler gaz lambası ile aydınlanırdı. Üç numara gaz lambası ancak zenginlerin evinde vardı. Evler mangal ateşi ile ısınırdı,*

¹¹⁰ Kısaslı Aşık Sefai, Hüseyin Bozkurt ve Halil Binbaşıoğlu'ndan derlenmiştir. Şanlıurfa'nın Kısas Köyü'nde yaşanan bu olay, Urfa'da misafire verilen önemin ve misafirperverliğin hangi boyutta olduğunu gösteren tipik bir olaydır. Sırf misafirlerin rahatı bozulmasın diye çocuğunun ölümünü sabaha kadar saklamanın çok aşırı bir duyarlılık olduğunu da söylemeden geçemeyeceğiz. O günkü ortamda belki normal karşılanan bu dramatik olay, bugünkü anlayışa göre bizlere "böyle bir şey olamaz" dedirten, kabul edemeyeceğimiz bir davranış biçimidir. (A.Akbyık)

¹¹¹ Kaynak kişi; Hikmet Abacı, 1938 Şanlıurfa doğumlu.

kalorifer, soba, elektrikli ısıtıcılar, tüp gaz yoktu. Bu nedenle kadınların işi eskiden zordu, şimdi nispeten kolaylaştı” Hikmet Bey sözlerini şöyle sürdürdü: “Eskiden insanların gelir düzeyi daha düşüktü, sıra daha mütevazı imkânlarla yapılırdı. Odası az olan evlerde ise sıra gerçekten sıkıntılı olurdu.”

Urfalının özelliklerinden biri de misafirperver olmasıdır. Evine gelen misafire çok önem verir. Evinde neyi var neyi yok misafire ikram eder. Cebinde parası yoksa borç eder ve misafirine ikramda kusur etmez. Evdeki sıkıntılarını misafirlere yansıtmamak için azami gayret gösterir. Hikmet Bey bu konu ile ilgili bir anekdotunu şöyle anlattı: “1970’li yıllar arkadaşlarla sıra geziyoruz. Bir arkadaşımızın evi küçük. Evin büyük bir odası ve küçük bir kileri var. Biz büyük odada sıramızı yapıyoruz. Ev sahibi zaman zaman odadan çıkıp giriyor ama biz ikram için olduğunu zannediyor anormal bir durum olduğunu fark edemiyoruz. Çiğköftemizi, tatlımızı yiyip, sohbetimizi yaptıktan sonra nihayet gece 12’de sıramız bitti, ev sahibine “Allahısmarladık” deyip evden ayrılırken hazırlıklardan dolayı için teşekkür ediyoruz. Ev sahibimiz “afiyet olsun arkadaşlar ama hayırlı olsun deseniz daha uygun olur” deyince şaşırıyoruz. “Hayırdır inşallah” deyince, ev sahibi arkadaşımız anlatmaya başlıyor. “Hanımım hamile idi, sıramız devam ederken sancılandı. komşular gidip ebeyi getirdiler, sıra devam ederken hanımım öteki odada (kilerde) nur topu gibi bir oğlan doğurdu, bu nedenle bana hayırlı olsun deyin” Bütün arkadaşlar bir taraftan sevinirken bir taraftan önceden haber vermediği için de üzüldük.”

4. Bu Fasıl Bitsin Geleyim

Şanlıurfalı kanun çalan ustalardan biri, müzik meclisinde kendinden geçmiş şekilde kanunuyla bir taksim yapıyormuş. Bu esnada odaya biri girmiş ve kanunu çalanın kulağına “*baban rahmetli oldu, haberin olsun*” demiş. Kanun çalan hiç bozuntuya vermemiş “*bu fasıl bitsin geleyim*” diye cevap vermiş. Fasıl bittikten sonra müsaade alıp babasının cenazesini kaldırmak üzere müzik meclisindeki cemaatle birlikte oradan ayrılmışlar.

5. Ne Zaman Usta Oldu?

Şanlıurfalı müzik ustası ve gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz, müzik hayatı boyunca, bugün müzik âleminde meşhur olan Kazancı Bedih, Mehmet Özbek gibi birçok sanatçıyı yetiştirmiştir. Yetiştirdiği kişilerden biri de, bugün için Şanlıurfa'da Klasik Türk Müziği dalında usta olan Dellek Mahmut Hafız (Akagün)'dir.

Talebeler, eskiden usta-çırak geleneği içerisinde yıllarca ustalarının yanında bulunur, onunla birlikte müzik meclislerine gider ve onlara hizmet ederek müziği öğrenirlerdi. Hocalık-talebelik yaşla sınırlı değildi, yıllarca sürerdi. Talebeler de ustalarını gördüklerinde çok değer verir ve sayarlardı, müzik meclislerinde ustalarından izinsiz okumazlardı.

Bir müzik meclisinde Tenekeci Mahmut etrafına bakmış ve talebesi Dellek Mahmut'u göremeyince oradakilere "*Mahmut nerede, niye gelmedi?*" diye sormuş. Oradakilerden biri de "*Dellek Mahmut bir yere ders vermeye gitti*" demiş. Tenekeci Mahmut "*O ne zaman usta oldu da çırak yetiştirmeye başladı*" diyerek esprili bir şekilde, usta olmanın o kadar da kolay olmadığını ima etmiş.

6. Bu Takımda İş Yok

Şanlıurfa müzik meclislerinde şarkılar, türküler, gazeller ve hoyratlar belli bir makam sırasına göre okunur. Müzik faslı genellikle Rast makamından başlar, Kürdi makamında biter. Bugün olduğu gibi geçmişte müzisyenler Rast makamında bildikleri şarkı türkü, gazel ve hoyratları bitirdikten sonra sıradaki diğer makamlara geçerlerdi. Makamların uzun veya kısa sürmesi müzik icra eden takımın repertuarına bağlıydı. Makamları kısa kısa geçen takımlar, repertuarları az diye pek makbul sayılmazdı.

Şanlıurfalı Gazelhan Yusuf Bilgin, bir sohbetimiz sırasında bize şunları anlattı; "*Eskiden bir yerden gece yarısı eve dönerken müzik sesi gelen evin önünde durup dinlerdik, bakardık ki makam seyrine göre bu saatte Uşşak makamında olmaları gerekiyor. Bu makamı geçmiş veya son makam olan Kürdi makamında okuyorlarsa, derdik ki, daha gecenin yarısı, Kürdi makamına geldiklerine göre bu takımda iş yok, demek ki bir şey bilmiyorlar*".

7. Korkarım ki Sen Benden Makam Öğreniyorsun

Eski ustalardan bazıları, bildikleri şarkı, gazel ve makamları öğretme konusunda çok cimri davranır ve öğretmek istemezlermiş. Müziğe meraklı olanlar da bunları öğrenmek için ustaların olduğu sıra gecelerine, müzik meclislerine girmeye çalışır; girince onlara hizmet eder onlardan bir şeyler öğrenmeye çalışırlarmış. Eğer bu şekilde meclislerine girmezse çeşitli yollara başvurarak öğrenmeye çalışırlarmış.

Şanlıurfa'lı ünlü Gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz, bir sohbetinde bize Tamburacı Derviş'in bir makamı nasıl öğrendiğini anlattı. Tamburacı Derviş, Şanlıurfa'nın en iyi gazelhanlarından biridir. En iyi okuduğu makamlar Hicâz, Segah, Saba ve Arabandır. Tamburacı Derviş, Araban makamını nasıl öğrendiğini Tenekeci Mahmut'a şöyle anlatmış:

"Şanlıurfa'da Araban makamını en iyi Hacı İbiş okurdu. Araban makamını öğrenmek için bu makamı çok iyi bilene Hacı İbiş'in Karaköprü'deki bağının yanında bir bağ kiraladım; Hacı İbiş bağa çıkınca ben de yatağımı yorganımı alıp bağa çıktım. Her sabah kahveyi hazırlar, incir ve fıstık toplarım, biraz da üzüm katarak Hacı İbiş'e bir sofraya hazırlarım. Hacı İbiş, çay kahve içip biraz da meyve yedikten sonra. *"Hacı amca bana bir Araban okur musun"* derdim. Hacı İbiş Usta da elini kulağına atar,¹¹² içli sesiyle Araban makamında bir gazel okurdu. Bu durum, bağ bitimine kadar devam etti. Birgün Hacı İbiş bana *"Oğlum Derviş, sen bağa çıkmışsın hani annen baban, hani ailen, ben kimseyi göremedim. Korkarım ki sen benden makam öğreniyorsun"*. O güne kadar makam öğrenmek için bu yola başvurduğumu bilmiyordu. İşte ben Araban makamını böyle öğrendim."

Rahmetli Tenekeci Mahmut Usta *"İşte eskiden adamlar böyle meşakkatlere katlanarak makamları öğrenirlermiş, biz şimdi gelin öğretelim diyoruz," gelmiyorlar, gelenler bir iki şey öğrenip kaçıyor. Bir iki türkü öğrenen ben sanatçiyim diye piyasaya çıkıyor. Olmaz efendim olmaz. Ustasız kâr haramdır"* derdi.

¹¹² Urfa'da hoyrat ve gazel okuyanların birçoğu elini kulağına atarak okur. Birçok yerde ezan okuyanlar da ellerini kulağına atarak okur. Bunun sebebini sordüğümüz bazı ustalar *"okuyucunun ağzından çıkan ses eline çarparak tekrar kendisine gelir. Böylece okuyucu detone olmadan gazel veya hoyratını tamamlar, elini kulağına atarak sesini kontrol altında tutar"* dediler.

8. Gazeli Öğrenmek İçin

Bir duyduğunu hemen öğrenme kabiliyetine sahip olan Tenekeci Mahmut Usta'nın gazel öğrenmeyle ilgili bir hatırasını da şöyle naklettiler:

Tenekeci Mahmut, devrin ünlü bir gazelhanından bir gazelin sözlerini öğrenmek istemiş, o gazelhan da vermek istememiş. Bunun üzerine Tenekeci Mahmut, gazelhanın o gece gideceği sıra evinin yerini tespit etmiş. Gündüzden o eve gidip ev sahibinden müsaade alarak, müzik faslı yapılacak odanın bitişiğindeki odaya saklanmış. Gece olup misafirler geldikten sonra müzik faslı başlamış. Sıra o gazelhana gelince, gazelin tamamını okumuş. Öteki odada bulunan ve o tarihlerde okuryazar da olmayan Tenekeci Mahmut, dinlediği gazeli kafasına kaydetmiş. Bitişik odadan çıkarak müzik icra edilen odaya hiçbir şey olmamış gibi gelmiş ve uygun bir yere oturmuş. Bir başka makama geçilip Tenekeci Mahmut'a sıra geldiğinde, Tenekeci Mahmut biraz önce okunan gazeli bir başka makamda hiç eksiksiz okumuş. Bunun üzerine gazelhan hayretler içinde *"bu gazelin sözlerini ben sana vermedim, benden başka bilen de yok, nasıl öğrendin?"* diye sorunca, Tenekeci Mahmut olanları anlatmış. Gazelhan ve oradakiler kendisini tebrik edip takdirlerini belirtmişler.

9. Harp Çıktı Haberiniz Yok mu?

Eski ustalar kışın evlerde, bahar ve yazın dağlardaki mağalara yatıya gider, müzik icra ederlerdi. Dağa çıktıklarında aylarca kalanlar olurdu. Tenekeci Mahmut Usta bununla ilgili bir hatırasını şöyle nakletti: "Ben sıtma hastalığına yakalanmış evde yatıyordum. O sırada Ağaçalı Mağara'da kalmakta olan Şanlıurfa'nın ünlü gazelhanlarından Hacı Nuri Hafız bunu duymuş ve bir merkeple bir adam gönderip beni evden aldırmişti. Ağaçalı Mağara'ya gittim ve Hacı Nuri Hafız ve arkadaşlarının yanında dört ay kaldım. Bir pazar gecesi iki hamalla birlikte Mamolar'ın Hacı Şükrü Efendi geldi *"Sizi şehre götürmeye geldim"* dedi. *"Hayırdır inşallah bu da nereden çıktı?"* diye sordüğümüzde *"Nuri Efendi sizin haberiniz yok, İkinci Cihan Harbi başladı, bu nedenle sizi şehre götürmek üzere geldim"* deyince eşyalarımızı yükleyip şehre geldik. Dört aydır dağda olduğumuz için harp çıktığından haberimiz olmamıştı."

10. Mırınê Hoca: “Tatlı Böyle Yenir”

Sıra gecelerindeki sohbet ve müzik meclislerinde okuyucular ve şairler birbirlerine takılmadan edemezler. Bununla ilgili bir anekdotu ünlü okuyucu Ahmet Cankat şöyle anlatmıştır:

Şairlerin bulunduğu bir sıra gecesinde, sohbet faslından sonra sofraya önce çiğköfte, ardından da bir tepsi Şanlıurfa'nın meşhur tatlılarından “şılılık” geliyor. Şairlerden biri “*Bismillahirrahmanirrahim, Allahümme Furuci, gelsin bana bir ucı*” diyerek tepsideki şılılığın dilimlerinden ortadakileri yemeye başlıyor. Bunları dinleyen Mırine Hoca lakaplı nüktedan ve şair Muhammed Lütfi de “*Bismillahirrahmanirrahim, Allahümme semavati şakka, hepsini birbirine ka*” diyerek, herkesin eşit şekilde yemesi gerektiğini şairane bir şekilde söylüyor.

11. Paltomun Altındaki Bendim

Şanlıurfa'da sıra gecelerinde ve diğer müzik meclislerinde Halk Müziği ile birlikte Klasik Sanat Müziği eserleri de icra edilir. Sanat Müziği birikiminin büyük bir bölümü taş plaklardan gelir. Taş plakların ilk çıktığı yıllarda Şanlıurfalı müzik seven tüccarlar İstanbul'a mal almaya gittiklerinde, o gün için yeni çıkmış taş plakları da alır Şanlıurfa'ya gelirlermiş. Daha sonra gramofonda onları dinleyerek öğrenir ve bu eserleri sıra geceleri veya dağ yatlarındaki müzik meclislerinde icra ederlermiş. Yine o günün sevilen bir taş plağındaki şarkının sözleri şöyleymiş:

*Gezdim gördüm dün gece hicranımı yendim
Ta fecre kadar balkonun altındaki bendim
Billâh yaşayamam ben seni görmezsem efendim
Ta fecre kadar balkonun altındaki bendim*

O gün için Şanlıurfa'da betonarme binalar olmadığı ve onunla ilgili tabirler bilinmediği için taş plağı dinleyenler, şarkıdaki “*Balkonun altındaki bendim*” cümlesindeki “*Balkon*” kelimesine bir mana verememişler olsa olsa bu “*Paltomun altındaki bendim*” demişler ve yıllarca şarkının sözlerini, “*Ta fecre kadar paltomun altındaki bendim*” şeklinde okumuşlar.¹¹³

¹¹³ Tenekeci Mahmut Güzelgöz'den derlenmiştir.

12. Hacı Nuri Hafız ve Misafir

Şanlıurfa'nın güney ve güneybatısında taştan oyulmuş mağaralar vardır. Bu mağaralar yazın serin, kışın da sıcak olur. Bu mağaralar yüksek yerlerde olduğu için çok havadar, şehrin gürültüsünden uzak, kafa dinleme yerleridir. Eskiden beri bilhassa müzisyenler bu mağaralara giderler; müzik icra etmek üzere kendileri için bulunmaz mekânlardır.

İşte Şanlıurfa'nın eski meşhur gazelhanlarından Hacı Nuri Hafız ve arkadaşları da Markafe denen yerdeki mağaraya gider bazen bir ay bazen daha fazla kalırlarmış. Kaldıkları süre içerisinde mevlit okumaya çağırdıklarında şehre gider, orada kendisine verilen parayla yiyecek ihtiyaçlarını alır, geriye kalan parayı da mağarada üzerinde oturduğu postun altına koyarmış. Mağarada kalanlar, ihtiyaç oldukça o postun altındaki parayı alır, kullanırmış. Hacı Nuri Hafız paraya değer vermeyen, dostluğa değer veren biriymiş. Diğer arkadaşları da öyleymiş; kendi hallerince şehirden bir şeyler alır getirirlermiş. Herkes kendi gücüne göre katılır kimse kimseden para hesabı sormazmış.

İşte bu minval üzere mağarada kalırlarken, mağaranın müdavimlerinden birinin yakını "*illa beni de mağaraya götür, çok merak ediyorum*" diye ısrar eder. "*Peki*" der ve o gece misafirle birlikte mağaraya giderler. Gelen misafir ağırlanır, hep birlikte çiğköfteler yenir, çaylar, kahveler içilir, müzik faslı geçilir. Ertesi sabah kahvaltı yapılır. Gelen misafir ayrılmak istediğini söyler. Misafir, ayrılmak üzere orada bulunanlarla vedalaşırken, kendisini getirene dönerek "*harefenem (benim payıma düşen para) ne kadarsa vereyim*" der. Hacı Nuri Hafız misafirin bu sözüne çok bozulur, kabul etmez. Misafir uğurlandıktan sonra, misafiri getireni çağırıp "*bir daha bu arkadaşını mağaraya getirme*" der. Hafız Efendi "*bir kusuru mu oldu?*" diye sorunca "*daha ne olsun, harefenem ne kadar diye soruyor, daha bundan büyük kusur olur mu?*" diye kızarak cevap verir. Misafirin, "*masraflarınıza hissem kadar ben de katılayım*", şeklindeki teklifini Hacı Nuri Hafız bir hakaret olarak algılar ve çok kızar.

Bugün de bazı sıra gecelerinde veya odalarda, masraflara katılmak veya başka nedenle para toplansa bile sadece sıra arkadaşlarından toplanır, misafirden kesinlikle alınmaz.¹¹⁴

¹¹⁴ Urfa'nın meşhur mevlithan ve gazelhanı Akif Hoca (Baybostancı) anlattı.

13. Buluntu Hoca ve Bir Müzik Faslı

Şanlıurfa'nın mesire yeri olan Markafe'de Şanlıurfalı müzisyenler oturmuş meşk yapıyorlar. O sırada oradan geçmekte olan Buluntu Hoca'yı görünce faslı kesip Hoca'ya buyur ediyorlar, Hoca yanlarına geliyor ve "*devam edin*" diye eliyle işaret ediyor. Müzik faslı kaldığı yerden devam ediyor. Okuyucular o ara "*Hatice'm saçlarını dalga dalga taratmış, Tanrım bizi topraktan, onu nurdan yaratmış*" şarkısını okumaya başlıyorlar. Bu şarkı çalınmaya başlayınca Buluntu Hoca, adeta kendinden geçiyor, kalkıp Mevleviler gibi kendi eksenini etrafında dönmeye başlıyor. Cübbesi bir tarafa sarığı bir tarafa düşüyorsa da şarkı bitinceye kadar dönmeye devam ediyor. Oturup sakinleşince, bunun sebebini soruyorlar. Buluntu Hoca "*ben bu şarkıyı dinlediğimde Tanrım bizi topraktan onu nurdan yaratmış cümlesinde, Peygamber Efendimiz hatırıma geliyor ve dayanamayıp dönmeye başlıyorum*" diyor.

14. Mukim Tahir'in Müzik Merakı

Mukim Tahir Şanlıurfa'nın gelmiş-geçmiş en ünlü okuyucularından biridir. Plağa okuduğu, "*Hüsünün Senin*" adlı araban gazel ve "*Ayağında Kundura*" türküsü çok meşhurdur. Ustaların ustasıdır. Bütün makamları usulleri bilir. Sesi çok güzel olup çok iyi de bağlama çalabilmektedir. İşte bu nedenlerle müziğe meraklı Şanlıurfalılar, onu hemen her gece bir meclise davet ederler. Kendisi de müziğe çok meraklı olduğu için davetleri kabul eder, sıra gecelerine, asbap geceleri, dağ yatıları ve bağ evlerindeki müzik âlemlerine sık sık katılır. Gittiği yerlerden çoğu kez gecenin geç vaktinde alkollü olarak eve döner. Her gece müzik âlemlerine katılması, gecenin geç vakitlerinde eve gelmesi, bazen günlerce eve gelmemesi, alkol kullanması kendisine maddi olarak çok şey kaybettirir ama bir türlü bu alışkanlığından vazgeçemez.¹¹⁵ Severe evlenmiştir, hanımı kendisini, kendisi de hanımını çok sevmektedir ama hanımı kocasının her gece geç gelmesinden çok şikâyetçidir. Kocasını sevdiği için "*kaderimdir*" der çeker.

¹¹⁵ Mukim Tahir (Oturana): (1900-1945) Yedi köy sahibi iken, hepsini kaybetmiş, geçim sıkıntısı içinde vefat etmiştir. Hayatının son döneminde maddi olarak çok fakir düşmüş, bir yakınının yanında kalmak üzere Zonguldak'ın Yenice ilçesine gitmiş, gittiğinin üçüncü günü orada genç yaşında vefat etmiştir. Mezarının yerinin tespiti ile ilgili yaptığım tüm araştırma çalışmaları sonuçsuz kalmıştır. Şu anda mezarının yeri bilinmemektedir.

Günler günleri kovalayıp, kocasının her gece bu halde gelmesi, evini ihmal etmesi, hanımını çileden çıkarır, canına tak eder. *"Artık yeter, daha dayanamayacağım, bu gece de eve geç gelse onu içeriye almayacağım"* der ve kocasını beklemeye başlar. Hanımı için gece bitmek tükenmek bilmez.

Nihayet sabaha karşı bir elinde sazı, kafası çakırkef Mukim Tahir eve gelir, kapıyı çalar. Mevsimlerden kıştır, sabaha karşı olduğundan hava çok soğuktur, ayaz vardır. Rüzgâr insanın yüzünü tırmalamaktadır. Tahir, kendini bir an önce eve atmak için kapının tokmağını birkaç kez üst üste vurur. Hanımı zaten gece boyunca uyumamıştır. Daha ilk kapı çaldığında duymuştur ama kapının ardında bekler, hiç ses çıkarmaz. Soğuktan titremeye başlayan kocası hem kapıyı vurup hem de *"kapıyı aç"* diye bağıınca, hanımı kapının ardından ses verir *"her gece bu saatlerde geliyorsun, yeter artık senden çektiğim, seni içeri almayacağım"* der. Kocası *"hava çok soğuk aç kız"* dese de hanımı kararlıdır. *"Açmayacağım"* der. Mukim Tahir, dil döker yalvarır ama nafiye. Tahir, hanımının gerçekten kapıyı açmayacağını anlayınca, kapının karşısındaki duvara sırtını verir, yüzü kapıya gelecek şekilde yere oturur. Hatasını telafi etmek için sazının tellerine yavaş yavaş dokunur, ardından elini kulağına atarak yanık sesi ile:

*Yar içerden
Yar bağırimi yar içerden
Gözüm kapıda kaldı
Çıkmadı yar içerden*

Hoyratını okur. Hanımı ağlamaya başlar, içi sızlar, sevdiği insanın dışarıda soğukta kalmasına gönlü razı olmaz, *"Tahir"* der *"bu hoyratın tekini (diğer dördlüğünü) de söyle seni öyle içeri alayım"*

Mukim Tahir de kapının önünde ağlamaktadır. Tahir elini, tekrar kulağına atarak şu hoyratı okur;

*Sürme beni
Çek göze sürme beni
Kapıda kul olmuşam
Darılıp sürme beni*

Hanımı artık dayanamaz, kaderine razı olur, kapıyı açar ve ağlamakta olan kocasını içeri alır. Birbirlerine sarılırlar.¹¹⁶

¹¹⁶ Bu öykü, ünlü gazelhan ve mevlîthan Akif Hoca (Baybostancı)'dan derlenmiştir.

15. Sarhoşa Verilen Ders

Tenekeci Mahmut Güzelgöz, bir sohbet sırasında, sıra arkadaşına ders vermek için yaptıkları bir olayı şöyle anlattı: Mahmut Amca'nın sıra gezdikleri, müzik meclislerine gittikleri bir arkadaş grubu var. Sıra arkadaşlarından biri içki müptelası. Bu yüzden evini işini ihmal ediyor. Ne kadar öğüt veriyor ikaz ediyorlarsa da nafîle, o kişi kötü alışkanlığından vazgeçmiyor. Sıra arkadaşları düşünüp taşıyorlar ve sonunda bir oyun yapıp ona bir ders vermek istiyorlar. Birlikte buldukları bir müzik meclisinde o kişi yine içmeye başlıyor. Yapma etme deseler de dinlemiyor. Önceden hazırlıklı olduklarından hemen planlarını uygulamaya başlıyorlar. İki arkadaşları oradan ayrılıp daha önce kararlaştırdıkları gibi arkadaşlarının evine geliyorlar ve duvarcı ustası yardımıyla arkadaşlarının kapısını taşla çamurla örüyorlar. İşleri bitince müzik meclisine geri dönüyorlar. Nihayet fasıl gecenin geç saatinde bitiyor. Arkadaşları öyle içmiş ki, yerinden kalkacak hali kalmamış, iki arkadaş koluna giriyor ve evine doğru yola çıkıyorlar. Sokağın başına gelince "*tamam ben giderim*" deyip sallana sallana evine doğru yürümeye başlıyor. Arkadaşları da sokağın başına gizlenip, bakalım ne yapacak diye onu izlemeye başlıyorlar. Sarhoş olan evinin kapısına doğru gidiyor ama kapı yok. "*Allah Allah herhalde ben bu gece çok kaçırdım deyip*" sokağın başına tekrar gelip evine doğru yürüyor, yine kapıyı bulamıyor. Sokak lambası olmadığı ve sokak sadece ay ışığında aydınlandığı için "*herhalde kapıyı geçtim*" diyerek tekrar geriye gidip adım adım sayarak geliyor ama nafîle yine kapıyı bulamıyor. Tabi sokağın köşesine saklanmış olan arkadaşları bu manzarayı seyretmekteler. Adam, sokağın bir o ucuna bir bu ucuna gidip geliyor ama evlerinin kapısı yok. Hava da soğuk, adam tir tir titiyor ama bir türlü evinin kapısını bulamıyor. Adam gidip gelmekten yorulunca duvarın köşesine oturuyor. Üstü başı çamur içinde kalıyor. Bu arada soğuğun tesiriyle biraz da ayılıyor. Kendi kendine "*nedir bu halim, içki yüzünden nedir bu başıma gelenler*" diye içinden geçiriyor. Aradan bir müddet daha geçtikten sonra arkadaşları herhalde yeteri kadar ders almıştır deyip yanına gidiyorlar. Arkadaşları bir daha içmeme sözü verince meseleyi anlatıp kapsını düzeltiyor ve adamı evine gönderiyorlar. O günden sonra arkadaşları bir daha elini içkiye sürmüyor.

16. Sıraya Gelmeyene Ceza

Eskiden daha samimi dostluklar daha çok hoşgörü varmış ki, bugüne göre düşündüğümüzde çok ağır olan şakalar yapılabiliyormuş.

Rahmetli Tenekeci Mahmut sıra gecesi ile ilgili bir şakayı naklediyor. Mahmut amca diyor, yıllarca beraber sıra gezdiğimiz bir arkadaşımız, sıraya gelmeyi ihmal etmeye başladı. Bazen geliyor bazen gelmiyordu. Sırada da böyle bir şey olmaz, kendisini "*doğru dürüst gel, sırayı ihmal etme*" diye birkaç kez uyardık, yine bir gece baktık sıraya gelmedi. Arkadaşlar karar verdik buna bir ders verelim ki, sırayı bir daha aksatmasın. Arkadaşımızın evini tanıyoruz. Balıklıgöl'de, eski bir Şanlıurfa evi. Sıradan gece 12'de kalkınca hep beraber o arkadaşımızın evine gittik, kapıyı çaldık açan yok. Bir daha, bir daha çaldık yine kapıya gelen yok. Arkadaşlarımızdan biri kapıya yüklendi ve kapıyı yerinden çıkardı. Eski kapılar yukarıya doğru sıkıştırınca rizesinden (menteşesinden) çıkardı. Bütün arkadaşlar hep birlikte eve girdik ve oturma odasına girdik. Eski evlerde yatak odası oturma odası da aynı idi. Bizim sesimizden arkadaşımız ve hanımı da uyanmış ne oluyor yahu diye gözlerini ovalarken biz odaya daldık, yatakta yatan hanımı karşısında birkaç erkeği görünce afalladı "*vış vış*" deyip gece kıyafeti ile kaçacak yer aradı, kendini camhanaya attı (yatakların konulduğu dolap), arkadaşımız "*ne oluyor yahu*" deyip yataktan fırladı. "*Bir şey yok*" dedik "*sen sıraya gelmedin bizde buraya geldik*" deyince "*aman ben ettim siz etmeyin*" deyip "*bir daha sırayı aksamayacağım*" diye bize söz verince evden ayrıldık. Arkadaşımız bir dahaki sıralara herkesten önce gelmeye başladı.

17. Yatağını Yorganını Satıp Sıra Yapan

Sıra arkadaşları içinde bazen maddi durumu çok fakir olanlar da bulunur. Sıra elamanları genellikle maddi imkânı olmayan bu kişiye sıra yaptırmak istemezler.

Mağarada sıra gezen arkadaşlardan biri çok fakirdir. Sıra masrafını karşılayacak durumu yoktur. Sıra ona geldiğinde, arkadaşları ona sıra yaptırmak istemezler. Bu hareket fakir ama gururlu olan sıra elemanın çok zoruna gider. "*Hayır*" der, "*ben de sizler gibi sıramı yapacağım*". Arkadaşları "*tamam, senin sıranı*

yapmış kabul ediyoruz. Senin bizim aramızda bulunman yeter” deseler de. Fakir olan bunu kabul etmez illa “ben de sıramı yapmak istiyorum” der. Çaresiz arkadaşları kabul eder. “bir dahaki hafta sıra sende” derler. Ertesi hafta fakir olan sırasında öyle mükellef bir sofraya kurar ki arkadaşları şaşar kalır. “Yahu bu adamın parası yoktu, eksiksiz bu sofrayı nasıl dizdi, bunun içinde bir iş var” derler. Dağdan indikleri ertesi günü ufak bir araştırma ile işin aslı anlaşılır. Fakir olan, arkadaşlarının yanında ezilmemek için evinin yorgan ve döşeklerini mezatta¹¹⁷ satmış o parayla da, sıra masraflarını karşılamış. İşin buraya kadar varacağını düşünemeyen arkadaşları, mezatta satılan yatak ve yorganın parasını vererek geri almış ve bir hayır sahibi gönderdi diyerek fakir arkadaşlarının evine geri göndermişlerdir.¹¹⁸

18. Kanlı Mağara'nın Öyküsü

Şanlıurfa'nın güneybatı yönündeki dağların üzerinde birçok mağara vardır. Bazıları tabii, bazıları ise taş kesilerek oluşan mağaralardır. Bu mağaralar yüksek yerlerde olduğu için yazın serindir. Baharda ve yazın erkeklerce mesire yeri olarak kullanılır. Bu mağaralardan en büyüğü “Kanlı Mağara”dır. Zamanında taş ocağı olarak kullanılmış olan bu mağara 20-30 metre eninde, 150-200 metre derinliğindedir. Bu mağaraya Kanlı Mağara denilmesinin de öyküsü şöyledir:

Sıra gecelerinde zaman zaman hoşça vakit geçirmek, şakalaşmak için bahse girilir. Şanlıurfa'da buna “öc'e girişme” de denir. Bahse girişme kuvvet üzerine, cesaret üzerine veya son zamanlarda hangi takımın galip geleceği veya at yarışlarında hangi atın kazanacağı gibi herhangi bir konuda olabilir. Bahsi kazanmanın ödülü de genellikle yemek ziyafetidir. Her şey dozunda güzeldir, şaka dozunu aşınca insanlara sıkıntı verir, kırgınlıklara sebep olur. Ağır şakalar bazen de dehşet verici facialara sebep olur.

Çok eskiden bir arkadaş grubu, sıra gecesinde şakalaşırken “kim daha cesaretlî” diye bahse tutuşurlar. Bunların konuşulduğu gece de

¹¹⁷ Mezat: Urfa'da eski ev eşyalarının satıldığı pazar.

¹¹⁸ Almanya'da yayınlanacak sıra gecesini programı ile ilgili yapılan bir radyo programı çekimi sırasında Tahir Gümüş anlattı. (Ekim 2002)

dışarıda yağmur bütün şiddetiyle yağmakta, fırtına etrafı uçurmaktadır. İşte böylesi bir gecede cesaretlerini kanıtlamak için bir bahse girişirler. Bu bahse göre; bahse tutuşanlardan biri kalkıp, Şanlıurfa'nın batısındaki mesire olarak gittikleri kayadan oyma mağaraya gidecek ve mağaranın içine bir kazık çakıp gelecektir. Gündüz bile kolay kolay girmeye cesaret edilemeyen bu mağaraya, gecenin bu saatinde girmek her yiğidin kârı değildir, büyük cesaret istemektedir.

Bahse giren delikanlı, gençliğine, kuvvetine ve cesaretine güvenmektedir. Oldukça zor ve tehlikeli olan bu işi başaracağını söyler ve hemen sıradan kalkarak yola tek başına koyulur.

Kendisine göre gidip o mağaraya kazığı çakacak, arkadaşları ertesi gün kontrol edecekler ve böylece kendisi bahsi kazanıp, ortaya konan ödülü alacak.

Bu düşüncelerle yağmura, fırtınaya aldırmandan Şanlıurfa'dan yaklaşık 3-4 kilometre uzaklıktaki mağaraya kadar yürür. Genç, o zamanın kıyafeti olarak zıbın (entari) giymektedir. Bu genç karanlığa aldırmandan mağaraya girer ve elindeki kazığı mağaranın ortasına çakmaya başlar. Zifiri karanlık ve gecenin korkunç uğultusu kendisini heyecanlandırır, korkmaya başlar. Telaş içinde, kazığı çakıp bir an önce gideyim derken, karanlıkta farkına varmadan kazığı zıbının eteği üzerine çakar. İş bitip ayağa kalkmak istediğinde eteği çakılı olduğu için bir türlü yerinden kalkamaz, meçhul şahısların veya cinlerin kendisini arkadan tuttuğunu zannederek, telaşla "bırakın beni, tutmayın, yapmayın" diye bağırıp sağa-sola çırpınmaya başlar. Çırpındıkça kafası mağaranın duvarlarına çarpar olduğu yerde kanlar içinde can verir.¹¹⁹

Arkadaşları sabahleyin mağaraya gittiklerinde arkadaşlarının kanlı cesedi ile karşılaşır. Hepsi feryat figan edip ağlarlar, "böyle bir bahse nasıl giriştik" diye pişman olurlar ama iş işten geçmiştir. Arkadaşları cehaletlerinin kurbanı olmuş, şaka ile başlayan bir bahis ölümle neticelenmiştir. İşte o günden sonra, bu olayın geçtiği mağaraya "Kanlı Mağara" denmiştir.

---

¹¹⁹ "Kanlı Mağara Öyküsü", M.Emin Beyazgül, *Harran Dergisi*, Sayı: 20, Haziran 1983, Şanlıurfa.

19. Beni Tatlıdan Doyur

Halil Karaca¹²⁰ babası Mehmet Karaca'dan dinlediği bir anekdotu bize şöyle nakletti:

Sıra arkadaşlarından biri tatlıya çok meraklı imiş, hele kesme¹²¹ yemeye bayılıyormuş. O akşam sıra yapılan evin de bastığı, kesmesi, çekçeği meşhurmüş. Ev sahibi ise mıkırız¹²² (eli sıkı) biriymiş. Tatlıyı seven, sıradan bir gün önce sıra başkana yalvarmış *"aman başkan ne yaparsan yap, bu gece beni tatlıdan doyur, hem tatlıdan doyayım, hem de eli sıkı ev sahibine bir ders verelim"* demiş. Başkan da arkadaşlarına bu durumu anlatır. Ev sahibinin haberi olmadan bir oyun hazırlarlar.

Akşam olur o eve sıraya gidilir. Hoş beş, sohbet, çay ve kahve ikramından sonra sıra çiğköfeye ve tatlı yemeye gelir. Çiğköfte sofradan kaldırılınca tatlı olarak şire¹²³ ve meyve gelir. Tatlıyı seven, kendi önündeki ve arkadaşlarının önünde kalan şireleri (Bastık, çekçek ve kesmeleri) de yedikten sonra *"hadî"* der gibi sıra başkanın yüzüne bakar. Başkan dün konuştuklarını hatırlar, arkadaşlarına dönerek, *"ağam bu arkadaşımız ben tatlıyı şöyle yerim böyle yerim diyor fakat ben pek inanamıyorum, aha bu kesmeden 10 tane yesin de görelim"* deyince, diğer arkadaşları *"sen ne diyorsun başkan, ne 10 tanesi, 20-30 taneyi bile yer"* deyip işi kızıştırıyorlar. Tatlı yiyen hemen atılır *"ağam ben 20-30 değil 40 kesme yiyeceğim, yiyemezsem hepinize ziyafet çekeceğim"* der. Sıra başkanı ev sahibine dönerek *"getir ağam 40 kesme, yesin de görelim"* der. Ev sahibi de tabi bu senaryodan habersiz. Gider 40-50 tane kesme getirir. Tatlıyı seven buna alışkındır. Afiyetle getirilen kesmelerin hepsini yer. Böylece hem arkadaşlarını tatlıdan doydurmuş, hem de eli sıkı arkadaşlarına bir ders vermiş oluyorlar.

¹²⁰ **İbrahim Halil Karaca:** Fotoğraf Sanatçısı

¹²¹ **Kesme:** Üzüm suyu sıkılıp, kaynatıldıktan sonra yapılan bir mahalli bir tatlı. İki baklava dilimi büyüklüğünde olur. Çok tatlı olduğu için normal şartlarda ancak 2-3 dilim yenilir.

¹²² **Mıkırız;** Eli sıkı, harcamasını pek sevmeyen. Şanlıurfa'da bu tiplere "eli cebine gitmiyor, sanki cebinde akrep var" derler.

¹²³ **Şire:** Üzüm suyunun kaynatılıp, kurutulduktan sonra bazı özel işlemlere tabi tutularak elde edilen kışık tatlılara verilen ad. Bastık (pestil), çekçek, sucuk ve kesme adıyla anılan çeşitli şekillerde olanları vardır.

20. Sırada Verilen Bir Ders

Musa Kaldı¹²⁴ ve bilahare de Abdullah Balak'tan¹²⁵ dinlediğim sıra gecesi ile ilgili bir anekdot da şöyle:

Bazı sıra arkadaşları dini konulara meraklıdır. Bu nedenle sıra gecesinde dini konularda sohbet edilir, namaz vakitlerinde de cemaat olarak namaz kılınır. İşte böyle bir sıra gecesinde arkadaşlar birlikte yatsı namazını kılmaya kalkıyorlar. Arkadaşlarından biri namaz kılmadığı için cemaate katılmıyor. Arkadaşları namaz kılarken bu tek başına oturuyor. Sıra arkadaşları namaz kılmayan arkadaşlarını namaza kılmaya teşvik etmek istiyorlarsa da bir türlü başaramıyorlar. Bunun üzerine namaz kılmayan arkadaşlarına bir ders vermek istiyorlar. Ertesi hafta sıraya Yahudi¹²⁶ komşularını da davet ediyorlar. Yatsı namazı vakti geldiğinde bütün arkadaşlar namaza kalkıyorlar. Tabi namaza kalkmayan iki kişi kalıyor, namaz kılmayan arkadaşları ve misafir olarak çağırılan Yahudi. Namaz kılmayan bunun ne anlama geldiğini anlayınca hemen abdest alıp arkadaşlarının yanında namaza duruyor.

21. Sırada Yemekle İlgili Bazı Şakalar

Yıllar süren sıra arkadaşlıkları, zamanla dostluklara dönüşür 20-30, bazen 40-50 sene süren arkadaşlıklarda insanlar birbirlerini yakından tanır, birbirlerinin meziyetlerini öğrenirler. Her sırada değilse de yıllar süren samimiyete dayanarak da bazı sıralarda birbirlerine şaka yaparlar.

Bazı insanlar hem şakacıdır hem de kendileri şaka kaldırır. Bu tür insanların olduğu sıralarda zaman zaman şakalar olur. Şakaların çoğu da yemek üzerine yapılır. Eskiden odaların bulunduğu hanlar vardı. Yan yana dizili odalarda başka başka sıra grupları otururdu. Çiğköfte ve tatlı genellikle Cumartesi akşamları olurdu. Han odalarından birinde önemli bir misafir ağırlanıyor. Çiğköfte yenmiş, tatlıların

¹²⁴ Musa Kaldı: Şanlıurfa Musiki Cemiyeti Başkanı

¹²⁵ Abdullah Balak: Emekli öğretim üyesi, Bestekâr

¹²⁶ Yüzyıllar boyu Urfa'da Ermeni, Yahudi ve Süryani aileler Türklerle birlikte yaşadı. 1920 Urfa kurtuluş savaşında yaşanan olaylardan sonra Ermeniler daha sonraki yıllarda ise Süryaniler ve Yahudiler Urfa'dan başka yerler göç ettiler.

kadayıfçıdan gelmesi bekleniyor. Kadayıfın geleceğini bilen bitişikteki odada sıra gezenlerden biri, hanın kapısına çıkar bekler, elinde kadayıflar olan kadayıfçı çırağını görünce “*yahu nerde kaldın, bir saattir seni bekliyoruz*” diye çocuğu azarlar. Çocuk daha bir şey söyleyemeden, elindeki tepsileri alır, çocuğu geri gönderir. Kadayıfları kendi odasına getirir. Arkadaşlarıyla birlikte yerler. Bitişikteki grup da bekler bekler tatlı gelmez. Şimdiki gibi telefon da yok, biri kadayıfçıya gider, kadayıfçı da son servisini yaptığından dükkânını kapamıştır. Olaydan haberdar olmadıkları için kadayıfçı unuttu zannedip kadayıfçıya kızarlar. Misafirden özür dilerler. O gece öyle biter. Bitişik grup sabahleyin boş tepsileri kendilerine gönderince mesele anlaşılır. Olan olmuştur, kızsalar da yapılacak bir şey yoktur, “*afiyet olsun derler*” ama onlar da bunu yapanlara bir oyun yapmak için uygun zamanı kollarlar.

Bazı kişiler yemek ve tatlıyı çok sever. Sıra arkadaşları da bu kişinin zaafını bildiklerinden sırada ona bazı şakalar yaparlar. Süleyman Hoca (Sakacı) emekli öğretmendir, arkadaşlarıyla yıllardan beri sıra gezmektedir. Süleyman Hoca hoşsohbet, müzikten anlayan, şakayı ve şakalaşmayı seven, iyi çiğköfte yoğuran, yemek yemeyi ve tatlıyı çok seven biridir. Bir oturduğunda iki üç kişilik tatlıya bana mısın demez, bitirir. Arkadaşları Süleyman Hoca'nın bu huyunu bildiklerinden, zaman zaman ona şaka yaparlar. Şaka bazen dozunu aşsa bile Süleyman Hoca hoşgörüyüyle karşılar bu nedenle pek mesele çıkmaz. Süleyman Hoca ile ilgili birkaç anekdotu bize şöyle anlattılar:

O geceki sıralarında tatlı olarak “şillik” var. Süleyman Hoca yerinde duramıyor bir an evvel tatlının gelmesini bekliyor. “*Tatlı nerede kaldı, niye gelmedi?*” diye ev sahibine ara sıra takılıyor. Arkadaşları Süleyman Hoca'nın tatlıya olan düşkünlüğünü bildiklerinden ona bir oyun yapmak üzere bir plan kuruyorlar. Çiğköfte yendikten sonra şillik tepsisi sofraya geliyor. Tatlı sofraya iner inmez birkaç arkadaş bir olup Süleyman Hocayı yakalıyor, elini ayağını bağıyor ve sandalyeye oturtuyorlar. Arkadaşları, hocanın karşısında ballandıra ballandıra şillik tatlısını yiyorlar. Eli ayağı bağılı hoca bağırıp çağırıyor ama dinleyen olmuyor. Tatlı bitince elini ayağını çözüyorlar.

Süleyman Sakacı Hoca kendisi de başından geçen bir olayı bize şöyle anlattı:

Bir sıra grubu, bir yerde beraberce yemek yapıp yemeye karar veriyorlar. Diyorlar ki kimse misafir çağırmasın, biz bize oturalım. (sıralarda bu tür karar alındıysa misafir çağırılmaz, eğer biri çağırırsa, misafiri çağırana davet yapma gibi bir ceza verilir) Süleyman Hoca kendi sırası olmayan fakat samimi arkadaşlarının bu yemekli toplantısını, o sıra elemanlarından birinin haber etmesiyle duyuyor. Arkadaşı diyor ki *"benden duymuş olma, ama bu gece falan evde ziyafet var"*. Hoca yemeğin hazır olacağı saatte, kapıyı çalıyor. Ev sahibi şaşkınlık içinde ama misafir olduğu için buyur ediyor. Sıra grubu hiç bozuntuya vermiyor, yemek gelince yemekleri, tatlıları hep beraber yiyorlar. Yemek bittikten sonra Süleyman Hoca'ya *"sana kim haber etti, bunu söyle"* diyorlar. Süleyman Hoca ona bir ceza verileceğini bildiği için söylemiyor. Süleyman Hocayı çok sıkıştırıyorlar ama Süleyman Hoca'nın ağzından bir tek kelime çıkmıyor, kendisini çağıranı söylemiyor. Sırada olanlar son kez soruyoruz diyorlar *"seni sıraya çağıranı söyleyecek misin?"*, *"hayır"* deyince, iki kişi ayağını tutup havaya kaldırıyor, bir kişi de değnekle bir güzel dövüyor. Falakaya yatırılan Süleyman Hoca dayağı yiyor ama yine kendisini sıraya çağıranı söylemiyor. Süleyman Hoca sakinleşince kendisini falakaya yatıranlara diyor *"bana hem yemek yedirdiniz hem de dövdünüz, ben size hakkımı helal etmem"*. *"Aman Hoca biz şaka yaptık"*. Hoca diyor *"hiç olmaz, öbür dünyada ben sizden şikâyetçi olacağım"* derken orada bulunanlardan biri içinde Hoca'nın da bulunacağı bir ziyafet sözü veriyor, böylece işi tatlıya bağlıyorlar.

Yine sıra arkadaşlarından biri yemeği çok seviyor, nerede yemek olacağını duysa, oraya damlayıp yemeğe yumuluyor. Ahmet isminde kişinin eli sıkı, çok cimri, sanki cebinde akrep var, herkesin yemeğine gittiği halde kendisi kimseye yemek yedirmiyor.

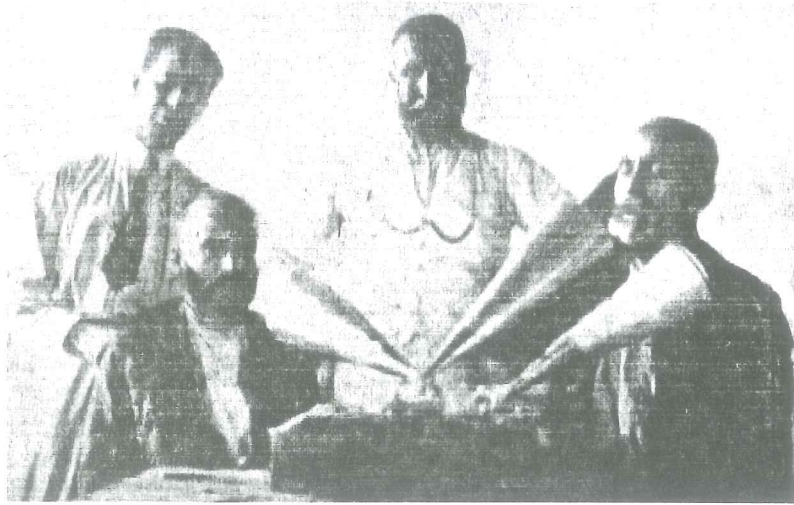
Bu tür insanların üzerine gitmek ondan bir şeyler yemek, ona para harcatmak arkadaşlarının çok hoşlarına gider. İşte bu cimri Ahmet'e arkadaşları ne edip boynuna bir davet vurmak¹²⁷ istiyorlar ama olmuyor. Nihayet bir plan yapıyorlar. Bu arkadaşları horoz meraklısı, besleyip, dövüş için hazırladığı kıymetli bir horozu var. Ahmet'in evde olmadığı birgün arkadaşları evine birini gönderip *"Ahmet horozu istiyor"* diye annesinden horozu aldirtiyorlar. Horozu kesip pişiriyorlar, bir

¹²⁷ **Boynuna davet vurmak:** Bu deyim Urfa'da bilhassa eli sıkı, para harcayamayan ve bu nedenle de davet yapmaktan kaçınan kişilere, bir davet yaptırmayı kabul ettirmek manasında kullanılır.

taraftan da Ahmet'e haber gönderiyorlar, bu akşam falan arkadaşımızda ziyafet var, oraya gideceğiz. Ahmet bir şeyden habersiz akşam eve uğramadan doğrudan ziyafet olan sıraya gidiyor. Sadeyağlı pilav, pilavın üstünde kızarmış horoz, sulu yemeği, tatlısı her şey hazır. Arkadaşları buyur diyorlar ve hep beraber kıs kıs gülererek yemeğe başlıyorlar. Ahmet bir şeyler döndüğünü seziyor ama bozmuyor, yemeye başlıyor, bir iki lokma derken duruyor arkadaşlarına dönüp *"yahu bugün bana bir şeyler oldu herhalde, bu horoz gidip gidip boğazımda düğümleniyor."*, arkadaşları *"ye babam kendi malın gibi ye"* diye cevap verince, *"yoksa bu benim dövüşçü horozum mu?"*, etrafındakiler kahkahayı patlatınca, Ahmet meseleyi anlayıp, beyninden vurulmuşa dönüyor, eline geçenleri fırlatıp *"ulan bu bana yapılır mı? Biricik horozum kesilir mi?"* deyip arkadaşlarını kovalamaya başlıyor. Kendisini zor sakinleştiriyorlar.

Bu olay üzerine arkadaşlarıyla birkaç ay konuşmuyor, sonra araya giriyorlar, kendisini davet edip barışıyorlar

Resim-31: Dar'ül Elhan Heyeti 1. Anadolu seyahatinde Urfa'da plak doldururken - 1926

Ayaktakiler soldan sağa: Dar'ül Elhan Heyetinden Ekrem Besim Bey, Hacı Nuri Hafız Oturanlar soldan sağa: Halil'ürrahman Cami İmamı Zeki Efendi, Tamburacı Derviş Efendi (Ankara D.T.H.M. Korusu Şefi Mehmet Özbek arşivinden)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SIRA GECESİ İLE İLGİLİ YAZILAR

1. Urfa Geceleri ¹²⁸

*Zübeyir Yetik*¹²⁹

Urfa'nın mavi gündüzleri başka, mavi geceleri bambaşka bir güzelliكتedir. Güneşin altında Urfa, bembeyaz; bir ruh kadar saf, temiz ve ulvi uzar gider. Ne var ki, beyazlık ve saffette yer-yer nefsin ruha düşen gölgesi gibi karamsı, sarısı lekeler görülür.

Urfa'nın mavi geceleri ise bambaşka bir güzelliكتedir. Bu bambaşka güzellik, mahzun bulutlarla kaplı mat-mavi semayı dolduran (Hoyrat) seslerindedir. Urfalı, bu hoyratları çağırırken, ağlar mı? Bilmem... Dinlerken ağlar mıyım? Gene bilmem... Bir bildiğim varsa, yıldızların, bu sesle her an biraz daha ateşe yanan mum gibi eriyip sönükleştiği yahut ışıldadığıdır. O kadar ki, muma inen pervane gibi, bu sese inmek ister yıldızlar. Lâkin ışığını seçip inerken, yaklaştığı sese dayanamaz, mahvolur kaybolur...

Bu yıldızları dahi cezbeden, eriten, mahveden seslerle neler söyler Urfalı? Neler söylemez ki... İşte söylediklerinden bir kaç:

Sen buradan gideli

Gel benim halıma bak

Der, sevgiliye hasretini ifade eder. Tek cümleyle acılarını, dertlerini, duygularını; hâsılı, her hâlini anlatır. Hâli pek perişan, vücudu hicran ateşiyle duman-duman yanmakta. Sanki can havlıyla:

---

¹²⁸ Sıra gecelerinde okunan duygu yüklü hoyratları, şiirsel bir dille kaleme alan Urfalı Şair ve Yazar Zübeyir Yetik'in bu makalesi 21.07.1960 tarihinde Urfa'da yayınlanan "**Demokrat Türkiye**" adlı gazetede yayınlanmıştır

¹²⁹ **Zübeyir Yetik**: Şair ve Yazar

*Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmayaydı*

Diye haykırır. Yardan ayrılmamak bahasına ölüme rızasını belirtir. Zira ölüm, Allah'ın emridir. Ya kendini ateş gibi yakan ayrılık?...

Kimin emri olacak; der Urfalı; cenândan gayrı?... Yar, istese, peşinden sürüklediği gönlü ile beraber vücudunu da götüremez miydi? Ah keşke böyle yapsaydı. Bu ve bunun gibi hisler Urfalıyı gene söyler:

*Bu dağın arkasından
Yandım yar sevdasından
Beni de çağırırsaydı
Gitseydim arkasından*

Sevdasıyla yandıran yârin arkasından gidememişse ne çıkar. Vazgeçecek değil ya...

*Ben senden vazgeçmezem
Nice ki ömrüm sağdır*

Der, bu vazgeçmemeği mısralarla, adeta yeminleştirir.

Başka neler söyler Urfalı?

*Ben derdimi söylersem
Gök ağlar bulut ağlar*

Der, muazzam bir şiiriyet ve tarz içinde derdini ifade eder. Bu, derdin ifadesinden sonra da, Urfalı susmaz; gene söyler:

*Bende olan muhabbet
Sende yoktur yalandır
Söyler:*

*İsterem yanan gelem
Elimde fermanım yok*

Söyler:

*Ben bir derde düşmüşüm
Bilmezem çaresi ne*

Ve sevdıyla, hicranla yanan gönlünden doğan daha birçok şeyleri söyler...

Bu söyleyişler, ta sabaha kadar sürer. Tan yerinin ağarmasıyla beraber, Urfalımın gönlünde bir hicran düğümü, elinde bir hüznün yumağı kalır. Bunları da haykırmak ister, haykıramaz zira hem kendisini, hem yârini gören yıldızlar kaybolmuştur. Tam bu sırada; Urfalının ruhunu elem, gam hasret sardığı anda İlahi bir ses,

Allahüekber

Allahüekber

Nidasıyla semayı doldurur. Urfalım, hemen davete icabet etmiştir.

...

Az sonra, güneşin ilk ışıklarıyla beraber, Urfalının yüzünü bir tebessüm kaplar, gözlerinde hayat ve sevinç ışıldar. Bu değişiklik, ışıltısıyla hayat saçan, zulmeti yıkayan güneşin tesiriyle mi oldu dersiniz?

2. Turizm Derneği'nin Başarısı¹³⁰

Mehmet H. Öcal¹³¹

Geçtiğimiz 11 Nisan günü akşamı Atlas Sineması'nda mükellef bir ziyafet vardı. Turizm Derneği'nin düzenlemiş olduğu folklor ziyafeti. Sizlerin de bu ziyafet gecesinden nasıpdar olmanızı ne kadar isterdim...

Mutlu gecenin açılışını Kadri Barut yaptı. Parlamento mensuplarının da bulunduğu bir "İlgililer Meclisi"ne bundan daha güzel bir takdim düşünülemezdi.

Şanlıurfa sıra gecelerinin canlandırılışı tabii bir hava içerisinde cereyan etti... Sazlar, sözler arasında çiğköftenin yoğruluşu bu güzel nimetin lezzetine lezzet kattı... Ve kabul etmek lazım ki; her memleketin sahip çıkmak istediği çiğköftemizin bundan daha güzel reklâmı yapılamaz, bize ait olan tapusu bundan daha güzel tescil edilemezdi... Hele Mustafa Dışlı'nın¹³² anlattığı "Çiğköfte Efsanesi" her hafızada Şanlıurfa ile çiğköfte sözünü bir çağrışım haline getirecek niteliktedir. Bütün maharet de buradadır, zaten; iki mefhumu birbirine kaynaştırabilmek. Genç solistlerimizin okudukları türküler içimizde nice Nuri Sesigüzel'lerin, Ahmet Sezgin'lerin bulunduğunu gösterdi. Folklorumuzun türkü dalında istikbalin garanti olduğuna, bu sahada da yine Şanlıurfa'nın rakipsizliğine inandık.

Urfa Kuruluş Gecesi'nde ayrı bir yeri olan Kız Öğretmen Okulu'nun başarısını da takdirle anarım... Emsali kültür müesseselerinden her hususta ileri olan Kız Öğretmen Okulu'nun Şanlıurfa folkloruna verdiği önem hepimizi memnun etti... Bu güzel hareketin diğer okullarımıza da örnek olmasını dilerim.

Davul-zurna ile oynanan oyunlar, Bakır Yurtsever'in hoyratları hâlâ içimizde yankılar uyandırmaktadır.

Her şeye rağmen, her şeye rağmen Urfa Kurtuluş Gecesi mükemmel bir gece idi. Turizm Derneği'ni tebrik eder yeni ziyafetlerini bekleriz...

¹³⁰ Mehmet H. Öcal'ın "Turizm Derneğinin Başarısı" adlı makalesi, *Demokrat Urfa Gazetesi*'nin 15 Nisan 1967 tarih ve 1784 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

¹³¹ Mehmet Hulusi Öcal: Şair ve Yazar

¹³² Hatip ve Şair Mustafa Dışlı Urfa'nın en renkli simalarından biridir. Urfa sevdalısıdır. Urfa üzerine konuşmaları ve okuduğu şiirler dinleyenleri çok etkilemiştir.

3. Sıra Gecelerimiz ve Açık Halk Konservatuvarımız ¹³³

Nuri Sesigüzel ¹³⁴

Geçtiğimiz sayıda Urfalıların sesinin neden diğer yöre insanına göre daha güzel olduğu konusunda bilgiler vermiş ve bunu bilimsel örnekleriyle açıklamıştım.

Urfa yöresi Türk Halk müziğinde diğer yörelere oranla daha zengin potansiyele sahip bulunmaktadır. Bu konuda benim fikrim, Urfa'nın yetiştirmiş olduğu bugünün sanatçılarından kendilerinden önceki ustalarından ilham almaları ve bu konuda ustaların, üstatların yaptıkları yardım ve öğrettikleri bilgiler ışığında başarıya ulaşmış olmalarıdır. Bu ilham kaynağı şöyle gelişmiştir:

Urfa'da yüzyıllardan beri süre gelen folklorik değeri olan sıra gecelerimiz vardır. Sıra gecelerimizin de manası şudur: "İnsanlar arasında bir nevi kültürel ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma."

Geçmişte ve gelecekteki insanların ihtiyaçları, çalışma düzeni, evlenme töreni, adap ve muaşeret, sıra gecesini odalarda konuşulur ve tartışılır. Meşhur çiğköfteler yenir, künefeler yapılır, ayranlar içilir. Bazı gruplarda ise sıra geceleri içkili olmaktadır. Yenip içme faslından sonra musikiye ve meşke sıra gelir. Burada çalınan enstrümanlar içinde bağlama azınlıktadır. Sıra gecelerinde, Urfa Divan geleneğine göre kanun, keman, klarnet, ud, cümbüş ve benzeri çalgılar bulunur.

Davul ve zurna ise düğünlerin ve bağ evlerinde yapılan cemiyetlerin dışında pek bu meclislerde görülmez.

İşte bu gecelerde yani sıra gecelerimizde, bizden evvelki büyüklerimiz, musiki otoritelerimiz kendilerinden sonra gelecek olan kuşağa örnek olarak, geçmişte öğrendiklerini de aktarmışlardır. Tabiri caizse musikinin makamını ve tekniğini öğretmişlerdir. Aynı zamanda genç sanatçılara sadece musiki değil, böyle meclislerde nasıl oturulup kalkılacağını, büyüklerine karşı daima saygılı olmak gerektiğini öğretmekten geri kalmamışlardır.

¹³³ Nuri Sesigüzel'in "Sıra Gecelerimiz ve Açık Halk Konservatuvarımız" makalesi İstanbul'da basılan **11 Nisan Gazetesi**nde yayınlanmıştır.

¹³⁴ Urfalı ses sanatçısı.

Açıkça görülmektedir ki, sıra geceleri yalnız oda olmayıp, aynı zamanda açık halk konservatuarlarıdır da. Bu konservatuarlarımızda bizlere ders veren aziz hocalarımızdan isimleri aklımda kalan şunlardır: "Merhum Mukim Tahir, Kel Hamza, Tenekeci Mahmut, Bekçi Bakır, Kazancı Bedih, Halil Hafız, Hacı Nuri Hafız, Damburacı Derviş, Cemil Cankat."

Bu muhterem zatlar, Urfa folklorunda yeri doldurulamayacak olan ve her zaman saygıyla anmakta olduğumuz kişilerdir.

Okuyucularımızdan unutkanlığımız dolayısıyla ismini anamadığımız üstadlarımız için peşinen özür dileriz.

Evet, Urfa, açık bir halk konservatuarıdır.

Urfa, halk müziğinin sanat musikimizin beşiği, göz bebeğidir.

"*Urfa meclissiz, meclis ve âlem Urfa'sız olmaz*" dersek, sanıyoruz yanılmayız. İşte Urfalının sesinin neden güzel olduğunun en gerçekçi açıklaması.

Bu kadar yeterli imkân ve şartlar zaten bütün Urfalıların sesinin güzelliğine sebep olmaktadır.

Urfalının sesinin güzel olmasındaki diğer etkenleri önümüzdeki sayılarımızda anlatmaya devam edeceğiz.

Gelecek sayımızda buluşmak üzere, sevgi ve muhabbetle-
rimle.

4. CRR'de Sıra Gecesi Şöleni ¹³⁵

Osman Güzelgöz ¹³⁶

Bu akşam Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda müzik ve folklor şöleni var. Şanlıurfa Dayanışma Derneği'nin organize ettiği "kültür etkinlikleri" çerçevesinde hazırlanan "Urfa Sıra Gecesi" programına gazel geleneğinin son ustalarından Kazancı Bedih, mahalli müzik ekibi ve çok sayıda ünlü sanatçı katılacak.

Sıra gecesi, Urfa'nın en güzel geleneklerinden birisi. Yaş, maddi durum, hayatı algılama biçimi daha birçok hususiyeti birbirine denk arkadaşların, sıra ile bir evde toplanıp sohbet etmesi, müzik icrası, günlük hadiseleri tartışması ve mahalli yemeklerle bu buluşmayı süslemesi olayına "sıra gecesi" deniliyor yörede. Her hafta bir arkadaşın evinde toplanılıyor, grubu temsilen bir başkan seçiliyor.

Yıllarca devam eden ve arkadaşlar arasındaki diyalogu müspet manada maksimuma çıkaran bu toplantıların olmasa olmazı; çiğköfte ve müzik... sıra gecelerinin kendine has kaideleri var; geç gelmek, sıra grubundan (özellikle de başkandan) habersiz misafir çağırmak, ikramda israfa ve gösterişe kaçmak "cezalandırılmayı" beraberinde getiriyor.

Yörenin âlimleri, hoş sohbet ve nükteden insanları, bürokratları ve usta musikînasları; önceden konuşularak sıra gecelerine davet edilebiliyor. Sıra gecelerinde misafirleri karşılamak, ayakkalarını dizmek, kahve çay dağıtmak, havlu tutmak gibi hizmetleri o evin çocukları ve gençleri yapıyor. Bu şekilde sıraya dâhil olan çocuklar ve gençler büyüklerinden edep ve adap öğrenmiş oluyorlar. Müziğe merakı ve istidadı olanlar için de bulunmaz bir platform sıra geceleri.

Yardımlaşma, dayanışma, birbirinden haberdar olma ve benzeri daha birçok hasleti geliştiren bu geceler adeta bir mektep vazifesi görüyor. Ayrıca lobi oluşturma özelliğini de taşıyan bu toplantılarda içki içilmiyor.

¹³⁵ Osman Güzelgöz'ün "CRR'de Sıra Gecesi Şöleni" makalesi 24.05.1997 tarihinde *Zaman Gazetesi*'nde yayınlanmıştır.

¹³⁶ Urfa'lı Gazeteci-Yazar.

Şanlıurfa Dayanışma Derneği; yüzyıllardır devam edegelen bu güzel geleneği şimdi İstanbul'a taşıyor. Hem de Urfa müziğinin ustaları ile birlikte. "Eşkîya" filminde mahalli müzik icra eden ekip, Kazancı Bedih Usta ile birlikte sıra gecesine konuk oluyor. Kazancı Bedih; Urfa müziğinin son gazelhanlarından. Kazancılık mesleğinin yanı sıra hayatını müziğe adanmış biri. İnsanın içine işleyen sesiyle okuduğu gazel, türkü ve mayalarla Türkiye çapında seviliyor ve dinleniyor.

Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda bu akşam yapılacak programa İbrahim Tatlıses, İzzet Altınmeşe, Nuri Sesigüzel, Selahattin Alpay, Mahmut Tuncer, Zekeriya Ünlü, Halil Altınses gibi daha birçok sanatçı da "misafir" oluyor. Ziya Şark Sofrası'nın izleyicilere çiğköfte ikram edeceği Urfa sıra gecesinde adeta bir kültür ve müzik şöleni yaşanacak.

Bu tür geleneklerimizin yaşatılması için çaba sarf eden Şanlıurfa Dayanışma Derneği ve benzeri kuruluşların desteklenmesi ve ilgi görmesi gerekiyor. Kendi öz kültürümüzün, adetlerimizin, tarihimizin ve kimliğimizin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara ulaştırılması; bu etkinlikler ve organizasyonlarla mümkün oluyor.

Urfa'yı kültürü, müziği ve gelenekleri ile tanımak istiyorsanız, siz de bu akşam Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda olun.

5. İstanbul'da Bir Sıra Gecesi ¹³⁷

Abuzer Akbıyık ¹³⁸

Geçen gün, ünlü Gazelhan Kazancı Bedih ve arkadaşları İstanbul'da Şanlıurfalılar Dayanışma Derneği'nin organize ettiği sıra gecesi programına katıldılar; ertesi gece de "İzzet-i İkrâm" adlı televizyon programına katılarak Urfa gazel ve türkülerinden örnekler sundular. Benim de izleme fırsatı bulduğum gecelerle ilgili bazı notlarımı sizlere aktarmak istiyorum. ¹³⁹

Sıra gecesinin yapıldığı 1000 kişilik Cemal Reşit Rey Salonu Urfa müziğine hasret, coşkulu bir seyirciyle tıklım tıklım dolmuştu. 1000 kişilik salona çok daha fazla seyirci gelince, yer bulma konusunda bazı sıkıntılar oldu. Hele bir protokol davetiyesi verilen biri, yanında beş kişiyi getirince protokol yerleri allak bullak oldu.

Geceyi düzenleyenler ince düşünerek protokolden katılacakların isimlerini koltuklara yazmışlardı. Ama yetkililerin tüm ikazlarına rağmen protokolle birlikte gelenlerce bu isim etiketleri kaldırılıp o yere oturanlar oldu. Yine gelenlerden bir kısmı çocuklarını da yanlarında getirmişlerdi. Bu kadar yer sıkıntısı varken bazı aileler üç yaşındaki çocuğunu bir koltuğa oturtmuştu. Yetkililerin ikazları da çoğu zaman dikkate alınmadı. Geceye aşırı ilgiden dolayı yer konusunda bayağı sıkıntılar yaşandı. Bu gördüğüm manzaradan geceye ilgi olduğu için sevindim, az da olsa bu tür davranan hemşehrilerimizi görünce üzüldüm. Olumsuz tablo sergileyen birkaç kişiden başka, birçok hemşehrimiz çok nazik ve çok kibardı.

Geceye katılan Kazancı Bedih Usta başta olmak üzere, birçok Urfalı sanatçı gerçekten izlenmeye değer bir konser verdiler. Programın birinci bölümünde makam geleneğine göre söylenen gazeller ve türküler izleyenleri adeta büyüledi. İkinci bölümde, diğer Urfalı sanatçıların katılımı İzzet Altınmeşe ve Selahattin Alpay gibi ünlü sanatçıların katılımıyla günün sevilen parçalarıyla izleyenler çoştı. İzzet Altınmeşe'nin Bekçi Bakır'dan okuduğu hoyrat ve

¹³⁷ Abuzer Akbıyık'ın "İstanbul'da Bir Sıra Gecesi" makalesi 29.05.1997 tarihinde **Hizmet Gazetesi**'nde yayınlanmıştır.

¹³⁸ Folklor Araştırmacısı-Yazar

¹³⁹ Bu gecede Abuzer Akbıyık "Urfa'da Sıra Gecesi Geleneği" konusu ile ilgili bir konuşma da yapmıştır.

Selahattin Alpay'ın Kazancı Bedih'le birlikte okuduğu gazel bir harikaydı. Bekir Şirinoğlu "Şivan Bitti" şiirini okurken birçoğu gözyaşlarını tutamadı. Mehmet Çoban'ın Halk Oyunları ekibiyle çoştı. Mehmet Dörtkardeş oyun ancak böyle güzel oynanır dedirtti

Geceye İbrahim Tatlıses'in çiçeği geldi kendisi gelmedi. Gaziantep'te programı olduğu için katılmaması bir burukluk yarattı. Gece boyunca birçok kişi "*İbrahim gelecek mi?*" diye birbirlerine sordu.

Geceye katılan 1000 kişinin çok üstünde kişiye Ziya Şark Sofrası'nca çiğköfte yapıp ikram edildi. Salondaki masalarda sunulan çiğköfteler birkaç dakika içerisinde bitti. Gecede satışa sunulan Urfa ile ilgili kitap ve kasetlerin yüzüne bakan pek olmadı.

Gecede Dernek Başkanı Faruk Bayrak, yönetim kurulu üyesi Osman Güzelgöz ve Durak Parlakçı başta olmak üzere diğer yetkililer bir eksiklik olmasın diye çırpınıp durdular. Gecenin sonunda herkes güzel bir Urfa gecesini geçirmenin mutluluğuyla evlerine döndü. Program bittikten sonra salondaki eşyaların toplanması için çaba harcayan Osman Güzelgöz, gecenin ilerleyen saatlerinde üstelik çok soğukta iki saat eşyaları almaya gelecek dolmuşu beklemek zorunda kaldı. Osman Güzelgöz o gecede terini ve yediği soğuğu herhalde hiç unutmayacaktır.

Geceye Şanlıurfa Valisi Şahabettin Harput ve Belediye Başkanı Ahmet Bahçıvan'ın katılması büyük alkış aldı. Halil Çelik haricinde Urfa milletvekillerinin katılmaması orada bulunan Urfalılara "*Milletvekillerimizin herhalde bu geceden çok daha önemli işleri vardı, bu nedenle gelmemişlerdir (!)*" yorumunu yaptırdı.

Geceye Urfalılar kadar, Urfalı olmayıp fakat Urfa'yı seven kişilerin de katılması dikkatimizi çekti. Hülasa gece bir harikaydı. Emeği geçenleri kutlarız.

Urfalıların "**İzzet-i İkrâm**" programını hepiniz izlediniz. Bu nedenle yorumu size bırakıyorum.

Abuzer Akbıyık

Son yıllarda “çiğköfte”, Urfa ve sıra gecesiyle ilgili hemen her televizyon programında, sinema filmlerinde de kullanılmaktadır. Urfa’mızın milli yemeği olan çiğköftenin medyada tanıtılması, Urfa adına tescili bizi sevindiriyor. Ama bazı kişilerin çiğköfte yoğururken tavana atma gibi densizce yaptığı hareketler, çiğköftenin gerekli, gereksiz yerde yoğrulması, temizlik kurallarına, sofrada adabına riayet edilmemesi gibi nedenlerle de, çiğköfte aleyhimize malzeme olarak kullanılıyor, tabi ki o da bizi, son derece üzüyor.

Çiğköftenin ilk yapılışıyla ilgili efsaneyi sanırım bilmeyen yoktur. Efsane şöyle; Hz. İbrahim ateşe atılacağı zaman Nemrut bütün odunları toplatmış, evlerde ateş yakılmasının yasaklamış. O günlerde bir ceylan avlayan avcının hanımı, ceylanın kara etini taşın altında ezerek bulgurla karıştırmış ve bahçesinden topladığı yeşilliklerle karıştırarak çoluk çocuğuyla yemiş, o günden beri de çiğköfte sevilerek yapılmakta ve Hz. İbrahim’in bereketli sofrasının güzel bir yemeği olarak bilinmektedir.

Günümüzde de ziyafetlerin ve sıra gecelerinin değişmez yemeği olarak sofralarda yerini almaktadır. Urfa’da çiğköfte yapılışının da yenilişinin de bir adabı vardır. Çiğköfte ve Urfa birbiriyle o kadar özdeşleşmiştir. Urfa dışında, çiğköfte denildiğinde Urfa, Urfa denildiğinde çiğköfte akla gelmektedir. Şimdi diyeceksiniz bundan daha güzel ne olabilir. Buraya kadar güzel de, benim sinirlerime dokunan, çiğköfte yoğururken yapılan densizlikler ile gerekli gereksiz yerlerde temizlik ve sofrada adabına uygun olmayan şekilde yapılışının televizyonlarda gösterilişidir.

Geçmişte biliyorsunuz bir milletvekilimiz mecliste çiğköfte yapmış ve meclis tavanına yapıştırmıştı. Konu tam olarak böyle mi bilmiyoruz ama medyaya bu şekilde yansdı. Gazete ve televizyonlarda o kadar abartıldı ki makaleler yazıldı, karikatürler çizildi, çiğköfte yapmak bir “magandalık” göstergesi gibi lanse edildi. “Tavana yapıştırma” her şeyi mahvetti, Çiğköfteyi alay konusu yaptı.

¹⁴⁰ Abuzer Akbıyık’ın “Çiğköfte Şov” makalesi, *Yeni Doğu Gazetesi*’nin 15 Şubat 1999 tarihli 23. sayısında yayınlanmıştır.

Son günlerde televizyonlarda yayınlanan haberde; "gazinoyu evinize getiriyoruz" diye ortaya çıkan bir firma, şarkıcı, dansöz eşliğinde birine çiğköfte yoğurtuyor, çiğköfteyi yoğuranın boynunda bir puşu, -belli ki Güneydoğulu belki de Urfalı- çiğköftesini yoğuruyor, bir başkası da köfte leğeninden aldığı bir sıkım köfteyi elinde ezerek yoğuranın alnına yapıştırıyor. -Bir bu eksikti (!)- Biraz sonra da çiğköfte yoğuran eline mikrofonu alıyor ve "Urfalıyam ezelden" türküsünü Allah ne verdiyse bağırarak okuyor. Televizyonda bu manzarayı görünce çok üzüldüm. Çiğköftenin böyle ucuz haberlere malzeme olmasına üzüldüm. Çiğköftenin ayağa düşürülmesine üzüldüm. Çiğköftenin, Urfa'mızın müsbet tanıtımına yararlı olacağına, menfi propaganda vesilesi olacak şekilde kullanılmasına üzüldüm. Çiğköftenin şov malzemesi yapılarak ayağa düşürülmesine üzüldüm.

7. Sıra Gecesi, Sıradan Bir Gece Değildir ¹⁴¹

Abuzer Akbıyık

“Sıra gecesi”, atalarımızdan bizlere geçen ve halen de yaşayarak sürdürdüğümüz çok güzel bir geleneğimizdir. Bu gelenek son yıllarda televizyonların çoğalmasıyla medyanın ilgi odağı olmuş, Urfa’ya gelen hemen her programcı “sıra gecesi” çekimi yapmış, “Züğürt Ağa”, “Eşkıya” filmleri gibi birçok sinema filminde “sıra gecesi” sahneleri kullanılmıştır. Yine Urfa’yı ziyarete gelen gruplara “sıra gecesi” adı altında geceler tertiplenmektedir.

“Sıra gecesi” Urfa’ya gelen yabancılara Şanlıurfa kültürünün tanıtımına bir araç olmaktadır. Yine Urfa dışında düzenlenen “sıra gecesi” programları ve televizyondaki “sıra gecesi” programlarıyla birçok kişi Urfa kültürüyle tanışmakta ve iç içe olmaktadır. Sıra gecesi programları, işin bu yönüyle güzel bir tanıtım aracıdır.

Bazı televizyonlarda ve sinema filmlerinde “sıra gecesi”nin sadece müzik icra edilen, çiğköfte yenen bir toplantı olarak tanıtıldığına icra edildiğine, hazırlanan köftenin tavana, oraya buraya atıldığına tanık olmaktadır. Hatta bazı programlarda “sıra gecesi” içkilerin içildiği bir müzik eğlence gecesi şeklinde sunulmaktadır. Sıra gecesinin, vur patlasın çal oynasın tarzda yapılan kafaların demlendiği “oturak âlemleri” gibi geceler olduğu imajı yaratılmaktadır. Bu yanlıştır. Kültürel değerlerimizi yozlaştırmaktır.

Şanlıurfa’da sadece eğlenmek ve içki içmek üzere bir araya gelinen gecelere “sıra gecesi” değil, “asbap gecesi” denir. Düşün- den bir gece önce damadın arkadaşları ve çalan söyleyenler bir araya gelir ve hem müzik yaparlar hem de içki içerler. İçki içilmeyen sadece eğlenmek için yapılan Asbap Geceleri de vardır.

Sıra geceleri, Asbap Gecesi’nden tamamen farklıdır. Sıra gecelerinde içki içilmez. Müzik belli bir makam geleneğine göre yapılır.

Arkadaş grupları haftada birinin evinde, sıra ile olmak üzere bir araya geldikleri için bu gecelere “sıra gecesi” denilmiştir.

¹⁴¹ Abuzer Akbıyık’ın “Sıra Geceleri Sıradan Bir Gece Değildir” makalesi, *Yeni Doğuş Gazetesi*’nin 5 Temmuz 1999 tarih ve 43. sayısında yayınlanmıştır.

Şanlıurfa'da "sıra gecesi", "Sıradan bir gece" değildir. Sohbetin kültürün edebiyatın müziğin harmanlandığı nezih ortamlardır. Sıra gecelerinde müzik icra edilir, çöğköfte yenir ama müzik ve yemek sıra gecesinin tamamı değil, bir bölümüdür, Amaç; sosyal, kültürel ve dini konularda sohbetir, muhabbettir, dayanışma ve yardımlaşmadır, geleneklerin yaşatılmasıdır.

Resim -32: Müzik ustası Tenekeci Mahmut'dan derleme yapılırken.
Soldan sağa: Abuzer Akbıyık, Tenekeci Mahmut Güzelgöz, A.Cihat Kürkçüoğlu

8. Sıra Gecesi mi, Sıradan Gece mi?-1 ¹⁴²

Av. Adil Rastgeldi ¹⁴³

Örf ve geleneklerimizin çağdaş bir anlayış ile hatta teknolojinin tüm imkânlarından bilistifade devam ettirilmesinden yanayım.

Ancak bunların dejenere edilmesini, erozyona uğratılmasını kabul etmek mümkün değil; aksi takdirde köklü kültürümüzü, geleneklerimizi zamanla tanımaz hale getiririz.

Sıra gecelerinin müdavimi dayım, eniştem, 1940'lı yıllarda yetim Adil'in elinden tutup, sıra arkadaşlarının hoşgörüsüne sığınarak beni de götürürlerdi. En altta, eşiğe yakın yerde yerimi alırdım. Ya birinin tombalasına bakardım veya bana da para verirlerdi kart alırdım. Ara sıra Ali Dayı, Karagöz gazetelerini de kendilerine okuduğum olurdu. En önemlisi de hayat okulunun öğretmenleri olan sıra arkadaşlarımdan çok şey öğrenmemdi.

1955-1956 yıllarında öğretmen vekilliği yaptım, maaşım 98,5 lira idi. İki ayda bir ikramiye, çifte maaş alırdık. Bu gelirimden dolayı, öğretmen arkadaşlarımızla ve birkaç esnafla birlikte sıra gezerdik

Sonra 1962'de, mesleğe başladım ve tamamı benden büyük, akraba, meslektaş, görmüş-geçirmiş, daha doğrusu sıra kültürü olanlarla yine sıra gezdim.

Sıra gezenlerin, sıra gecelerine misafir olarak katıldım. Sıra geceleri için birçok şey duydum, sordum ve öğrendim.

"Sıra gecesi" denince veya "sıraya gidiyorum", "sıram var" dendiğinde; kiminle, kimlerle sıra geziyorsunuz sorusu tevcih edilirdi.

Öncelikle, sıra gezeceklerin uyumu esas olduğundan oturulup, sıra arkadaşları belirlenir, bir kişinin muhalefeti dahi, sıra gecesine bir başkasının kabulünü engeller. Uyum, ahenk esas olduğundan, aynı zamanda sıra gecesinde yapılacak ikramı sunma imkânı da göz önünde bulundurulup kararlaştırılır.

Haftanın hangi gecelerinde, kaç günde bir sıra geleceği kararlaştırılır. Bunu kararlaştırırken, sıra gecesine iştirak edeceklerin mesleki durumu, müsait geceleri keza araştırılır.

¹⁴² Avukat Adil Rastgeldi'nin "Sıra Gecesi mi, Sıradan Bir Gece mi?-1" makalesi, 03.07.2000 tarihli *Hizmet Gazetesi*'nde yayınlanmıştır.

¹⁴³ Gazeteci -Yazar.

Sıra gecesinde ikram edilecekler keza kararlaştırılır, fazladan bir ikram yapılmak istendiğinde izin alınır, imkânsızın gönlünü kırmamak için, bir kazanç, gelir bahanesi ileri sürülür, "imkânım oldu size bunu yaptım"denir.

Sıra gecesine geliş ve kalkış saatleri dahi kararlaştırılır. Geç kalana ceza verilir. Erken saatte sıra gecesini terk etmeye kalkışana şaka yapıp takılırlardı. Sıra gecesine gelmeyen mazeret bildirir veya ertesi gün nedeni sıra arkadaşları tarafından araştırılırdı, yardımlaşma sağlanırdı.

Sıra gezecek arkadaşların belirlenmesinde kıstas ise; saz çalıp, söyleyenler ayrı bir grup, dini sohbetlerde bulunacaklar ayrı; sohbet tombala, fincan, iskambil oyunu gibi benzerlik alışkanlıklar esas alınırdı. Çünkü birlikte olup, günün yorgunluğunu atma, hayatın neşe ile kaim olduğu idraki içinde güzel bir gece geçirmeye çalışıp, sosyal meseleler de ele alınıp siyasi, tartışmalarda yapılırdı.

Yarın sıra geceleri nasıl oldu da azaldı, sıradan gecelere dönüştü ona değineceğiz.

9. Sıra Gecesi mi, Sıradan Gece mi ?- 2 ¹⁴⁴

Av. Adil Rastgeldi

Sıra gezildiği yıllarda, Urfalılar, avlulu, iklim özelliklerine, örf ve adetlere uygun evlerde otururlardı. Evlerin dışı yüksek, kalın duvarlarla örtülüydü. Yaşanılanı komşunun duyması mümkün değildi. Şimdi apartman dairelerinde bırakınız bitişik odanın sizi dinlemesini, komşu apartmandakiler bile ev mahremiyetinize giriyorlar.

Avlulu evlerden apartmanlara taşınma sıra gecelerini azalttı. Şu anda tarihi Urfa evlerinde oturanlar yine sıra gezebiliyorlar, apartmanlarda ise çok az.

Apartment hayatı bu kerre oda âdetini getirdi, gerçi daha önceki yıllarda da hanlarda oda tutup, toplananlar, sıra gecelerini oralarda yapanlar vardı.

Sıra arkadaşları, bahar aylarında, bağ bahçe gezisini de birlikte yaparlardı.

Bir de dağ âdeti vardı, buna yatıya gitme denirdi.

Şehrimizin batısındaki Topdağı, Kanlı Mağara, Kırkmağara semti, Beş Mağara, Markafe, Karlıklar hatta Sarımağara bile yatı gidilen, aranan yerlerdi.

Ya hafta sonu için, hamalla yatak gönderilip mağara tutulur veya uzun süre kalınacaksa ve yatıya gidenler esnaf, günlük işleri olmayan çiftçi takımından ise aylarca kalındığı bile olurdu. Saz, söz yatı da daha fazlaydı, dağdan dağa karşılıklı hoyrat söylenirdi ki, Bekçi Bakır (Bakır Yurtsever) o dönemlerin en popüler, aranan bir halk sanatkârı idi.

Apartment hayatında sıra geceleri zorlaştı, evin hanımı, gitse, tüm yük ikram, erkeğe kalıyor, gitmese bitişik odadakiler birbirinden rahatsız ve tedirgin oluyorlar.

Son zamanlarda bağ evi, çamlık gibi yeni yaşam tarzlarında başladı.

Gelelim meselenin özüne:

¹⁴⁴ Adil Rastgeldi'nin "Sıra Gecesi mi, Sıradan Bir Gece mi?-2" makalesi, 04.07.2000 tarihli **Hizmet Gazetesi**'nde yayınlanmıştır.

Şehrimizi ziyaret edenlere, salonlarda özel odalarda müzik ziyafeti veriliyor, buna da sıra gecesi deniyor.

Açıklamaya çalıştığım ve bizzat yaşadığım sıra geceleri ile bu müzik ziyafetinin, eğlencenin bağdaştırılması, ilgilendirilmesi mümkün mü?

Dense ki; bu musikimiz, sıra gecelerinde gelişti, oluştu, şimdi size bunlardan örnekler sunacağız bu köklü musiki birikimimizden, kültürümüzden örnekler verip, şereflendirdiğiniz şehrimizde neşeli anlar geçirmenizi sağlayacağız, daha iyi olmaz mı?

Ve en önemlisi de turizm, GAP, bölge sorunları ile sıra gecelerini özdeşleştirip, sıra gecelerimizi sıradan geceye dönüştürsek; turizmin sorunlarını ele alıp, bu potansiyelimizi daha iyi değerlendiresek ve gelişmesi için çaba sarf etsek, müzik yapanları eğitip, geliştirip, turistik potansiyelimize katkılarını arttırsak daha iyi olmaz mı?

Bu doğrultuda bir çaba, plan program girişimi var mı?

Olayı; kebabımızı, lahmacunumuzu, kadayıfımızı veya şıllıkımızı, en önemlisi de çiğköftemizi beğendiniz mi? Çalanlarımız, söyleyenlerimiz nasıldı? ile her geçen gün büyüyen çözülemez boyutlara ulaşan sorunlarımızı göz ardı etmeyelim, bu hengâmede, misafir, bürokrat, siyasileri ağırlama şalıyla üstünün örtülmesine neden olmayalım.

Bu haftaki yazıma, bana mail gönderip de cevabını alamayan okuyucularımdan özür dileyerek başlıyorum. Maillerinizi cevaplayamamamın nedeni iş hayatına başlamam ve bu tatlı değişiklikten ötürü kendime ve sizlere yeteri kadar zaman ayıramamamdır. Ancak hepsinin okunduğundan ve en kısa zamanda cevaplanacağından şüphemiz olmasın.

Gelelim konumuza, 19 Ağustos Cumartesi gecesi Ankara'da düzenlenen Urfa sıra gecesine katıldım ve oldukça eğlendim. Nereden çıktı bu merak dersiniz, anlatayım.

Ben daha doğmadan ailem bir süre Urfa'da oturmuş. Doğu insanının sıcaklığı ve misafirperverliğini kendisiyle özdeşleştiren babam ve annem daha sonra batıya yerleşseler de Urfa'yı gönüllerinden ve belleklerinden atamamış olmalı ki, kendimi bildim bileli ben ve ablam Urfa hatıralarıyla büyüdük. Damak zevkine düşkün olan babamın yaptığı çiğköftelerin ünü de kaldığımız şehirleri aşmış tabii.

Babam bir hafta kadar Ankara'daydı. Kaldığı süre zarfında, Urfa'dan öğrencisi ve şu an DYP Urfa Milletvekili Sayın Mehmet Yalçinkaya ile görüşmüş ve düzenlenecek sıra gecesine onun davetlisi olarak katılacağını söylemişti. Doğu'nun kültürüne meraklı olan ben, bu daveti büyük bir zevkle kabul ettim. İş çıkışı buluştuk, hep beraber Altınpark'ın yolunu tuttuk. Bir hayli kalabalık olan amfi tiyatronun o geceki konukları İbo Şov'dan da hatırlayacağımız gibi, Kazancı Bedih ve arkadaşlarıydı. Oldukça coşkulu geçen gecede söylenen türkülere eşlik edebilmek güzeldi, zira "türkü" son yıllarda bizim gençlere sevdirilmişti. Yaklaşık dört saat süren gecede birçok Türk Halk ve Türk Sanat Müziği sanatçısı yer aldı.

Sıra gecelerinin özelliği her hafta bir ailede toplanılması ve o evde sazlı sözlü bir toplantı yapıp çiğköfte, patlıcan kebab ve bilumum Urfa yemeklerinin yenilmesidir.

---

¹⁴⁵ Ülkü Parlakyıldız'ın "Sıra Gecesi" makalesi 21.08.2000 tarihli **Akşam Gazetesinde** yayınlanmıştır.

¹⁴⁶ Gazeteci.

Gece bittiğinde fazlasıyla uykulu olan ben, gözlerimi açtığımda Oran'da milletvekilleri lojmanlarındaydık. Gecenin bir yarısı hiç uşenmeden bize sofrta hazırlayan Türkan Abla'nın yemeklerinin ve Suriye çayının tadı ise hâlâ damağımda.

Yöresel eğlenceler ve yemeklere merakınız varsa bu tür davetleri kaçırmayın. Ara sıra bu tür davetlere katılmalı ki, çok kültürlü olan ülkemizin eğlence anlayışının yalnızca ceket yakıp, peçete dağıtmak üzerine olmadığını doğrulayalım. İyi haftalar.

Resim-33: İstanbul'da konser veren Urfa Halkevi Heyeti – 1949

Arka sıra soldan sağa: Bedirhan Kırmızı (Okuyucu), Kadir Güzel (Ritm), Cincik A'bê Abdurrahman Savaşan (Cümbüş), Ali Çine Mehmet Ataç (Saz), Ön sıra soldan sağa: Mehmet Şengül (Saz), Ali Çine Mustafa Ataç (Okuyucu - Ritm), Yüzbaşı Veysi ve Halk oyunları ekibi (Abdurrahman Savaşan arşivinden)

11. Sayın Vali Dilek'in Sıra Gecelerine İlgileri¹⁴⁷

A.Naci İpek¹⁴⁸

Tarihi Hızmalı Köprü, geçtiğimiz bayramın ikinci günü, sade bir törenle hizmete girdi. Bunda Sayın Vali Dilek'in¹⁴⁹ himmetleri, Özel İdaremizin katkıları ve ŞURKAV ekibinin de emek ve alın terleri vardır.

Takdire değerdir ve unutulmaz!

Köprü yıkıldığında Sayın Vali Urfa'mıza yeni teşrif etmişlerdi. İş normal prosedür gereği Ankara'ya atmak istedi oysa Ankara malum... Ankara beklenilseydi, belki yapılınsın diye emir bile gelmemişti, tahsisat da gönderilmemişti... Basın işin üzerinde durdu, kamuoyunun istekleri dikkate alındı, inisiyatif ve yetki kullanılarak iş hem iyi, hem ucuz, hem de çabukça bitiriliverdi. Böylece köprü kurtarılmış oldu. Sayın Dilek, halkın istekleri doğrultusunda çaba gösterip, böylesi bir esere imza atarak köprüyü memleketeye kazandırmış oldu. Ayrıca ŞURKAV teknik ekibi, bir kez daha rüştünü, becerisini ispatlamış oldu.

Bir sürü olumsuzluklar, rotasızlıklar yanında böylesine güzel işlerin yapılması halka ve bizlere umut veriyor, sevindiriyor.

Şimdi, ikinci köprünün de perişan halini gören, onun da yıkılma olasılığının farkına varan Sayın Dilek o köprüye de el uzattı. Onun da onarım talimatını verdi. Bu da ikinci yeni bir müjdeli haber.

Sayın Dilek Urfa'yı ve Urfalıyı tanımaya, değerlendirmeye daha önemlisi ısınmaya ve karşısındakini kendine özgü tebessümü ile dinleyip doğruları uygulamaya başladı. İlk zamanlardaki tereddütleri, bürokrasideki katı kurallara bağlılığı silinin gibi oldu.

Bir taraftan kendilerine ulaşılacak kapıları aralarken, kendileri de vatandaşlarla hemhal olmağa başladı. Geçtiğimiz Pazartesi akşamı, ŞURKAV'ın rutin aylık toplantısına gelen Sayın Dilek'e birçok konu arz edildi, görüşleri alındı. Bunun ötesinde arkadaşımız Abuzer Akbıyık'ın "sıra gecesi" hakkındaki görüşlerini ilgi

¹⁴⁷ A.Naci İpek'in "Sayın Vali Dilek'in Sıra Gecelerine İlgileri" makalesi 14.03.2001 tarihinde *Hizmet Gazetesi*'nde yayınlamıştır.

¹⁴⁸ Şair-Yazar-Gazeteci.

¹⁴⁹ 11.08.2001 ile 31.01.2003 tarihleri arasında Şanlıurfa valisi olarak görev yapan sayın Muzaffer Dilek, görev yaptığı müddet içinde, kültürel çalışmalarla yakından ilgilenmiş katkıda bulunmuş ve bir çok Urfa evi ve tarihi eserlerin restorasyonunu yaptırmıştır.

ile dinlediği hepimizi sevindirdi. Sıra gecelerinin sosyal yanları, kültürel boyutları, edebi ve sanatsal yönleri anlatıldı. Örnekler verildi. Urfa ve Urfa'lı için önemi belirtildi. Sıra geceleri hakkında anekdotlar, fıkralar anlatıldı. Sayın Akbıyık'ın sıra geceleri hakkında bir kitap hazırlamakta olduğu haberini sevinçle karşıladı. Ve... Sayın Vali, o gece, sıra gecelerinin bir dost ahbab ilişkisi, bir çıkar toplantısı olmadığı kanısına vardı; Kanımca... Bu husus çok önemlidir. Gerçekleri, gerçek yüzleri ve yönleri ile bilmek... Tesadüflerin eline kalem sıkıştırdığı bazı nevezuhurların sıra gecelerini öcü göstermeleri, Urfa'mıza yeni gelenlere "*Aman gitmeyin, zamanınızı boşa harcamayın, köhnemiş bir gelenektir.*" yaveleri (saçmaları) havada kaldı. Sıra gecesi, gerçek hüviyeti, gerçek kimliği, tüm güzellik ve erdemleri ile anlatılabildiği kadar anlatıldı. Bu konuyu Pazartesi akşamki sıra gecesinde gündeme getiren dostum ve hemşehrim Akbıyık'a şükranlarımla teşekkürler ediyorum. Başka neler gündeme geldi? Edessa Oteli'nin bugünkü statüsü ve geleceği... Ankara'daki Urfa Vakfı'nın Urfa'da yeniden yapılanması... Halepli Bahçe Projesi... Turizm sezonunun Urfa'da açılması, hazırlık çalışmaları... Millet Hanı'nın onarımı... Harran Üniversitesi'nin 10. Kuruluş Yıldönümü kutlamaları ve kültürel etkinlikleri... Eyyub Peygamber Külliyesi'nin durumu ve çevre temizliği... Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu'nun Urfa'da kurulması... Ve daha nice sosyal içerikli ve hoş sohbetler... Bunların neresinde malayanilik (boş söz), çağdışılık, çıkar ilişkileri var veya olabilir? Güzellikleri güzel insanlar anlar ve sergilerler, değerlendirirler. Arada bir aynaya bakmakta fayda vardır.

Sevgilerimle, selamlarımla...

12. Sıra Geceleri ve Sıradan Geceler!¹⁵⁰

Dr. Müslüm Sunay¹⁵¹

Biraz da ünlü sıra gecelerimizden bahsedelim. Nasılken, şimdi ne hale geldiğini benden iyi biliyorsunuz. Benim anlamadığım nokta, bu yaşanan "sıra geceleri mi yoksa işkence geceleri mi?" bilemiyorum. Urfa kültürünün bir ayağı olan bu sıra gecelerinin önemini, elbette hepimiz kabul ediyoruz. **Hayatın dişli çarkları arasında ve fırtınalı denizinde bir liman gibidir bu sıra geceleri ve sıra arkadaşlıkları. Aynı zamanda yaşamın dayanılmaz sıkıntılarına karşı, kişilerin dayanışma ve aidiyet duygusunun gelişmesine olan olumlu yanları da elbette inkâr edilemez.** Ama sıra geceleri bir insanın haftanın bir ya da iki gününü mahkûm edecek boyutlara çıkınca durup biraz düşünmemiz gerekmez mi? Adama "bu akşam filan yerde toplantı var, bakan, başbakan milletvekillerimiz gelecekler, gel sen de katıl, dinlersin, belki sen de bir-iki laf eder, bir-iki derdimizi dile getirmeye vesile olursun" dediğimizde, aldığımız cevap genelde hep "babo, ya keşke toplantı başka akşam olsaydı, inan bu akşam sıramız var", ya da kahvelerde Digitürk var ya "babo, ya filan takımın maçını izleyeceğim, kusura bakma imkânsız gelemem" şeklinde oluyor mu?

Gelin siz bu işin içinden çıkın bakalım? Memleket köymüş, yollar bozukmuş, tozmuş çamurmuş, çukurmuş, suymuş, elektrikmiş, salgınmış, hastalıkmiş, açlıkmiş, yoksullukmuş kimin umurunda! Varsa da yoksa da sıra geceleri ya da maç geceleri...

Bir de ağızımızda devamlı çiğnediğimiz bir sakız var. O da "Urfa'nın sahibi yok" hikâyesi. Adama "kardeşim hangi devirde yaşıyoruz, senin aklın derebeylik devirlerine mi gidiyor, hiç bu devirde birileri bir şehrin hiç sahibi olabilir mi? Demokrasilerde ülkenin sahibi millet, şehrin sahibi orada yaşayan hemşehriler değil midir? Yoksa sen bu devirde hâlâ durmuş, bir Dadaloğlu bir Köroğlu ya da Don Kişot mu bekliyorsun? Geç bunları geç. Sen ne güne duruyorsun?" demezler mi?

¹⁵⁰ Dr.Müslüm Sunay'ın "Sıra Geceleri ve Sıradan Geceler!" köşe yazısı, **Bizim Gazete**'nin 13.04.2004 tarihli nüshasında yayınlanmıştır.

¹⁵¹ Dr. Müslüm Sunay, Yazar-Şanlıurfa Vakfı Şanlıurfa Şubesi Başkanı

Urfa'daki bu yaşam tarzına Tıp dilinde "öğrenilmiş acizlik", halkımızın deyiimiyle de "ölü toprağı serpilmiş" diyoruz. Öğrenilmiş acizlik için iki örnek verirsek bu konu daha iyi anlaşılır sanırım.

Kurbağanın biri, suyu sıcak bir kazana atılınca hoplayıp sıçrayarak kendisini hemen kazandan dışarı atar ve kurtulur bu sıkıntıdan. Aynı kurbağayı normal ısıdaki suya bırakınca bir tehlike hissetmeyen bu kurbağa, keyifli keyifli yüzmeye devam etmiş. Bu defa kazanın suyunu, alttan yavaş yavaş ısıtınca kurbağada hiçbir tepki oluşmamış ve bu su o kadar sıcaklığa çıkmasına rağmen kurbağa yine hiçbir tepki vermemiş ve sonunda kavrulmuş ve ölmüş...

İkinci örnek maymunlardan:

Maymunun yaşadığı kafesin bir kenarına düşük doz elektrik bağlanmış. Maymun o tarafa yöneldiğinde, elektriğin etkisinden rahatsız olmuş ve o tarafa daha da gitmemiş. Daha sonra o elektrik alınıp karşı tarafa bağlanmış ve bu kez maymun o tarafa gitmez olmuş. Sonra iki tarafa da elektrik bağlanınca hayvan bir o tarafa bir bu tarafa gidip gelmiş ve sonra da bakmış ki, baş edemiyor, yan gelip yatmış. Öyle bir çaresizlik içine girmiş ki maymun, kafesin kapısı açılmasına rağmen o sıkıntıdan kaçıp kurtulmak hiç mi hiç aklına gelmemiş. Hepinizi tenzih ediyorum; işte Urfa ve Urfalı...

Peki, ne yapmalı?

Özetlersek: **"Çalışmadan, yorulmadan, öğrenmeden, yaşamayı alışkanlık haline getiren toplumlar, önce haysiyetlerini sonra bağımsızlıklarını ve daha sonra da geleceklerini kaybederler"** gibi bir veciz söz anlayana yetmez mi? Yine tarihi gerçekler bizlere göstermiştir ki, bir araya gelebilen küçücük gruplar ve toplumlar bunu başaramamış, on misli güçle baş edebilir, hatta elli misli güce önderlik yapabilirler.

Hayatın iki kanadı olduğunu hepimiz biliyoruz. İlim, bilim ve akıl, hayatın maddi yönü teşkil ederken, din, hayal ve sanat ise manevi yönümüzün temelidir. Ancak manevi kanadın az bilinen bir yönü daha var. O da doğaya ve insanlara hizmet ve yardım etme arzusudur. İnsanın fitratında var olan bu arzu yerine getirilmez ve bunun yerine *"Rabbena hep bana"* düşüncesi fertler ve toplumlarda hâkim duruma gelmişse, onların bu dünyada gerçek huzura

kavuşmaları imkânsızmış. Buna en iyi örnek **“insanların en hayırlısı başkalarına faydalı olandır”** hadis-i şerifinin hikmeti böylece daha iyi anlaşılış olmuyor mu?

Böyle küçük ama güçlü bir grupla yola çıkınca, topluma hem lokomotif ve önderlik hizmeti yerine getirilmiş olurken, hem de cemiyetteki fakir fukaraya iş ve aş gibi yardımlarla ve geleceğimizin teminatı olan kimsesiz çocuk ve gençlere verilecek faydalı hizmetlerle de o grup manevi huzurun tadına da kavuşmuş olacaktır.

Bunun için iyi bir disiplin, plan ve program gerekmektedir. Çünkü mikro âlemden makro âleme kadar kâinatın her zerresinde ilahi bir düzen ve intizamı görmemek mümkün müdür? Bu âlemlerde hesapsız kitapsız bir iş mevcut mudur?

Son olarak; *“İlim Çin’de bile olsa gidip alınız”, “Bana bir harf öğretenin kölesi olurum”* ve *“Dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır”* ünlü sözlerinin ışığında Urfa’mız için yeniden bir kurtuluş savaşına var mısınız?

Şimdi bu memleketin en büyük düşmanı olan cehaletle ve karanlıkla hep beraber savaşa hazır mıyız?

13. Güneydoğu Anadolu Projesi Çerçevesinde Türk Halk Müziğinin Yeri ve Önemi ¹⁵²

Prof. Dr. Can Etili Ökten ¹⁵³

... Şanlıurfa'da hoyratlar halk müziğimizde olduğu gibi bu bölge kültüründe çalıp söyleme geleneği içerisinde yer almaktadır. Halk müziğindeki önem ve yeri bu yöredeki önem ve yerinden kaynağını almaktadır. Özellikle birer meşk evi diye nitelendirilebileceğimiz sıra geceleri, musiki toplantılarının en ciddi ve disiplinli icra yerleridir. Uzun havalar ile kırık havaların birlikte, olağanüstü bir müzik anlayışı ile sergilenmesinde elbette yöre insanının genlerindeki müzik yeteneği büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle yöreye yakıştırılan Şanlıurfa açık bir konservatuar gibidir benzetmesine şaşmamak gerekir. Sıra geceleri belli bir adap ve erkân içerisinde yapılır. Bu geceler genç Urfalıların adeta eğitildiği terbiye edildiği müzik yuvalarıdır. Bu gecelerde büyüklere saygıda kusur eden gençler toplumsal açıdan adeta cezalandırılarak bir daha bu gecelere katılmak zevkinden yoksun bırakılır. Gerek biçim, gerek konu ve gerekse anlatım bakımından büyük bir renkliliğe sahiptir. Aşk, hasret, sevgi gibi ortak duyguları işlediği gibi seferberlik konularını da işlemektedir. Divan şiirinin etkisi ile aynı zamanda felsefi konulara da ağırlık verilmiştir.

Urfa sıra gecelerinin unutulmaz ezgileri arasında yer alan Urfalıyam ezelden, Halepli bahçesi, halk müziğinin klasikleri arasında yer almıştır. Mukim Tahir, Bakır Yurtsever, Topal Abdurrahman, Tanburacı Derviş Efendi, Kel Hamza, yörenin en önde gelen sanatçılarıdır ve yöre kültürünün unutulmaz isimleri arasındadır. Kel Hamza'nın seslendirdiği Duman duman olmuş karşıki dağlar diye bilinen uzun hava olağanüstü güzelliğindedir...

¹⁵² Bu yazı "GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, 12-13 Ekim 2001 Gaziantep" Ankara 2002 adlı kitapta yayınlanmıştır.

¹⁵³ İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müdürü

14. Sıra Gecelerinde Muazzam Samimiyet, Sevgi Var... ¹⁵⁴

(FARMAGAP Dergisi'nin yaptığı röportajda Şanlıurfa folklorunun kaynak kişisi Diş Doktoru Osman Bengisu sıra gecesi ile ilgili şunları söylüyor)

... "Sıra geceleri, Urfa toplumunun hangi kesimlerinde icra edilir, gecede neler yapılırdı ?" sorusuna Dr. Bengisu şöyle cevap vermiştir:

"Eskiden Urfa'da her esnafın bir şeyhi vardı. Sonra onlar esnaf derneklerine, odalarına dönüştü. Mesela Köşker (ayakkabıcı) esnafının bir şeyhi vardı; en yaşlısı, en muteberi, sözü dinlenileni Köşker esnafının şeyhi olurdu. Ve Köşker esnafının bütün işlerini bu şeyh yönetirdi. Ve bu arada köşkerler arasında sıra yapılırdı. Mesela Dabakhane esnafı. Şimdi dabak (dericiler) kalmadı. 50'ye yakın dabak esnafı vardı. Esnaf şeyhleri sıra tertip ederlerdi. Herkes kendi meslekaşısıyla sıra tertip ederdi. Mesela kunduracı esnafı kendi içinde sıra gezerdi."

..."Sıra gecelerinin başlama ve bitme saatleri belli miydi ?" sorusunu Sn. Bengisu şöyle cevaplamıştır:

... "Hanımı çirkin olanlar, evde aile geçimsizliği olanlar sıraya çok çabuk geliyorlar. Hanımı güzel olanlar, evde samimiyeti teşekkül edenler de gelip sırada 1 saat oturup gidiyorlar. Burası çok ince bir nokta. Öyle ki, hanım çirkin, tabi evde karşılıklı sevgi de ortadan kalkıyor, saygı da ortadan kalkıyor. Onun yüzünü görmemek için acele hemen sıra gecesine koşuyor. Çünkü sıra gecesinde muazzam bir psikolojik tedavi var. Ve karşılıklı konuşma, eğlenme, şarkı söyleme var. Bu ruhen, moralmen tedavi ediyor."

Dr. Bengisu, "Diğer dinlerden, Yahudilerde, Süryanilerde sıra gecesi var mıydı ?" sorusuna ise şöyle cevap vermiştir:

"Bize karıştırlardı. Kendi aralarında sıra yapmazlardı. Müslümanların bir âdetiydi, onlar da katılırdı."

... "Köylerde sıra gecesi var mıydı ?" sorusunu ise şöyle cevaplamıştır Dr. Bengisu:

"Köylerde katiyen böyle bir şey yoktu..."

¹⁵⁴ Diş Doktoru Osman Bengisu'nun bu röportajı *Pharmagap Dergisi*'nin Mart 2004 (7) (s. 4-9) sayısında yayınlanmıştır.

15. Sıra Gecesi Geleneği¹⁵⁵

Mehmet Atilla Maraş¹⁵⁶

...

Urfa Sıra Geceleri geleneği, herkesçe bilinen önemli bir toplantı geleneğidir. Bu toplantılarda ev sahibinin çiğköfte yapıp ikram etmesi adettir. Sıra gecelerinde divan şairlerinden şiirler okunur ve klasik musiki icra edilir. Bu toplantılarda özellikle Fuzuli'nin ve Nabi'nin gazelleri sevilerek okunan şiirlerdir. Ayrıca Urfalı şair Abdi, şair Şevket ve Yaşar Nezihe Hanım'dan da şiir ve gazeller okunur. Bu gazellerin çoğu bestelenmiştir. Şair M. Akif İnan'ın şiire karşı olan sevgisi ve tutkusu, içinde bulunduğu böylesi bir ortamdan kaynaklanmaktadır. 1950'li yıllardaki Urfa'nın şehir hayatı, Urfa'daki sanatkâr ve musikişinas arkadaş çevresi, Urfa'da yaşayan insanların geleneksel kültür ve edebiyatımızla olan yakın ilişkileri, İnan'ı büyük ölçüde etkilemiştir. Şair o günleri şöyle anlatmaktadır:

"Hafta sonlarında birbirimizin evlerinde toplanırdık. Hem çiğköftelerimizi yer, hem de konuşmalar, tartışmalar yapardık. Kendi aramızda münazaralar düzenlerdik. Müzik de yapardık. Benim ayrıca şehrin önde gelen hanende ve sazende takımıyla da ahbaplığım vardı. Mesire yerlerine gider, sabahlar kadar eğlenir, fasıllar geçerdik. Ayrıca arada bir Muhammed Hafız'a giderek ondan eski yazı ve Farsça dersleri de alıyordum. Tabii baş tutkum ve uğraşı alanımsa şiirlerdi."

¹⁵⁵ M.Atilla Maraş'ın bu yazısı, *Mehmet Akif İnan Kitabı*, Türkiye Yazarlar Birliği, İstanbul 2000 (s. 28) adlı kaynaktan alınmıştır.

¹⁵⁶ Şair ve Yazar, 22. Dönem Şanlıurfa Milletvekili

16. Urfa Sıra Geceleri Müzik Geceleri mi? ¹⁵⁷

Selahattin E. Güler ¹⁵⁸

Bilindiği gibi “**Sıra Geceleri**” Urfa kültürüne ait bir gelenek. Son birkaç yıla kadar orijinal bir şekilde yapılıyordu ve yaşatılıyordu. Urfalı olan herkes, bu gecelerin nereden doğduğu, nasıl yapıldığı ve kimlerin katıldığını, nelerin konuşulduğunu ve nelerin yenildiğini çok iyi bilir. Bu konuda çok şeyler yazıldığı için, teferruata girmeyeceğim. Bu konuda Folklor Araştırmacısı Sn. Abuzer Akbıyık'ın “**Şanlıurfa Sıra Gecesi**” adlı bir kitap çalışması da baskıya hazır durumdadır. Meraklıları bunu takip etsinler. Son birkaç yıl içinde sıra gecelerimizin dejenere olduğuna Urfalılar olarak şahit olduk. Her şeyimizde olduğu gibi bu geleneğimiz de bundan nasibini aldı. Sıra geceleri sipariş verilmeye başlandı, TV'lerde bol müzikli, çığköfteli sıra geceleri boy göstermeye başladı. Urfa şehir turu programlarına “sıra gecelerine katılma” da eklendi. Daha da ileri gidilerek tavanlara çığköfte yapıştırmaya başlandı. Urfa'ya gelen misafirlere, sipariş sıra geceleri sunulmaya başlandı vessalam. Sonuç olarak bu geleneğimiz, para kazanma uğruna dejenere edildi ve birilerinin para kazanmasına sebep oldu.

Gerçekte sıra gecelerimiz böyle değildir. Sıra gecelerimiz sipariş edilemez, birileri istiyor diye sıra gecesi düzenlenemez. Sipariş, bu geleneğin ruhuna aykırıdır. Sıra gecesi öyle görülmesi gereken ve illa içine girilmesi gereken bir gelenek de değildir. Özünde sohbet, muhabbet, sevgi ve saygıya dayalı bir dayanışma ve hoşgörü havası olan bu geleneğimizde müzik de şart değildir. Her sıra gecesinde müzik yoktur. Maalesef sıra gecelerimiz bir müzik gösterisi olarak lanse edildi medyaya ve Türkiye'ye... Sıra gecesi TV'lere çıkarılacak bir gelenek de değildir. Kendi içinde kendine özgü kuralları olan bir gelenektir sıra gecelerimiz. TV'ye çıkıp 8-10 kişi ile hemen müziğe başlamak, hatta telefonla şarkı-türkü siparişi almak sıra gecelerimize ait birşey değildir. Bunlara sıra gecesi adı verenler, gerçek Urfalı olmamakla birlikte

¹⁵⁷ Selahattin E.Güler'in bu yazısı “Urfa Tarih ve Kültürü İle İlgili Birkaç Konu Üzerine” adlı makalesinden alınmıştır. *Halkın Sesi Gazetesi*, 15 Mayıs 2004, Sayı: 356, s. 2

¹⁵⁸ Yerel Tarih Araştırmacısı.

kültürümüzden de habersiz kişilerdir. Bunların düşündüğü şey Urfa kültürünü sunmak değil kendi reklamlarıdır.

Gerçek sıra gecelerimizi öğrenmek istiyorsanız Sn. Akbıyık'ın yukarıda ismini verdiğimiz kitabını okuyacaksınız ve orada bir sıra gecesini nasıl olur, kuralları, katılanları ve konuşulanları vs. öğreneceksiniz.

Resim -34: Şanlıurfa'nın meşhur okuyucularında Mehmet Gençkol (Kurrik Mahe) hoyrat okurken-1960 (Fotoğraf Gazeteci Fikret Otyam'ın arşivinden)

17. Sıra Gecelerinin Sıradışı İsmiydi Tenekeci Mahmut ¹⁵⁹

Muhsin Öztürk

Tenekeci Mahmut, bir kez işittiği gazeli ezberleyebileceğ hafızaya, şaşmaz bir ritm duygusuna, müthiş bir sese ve yoruma sahip. Muharrem Ertaş, Hacı Bozan, Çekiç Ali, Mazhar Sakman, Zaralı Halil gibi Anadolu'nun önemli gizli starlarından. Urfa'da yüzyıllar boyu süren sıra gecesi geleneğinin en sıradışı temsilcilerinden biri.

Sıra gecesi, Urfa'ya, o uzun kış gecelerine özgü bir gelenek. Yaşı yaşına, eşi eşine, işi işine denk kişiler topluluk oluşturup, sırayla birbirlerinin evlerine konuk olurlar. Çiğköfte ve çay bu meclisin vazgeçilmezleridir. Fazladan meyve ya da tatlı ikram edilebilir. Başka şey ikram etmek, ikramda gösterişe kaçmak yok. İçkinin lafı bile olmaz; eğer sofrada içki varsa, orada sıra gecesi yoktur. Sofrayı kurma-kaldırma hizmetleri, ikramların hazırlanması vs. hepsi erkekler tarafından görülür. Sıra gecesi Urfalı erkeklere özgü bir gelenektir çünkü.

Belli ritüelleri, kuralları olan bir okul bu. Başkanı var; gelmemek, misafir getirmek izne bağlı. Seçim dönemlerinde siyasilerin sıklıkla uğradığı birer lobi aynı zamanda. Kurtuluş Savaşı sırasında Urfalılar sıra geceleri vasıtasıyla örgütlenmiş, düşmanla mücadelee etmişler. Bir Urfalının hayatında sıra gecesi sıradan bir süreç. Küçüklüğünde babasıyla sıra gecesine giden bir çocuk, gençlik çağına erişince kendi arkadaşlarıyla sıra oluşturur. Aynı mahalleden olmak, meslektaş olmak, benzer hobilere sahip olmak sıra gruplarının rengini ortaya çıkartıyor. Eğer mûsikîşinas kişilerin ağırlıkta olduğu bir grupsa beş saat süren sıra gecesinin iki saati mûsikîyle geçiyor. Yani zannedildiği gibi bir 'konser' değil sıra gecesi; içinde müzik de olan, konuşmaların-tartışmaların olduğu, hikâyelerin anlatıldığı, geleneksel oyunların oynandığı Urfa'ya özgü bir gelenek.

¹⁵⁹ Aksiyon 16 Şubat 2002 / Sayı: 376, <http://www.kalan.com/scripts/Dergi>

18. Kazancı Bedih'e Hoyrat ¹⁶⁰

Aydın Hatipoğlu ¹⁶¹

Fikret Otyam'ın yıllar önce, Cumhuriyet'te yayımlanan, sonra da kitap halinde çıkan röportajlarının tadı hâlâ taptaze durur beynimin kıvrımlarında.

Harran röportajında, yaklaşık şöyle dediğini anımsıyorum: *"Hoyratı bilir misiniz hoyratı... Adamı ciğerinden eder, batmanla rakı içirtir adama Urfa'nın hoyratları..."*

İşte o hoyratların büyük ustası Kazancı Bedih Urfa'da öldü.

Urfa'nın çok güzel bir geleneği vardır. Şimdi televizyonlar sayesinde -cılık çıkmış biçimini- herkes öğrendi ama, TV'nin hatta radyonun bile olmadığı yıllarda, kuşaklar boyunca, Urfa gençlerinin düzenledikleri, bir toplu eğlenme biçimiydi sıra gezmeler.

On-onbeş, bazen yirmi erkek arkadaş, haftada ya da onbeş günde bir sırayla, birinin evinde toplanırlar, sohbet, muhabbetten sonra, saz çalmayı bilenler sazlarını çalar, kaval çalan düdüğünü üfler, darbuka çalan darbukasını, tef çalan tefini, onu da bulamayan uygun bir bakır leğeni tıngırdatır; hiçbir şey bilmeyen de çepik çalarak katılır şenliğe. Sesi güzel olanlar koro halinde söylenen türkülere katılır, daha da iyi söylediği bilinenler, arada elini kulağına atıp bir hoyrat, bir uzun hava, bir divan okur.

Bu arada ev sahibi, dövülerek sakız gibi olmuş "kara eti", bulguru, isotu, soğanı, tuzu, salçayı hazır eder. Takımın çiğköfte yoğurma ustası kolları "çemrer" ellerini güzelce sabunla yıkayıp işe koyulur.

Kapı arasından "gelinbaci" meyve tabağını uzatır. Sıra geceleri bir okuldur, bir eğitim yeridir. Orada sınıf farkı yoktur. Sadece büyüğe saygı, küçüğe sevgi bir de yetenek farkı söz konusudur. İster ağa olsun, ister esnaf, ister öğrenci olsun, ister duvarcı, ister tüccar olsun, ister doktor... Teklifsiz ama, karşılıklı sevgi ve saygıyla, sıra gecesinde herkes eşittir.

¹⁶⁰ http://www.tgc.org.tr/aydin_hatipoglu/yazi14.htm

¹⁶¹ *Aydın Hatipoğlu*; Şair, yazar.

Sıra geceleri aynı zamanda bir eğitim yeridir. Orada oturmasını, konuşmasını bilmeyen, küçüğüne sevgi, büyüğüne saygı göstermesini bilmeyen barınamaz. Kimse farkına varmadan o kişi, kendini sıranın dışında bulur.

Bakarsınız, ilkokul mezunu olmayan bir esnaf, size Urfaî Nabi'nin bir gazelini ezbere okur.

İşte Urfa'dan bu kadar süzme sanatçı çıkmasının altındaki giz buradadır.

Ne var ki, eskiden arkadaş toplantısı dışında bir yerlerde çıkıp türkü söylemek, pek yaygın değildi.

Genellikle, sıra gecesinin sanatçıları, kendileri için çalar, kendileri için söylerlerdi.

Elia Kazan'ın bir filmi vardı. Bir Amerikalı felsefe meraklısı, yarı aydın, Yunanistan'a gider. Orada Sokrates'in hangi taşın üzerinde nutuk attığını falan gösterirler adama. O da bu bilgilere hayran olur. Akşam bir meyhaneye götürürler. Meyhanede yan masalardan birinde oturan bir Yunanlı, çalan sirtakiden aşka gelir, kalkıp keyifle bir sirtaki oynar. Oyun bitince Amerikalı, hararetle adamı alkışlar. Alkışlanan adam gelip Amerikalının burnuna bir yumruk indirir. "*Ben kendim için oynadım, seni eğlendirmek için değil*" der.

İşte Urfa'nın sıra gecesi yıldızları da, tıpkı böyle, sadece kendileri için çalıp, söyleyen, başkalarını eğlendirmek amacı gütmeyen, gizli sanatçılardı. Bu tutuculuk zaman içinde aşılmış, Cemil Cankat'la başlayan Mehmet Özbek'le aşama kaydeden Nuri Sesigüzel ve İbrahim Tatlıses'le yükselen anlayış, bugün ülke çapında onlarca halk müziği sanatçısının ortaya çıkmasını, büyük şöhretler kazanmasını sağladı.

19. Sıra Sıra Gidiyor, Sıra Gecemiz¹⁶²

*Ahin Güneş*¹⁶³

Çocukluğumuzda oynadığımız bir oyunda ki tekerleme misali "Tavşan Kaç, Tazı Tut" hesabı bir bir öz değerlerimiz yozlaşıp gitmekte.

Her ne kadar tarihçiler Urfa'nın yaşını 11 bin sene olarak koysa da Urfa tarihinin daha da eskilere gittiğine inanıyorum...

Belki de Urfa'yı diğer Anadolu şehirlerinden ayıran en önemli özelliklerinden biriside tarih boyunca bir çok medeniyete ev sahipliği etmiş olmasıdır. Ancak Urfa'yı yine Urfa yapan diğer bir önemli etken ise kendi içerisinde var ettiği kendine öz sosyokültürel değişimlerini her çağda olduğu gibi koruyabilmesidir.

Bu değişmeyen kültür içerisinde en bariz olanı ise bilinen ismi ile "Sıra Gecesi" dir. Her ne kadar var olan sıra gecesinin ülke tarafından varlığı özel TV kanallarında müzik ve çiğköfteli, içkili eğlence gecesiymiş gibi tanıtılarak gündeme getirilmişse bile, işin aslı hiç te öyle değil.

Nedir Sıra Gecesi:

Rahmetli dedem söylerdi (1986 yılında vefat ettiğinde 94 yaşındaydı) "bizim zamanımızda sıra gecesi bir ilim irfan, halkın nabzını tutan olayların irdelendiği düzeyli bir toplanmaydı. Sonra işe çiğköfte ve müzik kattılar. Tıpkı kadayıf yanında ayran ikram etmek gibi" demişti.

Özellikle son döneme baktığımızda Urfa Sıra Geceleri ismini Gazelhan Kazancı Bedih ustanın İbrahim Tatlıses'in İbo Şov programında Sıra Gecesi mizansenini içerisinde kendine has yorumu ve buğulu sesi ile okuduğu gazelle duyurdu. Sonrasında Sıra Gecesi özellikle Şener Şen'in başrol aldığı "Eşkiya" filmi ile doruğa çıktı.

Daha önce Urfalı olmayanların bilmediği bu Urfa'ya has yöresel kültür işin içine turizm amaçlı rantın girmesi ile yozlaştıkça yozlaştı...

Gerçek Sıra Gecesinin özelliğinden geriye sadece adı kaldı.

¹⁶² Urfa Haber İnternet Gazetesi, www.urfahaber.net, 15 Mayıs 2004

¹⁶³ *Ahin Güneş*, Gazeteci, Yazar

Gerçek sıra gecesinde arkadaş gruplarınca ağırlıklı olarak kış aylarında hafta da bir sıra ile gruptaki arkadaşların birinin evinde toplanılır. Gündem belirlenir, ekonomiden, siyasete kadar o gününlerin gündemini oluşturan konular konuşulur. Gelmeyen, derdi sorunu olan arkadaş varsa ona yardım yolları araştırılır bir takım çözümler üretilirdi. Bu oturmalar yani sıra gecesi genelde akşam saatlerinde başlar gecenin ilerleyen vakitlerine sarkar, Ramazan aylarında sahura kadar oturulurdu. Doğal olarak gecenin sonuna doğru misafirlere ikram olarak günün şartlarına uygun çiğköfte ve kadayıf (Urfa Usulü Künefe), Şıllık (Urfa Usulü krep) sunulurdu. En sonda ise işi şimdilerdeki dozda (abuk sabuk) ve (ortama uymayan) boyutta olmayan (örnek olarak; eşkiya filmindeki mizansene uygun) müzik icra edilirdi.

Şimdi ise her köşe başında çiğerci tezgâhları gibi, Urfa Sıra Gecesi Müzik Grubu türedi. Sıra gecesi sıra gecesi olmaktan çıktı. Daha fazla rant daha fazla televolelik tarza büründü. Eski sıra gecesinde saz, kanun, özellikle cümbüş ve ritim dışında yer almayan müzik aletleri gitar, org hatta dansözler yer almaya başladı.

Bu Sıra Gecesi yozlaşması özellikle Urfalı siyasetçilerin kendi üstlerine yağ çekmek iş bağlamak adına yozlaştırıldıkça yozlaştırıldı. İçerisine oynama şıkıdım şıkıdım kültürü monte edilerek, düğün, kına, sünnet törenlerinde en ucuz şekilde kullanıldı.

Sonuç: Bir şehrin 11 bin yılda yetişen bir kültür mirası, kendini bilmez mirasyediler sayesinde var olan paha biçilmez yöresel değer, ucuz ve banal bir rant kapısı haline getirildi. Şimdilerde bir anket düzenlense "Size Göre Urfa Sıra Gecesi Nedir ?" diye. Ben inanıyorum ki % 99'u müzikli eğlence diyecektir...

Evet, önce fıstığımız elden gitti. Sonra isodumuz, ardından Sıra Gecemiz. Derken yüz yıllık Urfa evlerimiz. Şimdilerde ise güzelim Harran toprakları gidiyor...

Durun bakalım daha neleri göreceğiz bu yürekler. Yetmedi mi Urfa! Uyan artık uyan, gün bu gündür. Namus gündür. Kültürüne sahip çık.

Hayatı doğruları ve Urfa'yı seven herkese saygılarımla

20. Urfa'da Bir Sıra Gecesi ¹⁶⁴

*Osman Güzelgöz*¹⁶⁵ -*Abuzer Akbıyık*

Sıra Gecesi; Urfa yöresinin en önemli geleneklerinden birisi. 18 yaş üstü erkeklerin kış gecelerini değerlendirmek üzere yaptıkları ev toplantılarına Sıra Gecesi ya da Sıra Gezmek deniyor Urfa'da.

Sıra kavramı; bu ev toplantılarının katılanların kendi aralarında belirledikleri bir sıraya göre herkesin evinde sıra ile yapılmasından kaynaklanıyor.

Yaşları, dünya görüşleri, hayatı algılama biçimleri, maddi durumları birbirine denk arkadaşların oluşturduğu Sıra grubu haftada bir, sıra kimdeyse o arkadaşın evinde toplanıyor.

Sıra Geceleri'nin kendine mahsus çok özel kaideleri var. Sıra ehlinin bunlara mutlaka uyması gerekiyor. Sıraya belirlenen saatten geç gelmemek.. önceden tesbit edilen ikramlardan fazla ya da eksik ikramda bulunmamak ve ikramda israfa kaçmamak.. gruptan izinsiz misafir çağdırmamak.. çayı geciktirmemek.. çiğköfteyi tam zamanında ve kıvamında yapmak... Sıra Gecesi'nin belli başlı kurallarından sayılıyor.

Sıra Geceleri'nin olmazsa olmazı çiğköfte ve tatlıdır. İçki içilmeyen bu geceler arkadaş grubunun eğilimine göre çoğunlukla müzikli ve sohbet ağırlıklı olur. Sıra Geceleri'nde arkadaşlar kendi aralarında "Fincan saklama", "Tolaka" ve benzeri oda oyunları da oynarlar.

Daha çok dinlenmek, ölçülü bir biçimde eğlenmek, günün meselelerini ve memleket problemlerini tartışmak gibi gayeleri de olan Sıra Geceleri; arkadaşlar arasındaki birliğı, dayanışmayı ve fedakârlığı arttıran önemli bir lobi hareketi ve güzel bir adet olarak yüzyıllardır süregeliyor.

Bu gecelere genellikle ilim sahibi hocalar.. hoş sohbet, esprili ve nüktedan insanlar.. usta müzisyenler.. bürokratlar gibi sıra dışından misafirler de davet edilerek kendilerinden istifade edilir. Büyüklere çay, su ve kahve dağıtmak, sofrayı hazırlamak,

¹⁶⁴ Tempo Dergisi, Sayı: 149, 17 Ocak 2005

¹⁶⁵ Osman Güzelgöz, Şair-Yazar, Sağlık Bakanı Basın Müşaviri

ayakkabıları dizmek, lavaboyu göstermek ve havlu tutmak gibi hizmetleri sıra yapılan evin, yoksa yakınların veya komşuların çocukları ya da gençleri yapar. Bu çocuklar (ya da gençler) sıra ehlerinden adap, adet ve ahlakî değerleri öğrenir.. kulağı müziğe aşinalık kazanır... Bizler de; küçüğe sevgiyi, büyüğe saygıyı, edebi, örfü, kültürü, musikiyi, memleket sevgisini ve daha birçok haslet, babamızın arkadaşlarına Sıra Geceleri'nde hizmet ederek yaşadık ve öğrendik. Sıra Geceleri bu yanı ile çok fitrî bir okul olma özelliği de taşımaktadır.

Müzikli Sıra Gecelerinde müzik belirli bir seyir takip eder. Buna Urfa'da "Makam Geleneği" denilmektedir. Bu seyir içerisinde türküler, gazeller ve hoyratlar okunur. Bu yönü ile Urfa Sıra Geceleri "Halk Konservatuvarı" vazifesi görür.

*"İhvanlar doldurmuş gene eyvanı
Sazlarda çalınır Urfa divanı
Türkü İbrahimî, hoyrat şirvanı
Gamlı saz göksünde teller konuşur."*

Sıra Geceleri müziğin öğretilip icra edildiği meşk ortamıdır. Usta-çırak geleneği içinde müzik öğrenilir. İbrahim Tatlıses, Mehmet Özbek gibi ünlü sanatçılar ilk müzik tecrübelerini sıra gecelerinden aldı.

Sıra Geceleri aynı zamanda bir "siyaset ve güncel konular" mektebidir. Bu meclislerde günün gelişen siyasi olayları konuşulur, gerektiğinde ortak kararlar alınır; bu gecelerde tartışılıp karar alındıktan sonra milletvekili ve belediye başkanı olanlar vardır: İ.Halil Çelik, Ahmet Bahçivan, Kadri Barut gibi.

Urfa'da "sıra" arkadaşlığı akrabalık derecesindedir ve bir ömür boyu sürer. Sıra arkadaşları her türlü acı ve mutlulukta birbirlerinin yanında olur.

Mahalli ve fitri birer halk mektebi olan "Sıra Geceleri" yazmakla değil, yaşamakla sırrına erilebilecek önemli bir adettir. Sıra geceleri ariflerin söze, çırakların dize, güzelliklerin göze, şiirlerin saza geldiği sevgi, muhabbet, sanat, edebiyat, tarih ve aktüalite meclisidir. Bu alt bilgileri hafızanızın bir köşesine misafir edin ve bulduğunuz ilk fırsatta bir Sıra Gecesine misafir olarak, bu güzel geleneği yaşamının hazzını tadın...

21. Söylenceler Ülkesi Urfa ¹⁶⁶

Mehmet Yahşin ¹⁶⁷

GAP, Güneydoğu'nun boz topraklarını yeşile boyamış. Efsaneye, tarihe, yemeğe düşkün olanlar için Şanlıurfa en doğru adres. Kültür mozağımızın en renkli parçasını orada bulabilirsiniz.

Çevresinde çok dolaşmış ama Şanlıurfa'ya hiç gitmemiştim. Geçen hafta, CNR Fuarçılık Şirketi'nin düzenlediği Tarım Fuarı'nı bahane ederek katıldığım bir gezi sayesinde Şanlıurfa'yı görenlerin cephesine katıldım.

Gittim, gördüm, geldim. Şimdi de yazmaya çalışıyorum. Ama bu yazının son noktasını koyduğumda, bütün yazdıklarımın sadece bir başlangıç olacağını biliyorum. Bu söylenceler kentini yazmak çok zaman ister ve çok zordur. Ne kelimeler yeter, ne sayfalar.

Öylesine çok söylenece var ki: Hazreti İbrahim'in, zalim hükümdar Nemrut ile mücadelesi başlı başına bir roman. Halil-ür Rahman ve Ayn-ı Zeliha göllerinin öyküleri de öyle. Hazreti İbrahim'i yakmak için hazırlanan ateşin suya, odunların balığa dönüştüğü söylencesi en bilinenlerden biri. Hazreti İbrahim'in kapatıldığı mağarada birden bire akmaya başlayan tatlı su ve Hazreti İsa'nın yüzüne sürüp gönderdiği mendilin dağıttığı şifa da diğer söylencelerin konusu.

Harran'ın, yağmur yağdığında neden gül koktuğunu sorduğunuzda size, Harran Üniversitesi'nin temel harcının gül suyu ile karıştırılması öyküsü anlatılacaktır. Veya Ay tanrısı Sin'e tapan, ayyıldız desenli cüppe giymiş uzun sakallı rahiplerin mucizelerinden söz edilecektir.

Taşı toprağı söylenece olan Urfa'ya güzel bir nisan günü gittim. Güneş henüz kavurucu ışınlarını salmamıştı. Hem artık, kentin havası eskisi kadar sıcak olmuyormuş. GAP Projesi, toprak kadar havayı da değiştirmiş.

¹⁶⁶ *Hürriyet Gazetesi* 24 Nisan 1999, Cumartesi, Tatil-Pazar Eki, <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/tatilpazar/>

¹⁶⁷ *Ahmet Yahşin*:Yazar

Sıra Gecesi

Harran, Ortaçağ felsefe ekolünün merkezi ve İslam düşünce sisteminin kaynağı olan üniversitesi ile bilinir. Üniversiteden bugüne, sadece 40 metre yüksekliğindeki rasat kulesi kalmış. Diğer kalıntılar ise, Ay tanrısı Sin adına yapılan büyük tapınak ve şehri çevreleyen dikdörtgen planlı ve taştan yapılmış Bizans kalesinin surları.

Yakın bir geçmişte, kurak toprak denince ilk akla gelen Harran şimdi yemyeşil. Buğday, arpa, pamuk filizlerine bakılacak olursa mahsul bu yıl bereketli olacak. Artık Harran'ın tarihi yazılırken GAP'tan önce GAP'tan sonra tabiri kullanılacak. Harran almış başını gidiyor. Yolu açık olsun.

Şanlıurfa'ya yolunuz düşerse, ne yapın edin bir "Sıra Gecesi"ne mutlaka katılın. Bu sıra gecesinde "Kazancı Bedih"ın bulunmasında ısrarcı olun. Sıra Gecesi, aslında erkek erkeğe yapılan bir eğlence. Baş köşeye dizilen şarkıcılar, sırayla yöre şarkılarını seslendiriyorlar. O esnada, orta yerde işi bilen, bileği kuvvetli birisi, çığ köfte yoğuruyor. Bu köfteler daha sonra marul yapraklarına sarılıp dinleyicilere sunuluyor.

İsot Mucizesi

Benim katıldığım sıra gecesinde dinleyiciler de şarkılara eşlik ettiler. Urfa'da hemen herkesin sesinin güzel olduğu dikkatimi çekti. Nedenini sordum, "İsot" dediler. İsot, Urfa'ya özgü kırmızı biber ve burada onsuz yaşamın bir anlamı yok. İsot her derde deva: Ülseri iyileştiriyor, cinsel gücü artırıyor, antibiyotik etkisi yapıyor ve insanları bülbül sesli kılıyor.

Sıcaklar bastırmadan Şanlıurfa'ya yolunuzu düşürmeye bakın. Bu renkli efsaneler kenti İstanbul'dan uçakla iki saat. Bu kadar kısa bir süre sonra başka bir dünyada bulacaksınız kendinizi. Harran'daki medeniyeti seyredin, Urfa'daki efsaneleri dinleyin, GAP'ın mucizesine şaşırın. En önemlisi, bin yıldan beri suyu özleyen toprakların, suyla kucaklaşmasına şahit olun.

22. Redd-i Miras¹⁶⁸

Can Dündar¹⁶⁹

... "- Ne içersiniz?

- Kahve rica ediyorum. Sade olsun.

- Türk kahvesi yok maalesef. Nescafe, filtre kahve, kapuçino, ekspresso verebilirim.

- Neden Türk kahvesi yok.

- Yapamıyoruz burada.

Tanınmış bir otelin lobisi:

- Ne alırdınız?

- Çay alayım. Demli olsun.

- Zaten poşet çay vereceğim, demini kendiniz ayarlarsınız....

Asırlarca yaşamış bir kültürel mirası toprağa vermek, ne yazık ki bizim kuşağa kismet oldu. Listeyi uzatmak mümkün:

Bebeklerimize söylediğimiz ninnilerden çocuklarımıza anlattığımız masallara, dükkanlarımıza taktığımız isimlerden, düğün orkestramızın çaldığı melodilere, alışveriş merkezlerinin atıştırma bölümlerinde yenen yemeklerden dini bayram adetlerine kadar her alanda bir reddi mirasın izleri görülüyor. Gündelik yaşamın rafına kaldırılan gelenek, sadece turistler için yaşatılan bir arkeolojik eser sanki, o da tanınmaz halde: Basketbol sahalarındaki semah gösterilerinde pota altında dönen amatör semazenler, Janjanlı kostümler içinde ucuz oryantal-folklor ekipleri, Türk gecelerinde damak zevkimizi temsilen dağıtılan döner-ayran paketleri. **Canhıraş¹⁷⁰ türküler eşliğinde çiğ köfte yoğrulan sıra geceleri. Özetle, tam bir kültür keşmekeşi...**

Öğle yemeği niyetine bilgisayar başında porselen bardakta domates çorbası içen bir nesilden asırlık kahve kültürünü yaşatmasını beklemek hayalperestlik olur, biliyorum. Ama bu ülkenin geleneksel müziğini, desenini, eserini, ninnisini, dilini, damak zevkini korumak, gelecek kuşaklara doğru aktarmak ve çağdaşlaştırıp özendirmek için yapabileceğimiz hiç bir şey yok mu?

¹⁶⁸ Can Dündar'ın bu makalesi 28.05.2005 tarihinde <http://www.akistanbul.com> sitesinden alınmıştır.

¹⁶⁹ **Can Dündar**, Gazeteci, şair, yazar ve televizyon yapımcısı.

¹⁷⁰ **Canhıraş**: Yürek paralayan, kulak tırmalayan acı, tüyler ürpertici.

23. Bir Gelenek “Sıra Geceleri“¹⁷¹

*Misbah Hicri*¹⁷²

“Sıra geceleri “sohbetlerin koyulaştığı, anıların ve dostlukların pekiştiği, sevginin diri tutulduğu, kimi meslek mensupları, aynı yaş gurubu insan topluluklardan oluşmasının adıdır diyebiliriz. Halen ilimiz merkezinde yaşatılmaya çalışılan, uzun ve soğuk kış gecelerinin ısıtıldığı, insanların ruhlarını, beyinlerini müzikle okşayan, tatlı sohbetleri ile gönüllere dost, cana can katan bir gelenek olarak sürdürülmekte.

“Sıra geceleri” geleneği belirlenen zamanlarda -haftada bir, onbeş günde bir, ayda bir- belirlenen bir” evde toplanarak yapılır. Geçirdiği değişimlerden sonra Urfa'ya mahsus bir olgu olarak devam etmektedir. Sıra gecesi denmesindeki kasıt, anlamını kendi isminden almakta. Sırayla; her gece bir evde toplanılmasından kaynaklanmaktadır. İşte “sıra gecesi” tüm güzellikleri gecelerdeki sohbet, müzik ve taam ahenginden alarak bu güne kadar gelmektedir.

Sıra gecelerinin tarihi geçmişine baktığımızda, sosyal ve toplumsal bir dayanışmanın ürünü olduğunu, yerleşim ünitelerinde varlığını koruması, onun güzelliğinin anlaşılmasındandır. Sıra geceleri, değişik yörelerde kendine has, yöreye özgü isimler kullanılır. Barana, yaren, harfane, gezek, dostlar meclisi bunlardan bazılarıdır. Oluşumundan bu güne şekil ve biçim değiştiren, binlerce tekrar ve denemelerden sonra insanların büyük katkısı, emekleri ve zahmetleri sonucu şekillenen “sıra geceleri” kültürümüzün bir parçası olarak halkımız arasında ki yerini bulmuştur.

Köyde arazi sahiplerinin, köy sorunlarını, aşiret meselelerini görüşmek için köylülerin bir yerde toplanmaları oda geleneğinin temelini atmıştır. Buna köy odası denilmiştir. İnsanlar arasındaki yakınlığı pekiştirmek, insani ilişkileri geliştirmek, “büyük ev” olarak adlandırılan köy sahibi, aşiret reisi, kahya, muhtar, vekil gibi kişilerin odalarında toplanarak çeşitli sosyal ve ekonomik meselelerin konuşulması, eğlencelerin tertip edilmesi, ayrıca kırıngınların arasını bulma, kan davalarını barışla sonlandırma gibi çabalar oda

¹⁷¹ *Eyvan Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 3, s.17, Şanlıurfa 2001.

¹⁷² Emekli Öğretmen-Yazar-Şair

geleneğinin görevleri arasında olduğu kadar, sıra gecelerinde de benzeri olduğu kadar farklı davranışlara rastlamak mümkün.

Oda ve sıra geleneğinde; kırsal alanlarla ilişkili olanlar; bağ, bahçe, arazi işleri, ekim-dikim konularını görüşürken, şehir yaşamındaki kimi insanlar, toplumsal stres ve sıkıntıları atmak, göremediği dostlarıyla buluşarak hasret giderme, amaçlarının başında gelir. Her gün toplanma olanağı bulamayan esnaf arasında, sıranın yaygınlaşmasının nedenlerinden biri de, hafta boyu çalışan esnafın yorgunluğunu bir gecede olsa dindirebilmeyi, meslektaşları ile bir araya gelerek mesleki konuları, sosyal yaşantının gereğini konuşmak, paylaşmayı amaçlar. Esnaf olanlar; kendi mesleki bilgilerini tazeler, yenilikleri, yanlışları birbirlerine aktarma fırsatını bulurlar. Bilgilendirme toplantıları, sohbet, günlük sorunlar, dayanışma, yardımlaşma, ailevi sorunların çözüme kavuşturulması, komşuluk ilişkilerinin güzelleştirilmesi, bu gecelerin birer ürünüdür.

Bu gelenek şehirden mi kırsala, kırsaldan mı şehre yansımalarının tarihi geçmişi bilinmemekle birlikte, şehre yerleşen veya öteden beri şehirde oturan insanlar bu ilişkileri devam ettirme gereği duymuşlardır. Genel itibarıyla şehirde oturanların geniş arazi sahibi olmaları, haliyle oda sisteminin şehirde devam edilmesinde etken olmuştur. Etkileşim sonucu gelişen sıra geceleri, şehirde daha yaygın bir hal almıştır. Sıra gecelerinin köy ve kimi şehirdeki şahıs odalarından ayıran bir çok özelliği vardır. En önemli fark da; köyde tüm masraflar ağa tarafından karşılanırken, şehirde giderler oda müdavimleri arasında paylaşılır, ya da sıranın yapıldığı ev sahibi tarafından karşılanır.

Odalardaki toplantılarda misafir dışında, konu komşu, dost, ahab, akrabalar çağırıldığı gibi, sair zamanlarda da rasgele toplanıp sohbetlere katılanlar da olur. Toplumda meydana gelen, kavga, kan davası, kız isteme, kız kaçırma, gibi olayların sonlandırılmasında, barış yapılmasında, odaya katılanların rolü büyüktür. Sıra gecelerinde bu tür olayların yanında öğüt alınacak hikayeler anlatılır. Sohbetleri yapılır. Tadında bırakılmak şartıyla, Adabı muaşeret, görgü kurallarına uymak kaydıyla şakalaşmalar eksik olmaz.

Yıllar önce Urfa'da yaşayan gayrimüslimler (Ermeni, Süryani, Yahudi) hafta sonları bir araya gelerek müzikli eğlenceler düzenledikleri duyularımız arasındadır. İç içe yaşadığımız bu insanların müzik etkinliklerinden haliyle sıra gecelerimizde nasibini almıştır. Müzikli gecelere çalıp söylemesini bilen Ermeni, Süryani, Yahudi davet edilerek, insani ilişkiler çerçevesinde müziğin evrenselliği ile buluşma şansına sahip olmuşlardır. Müziğin yaşatılmasında ve bu gün müziğin geldiği noktada, sıra gecelerinin usta-çırak ilişkisi etkili olmasına neden olmuştur.

Sıra geceleri geleneğinin bu güne kadar gelmesinde etken olan, hoşgörü ve sevgi, tanışma, istişare etme, nezih bir sohbet, acı ve mutluluğu paylaşma, bilgilenme ve bilgilendirme, yardımlaşma ve dayanışma yanında müzik icra etme, çalıp söyleme, gönüllerince eğlenmenin de yeri vardır. Ancak bugün sıra gecelerinin sadece müzikten ibaret olduğu görünmekte ise de sadece müzikten değil; geceye öykü, masal, fıkra, bilmece ve yöresel oyunların etkilidir.

Sıra gecelerinin düzenini sağlayan kuralları vardır. Sıraya zamanında gelinir. Sıraya katılanlar yanında misafir götüremezler. Mazeretsiz gelmezler. Sıranın bir başkanlığını yürüten bir sorumlu vardır. Katılımcılar ona hesap vermek zorundadır. Kurallara uymayanlara "ceza" adı altında herhangi bir yiyecek veya para talep edilir. Sıra gecelerine mazeretsiz gelmeyen veya geç gelenlerden de yine "ceza" adı altında odanın belirlediği bir miktar para alınır. Ceza adı altında toplanan paralar sıradaki disiplini sağlamaya yöneliktir. Bütçede biriken para yine sıraya katılanlar tarafından harcanır. Bu davranışla paylaşım ve dayanışmanın en güzel örnekleri böylece sergilenmiş olur.

Sıra gecelerine genelde yaşlı ve orta yaşta insanlar katıldığından, konuşmalar daha seviyeli, edep dairesinde yapılır. Bir okul gibi eğitimini pratikte görerek, işiterek çok kıymetli dersler alınır, güzel şeyler örnek verilerek insanlığın gereği öğrenilir. Oda geleneğinde olduğu gibi sıra gecelerinde de duyulan olaylar, güncel meseleler konuşulur, anlatılır. Herkes düşüncesini açıklar. Sıra gecelerindeki kararlılık ve dayanışma etkinliğini Urfa'nın kurtuluşunda kendini göstermiştir.

Oda geleneğinden sıra gecelerine etkisini gösteren güzelliklerin yanında, cesaret veya korkaklık sınıdıklarına rastlıyoruz. Bu tür ilginç yaşanmış olaylar vardır. Çok küçük yaşta katıldığım bir sıra gecesinde gençlerin cesaretlerini ölçme, korkaklıklarını belirlemek için çeşitli oyunlar düzenlenirdi. Meselâ “al bu mendili götür, falan dağdaki ağaca as, bir diğeri gitsin getirsin veya “ falan mağaraya götür kazık çak, bir başkası gitsin söksün, getirsin” gibi... Bunlar bazen gülüp geçtiğimiz birer şaka olurken, bazen de insanın hayatına mal olan, büyük acıların yaşanmasına neden olmuştur.

Zamanla sıra gecelerindeki hikaye, şiir ve sözlü sohbetlerin yerini, evlere giren, amacı dışında kullanılan, radyo, teyp (kaset çalar) ve televizyonlar bir kültür hazinesi olan sıra gecelerini erozyona uğrattı. Renk ve düzen değiştiren sıra geceleri sazlı, müzikli, türkölü sohbetlerle sınırlı kaldı. Bu müzikli gecelerde, enstrüman çalmasını bilen, şarkı, türkü söyleyen erbab insanların bir araya gelmesini sağlamıştır. Şimdi televizyonlarda ve çoğu zaman Urfa’da rastladığımız “sıra gecesı” adı verilen müzikli gecelerin doğmasına vesile olmuşlardır. Bu sıra geleneğinin Urfa Sıra Geceleri ile bir alakası olmadığı, bunların “sıradan geceler” olduğu, duyarlı insanlar tarafından bu gecelere gerekli ilgi duyulmamalıdır. İki saz, bir çümbüş bir darbuka (ritm saz) ile sıra gecesı ekibi kuranların menfaat beklemelerinden başka bir şey değildir. Bu gecelerin eski inisiyatifini kazanması anlamında, barış ve hoş görü kültürü yaşatması gereğini insanlarımız yeniden sahiplenme çabasındadırlar.

Sıra geceleri tamamıyla erkeklerden oluşur. Sıra olan evde evin erkek çocukları sıraya katılanlara hizmet için görevlendirilirler. Kızları, gelinler ve kadınlar mutfak hizmetini görürler. Sıra olan evde o gece sevinç yaşanır. Sırada misafirlere karşı en ufak bir eksiklik bırakmamaya özen gösterilir. Sadece erkeklerin odalarda yada mağaralarda katıldığı sıra gecelerinde erkekler kendi hizmetlerini kendileri görürler. Kimi oda ve sıra gecelerinde parayla tutulmuş hizmet edenlerde vardır.

Sıra gecelerinin esas gayesi dışında kimi zaman siyasi ve politik gelişmeler de konuşulur. "Taamsız muhabbet olmaz" sözünden yola çıkılarak gece boyunca yenilir, içilir, uzun kış gecelerinin tadına varılır. İkrâmın ilki çaydır. Ardından "mürra" ikram edilir. "Mürra" Urfa'nın Arap kültüründen etkilenmesinin sonucudur. "Mür" acı manasındadır. "mürra" denilince tatlı, güzel bir acı anlatılmak istemektedir. Bu ne acır acısı, ne biber acısı, ne de yürek acısıdır. Bu acı tadımlık olarak içilebilen kahvenin özü olan bir acıdır. Biz "mırra" olarak telaffuz etmekteyiz. Dolayısıyla "mırra" oda geleneğinin bir ikramı olup sıra gecesi kültürüyle bütünleşmiştir.

Eskiden her odanın özel bir kahvecisi bulunurdu. Kahveyi bu kişiler hazırlardı. Özel tavalarda, odunun köz ateşinde kahve kavrulur. Havanlarda dövülür, sulandırılıp kaynatılırdı. Özel kahve ibriklerinde dinlendirip süzdürülürdü. Nefis kokan kahvenin yerini şimdi neskafe almış olması, bizim için kolayına kaçmamızdandır. Biraz sıcak suya katılıp "mırra" diye ikram edilmesi bir çok değerimiz gibi onun da bozulmasıdır.

Yemek olarak, çiğköfte mutlaka vardır. Tatlı çeşitleri, zaman ve mekana göre değişkendir. Peynirli kadayıf, baklava, burma tatlı olduğu gibi, evlerde daha çok mahalli tatlılara rağbet edildiği görülür. Sütlaç, muhallebi, peynirli helva, şıllık (şilliki), palıza, küncülü akıt, katmer, zingil gibi daha değişik tatlılar ikram edilir. Kuruyemiş ve yanında pestil, kesme, şıradan yapılmış sucuk olduğu gibi meyvede bu ikramların arasındadır.

Sıra gecelerinde yeme, içme ve sohbetin yanında kimi sıra gecelerinde, oda toplantılarında, oyunların başında "yüzük" oyunu gelmektedir. Bu oyun fincanla oynandığı için kimilerinin "fincan oyunu" olarak da adlandırır. Bu oyunda mutlaka günün koşullarına göre bir iddia ortaya konulur. Yenilen taraf ortaya konulan şartı yerine getirmek zorundadır. Ancak yozlaşan kültür, bozulan örf adet ve gelenekler gibi, sıra geceleri de özelliğini kaybettiğinden, eski mahalli oyunların yerini; kağıt, tavla ve okey almış olmasının üzüntüsü yaşamaktayız.

Dostlukların pekiştiği, akrabalık bağlarının kurulduğu, saygı ve sevginin yaşatıldığı, geleneksel kültürün yaşatıldığı, "sıra geceleri" ilimiz Urfa'nın vazgeçilmez bir yaşam biçimidir. Bu sıra geceleri değimli ki binlerce yıllık destanları, hikayeleri, masalları yaşatan yine değerlerin sistemleştiği bir okul bir terbiye tarzı, bir yaşam biçimi olarak süre gelen sıra geceleri değişme uğraması bir yanımızın eksik olmasını neden olmuştur diyebiliriz. Bu sıra gecesini yeniden diriltme ve özüne uygun bir biçimde yaşatma çabasında olursak ne mutlu bizlere... Kültür, eğitim, inanç, hayati meseleleri önemseme, dostluk ve güzel değerlerin pekiştirilmesi sanat ve edebiyatın süslediği sıra geceleri nerede şimdi...

24. Sıra Geceleriyle Yaşatılan Kültürümüz¹⁷³

Av. Halit Güllüoğlu¹⁷⁴

Şanlıurfalılarımızın geçmişi tarihi zenginliklerle doludur. Zenginliğin sadece maddi ölçülerle düşünülmemesi gerekir. Defineler, hanlar hamamlar ve saraylar elbette ki madden ve manen kıymetli varlıklardır. Diğer yandan şiirin, müziğin, dil din ve kültür birliğinin güzelliklerini de unutmamak gerekir. Tarihi abidelerin devletin çeşitli kurumlarıyla korunduğu bilinmektedir. Bizim esas konumuz kültürel değerlerimizin yaşatılıp korunmasıdır. İşte bunu en önemli önderleri Şanlıurfa'mıza özgü "Sıra Geceleri"dir.

Şanlıurfa'daki sıra geceleri işte dünyaya örnek teşkil bir vazgeçilmez geleneğimizdir. Ben hâlâ dedemin arkadaşlarının Kurtuluş savaşıyla ilgili anılarının birinci ağızdan dinlemiştir. Babamın sıralardaki güzelim sohbetler hayatım boyunca örnek alacağım değerde öğütlerle doludur. Amcamın doyulmaz müzik ziyafetleriyle dolu sıra gecelerini unutmam mümkün değildir.. Daha sonraları kendi yaşamımızla ilgili dost akraba ve arkadaş sıralarında hayranlık duyduğumuz nice anılar devam etmektedir. Bu günde aynı güzellikleri yaşıyoruz. Çocuklarımızın sonraki neslinde bunu devam ettirdiğini sevinçle izlemek mutluluğunu çoğumuz tatmaktayız.. Ben kendimden örnek vermekle Şanlıurfalının çoğunluğunda bilinen bu yaşanan güzellikleri anmak istedim.

Sıra gecelerimiz birer okul gibidir. Bazı sıralar üniversite kültürü düzeyindedir. Sanılmamalıdır ki "Sıra Gecesi" denince akla çiğköfte, kadayıf yahut yeme içme gelmelidir.. Elbette ki insan yemeden içmeden yaşayamaz. Ama sıra gecelerimizin hedefi yemek içmekten ibaret değildir. Çeşitli sıralar vardır, gençlerin ayrı, ağabeylerin ayrı, babaların elbetteki daha ayrıdır. Bu yaş sırasına paralel olarak çeşitli sıralarda yapılmaktadır. Müzikli sıralar, haftalık ziyaret guruplarının kendi aralarındaki sıralar, komşu sıraları, asker, okul arkadaşlığı derken sıralar gurbetteki Şanlıurfalılara hatta Avrupa'ya kadar uzanmaktadır. En güzeli de hayır kurumlarının özellikle Ramazan ayındaki sıra gecelerini andıran sohbetleri vardır.

¹⁷³ Av. Halit Güllüoğlunun bu makalesi 24 Kasım 2005 tarihinde *Şanlıurfa Anadolu Gazetesi*'nde yayınlanmıştır.

¹⁷⁴ Avukat ve yazar

Birçok şairimizin, bestekârimızın, İbrahim Tatlıses'lerin hep bu sıra okullarından Şanlıurfa'nın medarı iftiharî oldukları malumdur. Sıra gecelerine, devlet adamları, siyasetçiler de zaman zaman davet edilir. Valiler, Belediye Başkanları, Milletvekilleri halkla yakından görüşerek ona göre aydınlanırlar. Asırlar önce dahi Evliya Çelebi'nin hayranlığını kazanmış Şanlıurfa'mızın Sıra Gecelerinin sağladığı kültürün görgü ve bilginin katkısı tahminlerinde ötesindedir. Şimdi Sıra Geceleri artık otellerde ve konuk evlerinde çok daha anlamlı ve seviyeli şekilde devam ettiğini görmek ayrı bir duyguyu çağırıştırılmaktadır. Hem yeni bir iş ve hizmet sektörü doğmuş hem de medyalarla dünyaya tanıtılmış oluyor sıralarımız.

Müzik severlerimizin kabiliyetlerinin sergilenmesinde Sıra Geceleri adeta birer konservatuvar görevindedir. Folklor müziğinden tutun, Türk Sanat Müziğini makamıyla en iyi şekilde icra etme heves ve yeteneğine şahit olursunuz. Değerli Şanlıurfalılar, bu güzellikleri birlikte yaşayalım ve yaşatmaya devam edelim.

Hoşçakalınız.

Aylardır buradan yazıyoruz. Her yerde söylüyoruz; Şanlıurfa bir çiğköfte leğenine sığacak kadar küçük bir şehir değildir. Şanlıurfa sadece sıra gecesinden ibaret bir şehir değildir. Şanlıurfa birkaç kıytırık sözle ve formatları tamamen özüne aykırı bir etkinlikle dile getirilecek bir şehir olmayı hak etmemektedir. Şanlıurfa hakkında söylenecek tek söz çiğköfte ve tek gelenek de sıra gecesi değildir.

Kimsenin dinlediği yok bunu. Çünkü herkesin kolayına geliyor çiğköfte leğeninin içinde debelenmek. Birkaç sözle durumu idare etmek, ahkâm kesmek, hamaset yapmak ve Şanlıurfa'yı lezzetli bir yemek olan çiğköfte ile ve kulağa hoş gelen üç beş türkü ile anlatmak herkesin işine geliyor.

Ben bu şehirde doğdum ve Şanlıurfalılığım da iftihar ediyorum. Sıra gecesine karşı değilim ama bu böyle uyduruk sıra gecelerine değil. Büyüklerimizden belki yetişemedim ama dinlediğim kadarı ile bize anlatıldığı kadarı ile Şanlıurfa'nın gerçek sıra geceleri bu değildir. Şimdi Şanlıurfa'da üç beş kişi almış sazı eline Şanlıurfa'yı sıra gecelerini bir müzik ve rant aracı olarak kullanıyorlar. Lütfen bunlara artık son verelim.

Bunu sivil toplum örgütlerimiz de, adı kültür adamlığına çıkmış aydınlarımız da yapıyor. Kimsenin tarihimizi, kültürümüzün diğer öğelerini, kimliğimizi, tarımımızı, toprağımızı, emeğimizi, kaynaklarımızı, zenginliklerimizi, dini argümanlarımızı, Hz. İbrahim'i, Hz. Eyyub'u, bu topraklarda yaşamış diğer peygamberleri, evliyalari, Urfa'nın yetiştirdiği bilim adamlarını, edebiyat ve kültür isimlerini konuştuğu yok. Kimsenin bu kentin marka olabilecek asıl özelliklerini konuşma yeteneği, merakı ve girişimi yok. Varsa yoksa çiğköfte; varsa yoksa uyduruk sıra geceleri!..

Geçtiğimiz Pazar akşamı İbo Şov programında bu güne kadar seyrettiğimiz en rezil sıra gecesini izledik. Uyumsuz iki grup, Urfa'nın ruhuna aykırı bir akış. Birbiri ile rekabet içindeki iki müzik

¹⁷⁵ Sedat Atilla'nın bu makalesi 03 Aralık 2005 tarihinde www.sanliurfa.com internet sitesinde yayınlamıştır.

¹⁷⁶ Gazeteci-Yazar

grubunun uyduruk türküler okuması, Kazancı Bedih Usta'nın bile kemiklerinin sızlatıldığı rezilce bir taklit. Burada yazmaktan ve aktarmaktan utandığımız daha nice rezillikler.

Saatlerce süren programda Urfa kültürü ile ilgili tek kelime edilmedi. Urfa'nın yetiştirdiği müzik ustaları ile ilgili tek kelime edilmedi. Urfa'nın müzik geleneği ve sıra gecesi geleneği ile ilgili tek kelime edilmedi. Okunan türküler yarıda kesildi. Hoyratlar makamdan çıktı, kim daha iyi bağırır rekabeti ustalarımızın kemiklerini sızlattı. Lokantacılara yoğurtulan 5. sınıf bir çiğköfte. Bir saniye bile yerinde oturma adabını bilmeyen güya folklorcular!..

Bu mu sıra gecesi?

Bu mu Urfa müzik geleneği?

Ha burada hemşerimiz Sayın İbrahim Tatlıses'in şovunu tabii ki dünya gibi Şanlıurfalılar da kaçırmıyor. Çünkü biz İbrahim Tatlıses'e "Urfa Urfa" dediği için ne kadar minnettar olduğumuzu söylemeden geçemeyeceğim. Ama Avrupa Birliği'ne gireceğimiz bir dönemde hijyenik hijyenik diye konuşuluyor. Tatlıses İbo Show da buna çok dikkat etmiş bu gözümüzden kaçmadı. leğende çiğköfteyi yoğuran kardeşimizin ellerindeki beyaz eldivenler bizi ne kadar mutlu etti ise, TRT'nin Gap Türkü Şöleni Urfa programında eldivensiz çiğköfte yoğuran görevlimizde bizi o kadar üzmüştür.

Hemen İbo Show'dan bir gece sonra pazartesi akşamı bu kez TRT GAP'ta yine bir sıra gecesi programı yapıldı. İbo Show'a katılan bir müzik grubumuz. Oturuş ve müzik icrası olarak biraz daha usturuplu idi bu program. Daha düzgün icra edildi. Ancak katılanların konuştukları ve Urfa ile ilgili söylenenler yine aynı idi. Yine birkaç türkü, yine çiğköfte leğeni yine aynı nakaratlar.

Yatırım konuşulmuyor, Urfa'nın hiçbir temel değerinden bahsedilmiyor. Herkes Urfa'ya kebab ve çiğköfte yemeye, sıra gecesi izlemeye davet ediliyor. Anlamak mümkün değil bunu. Bu şehri temsil edenlerin ve bu şehirden sorumlu olanların bu kadar sığ, yetersiz ve kendi değerlerinden habersiz yaşamalarını anlamak mümkün değil.

Allah rızası için Urfa'yı artık bu çiğköfte leğenine mahkûm olmaktan ve uyduruk sıra geceleri ile anılmaktan kurtaralım. Bu halde kendi kendimizi kandırarak marka şehir olduğumuzu falan da

orta yerde söylemeyelim lütfen! Mardinliler, Gaziantep'li, hatta Diyarbakırlılar bize bilmem nereleri ile gülüyorlar! Onlar bizim yarımız kadar bile kaynağa sahip değilken Dünya çapında marka şehirler olup çıktılar.

Özellikle Mardin ve Gaziantep'i bir izleyin. Nasıl marka şehir olunuyormuş görün! Biz bu örneklere göre marka şehir değiliz ve bu kafa ile de asla olamayız. Çünkü bizi marka şehir yapacak asıl değerlerimizi bilmiyoruz. Bu değerleri gündeme getiremiyor ve olması gerektiği gibi konuşamıyoruz.

Herkes önündeki leğene ve uyduruk sıra geceleri ile tatmin olma hissine bir baksın. Gerçeği göreceğinizden ve bana hak vereceğinizden eminim.

26. Babamızın Sıra Geceleri ¹⁷⁷

Yrd. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu ¹⁷⁸

Babamızın sohbetle geçen "sıra geceleri"ni büyük bir heyecan ve sabırsızlıkla beklerdik. Sıra bizde olduğu akşam, evimizde tatlı bir heyecan başlar, annem komşuların yardımı ile ikram edilecek yemekleri hazırlardı. Bizler sofraya oturmaz hizmet ederdik. Sıra geceleri edep erkân öğrendiğimiz okul gibiydi.

Lise yıllarından itibaren bizler de arkadaşlarımızla sıra gezmelerine başlamıştık. Bizim sıra gecelerimiz müzikli idi. O yıllarda yeni çıkmış olan teyplere kayıt yapmak moda olduğu için sıra gecelerimizde icra ettiğimiz müziği teybe kayıt etmekten büyük zevk alırdık. Kayıt işi o kadar ciddiye alınırdı ki, geçilecek parçaları kâğıtlara yazarak arkadaşlara dağıtır hep birlikte bu kâğıtlara bakarak şaşırmadan şarkı ve türküleri okurduk. Ortaokulda bu şekilde doldurduğumuz bir teybi ünlü sanatçılarımızdan Hafız Mahmut'a dinletmiş onun "bu bant Urfa işi değil radyoda doldurmuşa benziyor" demesi üzerine gururlanmış idik.

Gece gezmeleri:

Gece gezmeleri uzun kış gecelerini kısaltırdı. Komşular ve akrabalar arasındaki sevgi bağı kış gecelerindeki misafirliklerle daha bir perçinlenirdi. Yakın akrabalar arasındaki akraba gezmeleri maile komşular arasındaki gezmeler kadın kadına çocuklarla olurdu. Kapı karşı komşumuz Kayıslardan Osman Amca'nın hanımı Hadice Dayzenin haketlerini çok sevdiğimizden hep onlara gitmek isterdik. "**Tandır kürsüsü**"¹⁷⁹ nün üzerine geniş tandır yorganını dizimize kadar çekerek kürsünün çevresine sıralanır "**çıra kürsüsü**" üzerindeki gaz lambasının titrek ışığı altında odanın

¹⁷⁷ Yrd.Doç.Dr.A.Cihat Kürkçüoğlu'nun bu yazısı Şanlıurfa'da yayınlanmakta olan *Seyir Dergisi*'nin 11-12. Urfa Özel Sayısı'nda yayınlanan "Evler ve Anılar-Kaybolan bir Kültürün Öyküsü" başlıklı makalesinden alınmıştır. (Seyir Dergisi, Yaz-Güz-2005)

¹⁷⁸ *Yrd.Doç.A.Cihat Kürkçüoğlu*: Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı.

¹⁷⁹ *Tandır Kürsüsü*: Eski Urfa evlerinde kışın mangal yakılır, üzerine sehpa, onun da üstüne yorgan konulurdu. Odada bulunanlar ayaklarını yorganın içine koyarak ısınırdı. İşte mangalın üstüne konulan tahtadan yapılmış sehpa ya tandır kürsüsü denir. Üzerine gaz lambası konulan ceviz veya gürgen ağacından yapılmış işlemeli ve cilalı sehpa ya da "**çıra Kürsüsü**" denir.

“cüngünde bağdaş kurarak oturan Hadice Dayze'nin haketlerini heyecanla dinlerdik. Bilmeceler sorar el el üstünde, el kemerin üstünde, kimin eli en üste oyununu oynardık. Bizleri uyku basmadan gecenin sonlarına doğru ikram edilen “**şire**”¹⁸⁰’yi ya da “**küncülü akıt**”¹⁸¹ daha sonra bastırsın diye mangal ataş üzerinde patpat eleği ile yapılan “**patpat**”¹⁸² “**şorlak**”¹⁸³ “**kavurga**”¹⁸⁴’yı yedikten sonra “**zuvah**”¹⁸⁵’lar karanlık olduğu için fanus ışığı ile evlerimize dönerdik.

Fanustan önce aydınlanma daha az ışığı olan idare ve fener ile olurmuş. Ancak ben bunlara yetişmedim fanus Urfa’ya geldiğinde daha aydınlatıcı ışığı nedeniyle kadınların yüzleri daha iyi bir görünür olmuş bu nedenle halk arasında “**çıktı fanus kalmadı ar namus**” sözü söylenilerek fanusun ahlak bozucu bir aydınlatma aracı olduğu vurgulanmak istemiş.

---

¹⁸⁰ **Şire:** Üzüm suyunun kaynatması ile yapılan pestil, çekçek, keme, sucuk gibi mahalli tatlının genel adı.

¹⁸¹ **Küncülü Akıt:** Pekmez’in kavrularak ve içine de küncü (susam) karıştırılarak yapılan bir çeşit tatlı.

¹⁸² **Patpat:** Mısırın bir alet içinde ateşte patlatılarak yapılan bir çeşit çerez. (Patlamış Mısır)

¹⁸³ **Şorlak:** Tuzlu

¹⁸⁴ **Kavurga:** Buğday, karpuz çekirdeği, menengiç ve kendir tohumunun tuzlanıp kavrulmasıyla elde edilen kışlık çerez.

¹⁸⁵ **Zuvah:** Sokak

27. Sıra Geceleri ¹⁸⁶

Fuat Rastgeldi ¹⁸⁷

Son zamanlarda basın ve televizyonlarda gündemden düşmeyen sıra gecelerinin dejenere edilişi beni bu makaleyi yazmama zorladı.

Urfa'ya gelen yerli, yabancı turistler, misafirler ve siyasi kişilere akşam olunca sıra gecesi adı altında müzikli yemek verilmektedir. Bu eğlence gecesinin adı da sıra gecesi olarak lanse edilmektedir.

Sıra gecesi;

- Sıra gecesinin adı üzerinde, yani belli bir aralıkla sırayla yapılan bir gecedir.

- Bu gece tek bir geceye mahsus değildir. Yirmi otuz yıl devam eden sıralar vardır.

- Haftada bir gezilen sırada ev sahipliğini her hafta sıraya katılan biri yapar. Sırasını yapan kişinin mekânında olur. Gecenin masraf ve ikramını yalnız sırası gelen kişi yapar.

- Sıra gecesi yalnız bir eğlence gecesi değildir. Sıra gecesinde kültür, siyaset, memleket meseleleri, dini konular, mesleki konular, konuşulur. Yardımlaşma, haberleşme olur ve müzikte yapılır.

Örneğin: Urfa kurtuluşunun başlangıcını yapan Onikiler, sıra arkadaşlarıydı. Sıra gecesine katılanlar fikir alışverişi yaptıklarından bir nevi okuldur. Çok müzisyenler, bilmedikleri bilgileri sıra gecelerinden öğrenmişlerdir. Yalnız dini konuların konuşulduğu sıra geceleri de vardır. Ayrıca fıkra anlatılır, şiir okunur, tiyatro oynanır.

- Sıra gecesini kuran kişilerin çoğunlukla fikirleri, yaşları, mali durumları, kafa yapıları birbirine uygun olanlardan oluşur. (İstisnalar hariç). Sıra gecesine katılan kişi uyumlu değilse zamanla ya kendisi ayrılır, ya da sıra arkadaşları sıradan çıkarılırlar.

---

¹⁸⁶ Fuat Rastgeldi'nin bu makalesi 26.01.2006 tarihli *Hizmet Gazetes*'nde yayınlanmıştır.

¹⁸⁷ *Fuat Rastgeldi*: Şair ve Yazar

- Sıra gecesine katılıp sıra yapmayan kişiler de vardır. Bunlar sevilen fakat çok fakir kişiler, komik kişiler, sırada müzik yapanlar, sıra da hizmet edenler, çay, kahve servisi yapanlar, çiğköfte yoğuranlar gibi.

- Sıra gecesinde ikramlar önceden belli edilir. Her sırası gelen aynı ikramda bulunur. En çok ikram edilen çiğköfte, yanına tatlı, meyve, çay, kahvedir. Ama yemekli ve çok masraflı sıra geceleri de olabilir. Yalnız çay, meyve veya hafif bir tatlıyla yapılan sıra geceleri de olabilir.

- Sıra gecesinde Urfa eski kıyafeti olan şalvar, kırk düğme yelek, puşu gibi elbiselerin giyilmesi de yoktur. Rahat edecekleri bir kıyafetle sıraya gelirler.

- Şimdi bu televizyonlarda veya lokantalarda yapılan adı sıra gecesinin hangisinde bu özellik var? Urfa sıra geceleri yalnız bir eğlence gecesi değildir. Bu özelliklerini de ayrıca bildirmek gerekir.

- Komşu illerimizde de sıra gecesi adı altında programlar yapılmaya başlanmıştır. Sıra gecesinin yalnız Urfa'ya ait olduğunu televizyon, radyo, basınla her yerde söylememiz gerekir.

28. Şanlıurfa Müzik Kültürü ve Kazancı Bedih Usta (Pir)¹⁸⁸ S.Sabri Kürkçüoğlu¹⁸⁹

... Yerleşim merkezi olarak 13.500 yıllık bir tarihe sahip olan Şanlıurfa, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olup zengin bir kültür birikimine sahiptir. Urfalıların müziğe olan kabiliyetleri ve tutkuları sonucunda, tarihi şehrin şöhretinde müziğin de payı olmuştur.

Şanlıurfa'da müziğin gelişmesi, yaygınlaşması, yaşatılması ve yeni eserlerle yeni sanatçıların ortaya çıkışında en önemli faktör "*sıra geceleri*", "*oda toplanmaları*" ve "*dağ yatı geceleri*"dir.

Genellikle kış gecelerinde, birbirine yakın yaş grubundaki arkadaş gruplarının, her hafta bir başka arkadaşın evinde olmak üzere, haftada bir akşam, belirli bir niteliğe ve düzene göre sıra ile yaptıkları toplantılara Şanlıurfa'da "*sıra gecesini*" denilmektedir. Genç yaşından itibaren sıra gecesine katılan Urfalı, bu gecelerde gelenek ve göreneklerini, müzik kültürünü, toplumsal yaşam kurallarını, saygıyı, hoşgörüyü ve dayanışmayı öğrenmektedir.

Adeta "*halk konservatuarı*" niteliğindeki sıra geceleri, usta-çırak geleneği içerisinde müziğin icra edildiği meşk ortamlarıdır. Enstrüman çalan ve okuyucu kişilerin oluşturduğu "*sıralar*"da, makam seyri içerisinde sistemli müzik icra edilir. Müziğe ilgi duyan gençler, ustaları dinleyerek müzik bilgisi ve terbiyesini bu gecelerde alırlar. Kulaklar eğitilir, eller eğitilir ve diller eğitilir geceler boyu. Gelenek ve zarafet öğretilir dededen toruna...

"*Sıra gecesini*" adıyla düzenlenen, mizansen televizyon programlarında; sıra gecesini'deki sohbet, geleneksel oyunlar ve müzik gibi bölümlerin tamamı yansıtılmadan, sıra gecesinin sadece "*müzik faslı*" bölümü ve çığköfte sunulmaktadır. Bu nedenle sıra gecesini denildiği zaman, yaygın olarak "*müzik gecesini*" anlaşılmaktadır. Hâlbuki müzik, sıra gecesinin sadece bir bölümüdür.

Eski bir gelenek olan "*dağ gezmeleri ve yatı*"ya ise yılın her mevsiminde uzun süreli veya bir-iki geceliğine erkek arkadaş gruplarıyla gidilir. Urfa'nın güneyinde ve batısında yer alan dağlarda bulunan çok sayıdaki mağara bu iş için kullanılır. "*Dağ yatı*

¹⁸⁸ Bu makale Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Dergisinin 15. sayısında Nisan 2004'te yayınlanmıştır.

¹⁸⁹ Harran Üniversitesi Öğretim Görevlisi

geceleri"nde yemek ve sohbetten sonra sazlar, cümbüşler çalar, gazel, hoyrat ve türküler okunur. Bu "ahenkler"e yaz gecelerinde komşu gruplar gazel, türkü ve hoyratlarla cevap verirler. Heyecanlı, neşeli ve zevkli atışmaların yer aldığı karşılıklı "ahenkler"in sabaha kadar devam ettiği olur.

Urfa'da geleneksel müziğin ustalarından Mukim Tahir, Kel Hamza, Damburacı Derviş, Cemil Cankat, Bekçi Bakır, Tenekeci Mahmut, Ahmet Hafız, Kazancı Bedih, Mehmet Özbek, Seyfettin Sucu, Mustafa Savaş, Bakır Karadağlı ve daha sayabileceğimiz birçok müzisyen bu ortamlarda yetişmiş ve ustalık dönemlerinde de gençler kendilerinden istifade etmiştir...

Resim- 35 :Sıra Gecelerinde yetişmiş meşhur Gazelhan Kazancı Bedih Yoluk

28. Sıra, Harfane ve Reyhanî Geceleri ¹⁹⁰

*Emre Tacir*¹⁹¹

GAP Bölgesi kendi halk kültürünün bir ögesi olan sıra gecelerini büyük başarıyla turizm ürünü haline getirdi. İlginç olan bunun profesyonelce bir planlama ve ya da bir akademik araştırma sonucunda kazanılan bir turizm ürünü olmamasıydı. Bir televizyon programına davet edilen sıra gecesi ekibi tüm Türkiye'nin beğenisini kazandı, ilgiyle izlendi ve aranılan bir show programı haline geldi.

Sıra geceleri, Urfa halk kültürünün önemli bir parçasını oluşturuyor. Halen yörede yoğun bir şekilde yaşanan bir değer konumunda.

Sıra gecelerinin medyada çok yer alması, televizyon programlarındaki başarısı şehre gelen turistlerin "nerede sıra geceleri programına katılabiliriz?" sorusunu beraberinde getirdi.

Şehirdeki oteller, konukevleri, restoranlar mesajı alır almaz hemen harekete geçti ve birbiri ardına sıra gecesi grupları oluştu. Böylece eğlence turizminin Urfa'daki ürünü tanımlanmış oldu. Bugün ilde, on beş sıra gecesi ekibinden yaklaşık olarak 150-200 kişi direkt ya da dolaylı olarak istihdam edilmekte.

Sıra gecesine katılan yerli ve yabancı turistler program boyunca gerek yöresel mutfağını tatma, gerekse yerel müziği dinleme olanağını buluyorlar. Aynı zamanda müzikler eşliğinde danslar ediliyor. Gece geç saatlere kadar devam eden gösteri Urfa'ya gelen turistlerin en azından bir gece konaklaması için önemli bir etken oluşturuyor. Tur programları planlanırken konaklamanın Urfa'da yapılmasını gerektiren en önemli faktörlerden biri elbette yine sıra geceleri.

Kısaca Urfa farkında olmadan, tanıtımına binlerce dolar harcamadan mükemmel bir turizm ürünü oluşturdu. Hem yöreye, hem yaşam tarzına, hem de tanıtıma büyük katkı sağlayacak bir ürün bu. Tabi ki doğru pazarlanabilirse, kalite korunabilirse ve

¹⁹⁰ Bu makale 18.02.2006 günü www.urfahaber.net internet sitesinde yayınlanmıştır.

¹⁹¹ *Emre Tacir*, Turizm Uzmanı

elbette yozlaşma önlenbilirse gerçekleşebilir. Bu konuda belirli kriterlerin olması, grupların icra ettikleri müziğe dikkat etmeleri, yöresel kıyafetler, çocuk yaştakilerin çalıştırılmaması ve programın bir turizm ürünü olarak sunulması çok önemli. Aksi takdirde bunun uzun vadede Urfa'nın halk kültürüne ve turizmine olumsuz etkiler yapacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Bölgede görev yaptığım yıllarda Adıyaman ve Mardin'de bu konuda neler yapılabilir diye araştırmalar yapmıştım. Adıyaman'da "**Harfane**", Mardin'de ise "**Reyhanî Geceleri**"nin halk kültürünün önemli bir parçası olduğunu gördüm.

Sıra gecesi örneğinde olduğu gibi Harfane ve Reyhanî gecelerinin bir turizm ürünü haline getirilmesi GAP turizmi için oldukça önemli. Eğlencenin, gösterinin çeşitlendirilmesi gerekiyor. Aksi takdirde her ilin sıra geceleri adı altında gruplar oluşturarak bir diğerini taklit etmesi bölge adına çok yanlış olur. Mardin, Adıyaman illeri için Reyhanî ve Harfane geceleri mükemmel birer turizm ürünü olabilirler. Bu da illerin konaklama destinasyonu planlanırken birer tercih nedeni olmasını beraberinde getirir.

Sıra, Harfane ve Reyhanî geceleri yüzyıllardır yaşanan bir kültür, bir gelenek GAP Bölgesinde. Ama bugün, turizm açısından çok değerli, gecelemlerin artması açısından stratejik birer turizm ürünü konumundalar. Tabi ki tanıtımını yapabilirsek, pazarlayabilirsek ama en önemlisi bu değerleri koruyabilirsek...

29. Sıra Arkadaşlığı¹⁹²

*Mehmet H. Öcal*¹⁹³

Urfa'da, uzun yıllardan beri olagelen sıra gecesi arkadaşlığı denilebilir ki; arkadaşlıkların en güzeli, imbikten geçirilmiş kadar saf, duru ve olgunlaşmış olanıdır.

Hemen hemen hepimizin mahalleden, okuldan, işyerinden arkadaşlarımız olmuştur. Bunların içinde belki çok hoşumuza gidenlerine de rastlamışızdır. Yıllarca arkadaşlıklarımız devam etmiştir.

Fakat "sıra arkadaşlığı"ndaki birlik, beraberlik, yardımlaşma, aynı gaye için elele verme, arkadaşla birlikte yakınlarını da tanıma; yolunu, evini, halini öğrenme, gerektiğinde yanında bulunma, en azından periyodik zamanlarda tespit edilen yerlerde buluşup sohbet etme, eğlenme, yemek yeme, farkında olmadan kendini tamamlamak suretiyle olgunlaşma, meselelere çözüm arama ancak "sıra arkadaşlığı" harcıdır. Başka türlü bir arkadaşlıkta bütün bu sosyal hareketleri, bu lezzeti bir arada bulmak mümkün değildir.

...

Anlatacağımız olayı Gazeteci-Yazar A.Naci İpek'ten derledik. O da olayın içinde bulunan rahmetli babasından dinlemiş. Olanlar, Urfalının gerçek karakterini yansıtan, aynıyla vaki bir hadise olarak dikkatimizi çekti.

Urfa'da, som Urfalıların yaşadığı; göçlerin olmadığı, gece-konduların türeyip şehri kanser gibi sarmadığı, halis Urfalıların örf, adet, gelenek ve göreneklerini doya doya yaşadığı 30'lu yıllarda bir grup arkadaş sıra gezmektedirler. İçlerinde Mustafa Hacıkâmiloğlu, Mukim Tahir, Halil İpek, Bakır Kayral isimli zatlar da bulunmaktadır.

Yıllarca devam ettirdikleri kardeş gibi oldukları arkadaş topluluğunda bir gün bir acı yaşanır. İçlerinden birine" emr-i Hak" vaki olmuş, aralarından ebediyen ayrılmıştır. Merhumun sık sık anıldığı birkaç "sıra gecesi"nden sonra aradan 4-5 ay kadar bir zaman geçmiştir.

¹⁹² Mehmet H. Öcal'ın "Sıra Arkadaşlığı" makalesi *Edessa* kültür dergisinin 98/4. sayısında yayınlanmıştır.

¹⁹³ *Mehmet Hulusi Öcal*: Şair ve yazar.

Birgün ölen zatin büyük oğlundan babasının sıra arkadaşlarına bir mesaj gelir. "*Ben de babamın yerine aranızda katılmak istiyorum...*"

Teklif görüşülür; herhalde "Baba dostunun oğlu mirastır" özdeyişi de hatırlanır ve talep münasip karşılanarak kendisine "gel" haberi gönderilir.

Birkaç sıra gecesi beraber olurlar. Babasını hatıralarla bir de onun zaviyesinden tanırken, aralarına yeni katılana ısınmaya çalışırlar.

Fakat zaman göstermiştir ki; oğul, babanın yerini dolduracak, merhumu rahmetle andıracak kapasitede değildir. Sıranın eski havası kalmamıştır. Ama bunu "genç"e nasıl anlatsınlar?... Ne de olsa babasının hatırı vardır. Urfalı, kendisini ısırın köpeğe bile "sahibinin hatırı için" kıymaz. Bilhassa çözümün "kalp kırmadan" olmasını arzu ederler.

Artık anlattığımız grubun sıra gecelerinde söylenen "hoyrat"ların arasına bazı imalar da katılmaktadır.

Dağ adamı

Öldürür dağ adamı

Meclise ayı girsin

Girmesin dağ adamı

Okunan beyitler farklıdır ve şerhi "nevzuhur genç"e bakılarak yapılmakta, Şair Abdi gibi sorulmaktadır:

Hüma uçtu yuvasından yerine koydular bum'u,

Görenler dediler hayfa "hüma" dediğiniz bu mu?...

Yeni sıra arkadaşı, her haliyle babasını aratıyordu. Toyluğundan olgunluğa doğru terakki olmuyor, faulsüz oturumu bulunmuyordu.

Bir Muharrem gecesi yine sırada oturmuş sohbet ediliyordu. Hepsinin tanıdığı bir fakir aileye yardım kararlaştırıldı. Kimi un, kimi yağ, kimi salça, şeker, bulgur, mercimek gönderecekti.

Urfa'da uzun yıllardan beri devam eden adet üzere, fakir aileler yardım edeni tanımazlar. Getiren elçilerden alır, rızkın gerçek sahibi Allah'a (C.C.) hamd ederler. O'nun cömert kullarını da dua ile anarken; minnetarlıkları kalpten kalbe ulaşır, hayır sahibinin sevap

hanesinde yerini bularak kişiye huzur vereceğine inanılır. Alan da, veren de bu inançla rabitalıdırlar, rahattırlar.

Muharrem ayındaki sıra gecesinde konuşulan yardım konusu yine bu minval üzere uygulanmıştır. Yalnız bir istisnasıyla. Bizimki gönderdiği yardıma ismini, adresini de katmış, alışılmışın dışında iyiliğini sulandırmıştır...

Sağ elin verdiğini sol elin bilmediği, sağ gözün gördüğünü sol gözün görmediği bir kutlu zamanda olan, Cenab-ı Hakk'ın rızasını kazanmak maksadıyla yapılan bu yardımda bir kişi de olsa zuhur eden bu çiğlik, sıra arkadaşlarına ulaşmış ve bir hoşnutsuzluk hâsil olmuştu...

Genç, artık "hatır" kredisini tüketmişti. Nazarlar onun üzerinde toplanmışken sıra arkadaşlarından sesi güzel birisi elini kulağına atar ve o zamana kadar duyulmamış bir hoyratı söyler:

Has adamlar

Gül suyu has'a damlar

Meclis o eski meclis

Azaldı has adamlar

Hoyrat, hazirunu nereden alır, nerelere götürür. Herkes derin düşüncelere dalmıştır. Rahmetli, arkadaşları ve oğlunun gözlerinin önünden geçiyordur muhakkak.

Çok iyi intibalarla bir ömür sürmüş ve sıradan vakitsiz ayrılmış rahmetli arkadaşlarının oğlunun ayrılışı böyle olmamalıydı. Ama ne yapsınlar, oldu işte..

Genç, "hoyrat"taki mesajı artık idrak etmiş ve ondan sonraki sıra gecelerinde bulunmamıştı.

Fakat "sıra arkadaşlığı" dışındaki dostlukları yine devam ediyordu. O da "sıra"nın ayrı bir özelliği olduğunu, ağır bir bahaya anlamıştır herhalde...

30. Etkileşim Gruplarına Benzerliği Açısından Sıra Gecesi¹⁹⁴

Yrd. Doç. Dr. Medaim Yanık¹⁹⁵

Giriş

“Sıra gecesi” yaş, meslek, ortak ilgi alanı, sosyal sınıf gibi ortak özellikleri olan kişilerin, haftanın belirli bir gününde, kendi evlerinde, sırayla gerçekleştirdikleri bir toplanma biçimidir. Bu toplantılara katılmaya “sıra gezme”, katılan kişilere de “sıra arkadaşı” denir (Akbiyık 2002). İlk olarak ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına dair yazılı belgeler olmamakla birlikte, Cumhuriyet dönemi öncesinde de var olduğu bilinmektedir. Halen Şanlıurfa ilinin merkezinde yaygın olarak gerçekleştirilmektedir. Sıra gecesi toplantıları psikiyatrik anlamda “grup” olarak tanımlamayı hak edecek özelliklere sahiptir. Birçok açıdan “terapi grupları” ve “eğitim gruplarının” kuruluş ve işleyiş özelliklerine benzemektedir.

Bu yazıda sıra geceleri işleyiş özellikleri açısından tanımlanarak psikiyatrik tedavi yöntemlerinden biri olan terapi gruplarıyla karşılaştırmaya çalışıldı. Çalışma gerçekleştirilirken sıra gecesi gruplarına misafir olarak katılarak gözlemler yapıldı. Sıra geleneğini bilen yaşlı kişilerle görüşmeler gerçekleştirildi. Sıra gecesi ile ilgili yerel yazılı metinler tarandı.

Sıra Gecesi

Sıra geceleri Şanlıurfa iline ait bir gelenek olup halen yaygın olarak yaşanmaktadır. Sıra grubunun oluşturulması ve işleyişinde gelenekselleşmiş, yazılı olmayan kurallar vardır.

Sıra gecesinin yıl içinde hangi zaman diliminde ve hangi günde olacağı belirlidir. Sonbaharla başlar, ilkbaharın sonlarına kadar devam eder. Sıklıkla Perşembe, Cuma veya Cumartesi günü seçilir. Genellikle saat 19.00 gibi başlar, saat 23.00’e doğru sona erer. Her üye sıraya tam zamanında gelmek ve tam saatinde kalkmak zorundadır. Mazeretsiz geç gelenlere çeşitli cezalar uygulanır. Her sıra genelde 8-10 kişi arası üyeden oluşur. Sıra

¹⁹⁴ Bu makale *Yeni Symposium* Dergisinin 42 (1) 2004 sayısının 37-41 sayfaları arasında yayınlanmıştır.

¹⁹⁵ Harran Ün.Tıp Fak. Araşt. ve Uyg. Hastanesi Psikiyatri Anabilim Dalı.

geceleri üyelerin evlerinde sırayla yapılır. Sıra yapılan evde ailenin diğer üyeleri sıra ortamına karışmazlar. Bu yönüyle misafirlğe gitmekten veya misafir kabul etmekten farklıdır.

Sıranın kendine has bir hiyerarşisi vardır. Her sıranın bir başkanı vardır. Sıra başkanı grup üyeleri tarafından seçilir. Genelde sıradaki en olgun, ekonomik sorunları olmayan, dini ve geleneksel konularda arif sayılabilen ve tercihen en yaşlı olandır.

Sıra gecesinin yemek listesi baştan belirlenir ve bu listenin dışına çıkılmaz. Sıra üyelerinin sosyal ve ekonomik düzeylerine bağlı olarak ikram edilen yiyecekler farklılık gösterebilir. Çoğunlukla ilk olarak kahve ikram edilir, ana yemek çiğköftedir. Tatlı olarak kadayıf, içecek olarak ayran ve sonunda da çay içilir.

Sıra gecelerinde gündem, üyelerin ortak özelliklerine göre şekillenir. Sosyal ve siyasal konular konuşulabilir. Üyelerin kendileri ile ilgili sosyal, ekonomik ve sağlık problemleri konuşulabilir. Bazı sıralarda müzik icra edilir. Zanaatkarların oluşturduğu sıralarda mesleki konular konuşulabilir.

Her isteyen sıranın üyesi olamaz. Üye olmak isteyenin sıra grubu ile uyumlu olması gerekir. Sıraya yeni arkadaş alınacağı zaman önceden sıra başkanı tarafından araştırılır, sıraya katkısı değerlendirilir, uyumu sorgulanır. Üye alımında temel kriter olarak, katılacak olanın kişiliği, grupla ortak yönleri ve sosyal statüsündeki uyum aranır.

Sıra arkadaşlarının sosyal, ekonomik ve sağlık gibi sorunların varlığında birbirlerini desteklemek gibi sorumlulukları vardır. Sıradan herhangi biri yüz kızartıcı bir iş yaptığında veya sıra grubuyla uyumlu özelliklere sahip olmadığı düşünülürse sıradan çıkarılabilir. Diğer yandan üyelerin herhangi birinin bir eyleminden dolayı sıra arkadaşlarına herhangi bir müeyyide uygulanmaz. Örneğin, borçlu olan bir üyenin alacaklısı, o kişinin yakın akrabasından alacağını talep edebilir, ancak sıra arkadaşlarından böyle bir talepte bulunamaz. Yahut bir kan davasında sıra arkadaşlarına herhangi bir bedel ödetilmez.

Sıraya ancak diğer sıra üyelerinden izin alınırsa misafir davet edilebilir. Misafirlėi onaylanmış kişiler dışında "sıraya" yabancıların katılmasına müsaade edilmez. Sıra tanımlamasından anlaşılacağı

üzere her hafta belli bir sırayla üyeler arasında gezilir. Hangi hafta ev sahibinin kim olacağı önceden bellidir. Sırası geldiğinde ev sahibi uygun değilse kendinden sonraki arkadaşından rica eder ve diğer üyeleri de arayarak yapılan sıra değişikliğini bildirir. Sırasını devreden uygun olduğunda devrettiği sıranın ev sahipliğini yapar (Tablo 1).

Tablo 1: Sıra Gecesinde Kurallar
1. Sıra ile üyelerin evlerinde toplanılır.
2. Sıra 8-10 kişi ile sabit üye sayısına sahiptir.
3. Başlangıç ve bitiş saati belirlidir.
4. Sıranın başkanı vardır.
5. Üyelerin izni dâhilinde misafir getirilebilir.
6. Yemek listesi sabittir.
7. Sıra kurallarına uyumlu davranmayan sıradan çıkarılır.
8. Üyelerin birbirlerinin sosyal, ekonomik ve sağlık sorunlarıyla ilgili olma sorumluluğu vardır.

Grup Terapisi

Grup terapisi, tedavi edici tekniklerin bir grup hastaya aynı anda uygulanmasıdır. Grup tedavisinde, grup ortamında hem hastalar arasında etkileşimler, hem de hasta-terapist etkileşimleri ile grup üyelerinin her birinin uyumsuz davranışları değiştirilmeye çalışılır. Başka bir deyişle, eğitilmiş terapistin özgül teknik ve girişimlerinin yanı sıra grubun kendisi de değişiklik için bir araç görevi görür (Vinogradov 1996, Güleç 1993a).

Tedavi grupları terapist tarafından oluşturulur (Yalom 1970, Atasoy 1998). Toplanılacak mekân da yine terapist tarafından belirlenir. Yalom'a (1992) göre, grubun ideal büyüklüğü 7-8 civarındadır ve 10'u geçmemelidir. Süreç grup tedavisinde bir seans için en uygun süre 60 ila 120 dakika arasındadır.

Ayakta izlenen hastalara yönelik gruplarda haftada bir toplantı en sık görülen şeklidir. Bu sıklık destekleyici ve özgülleşmiş gruplar, özellikle de seans sayısı sabit olan gruplar için çok uygundur.

Açık veya kapalı grup yapma seçimi klinik koşullar, hedefler ve grubun belirlenmiş ömrü ile yakından ilişkilidir. Kapalı bir grup önceden belirlenmiş sayıda toplanır, sabit sayıda üye ile başlar ve ilk seanstan itibaren kapılarını kapatarak yeni üye almaz (Alonso 2000, Vinogradov 1996).

Klasik Grup Terapisi ile Sıra Grubunun Karşılaştırılması

Klasik grup terapileri ile sıra gecesi grubu ortasında ortak ve farklı yönler vardır. İki grup da belirlenmiş sayıda üye içerir. Her bir araya gelme belirli bir zaman dilimiyle sınırlıdır. Üyelerin oluşturulmasında belirlenmiş kriterler vardır. İkisinde de gruba girme ve çıkma belirli kurallara bağlıdır.

Sıra gruplarında grubun önü açık iken, terapi grupları açık veya kapalı olabilir. Sıra grubunun bir araya gelmesi arkadaşlık, sosyal destek, eğlence vb. çok amaçlıdır. Sıra grubu sağlıklı kişilerden oluşur, tedavi arayışı, değişme çabası ve grupta profesyonel bir terapist yoktur. Sıra gecesinin sözüne güvenilir, olgun bir üyesi gruba başkanlık eder.

Tablo 2: Sıra Grubu ile Terapi Gruplarının Karşılaştırılması		
	Sıra Gecesi	Grup Terapisi
Üye sayısı	Belirli, 8-10	Belirli, 7-8
Oturum süresi	2,5 saat	1-2 saat
Devam süresi	Önü açık	Zamanla sınırlı
Toplantı sıklığı	Haftada bir kez	Haftada 1-3 kez
Açık veya kapalı olması	Kapalı	Açık veya kapalı
Amaç	Çok amaçlı (tedavi değil)	Tedavi
Başkan	Var	Var
Mekân	Üyelerin evleri	Profesyonel ortam
Üye ihracı	Mümkün	Mümkün
İçerik	Yemek, eğlence, sohbet, eğitim	Tedavi amaçlı etkileşim
Üyelerin ortak özellikleri	Yaş, sosyal sınıf, meslek, müzik	Tedavi arayışı
Profesyonelin varlığı	Yok	Var
Üyelerin seçimi	Üyelerin kendisi	Profesyonel

Terapi gruplarında ise tedavi amaçlı olarak bir araya gelinir ve grupta sağlık alanında çalışan profesyoneller de bulunur. Amacı grup dinamikleri aracılığı ile bireyde "farkına varma, çözümlenme ve yeni davranışlar deneme" oluşturmaktadır (Naar 1982). Görüldüğü gibi, sıra gruplarının klasik terapi gruplarıyla ortak özellikleri olmakla birlikte, farklı yönleri daha fazladır (Tablo 2).

Etkileşim Grupları ve Sıra Grupları

Sıra gecesi grupları, grup tedavisi türlerinden daha çok, etkileşim gruplarına benzerlik göstermektedir. Etkileşim grubu terimi birçok grup biçimini tanımlayan genel bir tabirdir. Etkileşim grupları içinde sınıflanan grup biçimleri şunlardır: İnsan ilişkileri grupları, eğitim grupları, T grupları, kişisel eğitim grupları, maraton grupları, duyarlılık bilinci grupları, temel etkileşim grupları, yaşantısız gruplar, yüzleşme grupları (Yalom 1970). Yalom'a göre, etkileşim gruplarının ortak özellikleri şunlardır: Grupların genişliği sekiz ila yirmi üye arasındadır; bu sayı yüz yüze etkileşimi desteklemek için yeterince geniş ve yine tüm üyelerin etkileşimde bulunmasına yetecek kadar küçüktür. Grupların genellikle zamanları sınırlıdır, çoğu kez saatlere veya günlere sıkışır. Geniş ölçüde burada ve şimdi üzerine odaklaşırlar, genel geçer kuralları aşarlar ve geleneksel toplumsal görünüşün bırakılmasını cesaretlendirirler. Bu gruplar sonuçta kişiler arası dürüstlüğe, araştırmaya, yüzleşmeye, artırılmış heyecanı dışavuruma ve kendini açmaya değer verirler. Grubun hedefleri çoğu kez belirsizdir. Bazen sadece bir yaşantının (sevinç, "yönelmiş" olma durumu, eğlence) sağlanmasına vurgu yaparlar; fakat daha sıklıkla kapalı veya açık (davranışta, tutumlarda, değerlerde, yaşam tarzında, kendini gerçekleştirme derecesinde veya kişinin başkalarıyla ilişkilerinde) birtakım değişiklikler için uğraş verirler. Katılımcılar genellikle "hastalar" olarak adlandırılmazlar; yaşantı terapi olarak değil, "büyüme" olarak değerlendirilir. Etkileşim grupları ilk kez 1962'de Güney Kaliforniya'da "normaller için grup terapisi" şeklinde bir T grubu (Training group) ile başlamıştır (Yalom 1970). Burada amaçlanan tedavi değil, eğitimidir. Terapi grubunun tersine, etkileşim grubunun özelliklerinden biri gayri resmîlik ve hoşnutluktur. Fiziksel çevre çoğu kez bir gezinti yeri gibidir ve eğlenceye daha fazla önem verilir. Birçok örtüşmeler olabilir de, etkileşim grubu genellikle işlevselliği daha iyi ve daha büyük bir yetkinliğe ve gelişime

ulaşmak isteyen bireylerden kuruludur; örneğin kadınlar için bilinç yükseltme gruplarında olduğu gibi. Rehberlik, bilgi alış-verişi ve sorunlarına ilişkin daha fazla anlayış kazanma ve bu grupların temel özellikleridir (Killilea 1976).

Sıra gecesi grupları, birçok açıdan etkileşim gruplarından da farklıdır. Arkadaşlık, eğlence, eğitim, sosyal dayanışma gibi aynı anda birden çok amaç vardır. Bu çok amaçlılık sıra gecesi gruplarının 25-30 yıl sürebilmesine neden olmaktadır. Sıra geceleri profesyonel modeller örnek alınarak da oluşturulmamıştır. İlk olarak ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına dair elimizde yazılı kanıtlar olmamakla birlikte, yaşayan tanıklardan 80 yıl öncesinde de var olduğunu biliyoruz, Ayrıca modern bir yapılanma olmaktan ziyade, geleneksel bir yapılanmadır.

Sıra Gecesi Üyeleri Arasında Grup Dinamikleri

Sıra gecesi grupları ailede, iş hayatında, eğitim sırasında parçası olduğumuz gruplardan biri olmaktan ibaret değildir. Yapılandırılmış bir işleyişin olması, gönüllülüğü, sürekliliği ve kapalı yapısı nedeniyle gündelik hayattaki bir grup üyesi olmaktan farklıdır. Grubun tedavi edici amacı olmamakla birlikte, süreç içinde grup üyeleri arasında terapi gruplarındakine benzer grup dinamiklerinin oluşmasına müsait bir yapısı vardır. Bir gruba ait olduğu duygusu yaygın olarak yaşanmaktadır. Bu durum benlik saygısını arttıran bir durumdur. Aynı zamanda sosyal hayatta karşılıklı yardımlaşma oluşur.

Başkanın olgun, sözüne danışılan birisi olması rehberlik, danışmanlık rolünü yüklenmesini sağlar. Grup içindeki etkileşimler yaşantılar aracılığıyla yeni öğrenmelere zemin hazırlar. Sıra gecelerinin en fazla esnaf ve zanaatkarlar arasında olması bu geleneğin Ahi geleneği ile yakın bağlarına işaret etmektedir.

Sıra gecesi gruplarında tedavi edici faktörlerin hangilerinin sıra grubunda yaşandığını anlamak önemli olabilir (Bloch ve Crouch 1987, Yalom 1970). Gözlemlerime göre kabul, özverili olma, sosyalleşme, kaynaşma, rehberlik ve kişiler arası öğrenme, grup bağlılığı yoğun olarak yaşanmaktadır. Türkiye'de etkileşim grubunda tedavi edici etmenler üzerine yapılan bir çalışmada kişiler arası öğrenme ve grup bağlılığı tedavi edici etmen olarak bulunmuştur (Alptekin ve Tangör 1995).

Sıra Gecesi ve Psikiyatri

Sıra gecesinin yaygın olarak yaşandığı bir toplulukta psikiyatrik hizmetin bu gruplarla ilişkili olabileceği durumları saptamak önemli olabilir. Sıra gecesi grupları ile psikiyatri arasında sosyal destek sistemi, tedavi aracı olarak modern grup terapilerinin uygulanmasına kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı olarak etki edip etmemesi açısından ilişkiler kurulabilir. Bu modelden tedavi edici araçlar çıkarılmasının mümkün olup olmadığı da araştırmaya değerdir. Örneğin şizofren hastaları ekseninde oluşturulan dernek yapılanmasına ek olarak hastalar arasında sıra gecesi grupları rehabilitasyon edici işlev gösterebilir. Ayrıca, kendi kültürümüzde modern grup terapilerinin oluşumundan önce grup terapisi yapılanmasına benzer yönler taşıyan bir uygulamayı tanımak ve anlamaya çalışmak da önemlidir. Nitekim Güleç (1993b) psikoterapi tekniklerinin de yerel kültürel özelliklerle uyumlu olması gerektiğini vurgulamıştır.

Modern yaşamda giderek artan şekilde kişiler arası yabancılaşma, yalıtılmışlık ve sosyal parçalanma duygusu yaşanmaktadır. Bu sebeple grup terapileri, Adsız Alkolikler örneğinde olduğu gibi, psikiyatri profesyonelleri dışında da kullanılmaktadır. Psikiyatrik olmayan ortamlarda yürütülen grupların sayısının giderek artması toplumda birleştirici, destekleyici grup deneyimlerine genel bir gereksinimin olduğunu göstermektedir (Vinogradov 1996). Sıra gecesi grupları yabancılaşma, yalıtılma ve sosyal parçalanma gibi bireyi olumsuz etkileyen durumlara karşı koruyucu işlevler görebilir.

Sonuç

Sıra gecesi yapılandırılış ve işleyiş açısından klasik terapi gruplarına benzer yönleri olmakla birlikte, terapi gruplarından farklıdır. Grup tedavileri içinde etkileşim ve kendine yardım gruplarına benzemektedir. Sıra gruplarının terapi gibi bir hedefi olmamakla birlikte, "sosyal destek sistemi" olarak işlev görecektir. Oluşturulma ve işleyiş açısından grup dinamiklerinin oluşumuna uygundur. Bu dinamikleri anlamaya ve koruyucu ruh sağlığı hizmetleriyle bütünleştirmeye yönelik çalışmalara ihtiyaç vardır.

Ayrıca, Türkiye'de kültürel psikiyatri ile ilgili çalışmalar ne yazık ki, hâlâ çeviri ve kavramsal metin tartışmaları şeklindedir.

Oysa kültürümüz yaşantı içinde ruh sağlığını tanımlayıcı, koruyucu ve tedavi edici birçok model üretmiştir ve üretmektedir. Bu modellerden haberdar olmamak en azından tedavi işbirliğini oluşturma ve sürdürmede sorunlar oluşturabilmektedir. Kültürel yapımızla psikiyatri arasında yerel bağları kuracak çalışmaların yapılması önem taşımaktadır.

Kaynaklar:

- Akbıyık A (2002) Müziği, sıra geceleri ve oyunlarıyla Urfa. **Uygurliklar Kapısı Urfa**, F.Özlem, editör, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları: 225-243.
- Alonso A (2000) **Grup psychotherapy, combined individual and group psychotherapy. Comprehensive Textbook of Psychiatry**, 7. Edition, Vol 2. Sadock B, Sadock V, editors Philadelphia: Lippincot Williams & Wilkins, 2146-2157.
- Alptekin G, Tangör A (1995) Dinamik yönelimli etkileşim grubunda tedavi edici etmenler. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 6: 118-124
- Atasoy N (1998) Grup tedavisinde hastaların seçimi, hazırlığı ve grubun organizasyonu. **Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi**, 6: 0-14.
- Batıgün AD (1998) Grup terapisi süreç ve sonuç araştırmalarındaki yöntemlerin çeşitli boyutlarda karşılaştırılması. **Türk Psikolojisi Yazıları**, 1: 63-82.
- Bloch S, Crouch E (1987) **Therapeutic Factors in Group Psychotherapy**. New York: Oxford Medical Publications, 1-25.
- Güleç C (1993a) **Psikoterapiler**. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 115-129.
- Güleç C (1993b) Doğu kökenli alternatif psikoteraplere örnek olarak içgörü tedavisi. **Psikiyatri Bülteni**, 2: 116-120.
- Killilea M (1976) **Mutual help organizations: Interpretations in the literature III. Support Systems and mutual help**. Caplan G, Killilea M, editors. New York: Grune and Stratton, 187-212.
- Naar R (1982) **Grup Psikoterapisine İlk Adım**. (Şahin NH, çeviren). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları 1993.
- Şahin NH (1993) **Çevirenin Notu. Grup Psikoterapisine İlk Adım**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 5-7.
- Vinogradov S, Yalom ID (1989) **Grup Psikoterapisi**. Tüzer TT, Atbaşoğlu Z, çevirenler. Ankara: Compos Mentis Yayınları 1996.
- Yalom ID (1970) **Grup Psikoterapisinin Teori ve Pratiği**. Tangör A, Karaçam Ö, çevirenler. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri 1992.

31. Urfa “Sıra Gecesi”nden Çankırı “Yaran Meclisi”ne¹⁹⁶

Abuzer Akbiyik

Giriş

...

Coğrafi olarak aralarında yüzlerce kilometre mesafe olmasına rağmen, “Şanlıurfa sıra gecesi” ile “Çankırı yâran sohbetleri” buna en güzel örnektir. Bunun dışında; “Kahve yemenden gelir” “Kalenin ardında ekerler darı”, “Kavak kavaktan uzundur”, “Suya gider su testisi elinde” türkü sözleri, “Eminem oturmuş daşın üstüne” uzun hava, “Cezayir oyun havası”, “Su gelir millendirir”, “Leblebi koydum tasa”, “Merdivanım kırkayak”, “Mektup yazdım karadan”, “Kahve piştiği yerde” gibi mani sözleri ve daha birçok konu Şanlıurfa ile Çankırı’nın benzerlik arz eden kültür değerlerinden birkaçıdır. Konumuzu dağıtmamak için biz bu yazımızda sadece “sıra gecesi” ve “yaran meclisi” geleneği üzerinde duracak, bu gelenekleri sizlere tanıtmaya, ortak noktalarını tespit etmeye ve kültür hayatındaki yerini izah etmeye çalışacağız.

Şanlıurfa sıra gecesi yabancıysa olmadığım bir konudur. Bu nedenle sıra gecesini size anlatmakta zorlanmayacağımı umuyorum. Yaklaşık 30 yıldır sıra gezmekteyim. Gezdiğimiz sıranın da sıra başkanıyım. Sıra gecesi ile ilgili gerek yaşlı insanlardan elde ettiğim bilgileri, gerekse gözlemlerimi, makale olarak yazdım. Bu yazılarım Şanlıurfa ile ilgili çeşitli kitaplar içinde, dergi ve gazetelerde yayımlandı. Birçok televizyon ve radyo programına katılarak geleneksel sıra gecesini anlattım. Hazırladığım “**Şanlıurfa Sıra Gecesi**” kitabı basım aşamasındadır.

Çankırı kültürü ile ilk tanışmam, sıra gecesi kitabı ile ilgili yazılı kaynakları araştırırken, Prof. Dr. Mahmut Tezcan’ın “**Çankırı Yaran Sohbetleri**” kitabını okumamla oldu. Bu kitabı okuyunca sıra gecesi ile yaran sohbetleri’nin benzerliği hemen dikkatimi çekti.

İçinde Şanlıurfa kültürü ile ilgili yazıların bulunduğu internet sitemle¹⁹⁷ ilgili Çankırı Eski Milletvekili Sayın Hakkı Duran’dan

¹⁹⁶ 17-18 Eylül 2004 tarihinde 2. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni kapsamında düzenlenen “**Yaran Kültürü ve Çankırı**” konulu sempozyumda Abuzer Akbiyik tarafından sunulan bildiri metni.

¹⁹⁷ Abuzer Akbiyik’in internet sitesi: www.abuzerakbiyik.com

aldığım mektup, bilahare gönderdiği Çankırı ile ilgili kitaplar ve müzik CD'si ile Çankırı'ya olan ilgim arttı ve araştırmalarımı yoğunlaştırdım. Çankırı Valiliği'nin daveti ile de bugün buradayım.

Çankırı "Yâran Ocağı" geleneğini, yâran meclisinde Küçükbaşak'a Sayın Orhan Özkan'ın yazdığı "**Çankırı Gelenekleri ve Yâran Kültürü**", 1932 yılında Gazeteci-Şair ve Yazar Tahsin Nihat Uygur'un yazdığı "**Çankırı Halk Edebiyatı**" kitabı, Prof. Dr. Mahmut Tezcan'ın "**Çankırı Yaran Sohbetleri**" kitabı ve Çankırı Valiliği'nin web sitesindeki kaynak kişi Yaşar Ateşsoy'dan derlenen "**Yaran Kültürü**" yazısını harmanlayarak yazdım. Bu geleneğin membaı olan Çankırı'da "yaran meclisi"ni anlatmam elbette ki haddim değildir. Fakat her iki geleneği karşılaştırmak için yazmak mecburiyetinde kaldım. Bu nedenle eksliğim olursa affınıza sığınırım.

Şanlıurfa'da "Sıra Gecesi" Geleneği

Peygamberler şehri Şanlıurfa; Hz İbrahim Makamı, Balıklıgöl ve Hz Eyyüp Makamı gibi kutsal mekânları, Harran Harabeleri, Şuayb Şehri ve tarihi yapıları, geleneksel Şanlıurfa evleri, otantik çarşıları ve zengin folkloru ile müstesna bir şehirdir. Çiğköftesi, fıstığı, sadeyağı, ceylanları, kelaynak kuşları, türküleri ve meşhur ses sanatçıları ile ünlüdür. GAP Projesi, Şanlıurfa Tüneli ve Harran Ovası sulamaları Atatürk Barajı da Şanlıurfa'yı ön plana çıkaran yatırımlardır. Son yıllarda Şanlıurfa'yı gündeme taşıyan konulardan biri de "sıra geceleri" olmuştur.

Sıra gecesinin tanıtımı ile ilgili program 1976 yılında TRT'de yayınlandıktan sonra, yurtiçi ve yurt dışından Şanlıurfa'ya gelen birçok televizyon kanalı sıra gecesi ile ilgili çekimler yapmış ve yayınlamıştır. Sıra gecesi meşhur olunca, bazı televizyonlarda "sıra gecesi" adıyla sürekli programlar yapılmış, Züğürt Ağa ve Eşkiya gibi birçok televizyon filminde "sıra gecesi" sahneleri kullanılmıştır. Sıra geceleri, birçok gazetede manşet olmuş, sıra gecesi hakkında birçok haber, makale ve yüksek lisans tezi yapılmıştır. "Sıra geceleri" adıyla seri olarak kaset, CD ve VCD'ler çıkarılmıştır.

Sıra geceleri, sohbet, oyun, müzik ve ikramlar olmak üzere birçok kısımdan oluşsa da, sıra geceleri içinde müzik ve çiğköfte yapılışı medyaya cazip geldiğinden, sıra gecelerinin hep bu kısmı televizyonda gösterilmiştir. Böylece halk "sıra gecesi"ni bir müzik

eğlence gecesi olarak algılanmıştır. Sıra gecesi medyada böyle tanıtılınca, Şanlıurfa'ya gelen her misafir de eğlenmek amacıyla sıra gecesine katılmak istemiştir. İşletmeciler de bu talebi değerlendirmiş, misafirleri eğlendirmek amacıyla "sıra geceleri" düzenlemeye başlamıştır. Böylece milli kültürümüzün birçok özelliklerini içinde barındıran "sıra geceleri", sahneye uyarlanarak müzik ve eğlence amaçlı "sıradan geceler" haline getirilmiştir.

Bugün için "Sıra gecesi" turizm organizatörlerinin vazgeçilmez etkinliği haline gelmiştir. GAP turu maksadıyla Şanlıurfa'ya gelen yerli ve yabancı misafirlere çeşitli mekânlarda "sıra gecesi" adıyla geceler düzenlenmektedir. Böylece "Sıra gecesi" Şanlıurfa'da eğlenceye yönelik müzik sektörünü canlandırmıştır. Şanlıurfa ve Şanlıurfa dışında 100'ün üzerinde "Sıra gecesi" müzik ekibi oluşmuştur. Bu ekipler, Şanlıurfa başta olmak üzere yurtiçi ve yurtdışında "sıra gecesi" adıyla düzenlenen gecelere katılmaktadırlar. Şu anda Şanlıurfa'da, her akşam "sıra gecesi" adıyla etkinlik düzenleyen konukevi, lokanta, otel gibi birkaç mekânı bulmak mümkündür.

Çankırı'da "Yâran Meclisi" Geleneği

Çankırı'ya mahsus bu geleneğin adı çeşitli kaynaklarda "yâran meclisi", "yâran ocağı", "yâran sohbetleri", "sohbet âlemi", "sohbet ocağı", "sohbet teşkilatı" şeklinde geçmektedir. Biz yazımızda Küçük Başağa Sayın Özkan'ın kitabında kullandığı "yâran meclisi" ismini kullanacağız.

Yâran Meclisi'nin Kurulması

Yâran meclisi, genelde samimi, içten, birbirlerini her yönüyle tanıyan gençlerden kurulur. Özellikle yaran meclisini oluşturacak kişiler belirli bir yerde toplanır. Yâran meclisinin açılmasına karar alınır. Yaran meclisi çavuş ve çalgıcılar hariç 24 kişiden oluşur. Bu sayı Türklerdeki 24 Oğuz'dan gelmektedir. Yâran meclisine katılacak olan herkese "yâran" denilir.

Yâranlar ilk önce büyük başağa ile küçük başağa ve yâran kâhyası'nı seçerler. Bir de hizmet edecek çavuş seçilir. Daha sonra çalgıcılar, sohbette yenilecek yemekler, yakılacak ışıklar tespit edilir.

Haftada bir gece, yâranlardan birisi diğerlerine ziyafet verir. Sıra ile olmak üzere böyle devam eder. Fakat çavuş ikram etmez, hizmet görür. "Ocak yakmak" yârenden birisinin, diğer yârenlere önceden kararlaştırıldığı üzere yemek ve diğer ikramda bulunmasıdır. İkrâm genelde maddi külfet gerektirdiğinden iki yaran bir ocak yakar.

Yâran meclisi her yıl kış boyu devam eder. Asıl ocak cumartesi akşamıdır. Ocak, akşam namazından sonra açılır, sabah namazı kılınır ve dağılır.

Yâranların Ocağa Gelişi

Küçük başağa akşama bir saat kala, yanında çavuş ve ocak sahibi olduğu halde eve gelir, noksanları tespit eder, gider. Ocak sahipleri (sohbetin kurulduğu evin sahibi) ocak yaktıkları günün (sohbetin başladığı) akşamı, çalgıcılara yemek verir. Akşam yemeğinde sadece ocak sahipleri bulunur.

Yâran ocağı, odaya küçük başağa'nın gelmesi ile açılır. Tertip ve düzenden sorumlu olan küçük başağa ocağa gelir, kontrol eder, çavuşa gerekli emirleri vererek eksikliklerin düzeltilmesini sağlar ve köşesine oturarak beklemeye başlar. Yaran odası son derece itina ile döşenir. Odayı çevreleyen sedirlerin iki köşesinin döşenişi daha gösterişlidir. Bu köşeler başağalara ait köşelerdir.

Akşam güneş battıktan sonra yâranlar birer ikişer gelmeye başlar. Yâranlar doğrudan ocağa girmezler, kapıda bekleyen çavuş geldiklerini görünce içeriye girerek küçük başağaya seslenerek haber verir, Başağa da "Buyursunlar" diyerek ayağa kalkar. Yaranlar içeri girer, sağ elini göğsüne koyarak "Selamün aleyküm Başağa" diyerek selam verir. Başağa da "Aleyküm selam Yâran Ağa" der, sonra yaşlı olan yâran ağanın yanına olmak üzere sedire sıra ile çıkar, beklerler. Başağa oturunca ki bu oturuş genelde iki diz üzerine oturma şeklinde olur, sıra ile diğerleri de oturulur.

İki başağa arasındakiler usta yâranları, küçük başağa'nın sağdakiler kalfaları, büyük başağa'nın soluna oturanlar ise çırakları temsil eder.

Bütün yâranlar ve küçük başağa ocakta hazır olunca en son büyük başağa gelir. Odaya gelmeden, çavuş geldiğini haber verir, odadakiler ayağa kalkarlar. Başağa usulüne uygun selam verir ve kendine mahsus köşesine geçerek diz üstü oturur, arkasından

küçük başağa ve diğer yâranlar da yaş sırasına göre otururlar. Merhabalaşmadan sonra çavuş önce büyük başağa'nın daha sonra da küçük başağa'nın önlerindeki şamdanlarda bulunan mumları yakar, mumlar yandığında artık yâran ocağı açılmış olur.

Yâran Meclisinde Kahve İkramı

Yaran meclisinin açılışından sonra çavuş önce başağa'ya, daha sonra da küçük başağaya sıra ile kahve dağıtır. Kahve fincanını çavuştan alanlar hemen içmezler, başağa'ya bakarlar. başağa fincanı nasıl tutmuşsa herkes aynı şekilde tutar, büyük başağa, kahvesinden bir yudum aldıktan sonra, oturuş sırasına göre yâranlar ilk yudumlarını alırlar. Ondan sonra herkes kahvesini içer.

Çavuş kahveleri dağıttığı halde tepside birden fazla kahve fincanı kalmışsa o gün ocağa gelmeyen yâran var demektir. Ocağa gelmeyen yâran, mutlaka başağa'dan izin almıştır. Buna rağmen başağa, ocağa katılmayan yâranın meclis tarafından bilinmesi için çavuşa o fincanın hangi yâran'a ait olduğunu sorar.

Yâran Meclisinde Müzik ve Oyunlar

Kahveler içildikten sonra çavuş başağa'nın yanına giderek *"başağam akşam havasına müsaade var mı"* der. Küçük Başağa da eda bile başını öne eğer, bu müsaade anlamındadır. Bunun üzerine yarandan ayrı kendilerine ait yerde oturan sazendeler akşam havasını çalarken yarandan 8-12 kişilik bir grup hep bir ağızdan *"Ah yine akşam oldu ezan sesi var"* akşam havasını söylerler. Nakarat kısımlarında dizlerinin üzerinde sağa sola yaylanarak ellerini de ritmik olarak vurular. *"Sohbette eskiden keman, ud, santur, gırnata, 12 telli bağlama, darbuka, def, zilli maşa, kaşık ve fincan çalınırdı."*¹⁹⁸

Akşam havası denilen türküler, yaklaşık bir saat kadar sürer. Akşam havasından sonra sazendelerin Çuhadaroğlu Peşrevi'ni vurması (çalması) ile ocağa misafir geleceği bütün yâranlar tarafından bilinir. Gelen misafir doğrudan içeri girmez, kapı önünde misafirler için hazırlanmış yerde belirli bir süre bekler, bu arada çavuş misafirin nasıl içeri girmesi gerektiğini, içerideki davranışını

¹⁹⁸ *Çankırı'da Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilatı*, Hacı Şeyhoğlu Hasan Üçok, 1932, Çankırı

misafire öğretir. Sonra çavuş içeriye girerek "başışam misafirler geldi" diyerek seslenir. Misafirler salona girer. Orta yerde durup önce başışalara sonra yaranlara selam verir ve gösterilen yere oturur. Yerine oturan misafire önce Büyük Başışa "merhaba" dedikten sonra sıra ile diğer yaranlar merhaba der.

Kahveler içilip fincanlar toplandıktan sonra Küçük Başışa'nın işareti ile sazendeler oyun havalarını çalmaya başlar ve yarandan çavuşun davet ettiği yâranlar ortaya çıkıp Çankırı'ya has oyunları oynarlar. Üç mum, kahve yemen'den gelir, üçayak, genç osman, yıldız, yâran meclislerinde çalınan oyun havalarından bir kaçıdır. Türküler eşliğinde oynanan oyunlar seyredilir. Misafirler arasında iyi oynayanlar varsa çavuş tarafından oyuna kaldırılır. Sesi güzel olanlara türkü söylettirilir. Eğlence faslı 1-2 saat sürer.

Artık oynayanlar ve sazendeler yorulduğundan çavuşun küçük ağadan izin alması ile yavaş yavaş orta oyunları oynanmaya başlar. Orta oyunları, yâranın el ve dil becerilerinin ortaya çıktığı oyunlardır. Yâran meclisindeki orta oyunları hem güldürücü hem de düşündürücüdür. Orta oyununa başışalar hariç herkes sıra ile katılabilir. "Samut oyunu", "tavuk hırsız", "deveci birol", "yüzük saklama", "yattı kalktı", "şildir şip" oyunlardan birkaçıdır.

Oyun ve türküler faslı bittikten sonra misafire ikinci bir kahve daha verilir. Kahveyi içen misafir yemeğe kalmaz, müsaade isteyerek ocağı terk eder. Misafir eğer hürmet gösterilen bir zat ise saz takımı uğurlama sırasında "Cezayir Marşı" nı çalar. Çankırlı şair ve yazar Sayın Tahsin Nihat Uğur 1932 yılında yazdığı "**Çankırı Halk Edebiyatı**" kitabında eski yâran sohbetlerinde misafirlere ikinci kez verilen kahveden şöyle bahsetmektedir: "Bu kahvenin manası "**kalk git**" tir. Misafir biraz sonra kalkar gider. Gitmezse bir kahve daha verilir. Fakat bu, ya telve kahvesi veya küllü kahvedir. Arsız bir misafir onu da içer ve gene gitmezse, çavuş kunduralarını getirir, önüne koyar. Bu son iki hareket binde bir vaki olur"¹⁹⁹

Şimdiki yaran meclislerinde misafir müsaade isteyip ayrılmadıkça yemeğe alıkonulur.

¹⁹⁹ A.g.e, s. 29

Yâran Meclisinde Yemek İkramı

Yâran meclisinde yemek gece yarısından sonra yenir. Türkü ve oyunlarla devam eden gece bir hayli ilerleyince küçük başağa, büyük başağaya "Başağam yemek hazırdır" der. Sazlar susar. Odadakiler ellerini yıkar, sofraya bezleri Fatıha olunarak serilir, her birinin üzerine divan sinilerden sofraya kurulur. Bir sını etrafında yaklaşık 10-12 kişi oturabilir.

Yâran ocağı kurulurken, yemeklerin çeşidi ve özellikleri kararlaştırılır. Genelde yemekler çorba, etli güveç, etli ya da tavuklu pilav, hoşaf veya meyveden ibarettir. "Yemeğin yanında ayran veya şerbet bulunur."²⁰⁰ Yâran meclisinde alkollü içki kesinlikle yasaktır.²⁰¹ Her ocak yakan önceden kararlaştırılan çeşitte yemek yapar, eksiltme veya çeşit arttırmaya gidilmez. Yemekten sonra yemek duası yapılır ve peşinden kahve içilir.

Yâran Meclisinde Disiplin ve Ceza Verilmesi

Baş ağalar yâran meclisinin işleyişini sağlarlar. Yâranın bir "yolsuz" durumu görülünce, ihtar ve tembih ederler. Bu ihtarlara itaat etmek şarttır. Aksi takdirde ceza verilir.

Yemeğe başlamadan önce başağa, çavuşa "Yolumuz, yolsuzumuz var mı" der. Yolsuz olan varsa çavuş alenen söylemez, bir kaşığı yolsuzluk yapanın önüne diker. Bu hareketiyle o adamın yolsuzluğunu ifade etmek ister. Sonra yemek yenir. Herkes yerine oturur. Davacı, baş ağasının önüne diz çöker. Davasını anlatır. Başağa sonra maznunu (hakkında dava açılan kişi) çağırır, o da ağanın karşısında diz çöker kendini müdafaa (savunur) eder. Başağa her iki tarafın şahitlerini de dinleyerek haksız olana işlediği suçta göre ceza verir. Bu ceza bazen ziyafet veya hamama götürme şeklinde olur.

²⁰⁰ A.g.e., s.28

²⁰¹ Uygur, a.g.e., s.35, "Sohbet gecesi katıyken rakı içmezler, kız oynatmazlar, taşkınlık yapmazlar."

Yâran Meclisinde “Arap Verme” Töreni

Yâran meclisi dağılmadan, gelecek haftanın ocağını yakacak (ikramda bulunacak) kişiye devri özel bir törenle yapılır bu törene “arap verme” denir.

Yâran meclislerinde, zilli maşa, def’in adı “arap”tır. Bunlar ocağın ortak malıdır. Ocak yakma sırası gelen bir hafta saklar. Ocağı yakacak kişiye “güveyi”, sırasını yapan kişiye de “sağdıç” adı verilir. Sohbet dağılmadan küçük başağa’nın alt tarafında güvey ve onun yanına da sağdıç oturur. Yarandan güzel seslilerle çalgıcılar ayağa kalkarlar ve başağa’nın huzuruna gelirler. Özel makam ile “fakirin geldi divane” diye başlayan türküyü söylerler. Küçük başağanın huzuruna da gelerek “evlerinin önü şimşir” deyişini ve Arabı alacak kişinin mesleği ile ilgili dörtlükleri söylerler. Bu dörtlüklerden sonra arap (zilli maşa, def) teslim alanlara, onu iyi korumaları için “arap seni beslesinler bal diye” başlayan türküyü söylerler. Böylece “arap verme” töreni tamamlanır. Bir dahaki yâran meclisinde buluşmak üzere yâranlar dağılır.

Yâran Meclisinde Son Gece ve Veda Töreni

Yâranların kardeş muhabbeti ile 3-4 ay bir arada bulunduktan sonra ayrılmaları zor gelir, herkes hüzünlenir; bu sebeple ayrılık matem havası içinde gerçekleşir. Sohbetin son gecesi gece yemeğinde misafir kalmaz. Sadece yâran ve çalgıcılar kalır. O sırada herkes ayağa kalkar. Sazlar Cezayir Marşı’nı vurur. Bu marş Çankırı’da hüzün ve matem ifade eder. Marşı ayakta dinlerler. Cezayir Marşı’nın hüzünlü havasının uyandırdığı ve ayrılığın verdiği tesirle bazıları ağlamaya başlar. Bu sırada küçük başağa, büyük başağa’nın önüne çöker ve elini öper. Büyük başağada onu alnından öperek kucaklaşırlar. Yâranlar ve çavuşa da sıra ile büyük ve küçük başağanın elini öper ve kucaklaşırlar. Başağa birer kahve ısmarlar. Sohbet esnasında geçirdikleri günleri anmakla, sağ olurlarsa gelecek sene yine bu şekilde sohbet edeceklerini ve şimdye kadar olduğu gibi, bundan sonra birbirleriyle kardeş gibi görüşmelerini ve birbirlerinden kırılanlar var ise haklarını helal etmelerini isterler. Bu nasihatlerden sonra, bir “Aş-ı Şerif” okunur, “Fatiha” okunduktan sonra yâran meclisi son bulur.

Sıra Gecesi ve Yâran Meclislerinin Ortak Noktaları

Yukarıda ayrıntılı şekilde anlatıldığı üzere Şanlıurfa sıra gecesi ve Çankırı yâran meclislerinin kuruluş amaçlarından, tarihi geçmişlerine, gecenin bölümlerinden, disiplin anlayışına kadar birçok konuda ortak özellikleri vardır. Bunları ana başlıklar halinde şöyle özetledik:

1-Bu toplantılar, kökü çok eski Türk geleneğine dayanan, Ahilik müessesesinin düşünce ve kurallarının hâkim olduğu gecelerdir.

2-Bu toplantılar, yaşı birbirine yakın samimi arkadaşların bir araya gelerek oluşturduğu geleneksel toplantılardır.

3-Bu toplantılar, haftanın belli gecelerinde evlerde yapılır.

4-Bu toplantılarda, belirli kurallar vardır. Geceye katılanlar makam ve mevkileri ne olursa olsun, bu kurallara uymak zorundadır.

5-Bu toplantılarda, gecenin yönetimini üstlenen "başkan", "başağa" gibi kişiler vardır. Bu kişilerin verdiği talimatlar geceye katılanlarca yerine getirilir.

6-Bu toplantılarda sohbet edilir, hikâyeler, masallar, darb-ı meseller, kıssalar, fıkralar anlatılır, tekerlemeler söylenir.

7-Bu toplantılarda, ortaoyunu, yüzük ve tolaka gibi geleneksel oyunlar oynanır

8-Bu toplantılarda, geleneksel müzik belirli makam ve usullere uygun olarak icra edilir. Bu gecelerde müzik kültürü gelişir, yeni eserler ve okuyucular ortaya çıkar.

9-Bu toplantılarda, önceden belirlenen çeşitte mahalli yemek, tatlı ve içecekler ikram edilir. Eşitliği bozacak şekilde eksik veya fazla yapılması ceza sebebidir.

10-Bu toplantılarda, alkollü içki içilmez, kadın oynatılmaz, taşkınlık yapılmaz.

11-Bu gecelerde, örf adet ve gelenekler, konuşma adabı ve müzik eğitimi usta-çırak geleneği içinde öğrenilir.

12-Bu toplantılarda, herkes birbirinden razı ve emin olmalıdır. Şikâyeti olan olursa mahkeme kurulur ve kusurlu bulunana cezası verilir.

Sıra Gecesi ve Yaran Meclislerinin Kültür Hayatındaki Yeri

Şanlıurfa'da yüzyıllardan beri yaşanan ve günümüzde de yaygın olarak sürdürülen "sıra geceleri" ve Çankırı'daki "yaran meclisleri"nin kültür hayatındaki yerini şu başlıklarla özetleyebiliriz:

1-Bu geceler sayesinde insanlar birbirleriyle tanışır, konuşur, arkadaşlıklar, dostluklar oluşur. Birliğin, beraberliğin tohumu bu gecelerde atılır, yıllarca süren gecelerde bu tohum büyür ve ulu bir çınar olur.

2-Bu geceye katılanlar, cemaatle oturup kalkmayı, gelenek ve göreneklerini, âdâb-ı muaşeret kurallarını, dini vecibelerini, konuşmanın âdâbını, büyüğüne saygıyı, kurallara uymayı öğrenir.

3-Bu gecelerdeki nezih sohbetlerde tarih, şiir, edebiyat, hikâye, masal, menkıbe kıssa ve fıkralar dinler, ortaoyunu, geleneksel oyunları öğrenir, memleket meseleleri konuşulur, bu yönüyle bu geceler milli kültürümüzün yaşatan, eğiten, öğreten bir "halk mektebi"dir.

4-Bu geceler sayesinde acı ve mutluluklar paylaşılır. Geceye katılanlar herhangi bir hastalık veya ölüm olayında arkadaşının yanında olur acısını paylaşır, Yine arkadaşlarının düğün, sünnet vb. mutlu gününde yanında olur, mutluluğunu paylaşırlar.

5- Bu geceler sevgi, barış ve hoşgörü ortamıdır. Herkes birbirinden razı ve emindir. Arkadaşlar arasında kırgınlıklar, dargınlıklar olursa bu gecelerde giderilir. Haksız olanlar yargılanır ve gerekli ceza verilir.

6-Bu gecelere katılan misafirlerle tanışır, değişik fikirlerden istifade eder, çevresi genişler. Bu tanışmaların sosyal hayatta istifadesini görür.

7-Müziğe yeni başlayanlar, bu gecelerde ustaları dinleyerek müzik bilgisini alır ve usta-çırak geleneği içinde makamları öğrenir. Bu gecelerde türkü, uzun hava, şarkı, makam usulü öğrenir. Bu gecelerde müzik kültürü gelişir, yeni eserler ve okuyucular ortaya çıkar. Gençler ilk müzik terbiyesini burada alır. Bu yönüyle bu tür geceler birer "halk konservatuarı" dır.

8-Günümüzde insanlar amaçlarını gerçekleştirmek üzere bir araya gelerek, cemiyet, dernek, kulüp, vakıf, oda, sendika gibi çeşitli müesseseler kurmaktadır. Bu geleneksel toplantılar sosyal, kültürel ve ekonomik birçok fonksiyonu birlikte üstlenen toplantılardır. Bu toplantılar; yüzyıllardır bir araya gelme, istişare etme, kararlar alma ve uygulama, ortak üretme, dayanışma, yardımlaşma, aidiyet duygusu kazanma gibi halkın birçok ihtiyacını karşılar.

Sonuç

Aralarında yüzlerce kilometre mesafe de olsa Şanlıurfa'daki sıra gecesi ile Çankırı'daki yaran meclisleri arasında birçok benzerlik vardır.

"Sıra gecesi" ve "yâran meclisi"ni, amaçları, yapılış şekilleri ve fonksiyonları bakımından Türk ve İslam kültüründe var olan, bilgi ve bazı değerleri paylaşmak adına zaman zaman bir araya gelmek şeklindeki geleneğin devamıdır.

Bu gelenek Orta Asya'dan başlayıp, Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı ile süren ve günümüze gelen bir gelenektir. Türklerin; Anadolu'ya gelişleri ve şehir hayatına geçişleriyle esnaf arasında 13. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar gelen Ahilik teşkilatı ile de müesseseleşmiştir.

Ahiler arasındaki kardeşlik, birlik, beraberlik, dostluk, yardımlaşma, sevgi, saygı, misafir ağırlama, musiki ve oyun gibi unsurlar, zaman içinde haftanın belli bir gecesinde bir araya gelmek şeklinde, "sıra geceleri" ve "yâran meclisi" olarak şekillenip, müesseseleşerek günümüze kadar gelmiştir.

Şanlıurfa'da "sıra gecesi", Çankırı'da "yâran meclisi" adıyla yapılan bu toplantılar, Elazığ'da "kürsübaşı", Afyon'da "gezek" ve Adıyaman'da "harfene" adıyla yapılmaktadır. Anadolu'nun çeşitli illerinde değişik isimlerle yapılan bu tür toplantıların kaynağı birdir. Milli kültürümüzü oluşturan bu geleneğimizin amacı; birlik, beraberlik, yardımlaşmadır. İsimler farklı olsa da amaçlar birdir.

Medeniliğin, işgal, talan, sömürü olarak algılandığı dünyamızda, komşunun, aç yatan komşusundan haberdar olmadığı, kardeşin kardeşi, evlâdın babasını sormadığı, büyüğün, küçüğe sevgisinin, küçüğün, büyüğe saygısının kalmadığı, âlime, usta'ya

hürmetin olmadığı, üç kuruşluk menfaat için insanların birbirini ezdiği, üzdüğü, acıma hissini, merhametin, insani duyguların köreldiği, gerçek dostlukların yerini, menfaat arkadaşlıklarının aldığı günümüzde, Milli kültürün yozlaştırıldığı, horlandığı, dışlandığı, yerine yabancı kültürün dayatıldığı, önemsiz bir mesele olarak görüldüğü için kültürümüze, genel bütçeden sadece binde üç pay ayrılan ülkemizde, “sıra gecesi”, “yâran sohbeti” gibi sevgi, kardeşlik, birlik, beraberlik, yardımlaşma, sohbet, muhabbet, kültür, sanat ve musiki gecelerine çok daha ihtiyacımız vardır.

Sıra geceleri ve yaran meclisleri; âşıkların saz'a geldiği, çırakların diz'e geldiği, ustaların söz'e geldiği, ariflerin öz'e geldiği, yüreklerin yanıp köz'e geldiği, gönül güzelliğinin göz'e geldiği, gecelerdir. Bu geceler; ses, saz, söz üstüne sohbet, şiirdir, edebiyattır, musikidir, muhabbetir. Bu nedenle sıra gecelerinin, yâran meclislerinin yaşaması, yaşatılması gerekir.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- Afyon Gezekleri**, M.Agâh Bıyıkoğlu, Anadolu'nun Kilidi Afyon, Afyon Valiliği Yayın No: 21, s. 428-430
- Çankırı Halk Edebiyatı-1932**, Tahsin Nihat Uygur, Okuyan Adam Yayınları, 2002, Ankara
- Çankırı Yaran Sohbetleri**, Prof Dr. Mahmut Tezcan, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989, Ankara
- Çankırı Gelenekleri ve Yaran Kültürü**, Orhan Özkan, Kayıkçı Matbaacılık, 2002, Çankırı
- Çankırı'da Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilatı**, Hacı Şeyhoğlu Hasan Üçok, 1932, Çankırı
- Çankırı Halk Müziği**, Nail Tan Salih Turhan, Çankırı Valiliği Yayınları, 1999, Ankara
- Çankırı Valiliği Web Sitesi**, “Çankırı Sohbet Alemi” Makale, Kaynak Kişi: Yaşar Ateşsoy
- Dr.Bengisu: “Sıra Gecelerinde Muazzam Samimiyet, Sevgi Var..”** Pharmagap Dergisi, Mart 2004, Yıl: 3, Sayı: 7, s. 4-9, Şanlıurfa
- Ekranda Urfa Sıra Geceleri**, Halil Biner, Makale, Güneypoğu Gazetesi, 8 Aralık 1989, Sayı: 3153, Şanlıurfa.

- Etkileşim Gruplarına Benzerliği Açısından Sıra Gecesi**, Yrd.Doç. Dr. Medaim Yanık, Makale, Yeni Symposium Dergisi, 42 (1) 2004.
- Müziği, Sıra Geceleri ve Oyunlarıyla Urfa**, Abuzer Akbıyık, Makale, Uygarlıklar Kapısı Urfa, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002.
- Sıra Gecelerinin Şanlıurfa Kültür Hayatındaki Yeri**, Abuzer Akbıyık, Makale, Edessa Dergisi, 1999, Sayı: 7
- Sıra Gecesi**, Abuzer Akbıyık, Şanlıurfa Kültür Sözlüğü, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 2001.
- Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Makale, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, Garanti Leasing Yayınları, İstanbul 2000.
- Sıra Gecesinden Kürsü Başına**, Abuzer Akbıyık, Makale, Edessa Dergisi, 2000, Sayı: 8
- Sosyal Değişim Sürecinde Çankırı Yaren Sohbetleri**, Mahmut Tezcan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- Şanlıurfa Folklorunda Sıra Gecesi**, Abuzer Akbıyık, Makale, İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı: 4, Ankara 1992.
- Şanlıurfa Folklorunda Sıra Gecesi**, A.Akbıyık, Makale, Türk Halk Kültüründen Derlemeler-1998, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Şanlıurfa'da Gelenekler**, A.Akbıyık-S.Kürkçüoğlu, Makale, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, Garanti Leasing Yayınları, İstanbul 2000.
- Şanlıurfa'da Sıra Geceleri**, Halit Karatay, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1999.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Makale, Edessa Kültür Dergisi, Sayı: 6,1999.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Broşür, ŞURKAV Kültür Yayınları, Şanlıurfa 2001.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Makale, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 2002.

Resim-36: Urfa Halkevi Heyeti kır gezisinde – 1944
(Ş. Müslüm Şahapoğlu arşivinden)

Resim-37: Urfa Bando Ekibi kır gezisinde - 1944
(Ş. Müslüm Şahapoğlu arşivinden)

ALTINCI BÖLÜM

I. SIRA GECESİ İLE İLGİLİ ŞİİRLER

1. Sıra Gecelerinde

Mehmet H. Öcal

Urfa eğlenir, coşar Sıra Geceleri'nde
Gerçek hayatı yaşar Sıra Geceleri'nde

Dağarcıklar elenir, ömürler tazelenir,
Irmaklar göze'lenir Sıra Gecelerinde..

Urfalı halden anlar, donanır eski hanlar,
Ağalar, garibanlar Sıra Geceleri'nde..

Sohbet özlü, tatlıdır; muhabbet kanatlıdır,
Herkes daha mutludur, Sıra Geceleri'nde..

Olgunlaşmaktayken ham, durulur sevinçle gam,
Tefekkür eder adam Sıra Geceleri'nde..

Sevgi, tevazu, vakar,.. dostluk; gül, reyhan kokar,
Gözler gönüle bakar, Sıra Geceleri'nde..

Söz Kur' andan açılır, inci-mercan saçılır,
"Lebbeyk!.." ile uçulur Sıra Geceleri'nde..

Fırat için ağlanır, Harran su' ya bağlanır,
Kurtuluş' lar sağlanır Sıra Gecelerinde..

Yarışı kazanan at, yazılan en güzel hat,
Musa Şuayb'a damat, Sıra Gecelerinde..

Şarkı, "hoyrat" ve gazel okunur güzel güzel,
Türkü; ebed ve ezel Sıra Geceleri'nde..

Bir duygu binbir'lenir, yorgun kalpler dinlenir,
Evlerimiz şenlenir Sıra Gecelerinde..

Dağlara da gidilir, bağda alem edilir,
Gökte yıldız güldüdür Sıra Gecelerinde..

Bülbüller dala konar aşık'ın bağı yonar
Eyyüb sabrını sunar Sıra Gecelerinde..

İbrahim' in sofrası, çiğköftelerin has'ı
Nabiler' in Urfa'sı Sıra Gecelerinde.

Çıkagelir "tolaka" eğitilir falaka,
Hayr' a ragbet, alâka Sıra Gecelerinde..

Fikr'in şimşeği çakar, zaman su gibi akar,
Gece, gündüze sarkar Sıra Gecelerinde..

Başarıyı, özürü-hoşgörü'yü, huzuru;
Gezip bulduk Hızır' ı Sıra Gecelerinde..

Gören, duyan mest olur, "sıra"lanır dost olur,
Ömrümce kalsam n'olur?... Sıra Gecelerinde..

2. Urfa Sıra Geceleri

İbrahim Tezölmez

Çoğu güler, eğleniriz,
Handân²⁰² meclisi sıramız;
Dertlilerle dertleniriz,
Giryân²⁰³ meclisi sıramız.

Sevda yelleri var serde.
Dostlukla çözülür perde,
Deva bulunur her derde,
Dermân meclisi sıramız.

Yedi yetmiş başlar töre,
Herkes meşrebine göre,
Esnaf, ağa, azap, mîre²⁰⁴,
Harmân meclisi sıramız.

Gelir akşama konuklar,
Bereket, sofrayı yoklar.
Hem gönlü, hem gözü toklar,
Mihmân²⁰⁵ meclisi sıramız.

Bazen siyaset mektebi;
Gelen, öğrenir edebi,
Külhanbey²⁰⁶, olur çelebi²⁰⁷
İrfân²⁰⁸ meclisi sıramız.

---

²⁰² Handân:Gülen

²⁰³ Giryân:Ağlayan

²⁰⁴ Mîr:Bey

²⁰⁵ Mihmân:Misafir

²⁰⁶ Külhanbey:Kabadayı

²⁰⁷ Çelebi:Efendi

²⁰⁸ İrfân:Bilme, anlama, kültür

Türküsü, hoyrat, gazeli...
Cemiyetin en güzeli.
Kadîm²⁰⁹ gelenek, ezeli,
Yârân²¹⁰ meclisi sıramız.

Rast'tan²¹¹ al, ya Divan'ı bul,
Kürdî'de son bulur fasıl.
Öğrenilir makam, usül,
Eyvân²¹² meclisi sıramız

Çiğköfte yemeğin şahı,
Tabiptir açar iştahı;
Yiyenin kalmaz terahı²¹³,
Lokmân meclisi sıramız.

Efsane, masal bizdedir,
Mirra'mız²¹⁴ mercan közdedir.
Saltanat şimdi sözdedir,
Rindân²¹⁵ meclisi sıramız

Yüzük fincan ve tolaka²¹⁶,
Saatler su gibi aka...
Üç oynaya, beşi baka,
Seyrân²¹⁷ meclisi sıramız.

---

²⁰⁹ Kadîm:Eski

²¹⁰ Yârân:Dostlar

²¹¹ Rast, Divan, Kürdî: Urfa müzik meclislerinde kullanılan makamlardan birkaçı

²¹² Eyvân:Büyük sofa, divanhâne

²¹³ Terah:Gam, tasa , keder, elem

²¹⁴ Mirra:Acı Kahve

²¹⁵ Rindân:Kalenderler, dünya işlerini boş ve hoş görenler

²¹⁶ Tolaka (Talaka):Sıra gecelerinde oynanan yerel bir oyun

²¹⁷ Seyrân:Bakıp seyretme

Sazın sözün üstadıyız,
Yusuf Nabi ahfadıyız²¹⁸
Hüsn ü ânın²¹⁹ mîrsadıyız²²⁰,
Ozan meclisi sıramız.

Fuzûlî, Hayâlî, Bâkî,
Her şair burada sanki,
“Baykara²²¹ Cem’i” inan ki...
Sultân meclisi sıramız

Lâle gül ve andelibe²²²,
Şi’re, sanata edîbe,
Mevlânâ’ya Şeyh Galib’e,
Hayrân meclisi sıramız.

Kısa söyle ey İbrahim,
Sözün ola hep müstakîm²²³.
Ömrümüzce olsun daim,
İhvân²²⁴ meclisi sıramız.

---

²¹⁸ Ahfad: Torunlar

²¹⁹ Hüsn ü ân: Güzellik

²²⁰ Mîrsad: Rasat yeri, gözetleme yeri

²²¹ Baykara (Hüseyn): 1438-1506 tarihleri arasında yaşayıp, Horasan bölgesinde hüküm sürmüş, şair meclisleriyle ünlü şir hükümdar.

²²² Andelib: Bülbül

²²³ Müstakim: Doğru

²²⁴ İhvan: Kardeşler, samimi dostlar

3. Sıra Gecesi

Aşık Sabri Culpan

Orda çıkar ilim irfan
Urfa sıra gecesinde
İçmeden hoş olur kafan
Urfa sıra geceside

Bizim evdeyih²²⁵ bu hafta
Fireksuyu²²⁶ isot rafta
Saz çalanlar en ön safta
Urfa sıra gecesinde

Orda otur edebinle
Bir söz konuş iki dinle
Sırasıyla türkü söyle
Urfa sıra gecesinde

Hani Mukim²²⁷ hani Hamza²²⁸
Onlar yön verirdi saza
Şair oldum yaza yaza
Urfa sıra gecesinde

Köfte hazır getir eti
Türkü hoyrattır serveti
Aşık Sabri'nin sohbeti
Urfa sıra gecesinde

---

²²⁵ Evdeyih : Evdeyiz

²²⁶ Fireksuyu: Salça

²²⁷ Mukim: Urfalı Ünlü ses sanatçısı Mukim Tahir

²²⁸ Hamza: Urfalı Ünlü ses sanatçısı Hamza Şenses (Kel Hamza)

4. Sıra Gecelerinde

Ahmet Gözühoş

Bil irfan yuvası var
Sıra gecelerinde
Beylerin sofrası var
Sıra gecelerinde

Haftada bir gece biz
Bir araya geliriz
En güzel adetimiz
Sıra gecelerinde

Usulü erkânı var
Edebi irfanı var
Zamanı mekânı var
Sıra gecelerinde

Erkekler biz bizeyiz
Ayle bilir nerdeyiz
Her gece bir evdeyiz
Sıra gecelerinde

Her sınıftan insanlar
Bir evde toplanırlar
Hal ve hatır sorarlar
Sıra gecelerinde

Önceden tasarlanır
Birde başkan adanır
Özel kanunlar konur
Sıra gecelerinde

Kasım ayında başlar
Akrabalar kardaşlar
Toplanır arkadaşlar
Sıra gecelerinde

Geç gelen ceza öder
Avukat ne kadar der
Vaktimiz olmaz heder
Sıra gecelerinde

Gözühoş der başkanım
Hepinize kalkanım
Sizsiniz ruhum canım
Sıra gecelerinde

5. Sıra Geceleri

Şükrü Algın

Bir başka yerde
Arama beni
Bu akşam ben
Sıra gecesindeyim
Bir başka yerde
Arama beni

Yalnız ben miyim?
Sevgiden yana
Gecenin bu saatinde
Kahvesi acı dili tatlı
Dostlarla beraberim
Bir başka yerde
Arama beni

Bu gece...
Çiğköftenin kokusuna
Peynirli kadayıfın tadına
Hasretim var.
Başka yerde
Arama beni

Nağmesi...
Yüreğimde saklıdır
Sıra gecelerinin
Çal o türküyü
Dayzamoğlu
Çal o türküyü
"Urfa'nın bedenleri
Çevirin gidenleri
Tutun tutun öldürün
Yari terk edenleri"

Arama beni
Başka bir yerde
Bu akşam ben
Sıra gecesindeyim

6. Sıra Gecesi

Mehmet Ali Çadircı

Divanla açılır sıra gecesi
Fasıl-da söylenir Urfa türküsü
Danburacı Derviş gazel ustası
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Mıkım Tahir'siz olmaz neşesi
Araban'ı dinle gör onda sesi
Araboğlu Mehmet çalar hep sazı
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Hacı Nuri Hafız'sız olmaz gecesi
Acem Aşiran'da naziktir sesi
Kürdi'yi okusun Cuan hoş sesi
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Şükrü Hafız gazel şarkı deryası
Çoktur besteleri bitmez hevesi
Neşesiyle söyler Davudi sesi
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Tenekeci Mahmut okur Navruz'ı
Çöğürücü Aziz'den dinlerken sazı
Çiğ köfteyi yoğur bırak sen nazı
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Bedirhan Kırmızı söyler Uşak'ı
Dinler Buluntu Mırine Hocası
Bak söylüyor Halil Hafız Irak'ı
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Mahmut Coşkunsesi dinle Eyvanda
Hoyratı türküyü okur her yanda
Her gece dinlerdik onu ekranda
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Unutulmaz biri Mustafa Dişli
Harran'a su deyen gürleyen sesi
Urfa sevdalısı şiirde içli
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Seyfettin Sucu şarkın bülbülü
Geçmezdi kedersiz gecesi günü
Okurken açardı lalesi gülü
Urfa'da yapılır sıra gecesi

Necip Müslüm çalar cümbüşü acı
Okur İbrahim gel dinle hacı
Gel sende mihman ol Mehmet Çadircı
Urfa'da yapılır sıra gecesi

7. Çiğköfte

Mehmet H. Öcal

Ağzımın tadı-tuzu,
Çiğköftedir çiğköfte...
Urfa'mın sazi-sözü;
Çiğköftedir çiğköfte...

İnsana verir kâımı,
Gönülden atar gamı,
İbrahim'in taâmı;
Çiğköftedir çiğköfte...

Misafiri bol eden,
Dağı-daşı yol eden,
Güzelleri kul eden
Çiğköftedir çiğköfte...

Yaşı iki-üç bin'li,
Efsanesiyle ünlü,
Ağbahtlı, isot tenli;
Çiğköftedir çiğköfte...

Sofraların baş tacı,
Doğru söz kadar acı,
Cümle derdin ilâcı,
Çiğköftedir çiğköfte...

Girdi çaya-pastaya,
Oldu dostluğa maya,
Muhabbet için gaye;
Çiğköftedir çiğköfte...

Talihsizdir bazısı,
"İdam.." olur yazısı,
Giderken son arzusu;
Çiğköftedir çiğköfte...

Fakire açık sofram,
Garibe aşık sofram,
Bilin, yoğrulan Urfa'm;
Çiğköftedir çiğköfte...

8. Çiğköftemiz

A.Naci İpek

M. Hulusi ÖCAL'a Sevgilerimle

Yoğurmasını, yemesini bilene
Bir göz ziyafeti, bir hayat iksiri
Bir damak lezzetidir; çiğköftemiz!..
Usulünce yoğrulmayan,
Sofraya oturmasını bilmeyen nadana
Cevr ü cefadır; çiğköftemiz!..
Eti çındırsız, bulguru gevrek
İsodu, frenksuyu birbirine denk
Tuzu, baharatı hemahenk
Bir de,
Soğanı, sarmısağı, maydanoz ile nanesi
Kız saçığı gibi tel tel doğranmışsa eğer
Yenilmeye hazır, sağlığa muindir; çiğköftemiz!..
Acelecidir;
Doyumluk değil, tadımlıktır.
Hazırlanışında, yoğuruluşunda, taamında
Kısaca, herşeyinde adabı, erkânı
Zamanı, mekânı vardır .
Muhabbet aleminde, sevgiye
Ebedi dostluklara (-Merhabadır!..) çiğköftemiz!..
Fazla eklemek istemez,
Ayransız da sofraya gelmez,
Her yoğuran da hakkını veremez
Gönül telinden çalan ustaya, yiyen ahbaba
Ferahfezadır; çiğköftemiz!..
Rastgele leğende yoğrulmaz,
Çatal, kaşık da istemez
Ac gözlü insan doyurulamaz!..
Acısı hoş, hem leziz
Her maddesi kendine özgü, hışırtı bol
Yenirken bile edep ister; çiğköftemiz!..
Etlisi, frenklisi, mercimek ile yumurtalısı
Birbirine kardeşirler.
Herbirinde ayrı bir tad, ayrı ayrı nefaset vardır.
Hele nar pekmezli kıyması
Yufka ekmeğin kurusu ile kaşıklendiğinde

Saray yemeklerini kıskandırır; çiğköftemiz!..
Nazlı bir kız, taze bir gelin gibi fettan
Yeşile kucak açar, yeşil yeşil takar, takıştırır;
Çekicidir, cezbeder, davet eder
Sofrada, yemekler arasında hemen farkedilir,
Mağrur değil, onurludur; hemen vuslat ister.
Yeri doldurulamaz,
Kendini unutturmaz çiğköftemiz!..
Yalnızlıktan hazzetmez,
Kendinden başka rakip bilmez
Turp, has, hardal, kuzukulağı, pırpırım
Nedimelik için yarışır;
Meyveleri de dizim dizim dizdirir sofraya...
Acısından, bulgurundan, hışırından sağlık fıskırtır çiğköftemiz!..

Sofralarımızın serfirazı
Kırk türlü yemeğin anası,
İkramların en alası
Urfalının yemekler içinde (Besmelesi),
Sevdası gururudur; çiğköftemiz!..

Sinilerdeki sihri, görkemli ahengi
Bir de ev sahibinin güler yüzü, tatlı sohbeti
Ehl-i dili, yârânı, mihmanı neşeye boğar.
Anılar tazelenir, geçmişe yolculuk başlar
Gönülden gönüle yol olur;
Taht kurdurur; çiğköftemiz!..

Dost meclislerinde aranır.
Sıra gecelerimizin vazgeçilmeyen unsurudur.
Neşeli muhabbetlere, hazlara vesiledir; çiğköftemiz!..
Yüzyılların ötesinden gelen mazisi,
Şaşaalı efsanesi,
Yirmiye yakın eczası ile

Dertlere deva, sağlık garantimiz
Hem gururumuz, hem itibarımızdır,
Zümrüt yeşili tarlalarımızda yetişen
Yakutlar değerinde kırmızı gelinciktir,
Kültürümüzün elçisi, şehrayinidir; çiğköftemiz!..

Urfa'da "Sıra Gecesi" ;
Ezelden "Şura Gecesi..."

Anılacaklar anılmış,
Bir gayede toplanmış;
Lezzet için burasında..

Gelenlerin arasında;
Buluntu Hoca²³⁰ sohbeti
Dalmış, va'zu nasihate...

Biri ara susar, su ister.
İki kişi seçirtirler;
Biri genç, biri yaşlıdır,
Yaşlısı pek telâşlıdır...
Hoca suyu Ondan ister,
"Genç yerinde otursun" der..

dostları merak ederler,
"-Hocam, bu nasıl iş?.." derler...

Tavrını açıklar... Şöyle;
"-Elbet şaşarsınız böyle..
Aydınlatmak için âlim,
Yoldaşlığa halim-selim...
Ayak işlerine cahil,
Geçit yoklamağa bahil,
Seçilir.. Bilmezmissiniz?..."

Doğru söze ne dersiniz..
Genç, bir "Hafız-ı Kur'an"dı,
Bilgili, cesur bir can'dı...

²²⁹ Şair Mehmet H. Öcal'ın "Ders" adlı şiiri Şanlıurfa'da yayınlanmakta olan "Eyvan Dergisi"nin Ocak-Şubat-Mart 2006, 23. sayısında yayınlanmıştır.

²³⁰ "Buluntu Hoca" olarak tanınan Şanlıurfa'nın ünlü hocaefendilerinden H.Abdurrahman Buluntu (1865-1968)

10. Urfam Üstüne

Necip Mirkelamoğlu

Kara gözlü ceylan gezer dağında,

İlgıt ılgıt esen yeller konuşur.

Al göğüslü bülbül öter bağında,

Mor sümbüller, sarı güller konuşur!

Bu cihanda rastlanılmaz eşine,

Şehit makberidir, basma taşına;

Mübarek şehirde adım başına,

Öksüzler, yetimler, dullar konuşur!

Tanrı'nın büsesi parlar alında,

İmtihan vermiştir vatan yolunda,

Gayret zamanında, namus gününde

Mavzer kabzasında el'ler konuşur!

Seher bülbül gül'e geldiği zaman

Dertli mızrap tele geldiği zaman

Mukîm Tahir dil'e geldiği zaman,

Gamlı saz göğsünde tel'ler konuşur!

İhvan'lar doldurmuş yine eyvan'ı,

Sazlarda çalınan Urfa Divan'ı,

Türkü İbrahimî, hoyrat şirvanı

Halepli'de ehl-i diller konuşur!

Urfalıyam, gam dilini bilirem,

Bülbül gibi gam dalına gelirem.

Ölürem ben, gam olmazsa ölürem.

Böyle ancak Urfalılar konuşur!

II. SIRA GECESİ İLE İLGİLİ TÜRKÜLER

1. Köfte Başımın Tacı

Söz: Hulusi Kılıçarslan,

Müzik : Mehmet Delioğlu

Köfte başımın tacı
Ayran onun ilacı
Tez yoğur gelin bacı
İlle yerim çiğköfte

Köfte dağları aştı²³¹
Ayran ardına düştü
Çok yedim karnım şişti
Gene de yerim çiğköfte

Kavaklar uzun uzun
Yaprağı düzüm düzüm
Evsahibi iki gözüm
Hani bize çiğköfte

Çiğköftenin bulguru
Boğazdan inmez kuru
Bacı ayranın duru
İster gönlüm çiğköfte

Çiğköfteyi yoğuran
Kimdir seni doğuran
Bol ayran taze soğan
İster gönlüm çiğköfte

Köfte gider Bağdad'a
Ayran yetiş imdada
Bitirdim dada dada
Yine yerim çiğköfte
(Allı yeşilli çiğköfte)

²³¹ Bu mısra "Çiğköfte dağa kaçtı" şeklinde de söylenir

Resim-38: Urfalı Müzik ustası Tenekeci Mahmut Güzelgöz sahnede bir fasıl sırasında.

Soldan sağa: Abdurrahman Savaşan (Camgöz Abe), Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Aziz Çekirge Arkada ayakta duran: Mehmet Gözoğlu (Fırıncı Mahe).

Resim-39: 1967 yılında yapılan ünlü müzik ustası Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün jübile gecesinden.

Ayaktakiler soldan sağa: Ömer Gültekin, Ömer Emiroğlu, Lütfü Emiroğlu, Mehmet Özbek. Oturanlar Fazlı Öztop, Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Vefik Ataç

2. Ağam Çiğköfte Oldu

Kaynak: **Bedir Çağlayan**
Derleyen: **Ahmet Yamacı**

Urfalıyam ezelden
Göynüm geçmez gözelden
Göynümün gözü çıksın le
Sevmeseydim ezelden
    Ağam çiğköfte oldu
    Paşam ayranlar doldu
    Vur saziyin teli ne lo
    Bilmem siye ne oldu

Urfa Urfa överler
Gözelleri severler
Bizde adet böyledir lo
Hem sever hem döverler
    Ağam çiğköfte oldu
    Paşam ayranlar doldu
    Vur saziyin teli ne lo
    Bilmem siye ne oldu

Urfa büyük alınmaz
Dibi mermer delinmez
Urfanın gözelleri lo
Hiçbir yerde bulunmaz
    Nakarat

3. Urfa Sıra Gecesi

Söz ve Müzik: Musa Kaldı

Urfa sıra gecesi
Meşhurdur çiğköftesi
Gönül muhabbet ister
Sıra da bahanesi

Haftanın bir gecesi
Urfa sıra gecesi
Bağlama türkü hoyrat
Sıranın eğlencesi

Kiminin dağ sırası
Kiminin bağ sefası
Yine de en güzeli
Evde sıra gecesi

Nakarat

İnsan dediğin beşer
Gelir sırada pişer
Bu edep mektebinde
Herkes bir pay düşer

Nakarat

Bu hafta sıra bende
Gelecek sıra kimde
Söyle sıra başkanım
Vallah gözümüz sende

4. Urfa'nın Sıra Gecesi (2. Varyasyon)

Söz ve Müzik: **Necmi Kiran**²³²

1

Urfa'nın Sıra gecesi,
Neler öğrendi niceşi;
Urfa'nın Sıra gecesi.

Gelse nâdan bu meclise,
Ne söz olur, ne neş'esi;
Ne muhabbet, ne neş'vesi.

Bağlantı

Toplanmaktır mahanası,
Bura, sohbet meyhanası.
Yanar, pişer; bu meclise,
Gelse, nâdan bi tenesi.

2

Çalalım cümbüşle sazı,
Böyle meşke, herkes razı,
Çalalım Ud, Kânun sazı.

Türkü, hoyrat sö'liyelim,
Etmen yeni gelin nazı;
Alsın meclis, meşkten hazzı.

Bağlantı

Türkü, hoyrat mahanası
Bura, sohbet meyhanası
Yanar, pişer; bu meclise,
Gelse, nâdan bi tenesi.

²³² Necmi Kiran: Kültür Bakanlığı Şanlıurfa Türk Halk Müziği Koro Şefi

3

Ortıya, ı'kıfte gelsin;
Bardağa, ayran tklsn;
(Ortıya, kadayıf gelsin;
stne, Őırın tklsn;
Gözlere, bayram edilsin.)

Sıfraya hep evrilelim,
Herkes nesibini alsın;
Dadı, damağlarda kalsın.

Bağlantı

Yimah, imah mahanası,
Bura, sohbet meyhanası
Yanar, pişer; bu meclise,
Gelse, nâdan bi tenesi.

4

Saz ola, söz sohbet ola;
Sıra sıra nöbet ola;
Sen, ben msaferet ola.

Dünya fni, haftada bir,
Can cana muhabbet ola;
Her dem sohbet, sdet ola.

Bağlantı

Sıra gezmah mahanası,
Bura, sohbet meyhanası
Yanar, pişer; bu meclise,
Gelse, nâdan bi tenesi.

5. Sıra Gecesi Türküsü

Söz ve Müzik: Naci Yoluk

Sıra gecesi bizde
Misafir olun siz de
Çiğköfte yoğrulurken
Bir lokma sende iste

Vur sazına inlesin
Şarkı türkü dinlensin
Mırra kahve içerken
Meclisimiz şenlensin

Çiğköftenin bulguru
Et biber soğan sulu
Tarifini benden al
Olmasın köfte kuru
Nakarat

Urfalı der çiğköfte
İlaç gibidir derde
Tadına doyum olmaz
Helva ile birlikte
Nakarat

III . SIRA GECESİ İLE İLGİLİ MANİLER

1²³³

Sıra'dır
Dost meclisi sıra'dır
Vakit şimdi dem bu dem
Ne varsa bu sıradır

2

Sıra'da
Çiğköfte var sıra'da
Ye üstüne tatlıyı
Acı kahve sırada

3

Bu gece sıra kimde
Allah bilir hekimde
Eylül de böyle geçti
Belki yapar ekimde

4

Ağamın odası
Yanar odun sobası
Her şey değişir ama
Geçmez köfte modası

5

Acısından kaçılmaz
Lezzetinden geçilmez
Köfte yemediğim gün
Gözüm-gönlüm açılmaz

---

²³³ 1, 2 ve 3. sıradaki maniler Abuzer Akbıyık tarafından yazılmıştır

6

Arşınladık yolları
Sıva güçlü kolları
Çiğköftemizi yoğur
Sevindir ac kulları

7

Bahçeye isot ekdim
Yâre gönderecektim
Görmüş de beğenmemiş
Bilmez ki, neler çektim

8²³⁴

Bu derdimi çöz ağam
Bizi et baş-göz ağam
Çiğköfteni yaparım
Bir de şıllık.. söz ağam

---

²³⁴ 4-8 arasındaki maniler Mehmet Hulusi Öcal tarafından yazılmıştır

Resim-40: Ali Sunay ve arkadaşları Ağaçlı Mağara'da dağ yatısında – 1951
Arka sıra soldan sağa: Fuat Gömük, Müslüm Daloğlu, Bakır Kelleci, Mahyeddin Yıldız, Bedirhan Kırmızı, Mahmut Sorguç. Orta sıra soldan sağa: Coşkun Acar, Misafir, Suphi Altıparmak, Mehmet Beyaz. Önsıra soldan sağa: Yonucu Eyyüp ve, Ali Sunay (Ali Sunay arşivinden alınmıştır.)

Resim-41: Ali Sunay ve arkadaşlarının dağ yatısındaki müzik faslı – 1951
Soldan sağa: Mehmet Beyaz, Coşkun Acar, Ali Sunay, Bakır Kelleci, Bedirhan Kırmızı, Suphi Altıparmak, Yonucu Eyyüp, Müslüm Daloğlu, Mahyeddin Yıldız ve Mahmut Küçük (Ali Sunay arşivinden)

YEDİNCİ BÖLÜM

I. SIRA GECESİ'NİN DÜNÜ BUGÜNÜ (AÇIK OTURUM)

ŞURKAV²³⁵ tarafından 10 Ocak 1992 tarihinde DSİ Konferans salonunda yapılan temsili "Sıra Gecesi" nin açılış konuşmasını dönemin Şanlıurfa Valisi Ziyaeddin Akbulut yapmıştır. Daha sonra Folklor Araştırmacısı Yazar Abuzer Akbıyık "Şanlıurfa'da Sıra Geceleri" üzerine bir konuşma yapmıştır. Temsili olarak yapılan sıra gecesinde, sıra gecesi ile ilgili bölümler canlandırılmış, sıra gecesinde oynanan oyunlar oynanmış ve müzik icra edilmiştir.

Programın ikinci bölümünde Gazeteci Yazar Osman Güzelgöz'ün yönettiği "**Sıra Gecesinin Dünü Bugünü**" konulu açık oturum yapılmıştır. Açık oturuma; Şanlıurfa folklorunun kaynak kişileri Diş Doktoru Osman Bengisu, Gazeteci-Araştırmacı-Yazar Sami Barlas, Şair ve Yazar A.Naci İpek, Folklor Araştırmacısı ve Bestekâr Abdullah Balak ve Folklor Araştırmacısı Hasan Hayırlı konuşmacı olarak katılmıştır. Sıra Gecesi programını Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni İbrahim Tezölmez sunmuştur.

Bu program; sıra geceleriyle ilgili bugüne kadar yapılan en kapsamlı program olmuş, geceye katılan yüzlerce kişi hem güzel bir sıra gecesi izlemiş hem de belki o güne kadar bilmedikleri sıra gecesi ile ilgili birçok ayrıntıyı dinleme fırsatı bulmuşlardır.

Bu temsili sıra gecesinin açık oturum bölümünde de konuşmacılar "sıra gecesi" hakkında çok önemli bilgiler vermişler ve ilginç

---

²³⁵ Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı: 25 Aralık 1990 yılında Şanlıurfa Valiliği öncülüğünde; Şanlıurfa ilinin tarihini, kültür ve sanat eserlerini ortaya çıkararak yaşatmak, bu maksat doğrultusunda konferans, sempozyum, panel, kongre, seminer, sergi, anma günleri ve benzeri faaliyetler düzenlemek, iştirak etmek, maddi ve manevi katkılarda bulunmak, korumaya değer kültür tabiat ve sanat varlıklarını korumak ve tanıtımını sağlamak; bunun için gerekli restorasyon ve çevre düzenlemeleri yapmak, projeler hazırlamak, Şanlıurfa ilinin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılması için gerekli araştırma, derleme ve inceleme çalışmaları yapmak, bu alanda yapılan çalışmalarını desteklemek amacıyla kurulmuştur.

anekdotlar anlatmışlardır. Bu konuşmalarda sıra gecelerinin toplum hayatındaki yeri ve anlamı çok güzel şekilde izah edilmektedir. Bu nedenle sıra gecesini ile ilgili kitabımızın bu bölümüne **“Sıra Gecesinin Dünü Bugünü”** konulu açık oturumun konuşma metinlerini aynen almayı uygun gördük.

İbrahim Tezölmez’in Sunuş Konuşması:

Kaside yazar, memduhu çığköftedir..

Külhanda gül yetiştirir,

Kassap dükkânında bülbül

Satıra inat !

“Sırgası” heybeye karşı

Rezzakı üzümünü doldurmuş

Merkebe biner bağ yollarında

Katıra inat.

Evleri kalaya karşı

Yüreği Çift Kubbe

“Değenek” oynar düşünde

“Ebu cenah” tır, asâsı cellat çivili

Kollar kasılı, ökçe basılı

“Sako”, “çin”e asılıdır

Yürüyüşü “yanfırı”, âheste beste

Hem şanlı, hem delikanlıdır.

Ehl-i keyftir;

Keçe üzre çift yastık,

Zubın giyer ince ipek

Yan gelir yatar eyvanda.

Köfte yoğururken güfte yapar;

Güftesinde isot, bulgur baştacı

Köftesi acı mı acı.

Evlerinin önü kuyu hayadında “arış”,

Ak bahtlı, altın tahtlıdır.

Tahtı yazdan yaza kurulur dama,

Bahtının suratı bir karış.

Dam damlar kışın

Ev şırıl şırıl

Teşt kor, leğen kor, dam loğlar

Urfalımda yürek yine pırl pırl

Nemrûdi zulümlere uyanmış sabahları
Tepedekiler hep tepeden bakarak
Sabret demişler, bekleyen derviş demişler
Demişler ki, sabırla koruk helvâ.
Allah var, gam yok
İnancı İbrahimce...
Eyyüb'un sabrınca
Sabırla bekler
Keldaniler'den kalma
Mağarasında
Yıllardır, yüzyıllardır bekler
Durur hâlâ...
Kalenderdir, rinttir
Dünyayı satar bir pula.
Cömerttir; dağ it çömçeyle,
Kaşıkla toplar.
Dam damlar çocuk ağlar,
Borçlu kapıda.
Ses dâvûdî, özü merttir.
Dosta dost, düşmana düşman
Heybesi sırgası
Dert üzre derttir.
Hulhu yoktur, ihmaldir,
Çelebidir.
Mezatta kuzu koyun
Celebidir.
Ağadır azaptır;
Yıllardır yüz yıllardır ihmalden
Sahipsizlikten muazzeptir.
Türküsünde atlar sallar başını,
Hayal atı kanatlıdır.
Eller tutmuş ağey
Sular başını,
Eller aya, o atlıdır.
Hoş sohbet dili tatlıdır.
Ey İbrahim bu şiirin
Elhak, ince sanatlıdır.²³⁶

²³⁶ "Urfalıya Kaside" isimli bu şiir, bu gecenin sunuşunu yapan Edebiyatçı-Şair

Şimdi de "**Sıra Gecelerinin Dünü Bugünü**" konulu açık oturumu gerçekleştirmek üzere Sayın Sami Barlas, Sayın Osman Bengisu, Sayın Naci İpek, Sayın Abdullah Balak, Sayın Hasan Hayırlı ve açık oturumu yönetmek üzere ŞURKAV Yönetim Kurulu Üyesi Gazeteci Sayın Osman Güzelgöz'ü yerlerini almak üzere davet ediyorum.

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Gecenin birinci bölümünde sunulan temsili sıra gecesini yaşıtan neşeli programdan sonra böyle bir açık oturumu sunmak da kısmetimize düştü. Hepiniz programın ikinci bölümüne hoş geldiniz.

Bu bölümde, Şanlıurfa'da sıra gecelerinin dününü bugününü misafirlerimizle konuşmaya çalışacağız. Konuklarımız, Şanlıurfa kültürünün içinde yoğrulmuş, Şanlıurfa adet ve gelenekleriyle büyümüş Şanlıurfa'ya çeşitli kültür hizmetlerinde bulunmuş kişiler, ben onları sizlere kısaca tanıtmak istiyorum.

Baştan, bana göre sol baştan Sayın Sami Barlas, 1917 Şanlıurfa doğumlu, tahsilini Şanlıurfa'da tamamlamış 1940'larda gazeteciliğe başlamış. 1946 yılında vilayete bağlı Urfa Gazetesi'nin matbaa ve gazete müdürlüğünü 7 yıl süreyle yapmış. Anadolu Ajansı ve Ülkü Gazetesi'nin muhabirliğini de yapan Sayın Sami Barlas, o günden bu güne mahalli gazetelerde yazı yazmakta. 1943 yılında Maarif Pazarı adıyla açtığı dükkânda halen Şanlıurfalıların kültürüne hizmet etmeye çalışıyor.

Hemen sol yanımda Sayın Osman Bengisu var. 1924 yılında Şanlıurfa'da doğmuş, 1946 yılında İstanbul Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesini bitirmiş. Şanlıurfalı ünlü Divan şairleri Şevket ve Hikmet kardeşlerin yeğenlerinden oluyor. 45 senelik Dış tabibi olan Sayın Osman Bengisu, Urfa Lisesi'nin ilk açıldığı yıllarda Fizik, Kimya öğretmenliği yapmıştır. Şanlıurfa'nın gerçek usulde vergiye tabi olan ilk mükellefi ve vergi dairesinde hesap numarası GA-1. Osman Bengisu'yu da size kısaca bu şekilde tanıtmaya çalıştım.

Sağ yanımda Sayın Naci İpek var. 1932 yılında Şanlıurfa'da doğmuş, ilk, orta, lise tahsilini Şanlıurfa'da tamamlamış, 1955

İbrahim Tezölmez tarafından yazılmıştır. İbrahim Tezölmez, bu şiirini 2000 yılında "**Ayışığı Ezgileri**" adlı şiir kitabında yayınlamıştır.

yılında Şanlıurfa'nın Hulusi Kılıçaslan'dan sonra ikinci kitapçı dükkânını açmış, o yıllarda 1952 yılında "**Urfa Gazetesi**"ni çıkartarak fiili gazeteciliğe başlamıştır. 1958 yılına kadar "**Yeni Urfa Gazetesi**"ni Merhum Hulusi Kılıçaslan'la birlikte çıkarmış, 1958 yılından sonra, önce "**Karakoyun**", daha sonra da 1961 yılında "**Fırat Gazetesi**"ni çıkarmıştır. 1955-85 arası Cumhuriyet Gazetesi Şanlıurfa temsilciliğini yapmıştır. Naci İpek Bey, 1964 yılında uzun süre ara vermiş olduğu kitapçılığa bu günkü Hazar Pasajı'ndaki dükkânında yeniden başlamış, bugüne kadar o işini sürdürüyor. Bilahare Anzılha Dergisi'ni çıkarmış, daha sonra **Şiirlerde Urfa Antolojisi**'ni derleyen ve yayınlayan Naci İpek, "**İlimiz Şanlıurfa**" adlı bir de kitap yayınlamış. Çeşitli gazete ve dergilerde yazıları, şiirleri halen yayınlanmakta.²³⁷

Naci Bey'in yanında Sayın Hayırlı yer alıyor. 1949 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk orta ve lise tahsilini Şanlıurfa'da tamamladı. 1971 yılında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden mezun olan Hasan Hayırlı Bey, 1975 yılında girdiği Maliye teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra müdür yardımcısıyken Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreterliğine 1985 yılında naklen geçmiş, halen bu görevde çalışmakta olan Hasan Hayırlı'nın uğraşları arasında halk müziği ve halkoyunları başlıca yeri almaktadır.

Ve oturumun bana göre en sağ başında Sayın Abdullah Balak yer alıyor. 1938 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk orta öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. 1968 yılında Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü'nden mezun oldu. Urfa Lisesi'nde 1974 yılına kadar öğretmenlik yaptı. 1974-1975 yılları arasında Şanlıurfa Milli Eğitim Müdür Muavinliği görevini yürüttü. 1976 yılında Sağlık Meslek Lisesi'ne geçti ve halen bu görevi sürdürmektedir. Öğrencilik döneminde müzik ve folklor ile uğraştı, şiir ve beste çalışmaları halen devam ediyor.

Sözü büyüğümüz olarak Sayın Sami Barlas'a vererek oturumumuza başlamak istiyorum. Yalnız şunu hatırlatmak istiyorum. Ben küçükleriyim, hepsi beni başışlasınlar. Vakit bir hayli ilerledi. Birinci turda her konuşmacının konuşma süresi 10 dakikadır.

²³⁷ A.Naci İpek'in "**Urfalı Güzel**" ve "**Gönlümde Şiirleştiğin An**" adlı iki şiir kitabı da vardır.

Küçüğün büyüğü ikaz etmesi saygısızlık sayılacağından onların bana bu saygısızlığı yaptırmayacağına inanıyorum. Sayın Sami Barlas'tan şunu sormak istiyorum. Şanlıurfa kültüründe sıra gecesinin yeri nedir? Şanlıurlular sıra gecesini sadece bir yemek içmek eğlenmek olarak mı düşünürler? Bunu bize 10 dakikalık süremiz içerisinde değerlendirir misiniz?

Sami Barlas'ın Konuşması:

Efendim, yaşımı ilan ettiler. 1.Dünya Savaşı'nın son yıllarında dünyaya geldiğim belli oldu. Böylece salonda en yaşlı Şanlıurlu olarak salonda kendim bulunuyorum. Size hepimize "*Sayın Şanlıurlular*" ve "*Sayın misafirler*" diye hitap etmek istiyorum. Hem Şanlıurlulara, hem de Şanlıurfa'da gerek memuriyet için bulunanlara, gerekse misafir olarak gelmiş olanların hepsine, Şanlıurlu nazarıyla bakarak bağırma basıyorum.

Bir uçak Şanlıurfa'nın üzerinden uçuyor, yolcu uçağı. Güneydoğu Bölgesi'ni gezdiriyorlar bu yolculara. Şehrin üzerine gelindiği zaman tur atılıyor, bu şehrin hangi şehir olduğunu ayırt ediyorlar. Anlatıyorlar bu yolcular, bir şehrin üzerine geliyor büyük bir şehir enine boyuna bir şehir, fakat nedense damları hep kıpkırmızı, sanki yağlı boyayla boyamışlar. Pencereleden herkes hayretle bakıyor bu Türk bayrağı amma hani bunun yıldızı. Eni sonu orda bulunan Şanlıurlu birisi diyor ki "*Bu gördüğünüz yağlı boya kırmızısı değildir. Bunlar pul biber kırıntılarıdır.*" Sayın Valimi haddim olmayarak tebrik ediyorum, "sıra gecelerinin birer lobi olduğunu" ne kadar güzel teşhis etmişler. Bu kadar kısa bir zamanda tespit ettikleri için hayret ettim, hayran oldum kendilerine. Lobi, hususunda Vali Bey'i teyit etmek için ispat etmek için sözlerini, buyurdıklarını, başımızdan geçen olayı anlatarak, sıra gecesinde geçen bir olayı anlatarak Vali Beyi teyit edeceğim.

Sene 1943, ekme karneye veriliyor. Mardin'den kalenin arkasına Muhacirler gelmiş, göçmenler gelmiş hepsi aç perişan. Şanlıurfa'da Buğday Pazarı'nda bir çuval buğday yok. Herkes saklamış. Çünkü açlık mevzu bahis. Biz de sıra geziyoruz. O gece ben, arkadaşım rahmetli Hulusi Kılıçaslan'la Kale'nin arkasından mağaraların önünde böyle geze geze gidiyoruz. Mevsim de Kasım. Kasım ayı fakat sıralar başlamış. Biz de o gece sıraya gideceğiz. Kime sıraya gideceğiz? Hasan Bey'in amcası Hayırlı Müslüm'lerin

evine o gece sıraya gideceğiz. Kale'nin arkasındaki mağaralara baktık ki Mardin'den gelmiş göçmenler aç perişan sığınmışlar. Kimisi taşın üzerinde ateş yakarak kendi kendini doyurmaya çalışıyor. Kimi bir köşeye kıvrılmış yatıyor. Bunların aç perişan hallerini gördük. Zaten farkındaydık o zaman da fakir fukaranın çektiklerinin hele bilhassa kenar mahallelerde öksüzler, yetimler perişan, hiç bir şey yok. Benimle Hulusi Bey orada düşündük taşındık, *"yahu biz bu gece sıraya gideceğiz, sırada çiğköfte yiyeceğiz. Bakın şu adamların haline, bize haram olur bu çiğköfte"*. O akşam sıraya geldik bu duygularımızı arkadaşlara anlattık. Dedik ki: Şanlıurfa fakir fukarayla dolmuş, gerek Mardin'den gelenler gerekse bizim yerli fakirlerimiz ne yapalım biz bu çiğköfteyi kadayıfı nasıl yiyeceğiz. Gelin bir teşkilat kuralım. Hepsı büyük bir hevesle tasdik ettiler, dediler ki gelin hep beraber bu Şanlıurfalı fakirlere ve Mardin'den gelmişlere bir fırın açalım, bunlara her gün birer ekme verelim. İlk paraları da biz çıkardık koyduk ortaya, ilan ettik bunu. Öyle memleketten para geldi bize, öyle memleketten bize para geldi ki. Hayırlı Müslüm'e bir çocuk gelmiş, o zamanın parasıyla 2000 lira vermiş, şimdinin iki milyonu gibi. *"Evladım bunu kim gönderdi"* çocuk söylemiyor kaçıyor. Hayırlı Müslüm muteber bir adam, inanılır bir adam. Getirdiler babam getirdiler, getirdiler babam getirdiler, öyle para getirdiler ki dünyanın buğdayını aldık. Bir de fırın kira ettik. Arkadaşımız Hulusi Kılıçaslan -gönlü rahmet istemiş- o da fırında oturdu, fakirlerin listelerini muhtardan aldık onlara vesika verdik, onlar da sıra ile geldiler, kimine sekiz ekme, on ekme onbeş ekme. Şanlıurfalıları, bu fakir Şanlıurfalıları, muhtaç Şanlıurfalıları, ekme bulamayan Şanlıurfalıları ve Mardinlileri doyurmaya çalıştık. Biz o gün fakirleri sahipsiz bırakmadık aç bırakmadık. Bu nerede oldu, nasıl oldu işte lobi budur. Beyefendiyi (Valiyi kastederek) tebrik ediyorum.

Genç kardeşimizin arzusuna gelince, sıra geceleri bir eğitim merkezi, eğitim müessesidir. Bir görgü müessesidir. Orada hiç kötü bir harekete, kötü bir duruma rastlanmaz. Herkes saygılıdır, herkes ölçülüdür. Hatta o kadar ölçülüdür ki; bir gece evvel yapılan yemek, meyve çeşitleri neyse, ikinci gece de aynısı yapılacaktır. Bu sıranın usulündendir. Başta konuşulur, çiğköfteyle kadayıf denirse, birisi buna muhallebi ilave ederse, olmaz, şayet koymuşsa yerler, ona derler ki; *"bu davet sayıldı haftaya gene sıra yine sizde."* Onun için

bu kadar düzen vardı. Arkadaşlar hep birbirine saygılı. Zaten kendileri anlaşarak bir araya gelmişlerdir. Esnaf, esnafla olmuştur, mahalleli komşular, komşularıyla olmuştur. Muallim, muallimle olmuştur. Gruplar bu şekilde oluşmuştur. Orada birçok şeyler konuşulurdu. Memleket bahisleri görülürdü, hatta siyaset yapılırdı. Hükümeti beğenen beğenmeyen, bu icraat yürür, bu icraat yürümez falan filan bunlar söylendiği gibi. Memleketteki yetişmiş adamlar, büyükler, Nabi'yi anlatırlar, efendime söyleyeyim yetişmiş yiğitler, mesela yetişmiş bir yiğit vardır, Nazif vardır onu anlatırlar, Şanlıurfa'nın tarihçesini anlatırlar. Nasrettin Hoca'dan fıkralar anlatırlar. Bu geceyi geçirmek böyle bir mektep gibi, bir okul gibi. Hatta ben özellikle söyleyeyim sıra geceleri bir okuldur. Halk okuludur, halk mektebidir, orada çocuklarımız, gençlerimiz, ahlak nedir, terbiye nedir, musiki nedir, konuşmak nedir, dinlemek nedir, bunları öğrenirlerdi. Açmışken hoşluk olsun diye Nasrettin Hoca'dan bir tane anlatayım. Hoca; Ramazan yaklaştığı zaman bir köye gitmiş, demiş ki köyünüze vaaz etmeğe geldim. Bu ay misafirinizim beni kabul eder misiniz? Köylüler zeki, kurnaz. Demişler ki acaba âlim midir, yobaz mıdır biz bunu bir imtihan edelim de bu hocayı ona göre biz bunu kabul edelim. Kurnazlardan bir tanesi demiş; sen âlim bir adama benziyorsun söyle bakayım, koyuna ne derler? Arapça bilirsin Farsça bilirsin sen alim olduğuna göre... Hoca tesadüfen "Ğanem" olduğunu biliyormuş. Demiş ki "Ğanem" derler, deyince köylüler bir sevinmiş oh bulduk demişler. Oradan başka bir köylü atılmış Hoca kuzuya ne derler? Hoca kuzuyu bilmiyor, kuzunun adı Haruf'dur, Harufu bilmiyor. Dedi ki doğan kuzuya bir seneye kadar bir şey demezler bir sene sonra ona da "Ğanem" derler.

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Öncelikle süreye uyduğu için ve konuşmasını böyle güzel bir fıkrayla kapattığı için çok teşekkür ediyorum. Sözü Sayın Osman Bengisu'ya vermek istiyorum. Hocamın da bize Şanlıurfa'daki sıra geleneğinin sıra gecesinin içindeki ilmi yapıyı değerlendirmeleriyle ve anılarıyla anlatmasını istirham ederim.

Osman Bengisu'nun Konuşması:

Sayın Valimiz ve çok değerli misafirlerimiz, sözüme başlamadan evvel, konuya girmeden önce ölmekte olan böyle güzel örf

ve âdetimizi canlandırdığı için çok muhterem Valimize şükranlarımı arz ediyorum. Şanlıurfalıların adına. Efendim gelenek ve göreneklerimiz zamanla kayboluyor ve komşu vilayetlerce de çalınıyor. Fıstığımız çalındı, çiğköftemiz çalındı, şiş kebabımız çalındı, bir tek Şanlıurfa yahnisi çalınmamış, bir de bu gece. Canlandırana ve buna vesile olanlara şükranlarımı arz ederek diyorum ki, bu sıra gecesi çalınmadı. 1946-47 senelerinde merhum şair Halide Nusret Zorlutuna, Urfa Lisesi'ne Edebiyat öğretmeni olarak gelmişti, aynen Sayın Valimiz gibi bir Şanlıurfa âşığıydı ve Şanlıurfa'nın bütün örf ve adetlerini ilmi bir şekilde canlandırdı, bunların arasında birinci olan da sıra gecesi idi. İkinci planda; Şanlıurfa şairleri; gecesi vardı. Aşağı yukarı 10-15 adet Şanlıurfa şairi vardır. Herbirimizi bunların birisinin kıyafetlerine sokar, onların hayatlarını ve şiirlerini anlatırdık. Üçüncü bir kaybımız, Şanlıurfa hanendeleri, sazandeleri, bestekârları. Bunlar için de üçüncü bir gece yapardı ve yine her birimiz geçmişte olan bu bestekârların kıyafetlerine girerek aynen bunların ahengiyle yaptığımız besteleri anlatır ve onları meşh ederdik.

Çok muhterem Valimizden ricamız, ölmekte olan bu sıra gecesini dirilttiği gibi diğer iki örf âdetimize de bir reçete bulsa, biz de kendisine şükranlarımızı arz ederiz. Şanlıurfa şairleri gecesi ve Şanlıurfa bestekârları gecesi, çünkü bunlar da zamanla kayboluyor ve bunların bestelemiş olduğu şarkılar türküler dahi komşu vilayetlerce çalınıyor. Bir iki misal vereyim; televizyonda dinliyoruz anons yapılıyor, spiker diyor ki, Erzincan'dan bir şarkı dinleyeceksiniz. Şarkıyı söyledi "Nazif'i vurmuşlar ağlasın Urfa" Nazif'in hayatı, tarihçesi tamamıyla Şanlıurfa'da geçmiş, Şanlıurfa'da vurulmuş ve bu şarkıyı besteleyen Çiftçioğlu dahi Şanlıurfa'da yetişmiş bir bestekâr. Bu şarkımıza sahip çıkamadığımız için bunu Erzincan'a mal etmişler. İmkânı olsaydı, bak orada spikere bunun tamamını anlatırdık. Başka bir gün Adıyaman'dan bir türkü diye söylendi "Çay içinde adalar saki doldur badeler" bu yine Şanlıurfa türküsüdür, fakat zamanla çalınıyor ve çalınacak işte. Biz böyle bir şairler gecesi yaparsak bu kendi malımıza da sahip çıkarız. Neyse böyle bir başlangıçtan sonra esas konuya geçiyorum.

Efendim bendeniz 1940'tan beri sıra gecesine devam ederim ve bütün esnaf sıra gecelerine iştirak ettim. Bunlar üzerinde bazen incelemeler yaptım. Biz sıra gecelerini eski ve yeni olmak üzere

ikiye ayırırsak, biraz evvel seyrettiğimiz tabloda biz yeni bir sıra gecesi gördük. Hâlbuki eskiden babalarımızın yaptığı sıra gecesinde muazzam bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma vardı. Mesela yüzük oyunu oynarlardı. Bu yüzük oyununda iki grup olunurdu. Kaybeden taraf 10 lira verirdi, kazanan taraf 5 lira verirdi. Bu para kimsenin cebine girmezdi, vezne vardır vezne de birikirdi. Bu parayla mahallenin fakirlerine, okula devam eden talebelere kitap satın alırdık ve mahallede bayramda şeker olmayana şeker gönderirdik, kurban bayramında da eti olmayana onlar için kesilen et gönderirdik, yani muazzam bir dayanışma vardı. O zamanki bizim gençliğimizin sıra gecelerinde, 1944 senesinde İstanbul'da Laleli'deyken, Eminönü Halk Evi'nde aynen biz bu sırayı tertiplerdik. Muazzam bağışlar gelirdi. Biz bu bağışlarla bütün Şanlıurfa talebelerinin okul kitaplarını ve fakir olanların da kıyafetlerini temin ederdik; bu parayla muazzam bir sosyal dayanışma vardır, yardımlaşma vardır. O zamanda belli devam ettiğimiz sıra arkadaşlarımızla biz her akşam oyun dahi olmazsa, mesela 50'şer bin lira, 20'şer bin lira, 30'ar bin lira toplardık ve bu yekûn olduktan sonra, mesela 1950 senesinde -çok affedersiniz- Şanlıurfa'da bir "Hayvanları Koruma Derneği" kurduk. Eski hallerine göre herkes fazla büyüyünce, bağ ve bahçe sonunda herkes hayvanını sokağa bırakırdı, çarşıda pazarda Karakoyun'da (Şanlıurfa'yı boydan boya geçen dere) dolu olarak bunlar başıboş gezerlerdi ve herkesi rahatsız ederlerdi. Biz bu topladığımız parayla Çiftehân'da bir yer tutarak bütün bu başıboş olan ve Karakoyun'a bırakılmış olan -çok affedersiniz- bütün bu merkepleri topladık, arpa saman aldık, orda bunları besledik. Vaktaki bağa bahçeye çıkma zamanı geldi, hemşehrilerimizden Allah razı olsun her gelen dedi ki, benim katır kaybolmuş, peki gel bakalım hangisi senin, aldı götürdü, aldı götürdü 70-80 tane merkep. Bağa çıktıkları için biz bunların işini gördük. Vaktaki bağdan inme zamanı geldi, yine baktık ki bunların tamamını Karakoyun'a salıvermişler. E, bizim zaten o zaman dernek yok, şimdiki gibi dernekler kanunu yok. Arpamız, buğdayımız, samanımız hazır, bol miktarda paramız var, biz yine bu kadar topladık ve 5 sene bu şekilde devam ettik. Demek ki; bizim sıralarımızda tamamen bir sosyal yardımlaşma konusu mevzu bahis.

1970 senesinde yine bu 30 kişilik sıra arkadaşımız vardı. Kendi aramızda topladığımız parayla müftülüğe bir Anadol taksit aldık ve müftülüğe hibe ettik. 1966 senesinde yine toplamış olduğumuz parayla Şanlıurfa'da ilk Kuran-ı Kerim kursunu açtık. Bütün bu masrafları, mefruşatı, sıraları, sandalyelerini bu toplamış olduğumuz parayla temin ettik. Efendim, zamanım bitmek üzere, bu sıra gecelerimize merhum Halide Nusret Zorlutuna'nın "Urfa Hatıraları" diye 50 senesinde Milliyet Gazetesi'nde yazıları çıktı. Onun bir şiirinde bir parçasıyla konuşmama son vermek istiyorum:

Bülbülü susturan şakrak sesi var.

Tadına doyulmaz çiğköftesi var.

Dünyaca bilinen efsanesi var.

Cana yakın cennet kadardır Urfa.

Teşekkür ederim.

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Onun uğraş alanı içerisinde meşhur olduğu saha itibarı ile sıra gecelerinin edebi yönüne bakmasını kendisinden rica edeceğiz.

Sıra gecelerinin döneminde edebiyat var mıydı? Varsa nasıl bir konumdaydı? Bunu bize süremiz içerisinde açıklar mısınız?

Naci İpek'in Konuşması:

Ben de sözlerime Sayın Valimin bize böyle kaybolmuş bir kültürümüzü yaşattığı için teşekkür ederek başlıyorum. Ve aynı zamanda Vali Muavinimiz Hasan Duruer'e de teşekkür etmek istiyorum. Çünkü o da bu işe candan bedenden ve kendini vererek hakikatten büyük bir özveri içinde çalıştı. Biz Şanlıurfalı olarak kendilerine müteşekkirimiz. Bu teşekkürümü ettikten sonra, Şanlıurfa'da her şey edebi bir zevk içerisinde yaşanırdı. Şanlıurfa'da daha doğrusu bir başka deyimle her şey sevgidir, şiiirdir, güzelliiktir, estetikdir, ritimdir. Yani temel budur. Şanlıurfa'da eski Şanlıurfa'da yani biz Şanlıurfalı geçiniyoruz ama biz babalarımız dedelerimizin tozu olamayız, tozu dumanı olamayız. Yani biz bugün, 30 sene evvel hocalarımızın, ağabeylerimizin nostaljisi içerisinde yazıyoruz. Şanlıurfa'da sıra geceleri başlı başına bir olay, bir sosyal oluşum, bir sevgi bağı ve dostluk tezahürüdür. Ağabeylerimiz bunu anlattılar, sıra geceleri birden bire oluşmuş tatbikatına geçilmiş bir arkadaşlar toplantısı da değildir. 1000 yılların ötesinden gelen bir kültürün damıtılmış arıtılmış ürünüdür.

Şanlıurfa peygamberler şehri, evliyalar güzergâhı olduğu kadar şairler, sevenler, sevilenler diyarıdır da. Şanlıurfalı her mevsimde, her mekânda kendine özgü bir eğlence, oyalanma, bir kültürel etkinlik çıkarmayı bilir. İşte sıra geceleri de böyle bir etkinliğin müesseseseleşmiş meyvesidir. Daha doğrusu sıra gecelerimiz, dağ baş ve bahçe gecelerimiz nezih bir şekilde eğlenmeyi seven Şanlıurfalının vazgeçilmez tutkusu olmuştur. Bu sıra gecelerinde içki, iştret olmaz, kumar yoktur dolayısıyla kavga ve dövüş de olmaz. Her şey efendice, Şanlıurfalının çelebiliğiyle, sevecenliğiyle başlar ve öylece biter. Şimdi biz bu yaştakiler yine de sıra gecesini geziyoruz ama eski sıra gecelerinin nostalgisini yaşıyoruz, özlemine çekiyoruz. Şimdiki gibi 110 merdiven çıkmıyoruz. Apartman girişlerinde tiksindirici manzaralarla karşılaşmıyorduk. O zamanlar daracık ama temiz yollar vardı. Gökyüzünü çizgi çizgi gören sokaklardan yürüyor sıra evlerine gidiyorduk. Avluya girdiğimizde daha gezenekte veya eyvanda mırna kahvesinin nefis kokusu ile karşılaşmıyorduk. Odada ise koltuk iskemle değil, yerde halı, yer minderleri ve dolan yastıkları ve el işlemeli perdeler, camkânlarda porselen yemek takımları, yüklükte ise özenle yapılmış yatak, döşek ve yorganlar, misafir odasının belirli aksesuarlarıydı. Bazen duvarda eski bir kılıç veya kara bir nal, silik bir fotoğraf ve bir şaheser hat tablosu, insana anlatılmaz bir can yakınlığıyla hoş geldiniz derdi. Ama asıl aksesuar da orta yerdeki koca tunç mangal ve kenarındaki kahve cezvesinin fokur fokur kaynaşıdır.

Bugün o da temsil edildi, ama maalesef mangalda kömür yoktu. Ateş yoktu. Şimdi koltuğa bakılıyor. Katalitik sobanın veya kalorifer radyatörünün soğuk bakışlarına bakmaya zorlanıyoruz. Oysa mangalın öylesine güzel, öylesine şairane bir görünümü vardı ki anlatılamaz. Eskiden mangalda yanan ateşe bakarak "*mangalın etrafı kış gecelerinin gülizarıdır*" derlerdi. Şimdi öyle mi, şimdi böyle şairane benzetmeyi bir soba için söyleyebilir misiniz? Ancak soba borusu gibi diyebilirsiniz.

Buradaki nüansa, duygu ve düşüncedeki varılan merhaleye dikkat edelim. Kış gecesinin soğuğu ayazı, dostluğun sıcağına dayanamaz. Eski Türkler'de at, avrat ve pusat erkek için kutsal vazgeçilmezdi. Şanlıurfalı buna bir dördüncüsünü de ekledi. Sazını, darbukasını, kanununu veya cümbüşünü de götürür, oturduğu yere

yanı başına kordu. Gelene sigaralar, mırralar ikram edilir, hal hatır sorulur ve sohbeta girilirdi.

Burada önemli bir nokta herkes kendi akranıyla gezerdi. Yani eski Şanlıurfa deyimiyile kafa dengiyle. Bunlar eğlencede, sohbeta, düşünçede ve zevkte tam bir uyum içerisinde bulunurlardı. Zaten karara uymayan birileri sıra gecelerine katılmışsa, uyum sağlayamıyorsa o kendiliğinden dışlanırdı. Sıra gecelerinde uyum çok önemlidir. Bugün de öyledir. Evet, sohbet derinleşince birileri ya maniler düzmeye başlar veya bir türkü bir hoyratla girizgâh yaparak sohbeti başka bir mecraya yönlendirir. Sıra gecelerinde gazel okuyan gazelhan denilen kimseler de bulunurdu. Ortam müsait olduğu zaman Nezihe'den gazeller okurlardı. Bilhassa Nezihe'nin gazelleri Şanlıurfa'da çok tutulandı. Nezihe'nin en meşhur gazeli de şudur:

*Aşkım ebedidir erecek sanma zevale
Elem-i kahr-ı firakınla dönsem hilâle
Bigâne-yi gamdım seni ben görmeden evvel
Ettin bugün eğlençemi feryat ile nâle
Sevdimse seni saffet-i vicdan ile sevdim
Bir lahza bile düşmedim ümid-i visâle
Etmez mi eser kalbine feryad-ı hazînim
Kâfir bile giryân olur şimdi bu hâle
Kim derdi kader dûr edecek birbirimizden
Eyyâm-ı saâdet dönecek böyle hayâle
Aylar seneler böyle firakınla geçer de
Hâlâ seni zalim edemem Hakk'a havâle
Feryat ederek ağlar ise çok mu Nezihe
Düştü yine sahili yok bir bahr-i melâle*

Bu gibi gazelleri okuyup bitirdikten sonra tebessümle meydan okurcasına, nasıl okudum cevap istiyorum der gibilerden etrafa bakarlardı. "El mi yaman beğ mi yaman", gazeller peş peşe söylenmeye başladılar. Nezihe'den Nâbi'ye, Nâbi'den Fuzûli'ye, oradan da Abdi'ye geçilirdi. Bazıları da kendi yazdığı gazelleri okur, bilin bakalım bu gazel kimin derdi. Bu bilmecenin cevabı saatlerce aranırdı.

Gazel atışması devam ederken birisi cümbüşünü usulca eline alarak başka bir makamda başka bir gazel okur, bu sırada çiğköfte vakti gelmiştir, çiğköfteler yoğrulur ortaya getirilir, ikram yapılır yanında tatlısı -arkadaşlar saydılar yalnız Şanlıurfa şiresini unuttular- Şanlıurfa şiresi; sıra gecelerinin baş tatlısıydı. Malum Şanlıurfa şiresini şimdi yapamıyoruz, fakat sokakta bazen işportacılar da görülür, o da Şanlıurfa şiresi değildir. Yani tadı tuzu yok, sert bir şeydir. Şanlıurfa şiresi çok daha güzel, çok daha tatlı evde yapılırdı, çarşıda pazarda satılmazdı. Bizim Şanlıurfa şiresinin çarşıda pazarda satılması ayıp denen bir şeydi. Şire evde, özel olarak yapılır konuya-komşuya, Şanlıurfalı olmayan yabancıya ikram edilirdi. Fakat bugün her şeyimiz gibi bu da değişti.

Şanlıurfa geceleri edebiyatımıza da girmiştir. Rahmetli Hulusi Kılıçarslan ağabeyimizin bir dördlüğünü okuyacağız.

*"Sıra gecelerinde sofralar aç
Elvan elvan bahar bahar
Tokum gerçi degilim aç
Çiğköfteye hasretim var
Allı yeşilli çiğköfte boynu hışır çiğköfte"*

Hışır; kadınların boynuna taktıkları, takıya derler. Mahalli isimdir, fakat çiğköftede hışır, soğanına, maydanozuna, nanesine, sarmısağına derler. Hışırın çok olması yeşilin çok olması manasına gelir. Halide Nusret Zorlutuna'nın şiirini hocam okudu, ben Ökkeş Ülgen kardeşimizden iki dördlük okuyacağım.

*Saz deblike keman ud
Bütün dertleri unud
Topdağı ve Şeyh Maksut
Söyledi Urfalı'yam*

*Beratim daha nesi
Var binbir efsanesi
Hele Sıra gecesı
Söyledi Urfalı'yam*

Saygıyla selamlıyorum.

Hasan Hayırlı'nın Konuşması:

Sayın misafirler, sıra gecelerini "kişiler" olarak incelediğimizde, benim tespit ettiğim gruplamayla şu şekilde karşımıza çıkıyor. Aynı meslekten esnaf veya tüccar olabiliyor, işyerleri komşu olan çeşitli esnaf veya tüccar olabiliyor, aynı resmi dairede veya özel kurumda çalışan memur veya işçiler bir araya gelerek sıra gecesini tertip edebiliyorlar. Aynı semtte veya mahallede oturan kişiler tarafından sıra geceleri tertip edilebiliyor veya aynı spor kulübüne üye olan sporcular veya gruplar arasında arkadaşlar arasında sıra geceleri tertip edilebiliyor. Aynı semtte veya mahallede oturan kişiler tarafından sıra geceleri tertip edilebiliyor veya arkadaşlar arasında aynı okulda okuyan öğrenciler arasında düzenlenebiliyor. Bir de Şanlıurfa'ya has diğer bir şekilde aynı hayvan cinsine meraklı olan kişiler tarafından düzenlenebiliyor. Bunlar keklik, kuş, at, av meraklıları olabiliyor. Ama rastlanılan ortak özellik, tümünde gözlenen şey, yardımlaşma, dayanışma. Bunu tümüyle görebiliyoruz. Tabii bu, yardımlaşmanın Şanlıurfa'daki şeklidir.

Sıra gecelerinde çok çeşitli kesimlerde çok çeşitli ekonomik yapıdaki insanlar bir araya gelip grup oluşturdukları için burada bir zenginlik, fakirlik meselesi ön plana çıkarılmaz. Bu bakımdan sıra geceleri başlatılırken herkesin aynı türden yiyecekleri sofraya getirmesi şartı vardır. Burada tahmin ettiğim kadarıyla, anladığımız kadarıyla bir ezilme bir üstünlük olayı ortadan kalkıyor.

Bir de yardımlaşmadan bahsetmek istiyorum. Şanlıurfa'da bu yardımlaşma yapılırken, yardım yapılacak kimseye "yardım falan tarafından, falankes tarafından yapılıyor" diye belirtilmezmiş. Zamanında ihtiyacı olan kimseye, buğday, bulgur neyse eşyası hamalla gönderilmiş. Hamal, gönderilen evin kapısını çalar "*bu falanın evi mi*" der, "eve" cevabını alırsa "*bunları size gönderdiler*" der ve getirdiği erzakları bırakmış. "*Kim gönderdi?*" diye sorulduğunda göndereni söylemezmiş hamal. Bazen toplumda çeşitli yapıda, çeşitli tipte insanlar oluyor. Bunun aksi de olabilir.

Zamanında yaşanmış bir meseleyi anlatacağım size. Bir sıra gecesinde çok zengin bir kişi var. Çok iyi gazel okuyor, hoyrat okuyor, türkü söylüyor. Ama bu adamın, zengin dediğimiz kişinin durumu tersine dönmüş, fakirleşmiş. Arkadaşları yardım toplayıp

buna gönderiyorlar, ama o bilmiyor. Kim gönderiyor kim göndermemiş belli değil. Gel gör ki, sıraya yeni katılan bir kişi bu kurala uymamış. Sırada müzik yapılmış, müzik bittikten sonra sohbeta geçilmiş. İşte bu kişi demiş ki, ismi neyse; “Ahmet, bugün sana bir çuval buğday gönderdim evine.” Bu söz adamın çok ağırına gitmiş, çok incinmiş çok duygulanmış. Çöğürümü verin demiş. Sazını eline alıp almış, şu hoyratı okumuş:

*Has adamlar
Gül yağı has'a damlar
Cem'at aynı cemaat
Kalmamış has adamlar*

Sayın misafirler, sıra gecesindeki konulardan başlık olarak değinmek istediğim konulardan biri de disiplindir. Sıra gecesinin bir başkanı vardır, bir başkan vekili vardır. Başta seçilir bunlar. Seçildikten sonra bunlar cezaları, sırada uyulması gereken şeyleri tespit ederler. Cezalar bunlar vasıtasıyla verilir.

Bilgilerin aktarılmasından bahsedildi. Bir okul gibidir, bir usta çırak ilişkisi sıra gecelerinde görülür. Bu gerek esnafta olsun, gerek tüccarda olsun böyledir. Baba, çocuğunu sıraya getirir. Çocuk nasıl davranması, büyüklerine karşı nasıl muamele etmesi gerektiğini, nerede konuşması nerede susması gerektiğini öğrenir. O, açık bir okuldur. Bahsettiler, sayın konuşmacılar. Naci Bey de bahsetti. Buralarda edebiyat öğrenilir, öğretilir. O zaman şimdiki gibi aletler yok, elektronik araçlar yok, teypler bulunmadığı için usta şairlerin şiirleri dilden dile aktarılır, öğrenilmiş. Böylece çıraklar da zamanla ustalaşmış. Bugüne kadar bu şekilde, şifahi olarak gelip yansımış bizlere. Bizlere aktardıkları için onlara teşekkür ediyoruz. Bize öğretildiği için, bugünleri gördüğümüz için, sıra gecelerini devam ettirdik.

Abdullah Balak'ın Konuşması:

Sözlerime başlamadan evvel başta, Sayın Valim olmak üzere hepinize, sayın dinleyicilere, bu geceyi tertipleyenlere, emeği geçenlere teşekkürlerimi arz ederim. Konu sıra gecesidir. Tüm arkadaşlar detaylarıyla bu konuya eğildiler, noktasına, virgülüne kadar anlattılar. Ben düşünüyorum ne anlatayım bana ne kaldı diye. Konu sıra gecesinden açılmışken, sıra gecelerinin çiğköftesi tamam, herkes doğru anlattı, saygılarımı arz ederim. Çiğköfte ve

sıra gecelerini anlattılar. Bir de Şanlıurfa'da her halde unutuldu, yemekli sıra geceleri vardır. Duyulmamış söz yoktur, eski Şanlıurfalılar bir meseleyi anlatırken derler ki "*duyulmamış söz yoktur*", duymuşsanız bağışlayın, yine de ben bu meseleyi anlatayım. Sıra geceleri ile ilgili. Yine böyle yemekli sıra gecelerinde, sıra başkanı demiş ki, biz bu sıra gecesinin kuralını değiştirelim, herkes ayrı bir yemek yapsın sırasında. Ahmet Ağa'ya geldiğimiz zaman ayrı bir yemek olacak, Mehmet'e gittiğimiz zaman o yemek olmayacak. Böyle bir şart konulmuş. Herkes kabul etmiş. Sıra da kalabalık, 10-15 kişilik bir sıra. Herkes yapmış; Mehmet boranı, pilav, çöğköfte, kadayıf. Ertesi gün Ahmet beylere gitmişler eşkili bamyaya, aya köftesi, içli köfte. İşte ondan sonra Mustafa beylere gitmişler ayrı bir yemek çıkmış. Bunların içinde en sonuncuya sıra gelmiş, düşünmüş taşınmış yapacak hiç bir şey yokmuş. Son gece sıra kendisine geleceğinden bir gece önceden sıra başkanına demiş ki; saygılarımla arz ederim bana hiç bir şey kalmadı ben çektim çıktım. Ben sözü buraya getirmek istiyorum. Ta başından beri herkes sıra gecesini detaylı anlattı, diyorum ki, acaba ben de öyle mi diyeyim çektim çıktım, bana bir şey kalmadı. Sıra gecelerinde arkadaşlar anlattılar. Hepsinde aynı olan söz döner dolaşır Şanlıurfa müziğine gelir, maziye gelir, hoyrata gelir, saza gelir. Şimdi Osman Güzelgöz, benim ustamın oğlu müzik ustamız rahmetli Tenekeci Mahmut'un oğlu, şimdi Şanlıurfalıyı müzik olarak tanımlamaya gerek yok. Şanlıurfalı doğmadan müzisyendir, ta beşikte iken annesinin ninnileriyle, hoyratlarıyla kulağı öyle bir dolmuştur ki, ister istemez müzisyen olmuştur. Sesi güzel olan çoktur, bazılarının sesi güzel olmasa da müziği sever, dinlemesini bilir. Müzik terbiyesi Şanlıurfalıda beşikten alınır, bu da sıra gecelerine akseder. Konu da sıra olduğu için müzik alakalı sıra gecelerine değinmek istiyorum.

Şimdi Şanlıurfa'da sıra gecelerinde eğer o toplumun bireyleri müzisyen değilse dahi, orada sırada müzisyen arkadaşları çağırırlar, böylece sıra gecesinde meşk yapılır. Bunun yanında tüm müzisyenlerden oluşan bir sıra gecesini anlatmaya çalışacağım ki ben bu sıra gecelerini yaşadım. Başta rahmetli Tenekeci Mahmut'la bu son dönem sıra gecelerine canlı olarak ben bu dünyayı yaşadım yani. Şimdi sıra gecelerinde meşk edilir, söylerler, çalarlar. Kim iyi okudu, kim iyi okumadı ise ustadan sorulur. Ahmet nasıl okudu iyi

okudu mu? Mehmet nasıl okudu? fikir alınır. Ustalar tabii çekinmeden Ahmet sen şurayı yanlış okudun, sen filanca yerde nağmeyi yanlış okudun, nağmeyi değiştirdin, uygun olmaz der. Doğrusu şu şekildedir diyerek kendisine doğrusunu okur. Böylece bir usta çırak ilişkisi doğmuş olur.

Diğer arkadaşların değindiği gibi gerçekten bir okuldur, her dalda olduğu gibi müzikte de bir nevi müzik kültürü gelişir. Bu ustaların, meşhur kişilerin bulunduğu sıra gecelerine gitmek için, müziğe merak salmış gençler can atar. Dayılarına, babalarına, amcalarına söyler "*aman ne olur ben de geleyim*" diye. Sıra gecesine gider, okuyanları dinler, eksiklerini tamamlar, ustalarla tanışır orda, fırsat bulursa eksiklerini ondan sorar, imkân bulamazsa ertesi gün dükkânına gider, ben akşam sizi dinledim, ben de çok meraklıyım acaba bu uzun havanın şurası nasıl olacak, şu gazelin şurası nasıl olacak der. Bu vesileyle usta çırak arasında bir samimiyet başlar ve bu samimiyet ve arkadaşlık da sevgi ve saygıya dayanır. Bu anlattıklarımın çoğunu ben de yaşadım.

Eskiden müzisyenler çok rağbet görürdü, dolayısıyla müzikli sıra geceleri de rağbetliydi. Gençler de katılırdı. Bilhassa müzikli sıra gecelerinde içimizde çok yaşlı adamlar da vardı, orta yaşlı insanlar da vardı. Öğrenmek isteyen insanlar da katılırdı sıramıza. Böylece gençlerimiz; büyüklerimiz nasıl konuşur, nasıl oturur, farkına varmadan öğrenmiş olurdu. Rahmetli Tenekeci Mahmut'un bir hatırasını anlatacağım. Mahmut Usta yeni yetişiyor ve gazel okumaya çok meraklı, fakat bir gazelin sözünü bilmiyormuş, gitmiş o gazeli okuyan ustaya söylemiş. O da gazelin sözlerini vermemiş. Vermeyen usta da rahmetli oldu. İsim vermeyeyim. Şimdi malumunuz çok az kişiler böyledir, biraz da çocuksu ruhları vardır. Bazıları "*bendeki olan başkasında olmasın*" diye düşünürdü, aslında böyle olmaması gerekir, müzisyenin böyle düşünmemesi lazım. Bilgisini aktarması gerekir. Nedense bazı kişilerde bu hassasiyet farklıdır. Neyse o kişi Tenekeci Mahmut'a gazelin sözlerini vermemiş. Mahmut Usta çok üzülmüş. Sormuş araştırmış, sıra kimde? Ahmet Efendi gilde. Gider bir gün önceden rica eder, yalvarır, beni dolaba koyun benim bu gazeli öğrenmem gerekir, öğrenmeliyim, dolaba sakla beni, ben bu akşam bu gazeli öğreneceğim der rahmetli. Tamam, adam kabul eder. Tenekeci gelir, akşam dolaba girer. Usta, o gece gazeli okur Tenekeci de dinlerken gazeli ezberler. Ertesi gün bir mecliste karşılaşırılar, sıra

ona gelince, aynı gazeli okur. Usta şaşkınlıkla “yahu sen bu gazeli nerden öğrendin” diye sorar. Tenekeci ustamız “valla o gece dolaba saklanmıştım, dinleyerek öğrendim” diye cevap verir.

Eskiden işte bu zor şartlarda öğrenilirdi. Heves çoktu. Evet, işte müzik öğrenimi böyle olurdu. Onun için, sıra gecesi gerçekten açık bir konservatuardır. Dileğim o ki, hep odalar, meşk âlemi yapılan yatılar olsun, sıra geceleri olsun, davetler olsun, müzik eğlence geceleri olsun, bunlar birer konservatuar görevi yapar. Böylece ustadan çırağa eski bilgiler, müzik kültürü kuşaktan kuşağa aktarılmış olur.

Saygılar sunarım.

Resim -42: “Ayağında Kundura” türküsüyle tanınan meşhur okuyucu Mukim Tahir (Oturun)

2. OTURUM

Sami Barlas'ın Konuşması:

Eski sıra geceleriyle bugün yapılmakta olan sıra geceleri arasında ben çok fark görüyorum. Vaktiyle çiğköfte gene vardı tabi fakat yanında bir şire çıkarılırdı, bir de nar falan çıkarılırdı. Fazla bir külfet yapılmazdı, bir de yeşillik falan çıkarıldı. Şimdi işi büyütmüşler, sırayı çok masraflı hale getirmişler. Baklava koyuyorlar, katmer koyuyorlar, mahallebiler yapıp üzerine yazılar yazıyorlar, çeşit çeşit şeyler yapıyorlar. O gün bir arkadaş dedi ki, benim sıram bana 500 bin liraya mal oldu. Ben bunu kulağımla duydum. 500 bin liraya sırayı yapmak mal oldu ve tabi bu artık israfa doğru gidiyor. Afiyet olsun yenilsin, içilsin zararı yok, millet memleket sağ olsun, fakat geçmişe göre masraflı olmuştur sıralarımız. Ben bunu söylemek isterim.

Bir de Abuzer Akbıyık kardeşimiz çiğköftenin tarihçesinin eski olduğunu, Hz. İbrahim'e, Nemrut'a kadar uzandığını ifade etti doğrudur. Bir efsanesidir tabi bu, ikinci bir efsane daha vardır bu akla daha yakındır. Abbasîler devrinde Harran'da üniversite mevcut. Üniversiteye çoğu zaman Dar'ülfunün denirdi ama her dalı her branşı mevcut olduğu gibi kimya da vardı, tıp da vardı. Oradaki tıp erkânı, doktorları ince hastalık denilen verem için çare aramış, bula bula çiğ etin ince dertlilere deva bulduğunu bulabilmişler. Fakat biz bu çiğ eti bu ince dertlilere, hastalara nasıl yedireceğiz diye düşünmüşler. Biraz bulgur katsak, biraz da tuz koysak, biraz da biber koysak, diye diye biraz da soğan doğrasak tabi yıllar geçiyor aradan, ilaveler yapılarak gele gele bugüne kadar gelmiş ve çiğköfte bugüne tekâmül etmiştir. Bugün yapılan çiğköfte tarihteki veya benim gençliğimdeki çiğköfteden çok farklıdır. Çünkü evde hazırlanan nadide biberlerle yapılıyor. Sözlerimi hocanın bir fıkrasıyla bitirmek istiyorum, sıra gecesinde anlatılan bir fıkradır bu. Hocanın hanımı çok çirkinmiş, çirkinlik kâfi değil, çok da huysuzmuş. Hoca bu, nikâh kıymış, boşamak da hoşuna gitmiyor, çekiyor bu derdi. Aklına ara sıra geliyor "yahu bu ölse de, ömrümü tazelesem" diyor. Bir ay iki ay derken bir müddet sonra kadın -illa rahmetullah- ölüyor. Konu komşu yığılıyor etrafına, ağlaşıyorlar, hoca içinden memnun, fakat söylemiyor kimseye. Yıkıyorlar, kefenliyorlar, tabuta koyup bahçeye çıkarıyorlar. Bahçe kapısından

sokağa çıkaracaklar, çıkarken tabutu bahçe kapısının kenarına tak diye çarpıyorlar, çarpınca bu sarsıntı ile kadın diriliyor, kolunu çıkarıyor, "beni nereye götürüyorsunuz" diyor. Kadın dirildiği için cemaatin hepsi memnun, hepsi seviniyorlar. Derken getiriyorlar giydiriyorlar falan, Hocanın suratı iki karış. Aradan zaman geçiyor, hoca bu çirkin, huysuz hanımın derdini yine çekiyor. Aradan 3-5 sene geçiyor. Birgün hoca eve geldiğinde bakıyor ki hanım yine hasta, "inşaallah bu sefer tam gitti" diyor. Hakikaten hastalığının üçüncü günü kadın vefat ediyor. Yine yakınları geliyor, yıkıyor, kefenliyorlar tabuta koyuyorlar. Tam bahçe kapsından çıkarken Hoca diyor "aman ha çıkartırken tabutu kapıya değdirmeyesiniz".

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Sayın Sami Barlas'a bu esprili konuşmalarından dolayı teşekkür ediyoruz. Osman Bengisu hocamız da bize sıra geceleri hakkındaki görüşlerini aktaracaklar.

Osman Bengisu'nun Konuşması:

Efendim sene 1925-26, Halepli Bahçesinde Şanlıurfa'yı Fransızlardan kurtaran, kurtarıcıların başkanlarından Büyük Hacı Mustafa oturuyor ve kendisi bütün sıralarını müzikli olarak yapıyor. Zamanın en güzel şarkı söyleyenlerinden Mukim Tahir -1900 doğumlu- bu toplantılara iştirak ediyor. Bilmem belki göreniniz vardır içimizde, Mukim Tahir çok yakışıklı ve sırma bıyıklıydı. Şöyle bıyıklarını yukarı kaldırdı mı ay gibi parlardı, altın gibi bıyıklardan ışık çıkardı. O zamanın hanım hanendelerinden "Nesime" isminde bir hanımefendi vardı. Nesime Hanım'ın da olduğu meşk gecesinde Mukim Tahir okurken bir hata yapıyor. Bu hatadan dolayı Nesime Hanım böyle istihza ile gülümsüyor kendisine. Gülümseyince Mukim Tahir, sırayı terk ediyor ve bugün bildiğimiz Halepli Bahçesi'ndeki köşkten dışarı çıkıyor. Nesime Hanım buna çok üzülüyor. Bir Urfa Beşiri hoyratı söylüyor. Sesi de çok güzel.

*Halepli'de var darı,
Yaprağı sarı sarı,
Ne dedim de küstürdüm,
Sırma bıyıklı yarı*

Mukim Tahir bunu dışarıdan duyunca ağlamaya başlıyor, bir taşın üstünde oturuyor ve kendisine karşılık olarak şu hoyratı okuyor:

*Saki fincana kurban,
Köşkte mercana kurban,
Herkesin bir yarı var
Bende bir cana kurban
Buna Nesime Hanım cevap veriyor:
Yolda durana kurban
Bıyık burana kurban.
Ben seni göremezsem,
Seni görene kurban.*

Bunu duyan Mukim Tahir geri dönüyor ve fasıla iştirak ediyor.

Efendim bu hadisenin geçtiği yer olan Sakıb'ın Köşkü'nde yapılan bir sıra gecesinde Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtuluşu tertiplenmiştir. Şanlıurfa'nın Fransızlardan kurtuluşunda bulunan 12 arkadaş²³⁸ tarafından sıra gecesinde Şanlıurfa kurtuluş planı hazırlanmıştır. Bununla ilgili ilk sıra gecesinde 2000 altın toplanmıştır. Kurtuluş savaşında "Onikiler" diye anılan, bu önemli şahsiyetler kendi aralarından 2000 altın toplamıştır. Bu günkü parayla 800 milyon lira. Demek ki; sıra geceleri yalnız eğlence için değildir. Sıra geceleri aynı zamanda fakirlere yardım için, doktora gidemeyenler için, doktor parası temin etmek için, ilaç alamayanlara reçetesini alıp ilaç almak için de vesile olarak kullanmıştır.

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Sayın Osman Bengisu hocamıza teşekkür ediyoruz Sayın Naci İpek'den yine edebi bakış açısıyla bugünkü sıra gecelerinin durumunu tahlil etmesini istirham ediyoruz.

²³⁸ Urfa önce İngilizler, onların çekilmesiyle de Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. 1919 yılında Urfa'nın İngilizler tarafından işgali üzerine Jandarma Tabur Komutanı Ali Rıza Bey'in önderliğinde kurulan ve 12 kişiden oluşan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti üyelerine "Onikiler" adı verilmiştir. Urfa Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'ni kuran "onikiler" şunlardır: 1-Belediye Başkanı Hacı Kâmilzâde Büyük Hacı Mustafa Efendi, 2-Mollazâde Hacı Mahmut Efendi, 3-Hacı Kâmilzâde Küçük Hacı Mustafa Efendi, 4-Arâbizâde Şakir Efendi, 5-Barutçuzâde Hacı İmam Efendi, 6-Güllüzâde Osman Efendi, 7-Şellizâde Ali Ağa, 8-Nebozâde Hacı İmam Efendi, 9-Teğmen Adil Hulusi Efendi, 10-Teğmen Pertev Efendi, 11-Hacı Mustafa Çavuş, 12-Bedirağazâde Halil Ağa, Bkz: İ.Özçelik, *Milli Mücadelede Güney Cephesi Urfa*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Naci İpek'in Konuşması:

Abilerimin, arkadaşlarımın da dediği gibi, şimdi her şey bir gösterişe bir rekabete yol açtı. Şimdi bizim de bir grubumuz var, biz de 5-6 senedir bu grupla sıra geziyoruz. Geçen sene, sıramızda geçen çok orijinal bir olayı anlatacağım.

İstanbul Üniversitesi'nden miydi, Ankara Üniversitesi'nden mi, sıra gecemize bir heyet gelmişti. Zannedersem Sayın Valimizin de haberi vardı. Bir 10-15 kişilik grup. GAP'la ilgili bir inceleme yapıyorlarmış. Bu grupla tesadüfen tanıştım. O gece Halepli Bahçe'de sıramız vardı. Biz sıramızı yaz gecesi olursa Halepli Bahçesi'nde yapıyorduk. Kış olduğunda ise evlerimizde yapıyorduk. Cihat Bey²³⁹ arkadaşımız da bizim sıramızda bulunuyordu. O misafirleri sıramıza davet ettik. Sağ olsunlar icabet edip, geldiler. Hoş beş konuşuyoruz. Yemeklerimiz falan yapılıyor, kahve içildi, çaylar içildi. Bu sıramız kendilerinin görmediği bir şeydi, dikkatlerini çekti, bize çeşitli sorular sordular. Öğretim görevlisi oldukları için içlerinde Profesörler, Doçentler vardı. Yani yaşlı başlı adamlar. İçlerinden biri ne dese beğenirsiniz. *"Bu sıra gecelerini devlet himayesinde yapalım, geliştirelim"*. Bunu der demez biz şoke olduk. Sayın hocam nasıl devlet himayesine veya devlet tekeline verirsiniz. İşte bu yüzyıllardan beri gelen bir gelenektir, arkadaşlar hepsi bir uyum bir ahenk içinde olması lazım. Bunu biz o sayın hocamıza iki buçuk üç saat anlattık.

Bize bu şekilde yaklaşanlar da var. Yani Şanlıurfa'nın kültürünü bilmeyenler sıra gecesi, devlet himayesine alınsın, Vilayet bunu düzenlesin, işte sen gece şurada oturacaksın, burada oturacaksın. Olmaz... Ben ayrıca bir şey daha arz edeceğim Sayın Sami Abimiz'den de bugün bir işaret aldım. O eski bir CHP'liydi. Müfrit bir partiliydi. Kendisi de bunu iyi bilir, biz de kendisinin çırağıyız. Sıranın kendilerinde olduğu bir gece orijinalite yapmak ister, Sami Bey hanımına muhallebi yaptırır ve mensup olduğu partinin amblemini muhallebilere yaptırır. Tabi gelenlerin çoğu da mensup olduğu partiden. Sami Ağabeyi kutlarlar. Bilmem öyle değil mi. Sayın Abim bir ekşiğim varsa tamamlayın.

²³⁹ Yrd.Doç.Dr. A.Cihat Kürkçüoğlu

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Sayın Naci İpek Beye bu esprili yaklaşımından dolayı teşekkür ediyoruz

Naci İpek'in Konuşması:

Sıra gecelerinin böyle şeyleri de var.

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Umarız yeni sıra gecelerinde de bu tür yaklaşımlarla devam ederiz, samimiyet içerisinde. Hasan Hayırlı da sıra gecelerinin bu gününden, biraz önce bahsetmeye çalıştığı dayanışma gruplarının durumuyla birlikte değerlendirmesini yapacak.

Hasan Hayırlı'nın Konuşması:

Şimdi efendim eski sıra gecelerinden, yeni sıra gecelerine geçerken yine kaybolmuş bir âdete değinmek istiyorum burada. Eskiden bizim yetiştiğimiz sıralardan birisi de keklük sıraları vardı. Herkes kürkünün altına kafesi koyar gelirdi. Benim gördüğüm sırada sırf keklükçiler, besledikleri keklüklerini kafesleriyle birlikte yanına alır sıraya gelirdi. Getirilen keklük kafesleri yuvarlak olarak dizilir, keklüklerin ötüşleri seyredilirdi. Yani onların zevki oydu. Müzik çalınmazdı amma, o keklüklerden zevk alınırdı. Veya at besleyenler hakeza o günkü falanın atı böyle geldi, falanın atı böyle gitti, falan at böyleydi gibisinden anlatırlardı.

Yine bir arkadaşım vasıtasıyla gittiğim bir avcıların devam ettiği bir sırada şahit olduğum anlatılan bir olay vardır. Çok yaşlı bir adamı anlatıyorlar. Avcı, çok yaman bir avcıymış yalnız bunlar -affedersiniz- tazılarıyla tavşan avına gidiyorlarmış. Fakat çok kurt bir adam bu avcı. İşte avda kimin tazısının ağzında tüy varsa kapmış sayılıyor. Onunki ise devamlı tüyle gelirmiş. Tazısı çok meşhur bir tazı bu, kaparmış daima dişi tavşanı falan. Birgün işte av yakalanmış, tavşan beyaz, bu tazının dişinde siyah bir tüy çıkmış. Nasıl olur falan meğerki adam torbasında tüy getirmiş, tazıyı bırakmadan evvel tüyü tazının dişine koyarmış, öyle bırakmış. Bu tür şeyler kayboldu.

Şimdiki yeni sıra gecelerinde televizyon seyrediliyor, müzik yapılıyor, yapılıyor belki ama eski o makam geleneğine göre yapıldığını pek zannetmiyorum. Söyleniyor, şarkılar türküler

söyleniyor ama o şekilde değil. Eğlence olarak yine eskiden olduğu gibi yine fincan oyunları yüzük oyunları oynanıyor, gençler arasında bu tür şeyler devam ediyor. Eğlenceye bu sefer televizyon girdi. Maalesef o bakımdan bir takım şeyler kültürler ortadan kayboluyor. Televizyonun girmesiyle, sohbetler eskisi gibi yapılamıyor. O tür eski türküdeki şeyler kayboldu ama hiç olmazsa yeni nesiller edebiyatı çok çabuk öğreniyorlar, müziği öğrenmek için çok çok iyi yollar var, bantlar var, video kameralar var, bunlarla tespit ediliyor yeni nesillere daha iyi aktarılıyor, bunlar geniş olarak kitlelere daha çabuk daha yaygın vaziyette iletiliyor bunlar. Bu noktada ben pek karamsar değilim, yani bu yazı tekniğin gelişmesine bunun yeni nesillere yansıtmasının daha fazla olduğu inancındayım. Teşekkür ederim.

Abdullah Balak'ın Konuşması:

Sayın Hasan Hayırlı söylediklerinde çok haklı ama Şanlıurfalı hiç bir şey beklemeden müziği sever, doğmacadır. Bunu da belirtmek isterim. Eskiden teyp yoktu, öğrenmek için araçlar yoktu. Usta çırak ilişkilerinde öğrenmek şartlara göre çok zor olduğu halde, eskiler daha sağlam öğrenirdi. Öğrendiğini sağlama alırdı. Şimdi bakıyorum teyp var, araçlar var, kamera var, adam bir şey öğrenmiyor, yani dinliyor sana dinletiyor nasıl okudum, eskiler gibi okuyabiliyor muyum, eskilerin bantları var şimdi elimizde fakat yeni nesil bunları okuyamıyor. Mesela eskiden sıra gecelerinde, demin de anlattığım gibi yeni birisi çıkmış çok güzel okuyor. Sıra gecesinde bulunan ustaya sorarlar; Ahmet Beyin oğlu Mehmet çok güzel okuyor, usta sen ne dersin? Eğer o "iyi" derse, onlar da "iyi" derler. Şanlıurfa'da ustaların değerlendirmesi çok önemlidir. Şanlıurfalı kimseyi kırmak istemez, eski ustalarda nazik kibar insanlardı. Eğer okuyan gazeli yanlış okumuşsa, Usta şu espriyi yapardı "*çok güzel okudu makamı yerine getirdi amma şairin kemiklerini sızlattı*". Okuyucu eğer gazelin sözlerini doğru okumuş, makamında yanlış yapmışsa "*Mukim Tahir mezardan başını kaldırsa bunlara ne derd*" gibi esprilerle okuyanların heveslerini kırmadan hatalarını söylerlerdi.

Benim bir eski arkadaşım var, "*ben hayatta çiğköfteyi, müziği ve sıra gecelerini severim, benim hayatım bu*" derdi. Geçenlerde karşılaştık nasıl yine çiğköfteyi müziği seviyor musun? Sıra

gecelelerini seviyor musun? dedim. Yahu dedi; "*hiç derdimi açma*", niye dedim, "*çiğköftenin lezzeti kalmadı*" niye dedim "*şimdi suni gübre çıkmış maydanoza, soğana serpiyorlar kokusu kalmadı, affedersiniz hayvanlara suni yem veriyorlar etlerin lezzeti kalmadı, bu arabesk müzik çıkmış müziğin de dadı kalmadı*" dedi.

Naci İpek'in Konuşması:

(Oturum Başkanı Osman Güzelgöz'den izin alarak)

Efendim şimdi ben burada gündem dışı bir şey arz etmek istiyorum, bunu bilhassa Sayın Valimden ve bu açık oturumu düzenleyen heyetten bilhassa Şanlıurfalılar adına istirham ediyorum. Bilmiyorum nedense bizim pul biber pul sıfatı yamanmak isteniyor. Geçen yıl yapılan toplantılarda arz etmiştim pul deyimi veya sıfatı bizim kültürümüzde yoktur. Geçen yılki tepkimizi olumlu ve yerinde bulan Sayın Valimiz ilgililere bunu not ettirdi. Sayın Kültür Müdürümüz de oradaydı, o da "*peki*" dediler. Bu yılda baktık ki anlı şanlı isodumuz, allanıp pullanıp yine pul biber olmuş tekrar karşımıza çıkmış; olmaz kültürümüze sadık kalınırsa kültürdür yoksa "isot" örneğinde olduğu gibi "pul biber" olursa yozlaşmış olur, bu da kültür değildir. Üzülerek ifade edeyim ki konuşmayı dostum Abuzer Akbıyık da pul biber deyi verdi umarım ki, Sayın Abuzer burada bir sürçü lisan etmiş olsun. Sorarım "*Kırk yıllık Kâni, olur mu Yanı*" burada Şanlıurfalı hemşehrilerime sorayım isot mu pul biber mi? Ayrıca Profesör hemşehrim burada kendisi iyi bir hukukçu oldukları gibi iyi bir dilcidir de. Sanırım isodun öz Türkçe olduğunu o da teyit eder. (Prof: kabul ediyorum). Kendisini takdir ediyorum, seneye isot olarak yapılmasını ben tekrar rica ediyorum.

Osman Güzelgöz'ün Konuşması:

Naci Beye bu gündem dışı fakat herkes tarafından kabul gören açıklamalarından dolayı bir kere daha teşekkür etmek üzerimize vazife oldu. Sıra gecelerine verilen önemi göstermesi açısından bir hatıra anlatmak istiyorum.

Şanlıurfa'da bir sıra gecesinde, sıra arkadaşları akşamüzeri henüz gelmeye başlamamışlardır. Bu esnada sıra sahibi ani bir kriz geçirir ve hakkın rahmetine kavuşur. Babası hemen evin halkını toplar "*oğlumuzu hemen içerdeki odaya alın üstünü örtün sesinizi de çıkarmayacaksınız. Oğlumun çok önem verdiği hassasiyetle*

hazırladığı sırayı biz gerçekleştireceğiz, sıra sonuna kadar da oğlumun öldüğüne dair bir izi arkadaşlarına hissettirmeyeceksiniz" diye tembihte bulunur. Onlar bağırlarına taş basarak oğullarını içeriye alırlar. Kapı çalınır tek tek sıra ehilleri gelmeye başlar. Otururlar, babası, kardeşleri misafirleri ağırlar. Arkadaşları sıra sahibini sorarlar, onlar *"kusura bakmayın çok acil bir işi çıktı bir yere kadar gitti"* derler. Çiğköfte yenir, kahveler, çaylar içilir gecenin gelişimi tamamlanır. Ben özetleyerek geçiyorum devamlı arkadaşlarını soran, sıradakilere babası, kusura bakmayın *"biz onun vazifesini yapmaya çalışıyoruz"* der. Sıra bittiği zaman arkadaşları *"müsaade ederseniz biz gitmek istiyoruz arkadaşımız da gelmedi"* diye söyledikleri zaman, ölen gencin, yani sıra sahibinin babası *"ben oğlumun sıra vazifesini kendisinin isteği gibi yerine getirdim şimdiye kadar vazife bizimdi bundan sonra vazife sizindir, arkadaşınızın cenazesi içeridedir artık onun yıkanması, gömülmesi size aittir"* diye arkadaşlarına söyler. Bu yaşanmış bir olaydır, Şanlıurfa'da sıra gecelerinin ne olduğunu anlatmak için sanırım yeterli bir anekdottur.²⁴⁰

Bu geceki açık oturma odasından çıkarmaya çalıştığımız notları da kısaca geçmek istiyorum. Sıra geceleri okuldur, sohbet meclisidir, edebiyat meclisidir, dayanışma ve yardımlaşma toplantılarıdır, açık halk konservatuarlarıdır. Deşarj olma, samimiyeti artırma toplantılarıdır. Sıra gecelerinde şairler, edipler, sanatçılar ve musikişinaslar yetişmiştir. Biz bu geleneğin bundan sonra da yaşatılmasını devam ettirilmesini gönülden arzu ediyoruz. Bu geceki toplantı ve temsili sıra gecesi bunun için atılmış önemli adımdır.

Sayın Valimiz Ziyaeddin Akbulut'un bu tip olaylara vesile olması, destek olması her türlü takdirin üstündedir. Oturumu kapatırken konuşmacılarımıza, bizleri bu saate kadar beklediğiniz için sizlere, bu toplantıların kusursuz bir biçimde gerçekleştirilmesini

²⁴⁰ Buna benzer bir hadise de sıra gecesi ile ilgili anekdotlar bölümünde yazıldığı gibi Urfa'nın Kısas Köyü'nde Sefer Ağa'nın evinde yaşandığı anlatılmaktadır. Urfa'da sıra gecesinin ehemmiyeti ve misafir ağırlamanın önemi konusunda bir manidar anekdot olsa da, bu olayda anlatılan ev sahiplerinin bu tür davranışlarının doğru olmadığı kanaatindeyiz. Usulü dairesinde olaydan misafirlerini anında haberdar etmeleri ve yapılması gerekenleri sabahı beklemeden yapmaları daha doğru olurdu diye düşünüyoruz.

sağlamak üzere günlerdir çalışıp didinen başta Vali Yardımcımız Sayın Hasan Duruer olmak üzere Sayın Sabri Kürkçüoğlu arkadaşımız olmak üzere ve şu anda ismini burada sayamayacağımız emeği geçen herkese gönülden teşekkürlerimizi, ŞURKAV²⁴¹ adına şükranlarımızı sunuyor, sizlere hayırlı geceler, mutlu yarınlar diliyorum. Sözlerimi ünlü şairimiz Necip Mirkelamoğlu'nun sıra geceleri üzerine yazdığı bir şiiri ile bitirmek istiyorum.

*İhvanlar doldurmuş gene eyvanı
Sazlarda çalınır Urfa divanı
Türkü İbrahimi, hoyrat şırvanı
Halepli'de ehli diller konuşur.*

*Urfalıyam gam dilini bilirem
Bülbül gibi gam dalına gelirem
Ölürem ben, gam olmazsa ölürem
Böyle ancak Urfa'lılar konuşur.*

Resim-43: İbrahim Tatlıses'in TRT'de yayınlanan ilk programlarından biri - 1978

11 Nisan Şanlıurfa'nın kurtuluşu nedeniyle Ertuğrul Karşlıoğlu'nun hazırladığı "Gözlem" adlı bu programda, İbrahim Tatlıses; "Ayağında Kundura, Ayağına Giymiş Kara Yemeni, İndim Gülün Bağına" adlı türküleri, Mehmet Güçlü; "Ağlarım Gülenim Yok" adlı uzun havayı, Salih İlhan'da Atilla Maraş'ın "Aney" adlı şiirini okudu. Hasan Rastgeldi idaresindeki Urfa Öğretmen Lisesi Halk Oyunları Ekibi'de "Gezale, Üçayak, Teşi, Tekayak ve Abravi" oyunlarını oynadı. Soldan sağa: Kadir Eğlence (Davul) Salih İlhan (Kameraman) İbrahim Tatlıses, Yaşar Akelçi, Hasan Rastgeldi, Av.Müslüm Akalın, Mustafa Dişli ve Urfa Öğretmen Lisesi Halk Oyunları Ekibi

(Salih İlhan Arşivinden)

²⁴¹ Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı

SEKİZİNCİ BÖLÜM

I. MEDYADAKİ SIRA GECELERİ

Türkiye'nin birçok bölgesinde geleneksel toplantılar olmasına rağmen, yurt içi ve yurt dışında en çok bilinen "Urfa sıra gecesi"dir. Bunun nedenlerinden biri, bu geleneğin tarihinin çok eski olması, halen halk arasında yaşamakta olması ve medyada sık sık yer almasıdır.

Şanlıurfa sıra gecesi ile ilgili ilk televizyon çekimi 1971 yılında TRT tarafından yapılmıştır. Bu tarihten sonra birçok televizyon kanalı birçok kez geleneksel sıra gecesini çekmiş ve yayınlamıştır. Sıra gecesi Türkiye'de televizyon kanal sayısının artmasından sonra daha sık olarak gündeme gelmiştir. İbrahim Tatlıses'in "İbo Show" programı da bardağı taşıran son damla olmuş ve sıra gecesi bütün yurt çapında halkın ilgisini çekmiştir. Bazı televizyonlarda da sıra gecesi mizansenini içerisinde her hafta müzik programları yapılmaya başlamıştır. İbrahim Tatlıses, Nuri Sesigüzel, Mahmut Tuncer, Mahmut Coşkunses, Zekeriya Ünlü, İsmail Badıllı ve daha birçok Urfalı sanatçının televizyonlarda düzenledikleri Sıra gecesi programlarıyla "Sıra gecesi" medyanın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Yurt içindeki birçok televizyon kanalı yanında yurt dışından da birçok televizyon kanalı Şanlıurfa'ya gelmiş ve sıra gecesi programı çekmiştir. Almanya, Macaristan, Amerika ve Japonya televizyon ekipleri sıra gecesi çeken ülkelerden birkaçıdır.

"Züğürt Ağa", "Eşkuya" gibi birçok sinema filmlerinde sıra gecesi sahneleri kullanılmıştır. **"İkinci Bahar", "Fırat", "Gurbet Kadını", "Köyümüzde Cinayet var"** gibi televizyon dizilerinde de sıra gecesi sahneleri yer almıştır.

Sıra gecesinde icra edilen müzik, medyaya güzel malzeme olduğundan, televizyon ve yazılı basında sıra gecesinin, hep müzik kısmı ön plana çıkarılmış ve halka sunulmuştur. Şanlıurfa'daki geleneksel sıra gecelerine katılmayıp, televizyondan bu tür sıra gecesini izleyenler de, sıra gecesini bir "müzik eğlence gecesi" olarak algılamışlardır.

"Sıra geceleri" adıyla Şanlıurfa halk müziği repertuarından oluşan kasetler, CD ve VCD'ler çıkarılmıştır. Bu kaset ve VCD'ler ilgi görünce "Sıra Geceleri-1, 2" diye devam etmiştir.

Sıra gecesi yabancılar tarafından çok ilgi görmeye başlayınca "sıra gecesi ekibi" adıyla müzik grupları oluşmuş, Türkiye'nin her yöresine gidip konserler vermeye başlamışlardır.

Sıra geceleri zaman zaman yazılı basın için de malzeme olmuş, bu konuda haber ve röportaj yapılmış, makaleler yazılmıştır.

Şanlıurfa'da arkadaşların bir araya gelerek oturma ve müzik meşk etme geleneği çok eski tarihlere dayanır. Bir fikir vermesi bakımından Folklorumuzun kaynak kişisi Merhum Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün bize anlattığı "**kılıçlı makamı**" diye bilinen "Güle kon dikene konma" türkü hikâyesinden bahsetmemiz yerinde olacaktır. "IV. Murat'ın (1638 yılında) çıktığı Bağdat seferi sırasında Urfa'da konaklıyor. Şehrin yöneticileri ve eşrafı bir bahçede padişahı ağırlıyorlar. O geceye zamanın ileri gelen müzisyenleri de çağırılıyor. Gelen müzik ustaları padişaha bir müzik fasılı sunuyorlar. Bu fasıla o zamanın meşhur müzik ustası Kuloğlu Mustafa gelmiyor. Şehrin o zamanki valisi kılıçlı iki muhafız göndererek Kuloğlu Mustafa'yı zorla getiriyor. Kuloğlu Mustafa, padişahın huzuruna geldiğinde o güne kadar duyulmamış "Bülbül, güle kon dikene konma" sözleriyle başlayan eseri okuyor. Kılıç zoru ile müzik meclisine getirildiği için Kuloğlu Mustafa'nın okuduğu eserin makam adı o günden sonra "Kılıçlı Makamı" olarak anılıyor.

Bu Türkü hikâyesinden anladığımız kadarıyla Urfa'da müzisyenlerin bir araya toplanarak müzik icra etme, gelen misafirlere müzik faslı sunma çok eski bir gelenektir.

Birkaç arkadaşın bir araya gelerek oluşturdukları müzik grupları²⁴² davetli olarak başka illere gidip birkaç gün kalırlardı. O

²⁴² Şanlıurfa'da müzisyenlerin oluşturduğu gruplara eskiden takım denirdi.

memleketin grupları da Urfa'ya gelip misafir olurdu. Bu gelenek de yüzyıllardır sürüp gitmektedir.²⁴³ Halep, Gaziantep, Diyarbakır ve Elazığ Urfalıların en çok gidip geldiği yerlerdir.

1934 yılında Kazım Yazgan başkanlığında kurulan Urfa Halkevi birçok faaliyet konusu yanında Güzel Sanatlar Komitesi de kurmuştur. Bu komite Mukim Tahir (Oturan), Kel Hamza (Şenses), Bekçi Bakır (Yurtsever), Tenekeci Mahmut (Güzelgöz), Karaköprülü İsmail (Aksoy) gibi devrin ileri gelen müzik ustalarını bir araya getirmiş ve şimdiki merkez postanesinin arkasındaki Halkevi salonunda her hafta halka açık konserler vermiştir. Urfa Halkevinde Cumartesi, Pazartesi ve Çarşamba günleri konserli konferanslar, Cuma geceleri aile toplantılarına, Pazar akşamları da temsil ve müsamerelere yer verilmiştir. Müzik heyeti il içinde olduğu gibi ilçelere de gidip konserler vermiştir. 1934 faaliyet raporunda bir yılda 65 konser verildiği belirtilmektedir.²⁴⁴

Urfa müzik heyetleri müzik ve halkoyunlarımızı tanıtmak amacıyla zaman zaman çeşitli illerde konserler vermeye de gitmişlerdir. Bu seyahatlerden biri de 1946 yılında gerçekleşmiştir. 1946 yılında Urfa Saz ve Oyun Ekibi'nden 18 arkadaşın birleşmesiyle bir yurt gezisine çıkılmıştır. Hiçbir maddi menfaat gözetmeksizin Urfa müzik ve oyunlarını tanıtmak üzere bir araya meşhur Urfalı müzisyen ve oyuncularını Osman Özsoy başkanlığında, Birecik, Gaziantep, Adana, Mersin, Eskişehir, Bursa, Ankara ve İstanbul'da konserler vermiştir. Mütevazı imkânlarla çıkılan ve yaklaşık iki buçuk ay süren gezide verilen konserler çok ilgi görmüş ve basında yer almıştır. 12 Temmuz 1946 gün ve 548 sayılı Gaziyurt Gazetesi'nden bir paragrafı alıyoruz "18 kişilik Urfa saz ve oyun heyeti halkım mütemadi alkış, yaşa, varol sesleri arasında mükemmel bir süratte konserlerini verdiler"²⁴⁵

²⁴³ Urfalı ünlü okuyucu Halil Hafız, Ahmet Hafız, Tenekeci Mahmut yıllarca Gaziantep'teki dostlarının meclislerine gidip müzik icra etmiştir, Gaziantep'te Gazelhan Abdülcabbar Demirken da hakeza Urfa'ya gelerek müzik meclislerine katılmıştır. Yine Gazelhan Bekçi Bakır Elazığ'da, Gazelhan Yusuf Bilgin defalarca Diyarbakır'daki musik meclislerine katılmıştır. Müzik grupların başka illere getmesi günümüzde de sürmektedir.

²⁴⁴ Urfa Halkevi, 23.02.1934-23.02.1935 Bir Yıllık İş Sayımı, Ulusal Matbaası, Urfa.

²⁴⁵ Osman Özsoy, (henüz basılmamış) *Urfa Musikîşinasları ve Halk Türküleri* kitap çalışması,

Televizyonun henüz yayınlamaya başladığı²⁴⁶ 1970'li yıllara hemen her sene Urfa müzik heyetleri teşkil edilerek Urfa'nın kurtuluş günü olan 11 Nisan günlerinde Radyoevlerine gitmiş ve orada müzik programları yapmışlardır. Radyoevlerinde canlı olarak yapılan programlar çok ilgi görmüştür.

Bugün Urfa halk müziği, sıra geceleri tanınıyorsa bunun temelleri çok eski tarihlere dayanmaktadır. Müzik geleneğinin tanıtımında yüzlerce meçhul Urfalının emeği ve alınteri vardır.

Sıra gecesini 1971 yılından başlamak üzere birçok defa televizyon programı olarak çekilmiştir. Bunların bir kısmı belgesel tarzda çekilen geleneksel sıra geceleridir. Bu programlar geleneksel olarak yapılmakta olan sıra ortamında çekilmiştir. Sıraya geliş, oturma, sohbet, oyun, müzik, yemek vb. bölümler aslına sadık kalınarak çekilmiştir. Bir kısım sıra gecesini programları ise "turizm amaçlı sıra geceleri" dediğimiz sıra gecelerinin sadece müzik bölümlerinin yer aldığı şekli de çekilmiştir. Sıra gecesini ile ilgili televizyon, radyo programları, dizi ve sinema filmleri pek çoktur. Biz bu konuda bir fikir vermesi bakımından tespit edebildiklerimizi yazacağız. Burada yazılı olmayan daha birçok sıra gecesini programı vardır.

En çok sıra gecesini çeken televizyonlardan biri TRT'dir. TRT çektiği sıra gecelerinde hassas davranmış, birçoğunda geleneksel ve aslına uygun çekimler yapmıştır. Sıra gecesini çeken TRT yönetmenlerinden bir kısmını şöyle sıralayabiliriz; Fazlı Oğuzhan "**Dimıdan**" Programı, Ertuğrul Karslıoğlu, Canan Aksan, Fatih Aslan Ekibi "**Gözlem**", Erşan Başbuğ, Adem Gürses ve Mehmet Özbek "**İlden İle**", "**Elimizden Obamızdan**", Ömer Faruk Yılmaz, Fatih Yılmaz, Mustafa Nadir Onay, Mustafa Karakaya, Alp Alpaslan, Fatih Yılmaz, Saim Çeliker, "**Başım Üstüne**", Edip Ören "**Merhaba Dünya**", Mustafa Demici "**Gide Gide GAP**", Ali Bozkurt "**Bizim Eller**", Aslan Küçük yıldız "**Asyadan Esintiler**", Sadık Yalsızuçan "**Urfa'da Zaman**", Lütfü Özarslan "**Usta-Çırac**", Candemir Gökşin "**Türkülerin Dilinden**", Kamuran Korur, "**Hayat Akarken**" Ekrem Ataer "**Türkü Şöleni**", Alper Bayaslan, Gözde Akyamaç Sayar "**Yedi Renk**".

²⁴⁶ Türkiye'de ilk televizyon yayını 1968 yılında başlamıştır

TRT dışında da diğer televizyon kanallarından birçok kişi Sıra Gecesi programı çekmiştir. Sıraya geliş, sohbet, müzik, çığköfte yapımı, tolaka ve yüzük oyunu gibi geleneksel ritüellerin olduğu Sıra gecesi çekimlerinin dışında, sıra gecesinin sadece müzik bölümünün yer aldığı birçok programlar da yapılmıştır.

Şanlıurfa; 13.500 yıllık tarihi geçmiş ile televizyon ve film yapımcıları için cazibe merkezidir. Yine hanları, çarşıları ve geleneksel evler gibi mimari yapılarıyla tabii bir film platosudur. Bu nedenle birçok sinema filmi ve televizyon dizileri Şanlıurfa'da çekilmiştir.

Şanlıurfa'da müzik tüm canlılığıyla halk arasında yaşamaktadır. Gelen ekip halk müziği, sanat müziği, tasavvuf müziği gibi hemen her alanda çekecek bir konu bulabilmektedir. Yine sıra gecesi geleneği başta olmak üzere birçok geleneğin günümüze değin yaşıyor olması, modern giyimlerle, geleneksel giyimlerin aynı anda bir arada bulunması, birçok televizyon yapımcısının Şanlıurfa'da çekim yapmalarına vesile olmuştur.

Şanlıurfa'da çok televizyon programı çekilmesinin bir başka nedeni ise gelen ekiplere herhangi bir bedel almadan yardımcı olan Şanlıurfa gönüllülerinin bulunmasıdır. Bu gönüllüler değişik meslektendir fakat ortak noktaları gönüllerindeki sevgi, Urfa sevgisidir, Urfa'yı, Urfa kültürünü, müziğini tanıtmaya aşıktır. Televizyon ve film ekipleri Şanlıurfa'ya geldiklerinde bir şekilde bu insanlara ulaşırlar. Bu insanlar onlara mihmandarlık yapar, yer temini, araç gereç temini gibi çekim için gerekli bütün konularda yardımcı olur. Müzisyenleri bir araya getirir ve çekim için en güzel ortamı hazırlar. Gönüllü olarak programlara katılan müzik grupları ve halk oyunları grupları herhangi bir ücret almadan müzik icra eder oyun oynarlar.²⁴⁷

---

²⁴⁷ Şanlıurfa'da kendi zevki müzik icra eden arkadaş grupları ve profesyonel olarak para karşılığı müzik icra eden gruplar olmak üzere iki çeşit grup vardır. Zevk için müzik yapan gruplar geleneksel sıra gecesi veya oda gibi mekanlarda bir araya gelip meşk yaparlar. Bu grupların içinde esnaf, tüccar, memur, müdür, öğretmen, doktor, hakim, vb. gibi her meslekten ve kademedeki kişiler bulunur. Bu gruplar herhangi bir yerde müzik icra ettiklerinde para almazlar. Değil almak teklif bile etmek çok ayıp karşılanır. Turizm ve tanıtım amacıyla lokanta, konukevi gibi yerlerde yapılan sıra gecelerindeki gruplar ise profesyonel gruplardır ve para karşılığı mesleklerini icra ederler.

Radyo ve televizyon ekiplerine gönüllü olarak yardımcı olan onlara bilabedel mihmandarlık edenlerden geçmiş yıllarda Osman Özsoy, Hulusi Kılıçaslan, Mustafa Dişli'yi sayabiliriz, son yıllarda ise, Naci İpek, Abdullah Balak, Hasan Hayırlı, Hasan Rastgeldi, Hikmet Abacı, Halil Binbaşığı, Abuzer Akbıyık, Osman Güzelgöz, Sabri Kürkçüoğlu, Tahir Gümüş ilk akla gelen isimlerdir. TRT'de çalışan hemşehrimiz Salih İlhan'ın ekiplerin Şanlıurfa'ya gelmesinde ve organizasyonlarda büyük katkıları olmuştur.

Şanlıurfa'ya çok televizyon programın gelmesinin başka nedeni ise Vilayet, Belediye ve ŞURKAV Vakfı gibi kurum ve kuruluşların gelen ekiplere yardımcı olması gerektiğinde ekiplerin yer araç vb. gibi ihtiyaçlarının temininde yardımcı olmasıdır.

Geleneksel sıra gecesi ilk olarak 1971 yılında TRT için televizyona çekilmiştir. Şanlıurfa'da siyah-beyaz çekilen bu programla bilgileri kaynak kişi ve bestekâr Abdullah Balak bize şöyle anlattı:²⁴⁸

"1971 yılının kış ayları idi. Ben askerden izne gelmiştim. Urfa'da düğün, nişan, kına ve sıra gecesi gibi çeşitli programlar yapmak üzere Ankara'dan TRT ekibi gelmişti. Ekipte birlikte Ankara'da okuyan Urfalı öğrencilerden de 20 kişilik bir grup Urfa'ya gelmişti. O zamanlar Urfa dışında okuyan öğrenciler kültür elçisi gibi çalışırlardı. Gittikleri ilde Urfa Derneği kurar, Urfa gecesi gibi etkinlikler düzenleyerek Urfa'yı tanıtıcı programlar yaparlardı. İşte Ankara'daki öğrenciler TRT'de yapımcı olan arkadaşlarını alıp Urfa'ya getirmişler ve Urfa'yı tanıtıcı program çekmek istemişlerdi. Sıra gecesi programını benimle Hasan Hayırlı üstlendik. Hasan Hayırlı'nın babası Hayırlı Ahmet Ağa'nın evinde yaptığımız sıra gecesi programını TRT çekti. Programda ev sahibi Hayırlı Ahmet Ağa, ben Abdullah Balak, Hasan Hayırlı, kardeşi Çetin Hayırlı, meşhur oyuncuların Karuka Müslüm Baran ve Tenekeci Mehmet, Kanuni Fazlı Öztop, Udi Ömer Emiroğlu ve Lütfü Emiroğlu, bağlama ustası Aziz Çekirge, ses sanatçısı Cevdet İşçi, şair Hulusi Kılıçaslan ve söz ustası Mustafa Dişli, ses sanatçısı İbrahim Tatlıses (bu programla ilk defa televizyona çıktı), İbrahim Güllüoğlu, Halil Kılıç, Samet Atabay, İsmail Dörtkardeş, Aziz Sezer (Hırnık Aziz), Haddat (Demirci) Halle ve Fethi Suveren. O gecede çığköfteyi ben yoğurdum..."

²⁴⁸ Abuzer Akbıyık'ın, Abdullah Balak'la 22.08.2005 tarihli görüşme notlarından

1976 yılı kış aylarında TRT İzmir Televizyonu'ndan yönetmen Fazlı Oğuzhan, yardımcısı Erol Artem ve kameraman Tosun Bayrı ve Salih İlhan, Şanlıurfa'da (siyah-beyaz) bir sıra gecesi programı çekmiştir. Sıra gecesi "**Gelenek ve Göreneklerimiz**" isimli program içinde yayınlanmıştır. Urfa'da sıra gecesinden başka kadınların kendi aralarında eğlendikleri "**boş gece**" çekilmiştir. Halıcı Bakır Dellalbaş'ının evinde çekilen bu program içinde baştan sona geleneksel sıra gecesi içinde müzik icra edilmiş, "**Yüzü Fincan**" ve "**Tolaka**" oyunları oynanmıştır.²⁴⁹ Bu gecede bulunanlar; ev sahibi Halıcı Hacı bakır Dellalbaş, Tenekeci Mahmut Güzelgöz oğlu Mehmet Güzelgöz, Abdullah Balak, Yaşar Özden, İbrahim Özkan, Mehmet Delioğlu, Şeref Uslusoy, Salih İlhan ve Hikmet Abacı.

Resim-44: 1976 yılında sıra gecesi çekimi yapan TRT İzmir Televizyonu ekibi.

Ayaktakiler soldan sağa: Abdullah Balak (Folklor Uzmanı-Bestekâr), Fazlı Oğuzhan (Yönetmen), Erol Artem (Yönetmen Yardımcısı), Hasan Rastgeldi (Folklor Uzmanı-Ressam), Salih İlhan (Kameraman), Tosun Bayrı (Kameraman). Oturanlar soldan sağa: Haluk Cabi (Işıkcı), Kız Enstitüsü Öğretmeni Hatice Bazıki, Edebiyat Öğretmeni Orhan Uğurlu. (Salih İlhan Arşivinden)

²⁴⁹ Bu programla ilgili bilgiler, Fazlı Oğuzhan, Salih İlhan, Abdullah Balak, Hikmet Abacı Mehmet Güzelgöz, ve Yaşar Özden'den alınmıştır. (A.Akbiyık)

1981 yılında 11 Nisan Şanlıurfa'nın kurtuluşu nedeniyle Diyarbakır radyosu Sıra gecelerinde icre edilen bir **"müzik faslı"** çekmiştir. Şanlıurfa'da YSE salonunda çekilen programda Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Ahmet Alaybeyi, Kadir Güzel, Aziz Çekirge, Akif Çekirge, Mehmet Delioğlu, Emin Taşkıran, Reşit Pehlivan, Nuri Yoldaş, Yaşar Özden, Miklat Toprak, Yunus Ateş, Abdurrahman Savaşan (Camgöz Abe), Bu programı Halil Binbaşıoğlu ve Salih İlhan videobanda kaydetmiştir.²⁵⁰

1982 Yılında TRT için **"Şanlıurfa'da sıra gecesi, dağ yastısı ve halk oyunları"** ile ilgili çekimler yapıldı. Ulucami civarında Kasabın evinde yapılan Sıra gecesi çekiminde Gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz gazel okudu, koro da Urfa türküleri söyledi. Programda yer alanlar Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Mehmet Özbek, Bakır Karadağlı, Güven Ercan, Mehmet Delioğlu, Emin Taşkıran, Eyüp Sabri, Naci Gençkol, Halil Binbaşıoğlu, Salih İlhan, Sait Divittar, Hasan Köroğlu yer aldı.²⁵¹

1983 yılında yaz aylarında TRT Ankara televizyonundan Yönetmen Ömer Faruk Yılmaz, Kameraman Hikmet Koç **"İl Türkiye"** adıyla geleneksel bir sıra gecesi programı çekti. Halıcı Bakır Dellalbaşının evinde avluda çekilen bu programda makam geleneğine göre müzik icra edildi. Bu programda Salih İlhan, Abuzer Akbıyık, Halil Binbaşıoğlu, Cihat Kürkçüoğlu, M. Ali Ekren, Mehmet Atilla Maraş, Ali Basmacı, Mehmet Delioğlu, Bakır Karadağlı, Mustafa Karadağlı, Naci Yoluk, Mehmet Yavuk, Halil Yüce-tepe, Bahattin Balyemez, İzzet Çullu, Reşit Yüzgen, Şevket Çur yer almışlardır..

1984 yılında Yönetmen Alp Alpaslan tarafından TRT-1 için **"Geleneksel sıra gecesi"** programı çekildi. Zincirli Sokak'ta Helvacı Mahmut'un evinde Misafirlerin gelişi, sohbet, müzik, Yüzük oyunu, çiğköfte ve tatlı gibi bir sıra gecesinin bütün bölümleri çekildi. Bu programda Abuzer Akbıyık, geleneksel sıra gecesini anlattı. Mehmet Direkli çiğköftenin yapılışını, Salih İlhan çiğköftenin öyküsünü, Hüseyin Akbıyık "Yüzük - Fincan" oyunun nasıl oynandığını, Abdullah Balak ise sıra gecelerindeki müzik geleneğini anlattı. Geceye katılanlar; Abuzer Akbıyık, Hüseyin Akbıyık, Hasan

²⁵⁰ Bu programın video bantı Halil Binbaşıoğlu arşivindedir.

²⁵¹ Bu programın video bantı Halil Binbaşıoğlu arşivindedir.

Akbıyık, Ömer Faruk Akbıyık, Mehmet Akbıyık, Mehmet Direkli, Cemal Akbaş, Yılmaz Öztop, Fazlı Öztop, Kazaz Fethi, Nuri Yıldırım, Lütfü Emiroğlu, İzzet Çullu, Münir Kaysı ve Abdullah Balak.

1990 yılı Aralık ayında Cemal Akbaş'ın evinde Diyarbakır Radyosu için Şanlıurfa "**sıra gecesi**" adlı bir eğlence programı hazırladı. Fatih Yılmaz'ın çektiği Sıra Gecesi programında Şanlıurfa makam geleneğine göre söylenen türküler ve sıra gecesi ve Şanlıurfa hakkında röportajlar yer almakta. Abuzer Akbıyık, Salih İlhan, Şahin Divitçi, Durak Parlakçı, Cemal Akbaş Şanlıurfa sıra gecesi hakkında bilgi verdiler. Müzik grubunda ise Yaşar Özden, Çetin Özden, Naci Yoluk ve S. Sabri Kürkçüoğlu yer aldı.

1991 Kasım ayında, yönetmen Ali Bozkurt tarafından TRT için Sıra gecesi çekildi. "**Bizim Eller**" programı adıyla yayınlandı. Halepli Bahçe Köşkü'nde çekilen programa katılanlar: Abuzer Akbıyık, Sabri Kürkçüoğlu, Naci Yoluk, İsmail Akagün, Reşit Pehlivan, Mehmet Uyanık, Halil Balıkçı, İzzet Çullu, Hayati Öztop, Mehmet Akbıyık, Nuri Yıldırım ve Salih İlhan katıldı ilahi okuyanlar ise Kazancı Bedih Yoluk, Mehmet Polat, Celal Çirış, Halil Pıçakçı, Hanifi Polat.

1992 yılında TRT için Yönetmenliğini İsa Okudan, program sorumluluğunu Mustafa Demirci'nin, sunuculuğunu da Gölde Özden'in yaptığı ve Ankara'da çekilen "**Gide Gide Gap**" programına Şanlıurfa Valisi Ziyaettin Akbulut katılarak Şanlıurfa hakkında bilgiler verdi. Folklor araştırmacısı olarak programa katılan Abuzer Akbıyık Urfa müzik kültürü, gelenekler ve sıra geceleri hakkında bilgiler verdi. Programda katılan ses sanatçısı Mehmet Delioğlu da türkü ve hoyrat okudu. Programda Selami Yıldız'ın ekip başı olduğu Şanlıurfa halk oyunları ekibinin gösterileri yer aldı.

1992 yılında TRT için yönetmen Mustafa Demirci tarafından geleneksel "**sıra gecesi**" çekimi yapıldı.²⁵² Bahçelievler'deki Fahri Işıkyıldız'ın evinde çekilen programda Hasan Basri Turan, Salih Turan, Nuri Açıkyol, Faruk Özay, Halil Saygan, Mehmet Işık, Mehmet Çayırıcıoğlu, Halil Özbey, Hacı Gaffar, Müfit Günbay ve Kadir Kol yer aldı.

²⁵² Kaynak: Hasan Basri Turan

1993 yılında yapımcılığını Ömer Faruk Yılmaz, yönetmenliğini Mustafa Nadir Onay ve kamera Fatih Bitişyılmaz tarafından TRT GAP TV için "**Geleneksel Sıra Gecesi**" programı çekildi. Haleplibahçe'de çekilen ve iki bölüm olarak yayınlanan programda sıra gecesi her yönüyle anlatıldı. Sıra gecesi programının 1. bölümünde Abuzer Akbıyık, Mustafa Şahin, Osman İnci, İsmail Dörtkardeş, Şahin Divitçi, Osman Azemoğlu, Mehmet Öncel, Yaşar Özden, Naci Yoluk, Çetin Özden Ali Öncel, Halil Sezgin, Fahri Mekik ve Durak Parlakçı yer aldı.

Sıra gecesi programının 2. bölümünde ise Sedat Karaoğlu, Adnan Akıllı, Halil Altıngöz, Sait Kısakol, Müslüm Yavuk, Nejat Karagöz, İsmail Altıngöz, Derviş İnci, Mehmet Tüysüz sanat müziği okudular.

1993 yılında TRT GAP Televizyonu Şanlıurfa Kapalı Spor Salonu'nda düzenlenen "**Gide Gide GAP**" programına Ali Akagün Sıra Gecesi ekibi Abdülkadir Karakuş, İbrahim Görgün, Mehmet Öztürk, Zeki Gözoğlu, Bilal Gürbüz'den oluşan bir ekiple katıldı. Programda Şanlıurfa'dan türkü ve hoyratlar söylendi.²⁵³ Ekrem Tamer'in sunduğu ve yönetmenliğini Mustafa Demirci yaptı. Programa çok sayıda izleyici ile birlikte Şanlıurfa Valisi Ziyaettin Akbulut, Belediye Başkanı Uğur Esat Akgül de katıldı. Programda Folklor Araştırmacısı Abuzer Akbıyık "GAP'in gelişi ile birlikte Şanlıurfa kültüründe ne gibi değişikliklere uğruyor" konusunda bir konuşma yaptı. Spiker Ekrem Tamer tarafından Abuzer Akbıyık'ın "Halay " isimli şiiri okundu. Programa ses sanatçıları Emine Akmeşe, Hilmi Şahballı, ve Mustafa Sağyaşar ile Mehmet Çoban'ın ekip başı olduğu Gençlik Merkezi Halk oyunları ekibi de katıldı.

1993 yılında TRT GAP Televizyonu "**23 Nisan Şenlikleri**" dolayısıyla Şanlıurfa Kapalı Spor Salonu'ndan sıra gecesi düzenledi.²⁵⁴ Atilla İçli ve Ekrem Tamer'in sunduğu ve yönetmenliğini Mustafa Demirci'nin yaptığı canlı yayınlanan programa, çok sayıda izleyici ile birlikte Şanlıurfa Valisi Ziyaettin Akbulut, Belediye Başkanı Uğur Esat Akgöl de katıldı. Programda Mehmet Görgün ve arkadaşları Sıra gecesi programı düzenlendi. Araştırmacı Halil Binbaşıoğlu sıra gecesinin ne demek olduğunu anlattı. Düzenlenen müzik faslına Abdullah Balak, Halil Binbaşıoğlu, Mehmet Görgün, Fazlı Görgün, Mustafa Çadircı, Ahmet Bekler, Osman Azemoğlu, Ahmet Nacak, Ömer Gültekin ve Halil Kuyumcu katıldı.

²⁵³ Bu programın kaydı Abuzer Akbıyık arşivinde bulunmaktadır.

²⁵⁴ Bu programın kaydı Abuzer Akbıyık arşivinde bulunmaktadır.

1993 yılında Kazancı Bedih ve ekibi, Kanal-6 televizyonunda İbrahim Tatlıses'in "**İbo Show**" programına katılarak Sıra Gecesi düzenlediler. Bu programa katılanlar:²⁵⁵ Kazancı Bedih, Mehmet Nacak, Abdullah Uyanık, Yusuf Oktay, Naci Yoluk, Kadir Eğlence, Yasin Aslan, oyuncularından İbrahim Barak (Keçul) ve Bedih Balıkçı Müslüm Balıkçı, İbrahim İnan (Debul) Urfa sıra gecesi ekibi bu programla ilgi odağı oldu. Bu gece ile hem Kazancı Bedih hem de sıra gecesi halkın dikkatini çekti. 1993'den sonra hemen hemen bütün kanallarda sıra gecesi adıyla programlar yapılmaya başlandı.

1994 Yılında Yönetmen Mustafa Demirci TRT için Halepli Bahçe'de bir "**sıra gecesi**" programı çekimi yaptı. Bu gecede Abuzer Akbıyık, Halil Binbaşıoğlu, Cemal Akbaş, Mehmet Çoban; müzisyen olarak da Kazancı Bedih Yoluk, Mehmet Nacak, Akif Çekirge, Mehmet Öncel, Nuri Yıldırım, Kadir Yıldırım, Mehmet Öncel, Abdülkadir Karakuş, Kadir Eğlence, Yasin Aslan, Hoyratçı Mehmet Gözoğlu (Fırıncı Mehey) ve Mehmet Madak (Melik Mehey) yer aldı.

1994 yılı Kasım ayında yönetmen Aslan Küçük yıldız TRT adına geleneksel Sıra gecesini belgesel olarak üç bölüm çekmiştir. Vilayet Konukevi'nde çekilen bu program, Türkî Cumhuriyetlerine yönelik hazırlanan "**Asya'dan Müzikli Esintiler**" programı içinde TRT INT kanalından yurtdışına yayınlanmıştır. Programda Abuzer Akbıyık her yönüyle geleneksel sıra gecelerini anlatmıştır. Ev sahipliğini Abdullah Balak'ın yaptığı bu sıra gecesinde, müzik grubu olarak Mehmet Nacak, Akif Çekirge, Abdullah Uyanık, Abdülkadir Karakuş, Naci Yoluk, Mehmet Öncel, Nuri Yıldırım ve Kadir Yıldırım yer almışlardır. Misafir olarak da Tahir Gümüş, Musa Kaldı, Hasan Açıkgöz, Hürol Erişçi, Mustafa İçten, Nevzat Bozkurt, Abdullah İnan, Dede Dünder ve Ömer Ertoprak yer almışlardır.

1994 yılı Aralık ayının 23'ünde TRT GAP Televizyonu'nun Diyarbakır'dan canlı olarak yayınlanan Program yönetmeliğini Saim Çeliker, Teknik Yönetmenliği Ahmet Çınar ve yapım yardımcılığını Feridun Ünal'ın yaptığı "**Başım Üstüne**" programına Şanlıurfa'dan Folklor Araştırmacısı Abuzer Akbıyık, ses ve saz sanatçıları Mehmet Nacak ve Naci Yoluk katıldı. Programda Abuzer Akbıyık "Şanlıurfa'da sıra geceleri ve müzik geleneği" konularında konuşma yaptı, Mehmet Nacak ve Naci Yoluk da sıra gecelerindeki müzik meclislerinde icra edilen türkü ve gazellerden örnekler okudular.

²⁵⁵ Bu programla ilgili bilgiler 23.08.2005 tarihinde Naci Yoluk'tan alınmıştır.

1995 yılında Kazancı Bedih ve ekibi Star Televizyonu'nda İbrahim Tatlıses'in "**İbo Show**" programlarına katılmışlardır. Bu programa Kazancı Bedih Yoluk, Mehmet Nacak, Abdullah Uyanık, Yusuf Oktay, Mustafa Savaş, Naci Yoluk katıldılar. Halk oyunlarında davulcu Kadir Eğlence ve zurnacı Yasin Aslan ile oyuncularından Mehmet Dörtkardeş ve İbrahim İnan (Debul) yer aldı.

1995 yılı 11 Nisan Urfa'nın kurtuluşu ile ilgili düzenlenen geceye gecesi Kanal-7 Televizyonu için ŞURKAV Kültür Merkezi'nde yönetmenliğini Yaşar Duru ve Ali Köse'nin yaptığı ve ünlü ses sanatçısı Nuri Sesigüzel'in sunduğu "**Sıra Gecesi**" programı çekildi. Programa Bestekâr Abdullah Balak Urfa sıra geceleri hakkında konuşma yaptı. Urfa müzik fasılına Ali Akagün, İbrahim Görgün, Mehmet Öztürk, Bekir Savaş, Naci Gençkol, Küçük İbo katıldı.

1996 yılı Nisan ayında Kanal-7 televizyonu için Halepli Bahçe'deki Sakıbın Köşkü'nde, yönetmenliğini Yaşar Duru ve Ali Köse'nin yaptığı ve ünlü ses sanatçısı Nuri Sesigüzel'in sunduğu "**Sıra Gecesi**" programı çekildi. Programa Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Bahçıvan da katıldı. Sıra gecesinde yer alan müzik grubu; Kazancı Bedih Yoluk, Zekeriya Ünlü, Mustafa Savaş, Mehmet Melik, Mehmet Nacak, Akif Çekirge Mehmet Öncel, Naci Yoluk, İmam Karakurt, Tahir Gümüş ve Bestekâr Abdullah Balak katılmışlardır.²⁵⁶

1997 yılı Mayıs ayında TGRT televizyonunda yayınlanmakta olan yapım ve sunuculuğunu İzzet Altınmeşe'nin yaptığı "**İzzet-i İkrâm**" programında sıra gecesi düzenlendi. Bu programa, Konuşmacı olarak Abuzer Akbıyık ve Osman Güzelgöz katıldı, Müzik ekibi ise Kazancı Bedih Yoluk, Mehmet Nacak, Mehmet Öncel, Abdülkadir Karakuş, İsmail Akagün, Mehmet Madak, Abdullah Uyanık, Aşık Sefai, Halil Altınses, İsmail Karkuş, Fahri Mekik katıldı. Halk oyunları ekibi Şanlıurfa halk oyunlarını sundular.

1997 yılında Samanyolu Televizyonunda Engin Noyan'ın hazırlayıp sunduğu ve yayın yönetim müdürü Abdullah Bağ, program sorumlusu Ö.Faruk Şentürk, görsel tasarımını Eser Noyan yaptığı "**Kapılar ve Köprüler**" programına Şanlıurfa Vali

²⁵⁶ Bu bilgiler birçok Sıra Gecesi'ni düzenleyen ve bantlarını kaydeden Tahir Gümüş'ten alınmıştır. 24.08.2005

Yardımcısı Hasan Duruer ve Folklor Araştırmacısı Abuzer Akbıyık katıldı. Yaklaşık üç saat süren canlı yayında Vali yardımcısı Hasan Duruer Şanlıurfa mimarisi ve restorasyon çalışmaları hakkında bilgiler verdi. Folklor araştırmacısı Abuzer Akbıyık da Şanlıurfa'da müzik geleneği ve sıra geceleri hakkında bilgiler verdi. Programın müzik bölümünde Şanlıurfalı saz sanatçıları Mehmet Görgün, Ahmet Nacak, Ahmet Bekler ve Halil Kuyumcu sıra gecelerinde icra edilen müziklerden örnekler sundular.

1997 yılında da Kazancı Bedih ekibinin ve ATV Televizyonunda İbrahim Tatlıses'in "**İbo Show**" programlarına katılmış ve sıra gecesi programı yapmışlardır. 1997 yılında yapılan program halkın çok ilgisini çekmiştir. Bu programa katılanlar; Bedih Yoluk oğlu Naci Yoluk, Mehmet Nacak, Abdullah Uyanık, Akif Çekirge, Halil Kendirli, Abdullah Balak ve Küçük İbo,

1997 yılında Star Televizyonu'nda Yasemin Bozkurt'un yapmakta olduğu "**Yaseminin Penceresinden**" program için Şanlıurfa'da Şurkav Merkezi'nde bir sıra gecesi yapıldı. Geceye çeşitli ulusal televizyonlarda kadın magazin programları yapan Yasemin Bozkurt ve kataloğ çekimleri için Şanlıurfa'ya gelen mankenler katıldı. Sıra gecesine zamanın Belediye Başkanı Ahmet Bahçıvan, Bestekâr Abdullah Balak, İşadamı Halil Paydaş, Gazeteci Sedat Atilla ve yine Şanlıurfa'nın seçkin simalarından 7-8 kişi katıldı.²⁵⁷

1997 yılında Show Televizyonu'nda yayınlanan Nurseli İdiz'in sunduğu "**Karizma**" programı için Şanlıurfa Vilayet Konukevinde bir sıra gecesi yapıldı. Mehmet Nacak müzik ekibinin türkü ve hoyrat söylediği sıra gecesine konuk olarak, Mahmut Cevheri, Ali Çizmecioğlu, Hasan Hayırlı, İbrahim Halil Karaca, Selami Yıldız, Halil Altıngöz, Gökhan Temur, Kemal Korkmaz, Gazeteci Kemal Kapaklı, Ömer Kapaklı, Mehmet Ali Kapaklı, Mustafa Çadırcı, Sedat Atilla ve Bestekar Abdullah balak katıldı. Abdullah Balak yaptığı konuşmada geleneksel sıra gecesinin ne olduğunu anlattı.²⁵⁸

²⁵⁷ Yasemin Bozkurt'un yaptığı "Yaseminin Penceresinden" programı için yapılan sıra gecesi programı ile ilgili bilgiler Bestekar Abdullah Balak ve Gazeteci Sedat Atilla'dan alınmıştır.

²⁵⁸ Nurseli İdiz'in yaptığı "Karizma" programı için yapılan sıra gecesi programı ile ilgili bilgiler Bestekar Abdullah Balak ve Gazeteci Sedat Atilla'dan alınmıştır.

1998 yılında ATV Televizyonunda yayınlanan Savaş Ay'ın yapmakta olduğu **“A Takımı”** programı için Şanlıurfa'da bir sıra gecesi yapıldı. Programa Savaş Ay ve ekibi ile birlikte oğlu Ulaş Ay katıldı. Ses sanatçısı Sait Emektar'ın Yenişehir'deki evinde çekilen sıra gecesinde konuk olarak Bestekâr Abdullah Balak, Gazeteci Sedat Atilla, Celal Çiftçi katılmıştı. Sait Emektar ve saz grubu Urfa türkü ve hoyratlarından örnekler sundular. Abdullah Balak sıra gecesine o gün için pek kimsenin tanımadığı Küçük İbo'yu da getirmişti. Savaş Ay o gecede Küçük İbo'yu teşhis etmişti. Çiğköftelerin yoğrulduğu, tatlıların yendiği o gecede Savaş Ay bağlamayı eline alıp sıra gecesindeki sanatçılara eşlik etti.²⁵⁹

1999 yılında ATV Televizyonunda yayınlanan Tayfun Talipoğlu'nun yaptığı **“Bam Teli”** programı için Şanlıurfa'da bir Sıra Gecesi programı yapıldı. Karaköprü'de bir evde yapılan Sıra Gecesine programın yapımcısı Tayfun Talipoğlu ve Kameramanı Nejat Sunal katıldı. Şanlıurfa'dan misafir olarak da Eczacı Celalettin Mızraklı, Gazeteci Abdülkadir Çelikcen, Hasan Atmaca ve Sedat Atilla katıldı. Geceye katılan ses ve saz sanatçısı Arif Çelik programın yapımcısı Tayfun Talipoğlu ile karşılıklı türkü söylediler.

1999 yılında Kanal-D televizyonu için Vilayet Konukevi'nde **“Sıra Gecesi”** programı çekildi. İmam Ergin Saz Grubu üyeleri, Solist İmam Bakır Ergin, Recep Akel (Bağlama), Fatih Kaplan (Ritm), Kaplan Ağaç (Ud), Ahmet Bekler (Cümbüş), Hoyratçı Emin Taşkıran, İsmail Ertoprak katıldığı programda temsili olarak sıra gecesi düzenlendi.

1999 yılbaşı gecesi İzzet Altınmeşe tarafından TGRT Televizyonu için Sıra Gecesi Şanlıurfa'da programı çekildi. Yılbaşı gecesi ŞURKAV Kültür Merkezi'nden canlı olarak yayınlanan **“İzzet-i İkrâm”** programında Abuzer Akbıyık sıra gecesinin ne olduğunu anlattı. Bekir Şirinoğlu Urfa üzerine yazılmış bir şiir okudu. Sıra Gecesine Şanlıurfa Valisi Şahabettin Harput ve Belediye Başkanı Ahmet Bahçıvan da katıldı. Gecenin müzik kısmında Kazancı Bedih Yoluk, Naci Yoluk, Mehmet Nacak, Abdülkadir Karakuş, Mehmet Öncel, Kadir Eğlence, Yasin Aslan, Tahir Gümüş, Kazım Çiriş, Abdullah Uyanık ve Müslüm Kılıç katıldılar. Mehmet

²⁵⁹ Savaş Ay'ın yaptığı **“A Takımı”** programı için yapılan sıra gecesi programı ile ilgili bilgiler Bestekâr Abdullah Balak ve Gazeteci Sedat Atilla'dan alınmıştır.

Çoban yönetimindeki halk oyunları ekibi "Urfa Değnek" oyunu oynadılar.

2000 yılında Yönetmen Sadık Yalsızuçan, kameraman Kazım Atakul ve Seza Zebun tarafından çekilen "**Urfa'da Zaman**" belgesel programı içinde Şanlıurfa müzik geleneği ve sıra gecesi ile ilgili görüntüler yer aldı. Sıra gecesinde, Abuzer Akbıyık, Mehmet Nacak, Naci Yoluk Mehmet Öncel, Abdülkadir Karakuş ve arkadaşları yer almıştı.

2000 yılında İbrahim Tatlıses tarafından "**İbo Show**" programı içinde müzikli sıra gecesi çekimi yaptı. Maksim Gazinosu'nda çekilen programına müzisyen olarak; Akif Çekirge, Yahya Çekirge, Halil Kendirli, Kambur Abbas, Bekir Çiçek, Osman Azemoğlu, Nuri Yıldırım, Remzi Keser ve Müslüm Çiçek katılmışlardır. Ayrıca Halk oyunları hocası Mehmet Dörtkardeş, Müslüm Karakaş, Emin Tahtasız katılmışlardır.²⁶⁰

2001 yılı Nisan ayında yapılan Meltem Televizyonu "**Eyvan**" programın özel sıra gecesi Şanlıurfa'da Şehitlik Çay Bahçesi'nde çekildi. İzleyici olarak yüzlerce kişinin katıldığı ve ses sanatçısı Mahmut Coşkunes'in sunduğu programda, ses sanatçısı olarak Ali Gencebay, Mustafa Şahin, Mehmet Melik, Mustafa Taş, Ahmet Bağrıyanık ve genç sanatçı Halil İbrahim Kurdoğlu katıldı. Sazlarda: Ali Ayhan (Ud), Bekir Çiçek (Keman), Müslüm Yavuk (Kanun), Kadir Yıldırım (Ritim), Bedirhan Karadağ (Davul), Cemal Deliköse (Zurna) yer aldı. Bu müzik ekibi Urfa yöresi türkü ve uzun havalar icra ettiler. Bekir Şirinoğlu'da şiir okudu. Şükrü Üzümcü yönetimindeki Halk oyunları ekibi Urfa oyunlarını oynadılar.

2001 yılı 18 Ekim akşamı Meltem Televizyonu'nda yayınlanan "**Eyvan**" adlı programda bir sıra gecesi düzenlenmiştir. Ses sanatçısı İsmail Badıllı'nın ve oğlu Muzaffer Badıllı'nın birlikte sundukları programa Mahmut Tuncer, Ali Gencebay, Yaşar Kurdoğlu, Mehmet Melik, Mehmet Dörtkardeş Mikail Güllü, Mahmut Hoşses, Muzaffer Badıllı, Ahmet Badıllı, Mehmet Badıllı katılmışlardır.²⁶¹

---

²⁶⁰ Bu programla ilgili bilgiler Yahya Çekirge'den alınmıştır. Bu programın video görüntüleri Abuzer Akbıyık arşivinde mevcuttur.

²⁶¹ Bu programın bantı Halil Yücecepe tarafından Abuzer Akbıyık arşivine kazandırılmıştır.

2001 yılı Ekim ayında Meltem Televizyonunda yayınlanan **“Eyvan”** adlı programda bir sıra gecesi düzenlenmiştir. Yönetmenliğini Fatih Özcan'ın yaptığı ve Ses sanatçısı İsmail Badıllı ve oğlu Muzaffer Badıllı'nın birlikte sundukları programa Ahmet Cankat, oğlu Emrullah Cankat, Bedri Ayselli, Koro: Mehmet Melik, Mahmut Hoşses, İ.Halil Kurtoğlu, Ali Gencbay, Muzaffer Badıllı, Ahmet Badıllı, Mehmet Badıllı, Ruşen Akar, Saz sanatçıları Ud: Ali Ayhan, Nefesli Abdullah Gezici, Keman Kadir Gibi, Kanun Tahir Aydınlık, Ritm Raci Ayhan, Ömer Gencebay katılmışlardır.²⁶²

2001 yılı Kasım ayının 5'inde Sıra Gecesi yönetmen Lütfü Özarslan tarafından TRT İstanbul Televizyonu için belgesel olarak çekildi. **“Usta-Çırak”** programı içinde yayınlanan program Çardaklı Köşk'te çekildi. Geleneksel Sıra Gecesi'ni Abuzer Akbıyık, Çiğköfteyi de Naci İpek anlattı. Sıra gecesinin önemini Şanlıurfa Valisi Muzaffer Dilek anlattı. Programın yapım ve yönetmenliğini Lütfü Özarslan, Yapım-Yönetim yardımcısı Tuğçe Zengikinet, Kübra Naldoban, Lale Başatlı, Ses; Medine Borazan, Kurgu; Nilay Bilgen, Tufan Bilgen, Deniz Samanlı, Kamera; Mehmet Efe, Hacı Kılıç. Programda Abuzer Akbıyık; **“Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği”**, Naci İpek de sıra gecelerinin yemeği olan **“Çiğköfte”** hakkında konuşma yaptı. Sıra gecesi programında yapılan müzik faslında Sabri Kürkçüoğlu, İzzet Özdemir, Haydar Büyükgürses, Ziya Yetim, Hasan Açıkgöz, Dr. Mehmet Uygun, Fevzi Özkaya, Musa Kaldı, Müslüm Özkaya, Cumali Özkaya, Nurettin Güler, Mehmet Efe, Mustafa Hallaç, Mustafa Kirişçioğlu, Mithat Baysal ve oğlu Mehmet Baysal yer aldı.

2001 yılında Meltem Televizyonu'nda yayınlanan sunuculuğunu Şahap Akagün'ün yaptığı **“Eyvan”** adlı programda düzenlenen sıra gecesine Çekirge Müzik Grubu katılmıştır. Grup üyeleri: Akif Çekirge (Bağlama), Yahya Çekirge (Cümbüş), Mehmet Dunmak (Def), Mustafa Çekirge (Darbuka) Semih Rasgeldi (Kanun), Remzi Keser (Zurna-Klarnet), Müslüm Çiçek (Davul), Abdullah Uyanık (Solist), Halil Akçelik (Solist), (Solist) İsmail Akagün), (Gazel) Hafız Arif Gülhan ve (Halk oyunları) Mehmet Dörtkardeş.²⁶³

²⁶² Bu programın bantı Halil Yüce tepe tarafından Abuzer Akbıyık arşivine kazandırılmıştır.

²⁶³ Meltem Televizyonunda yayınlanan bu sıra gecesi programının VCD'si Halil

2003 yılı Nisan ayının 11'inde TRT-4 Ankara'da Arı Stüdyosunda Teknik Yönetmen Candemir Gökşin ile **"Türkülerin Dilinden"** programı içinde Sıra gecesi düzenlendi. Programda Kazancı Bedih ekibi yer aldı. Mehmet Çoban yönetimindeki halk oyunları ekibi halk oyunlarını sergilediler. Programda, ses sanatçıları Kazancı Bedih Yoluk, Abdullah Uyanık, Kazım Çirış, Minever Özdemir ile saz sanatçıları Mehmet Nacak, Naci Yoluk, Mehmet Öncek, Abdülkadir Karakuş, İmam Karakurt, Cevher Çiçek, Halil Çiçek yer aldı.

2003 yılında Akif Çekirge Saz Grubu Show TV'de İbrahim Tatlıses'in **"İbo Show"** programına katılmışlardır. Genel Yayın Yönetmenliğini Fatih Aksoy'un yaptığı programa Akif Çekirge, Yahya Çekirge, Halil Kendirli, Abdullah Uyanık, İsmail Akagün, Kadir Eğlence, Müslüm Çiçek, Remzi Keser, Darbukacı Mustafa Çekirge, Kanuni Semih Rastgeldi, İmam Organcı, Yusuf Oktay ve Halil Akçelik katıldı.

2003 yılı Eylül ayının 23'ünde TRT-2 için **"Hayat Akarken"** adlı program çekildi. 20 Ocak 2004 tarihinde yayınlan bu program Şanlıurfa Müzik geleneği ve sıra gecesi üzerine en kapsamlı çalışmalardan biridir. Kamuran Korur'un hazırladığı, Haluk Yılmaz'ın kameramanlığını, Huriye Doğan'ın kurgusunu yaptığı ve Kamuran Korur'un sunduğu bu programda birçok kişi ile "Sıra gecesi nedir? kültür hayatındaki yeri nedir? Müzik ve usta çırak geleneği" konularında Urfalı müzisyen ve araştırmacılarla röportajlar yapıldı. Düzenlenen sıra gecesinden çekimler yapıldı. Araştırmacı-yazar Abuzer Akbıyık, müzisyen Fethi Suveren, Abdurrahman Baydağ, bestekâr Abdullah Balak, gazelhan Kazancı Bedih, oğlu Naci Yoluk, torunları Bedih ve Hüseyin Yoluk, gazelhan Mehmet Emin Mardinli, oğlu Sait Mardinli, Şair Bekir Şirinoğlu Şanlıurfa sıra gecesi ve müzik geleneği üzerine konuşmalar yapıldı.²⁶⁴

2004 yılının Ocak ayında Meltem Televizyonu'nda yayınlanan **"Eyvan"** programında sıra gecesi düzenlendi. Sunuculuğunu Yaşar Kurdoğlu'nun yaptığı programa Ses sanatçısı

Yüce-tepe tarafından arşimize gönderilmiştir.

²⁶⁴ TRT-2 de yayınlanan "Hayat Akarken" programının kopya VCD'si Abuzer Akbıyık'ın arşivinde bulunmaktadır.

Mehmet Delioğlu, Yusuf Oktay, Ahmet Naci Taplamacı, Mehmet Dörtkardeş, Ruşen Akar katılarak Urfa türküleri hoyrat ve gazellerinden örnekler sunuldu.²⁶⁵

2004 yılının Mart ayında Meltem Televizyonu'nda yayınlanan "**Eyvan**" programında sıra gecesi düzenlendi. Sunuculuğunu Yaşar Kurdoğlu'nun yaptığı programa Ünlü Gazelhan Kazancı Bedih Yoluk, Naci Yoluk, Mehmet Dörtkardeş, Ahmet Naci Taplamacı, Halil İbrahim Kurdoğlu, Ruşen Akar katılarak Urfa türküleri hoyrat ve gazellerinden örnekler sunuldu.²⁶⁶

2005 yılında Kanal-7 televizyonunda Şoray Uzun'un sunduğu "**Şoray'ın Altın Günü**" programında Sıra gecesi çekimi yapıldı. Programa Ses sanatçısı Zekeriya Ünlü ve ekibi katıldı. Programda Zekeriya Ünlü "geleneksel sıra gecesi" hakkında bilgi verdi. Daha sonra da makam sırasına göre türküler ve hoyratlar okundu. Çiğköfte yapılarak misafirlere ikram edildi. Mehmet Madak (Melik Mehmet) okuduğu hoyratla, Şeref Uslusoy okuduğu eserle, Mehmet Dörtkardeş ve Mustafa Güçlü de oynadıkları halk oyunları ile programa renk kattılar.²⁶⁷

2005 yılı Mart ayında Kanal-7 Televizyonunda Ses Sanatçısı Latif Doğan'ın hazırlayıp sunduğu "**Küstüm Show**" programına Şanlıurfa'dan İmam Bakır Ergin Saz Grubu katılmış ve Urfa havalarını seslendirmişlerdir.²⁶⁸

2005 yılı 10 Nisan akşamı Meltem Televizyonu'nda düzenlenen "**Eyvan**" adlı programda, 11 Nisan Urfa'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu'nun 85. yıldönümü nedeniyle düzenlenen sıra gecesinde, sunuculuğu Yaşar Kurdoğlu yapmıştır. Avukat Selahattin Görkey Urfa tarihi hakkında bilgiler vermiştir. Ses Sanatçısı Mehmet Delioğlu, Şahap Akagün Mehmet Dörtkardeş kurtuluşla ilgili türküler okumuşlardır. Programda Şanlıurfa'da yapılan şenliklerinden görüntüler sunulmuştur.²⁶⁹

2005 yılı 11 Nisan Şanlıurfa'nın kurtuluş törenleri nedeniyle TRT INT adına yapım ve yönetmenliğini Edip Ören, sunuculuğunu

²⁶⁵ Bu bant Halil Yücepete tarafından Abuzer Akbıyık arşivine kazandırılmıştır.

²⁶⁶ Bu bant Halil Yücepete tarafından Abuzer Akbıyık arşivine kazandırılmıştır.

²⁶⁷ Bu programın VCD'si Halil Yücepete tarafından Abuzer Akbıyık'a gönderilmiştir.

²⁶⁸ Kanal-7'de yayınlanan Küstüm Show'un bantı Abuzer Akbıyık arşivindedir.

²⁶⁹ Bu programın VCD'si Halil Yücepete tarafından Abuzer Akbıyık'ın arşivine gönderilmiştir.

Selim Utku'nun yaptığı "**Merhaba Dünya**" adlı program bir hafta süresince günde yarım saat canlı yayın yaptı. Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba ve Yrd. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu Şanlıurfa'yı tanıttı. Abuzer Akbıyık ve Abdullah Balak musiki geleneği ve sıra geceleri üzerine konuştu. Âşık Sefaî (Mehmet Acet) deyişler okudu, Musa Kaldı ve Sait Küçük halk müziğinden örnekler verdiler. Program içinde geleneksel sıra gecesi çekimi de yapıldı. Halepli Bahçe'de çekilen sıra gecesi programına katılanlar: Şanlıurfa Belediyesi Konservatuar Müdürü İsmail Altıngöz, ses sanatçısı İbrahim Yeşildağ, Kültür Bakanlığı THM korusu sanatçıları; İ.Halil Altıngöz, M. Bakır Karadağlı, M. Mercan Özkan, Mustafa Sucu, Yusuf Bayrıbey, İ. Halil Sezgin, Feridun Yüzgen, Asım Tahran, İbrahim Ocakoğlu, M. Nedim Karadağlı, Necdet Ayalp, Veysel Ünlü.

2005 yılı Nisan ayında TRT GAP televizyonu "**Daldalan**" programı için Şanlıurfa Çifte Mağara'da çekim yapıldı. Spiker Mustafa Demir'in sunduğu Sıra gecesi mizansenini içinde yapılan Programa Ali Akagün, İbrahim Görgün, Mehmet Öztürk, Hüseyin Canlı, Fatih Kaplan, Haşim Aslan, Sedat Aslan ve Sinan Güler katıldılar. Şanlıurfa türkü ve hoyratlarını okudular. Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun, Harran Üniversitesi Rektörü Uğur Büyükburç, Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, İl Kültür Müdürü Selami Yıldız, Belediye Kültür Müdürü Necmi Karadağ katıldı. Programda Urfalı elsanatları ustaları da konuşma yaptı.

2005 yılı Nisan ayında TRT GAP Televizyonu "**Daldalan**" programı için Şanlıurfa Harran Oteli'nden canlı yayın yaptı. Sıra gecesi mizansenini içinde yapılan programa Ali Akagün, İbrahim Görgün, Mehmet Öztürk, Hüseyin Canlı, Fatih Kaplan, Haşim Aslan, Sedat Aslan ve Sinan Güler katılarak Şanlıurfa türkü ve hoyratlarını okudular. Programda Şükrü Üzümcü ve arkadaşları Şanlıurfa halk oyunlarını oynadılar. Programa Orman Bakanı Osman Pepe katıldı. Şanlıurfa ve turizm potansiyeli hakkında Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun, Harran Üniversitesi Rektörü Uğur Büyükburç, Yrd. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu, GAP İdaresi Başkanı Rafet Yılmazoğlu, Harran Oteli ortaklarından Sait Değnek birer konuşma yaptılar.²⁷⁰

²⁷⁰ Bu bant Mehmet Öztürk tarafından Abuzer Akbıyık arşivine kazandırılmıştır.

2005 yılı 24 Nisan akşamı Meltem TV'de yayınlanmakta olan Şahap Akagün'ün sunduğu ilk **"Eyvan"** programına Akif Çekirge Saz Grubu katılmıştır. Mehmet Dörtkardeş halk oyunlarımızdan örnekler sunmuştur. Sıra gecesi müzik faslının yer aldığı programda Abdullah Uyanık (Ses), Hafız Arif Gülhan (Gazelhan), İsmail Akagün (Ses), Halil Akçelik (Ses), Akif Çekirge (Bağlama), Yahya Çekirge (Cumbüş), Semih Rastgeldi (Kanun), Mustafa Çekirge (Darbuka), Mehmet Dunmak (Def), Remzi Keser (Zurna-Klarnet), Müslüm Çiçek (Davul)²⁷¹

2005 yılı Mayıs ayında TV-5 için yönetmenliğini Refik Şevki Pak, sunuculuğunu Dilek Alsabey'in yaptığı **"Bir Şenliktir Anadolu"** adlı programda, Şanlıurfa'nın tarihi, evleri, çarşıları, el sanatları, sıra gecesi geleneği, halk oyunları ve yemekleri tanıtıldı. Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Fakıbaba'nın Şanlıurfa hakkında bilgi verdiği programda, Gülizar Konukevi'nde sıra gecesi çekimi yapıldı. Gecede Sait Helvacı çiğköfteyi ve mahalli yemekleri tanıttı. Gecenin müzik bölümünde Ali Akagün ve saz ekibi bulundu. Programda Mehmet Çoban halk oyunları Urfa Kalesi üzerinde gösteri yaptı.²⁷²

2005 yılı Haziran ayında TRT Gap Televizyonu **"Yedi Renk"** programı Diyarbakır'da çekildi. Program yapımcısı Gözde Akyamaç Sayar'ın yaptığı programa fotoğraf sanatçısı Halil Karaca katılarak "At" konulu resimlerini sundu. Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun, Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Rektör Uğur Büyükburç, Çifte Mağara işletmecisi Mehmet Çiftçi Urfa turizmi üzerine konuşma yaptılar. Sıra gecesi mizansenini içinde yapılan programa Ali Akagün, İbrahim Görgün, Mehmet Öztürk, Hüseyin Canlı, Fatih Kaplan, Haşim Aslan, Sedat Aslan ve Sinan Güler katılarak Şanlıurfa türküsü ve hoyratlarını okudular.

2005 Yılı Eylül ayında Meltem TV'de yayınlanmakta olan Kadir Kurdoğlu'nun sunduğu **"Eyvan"** programına ses sanatçısı Mehmet Delioğlu katılarak programda gazel okumuş, Mehmet Dörtkardeş ve diğer ses sanatçılarından oluşan koro Urfa türküleri seslendirilmiştir.²⁷³

²⁷¹ Bu bant Halil Yücepete tarafından Abuzer Akbıyık arşivine kazandırılmıştır.

²⁷² Kanal-5'de yayınlanan programın bantı Abuzer Akbıyık arşivinde mevcuttur.

²⁷³ Bu programın bantı Abuzer Akbıyık arşivindedir.

2005 yılı Eylül ayında Meltem TV’de yayınlanmakta olan **“Eyvan”** programına Akif Çekirge Saz Grubu konuk olmuşlardır. Programda Abdullah Uyanık (Ses), Hafız Arif Gülhan (Gazelhan), İsmail Akagün (Ses), Şahap Akagün (Ses), Halil Akçelik (Ses), Mehmet Dörtkardeş (Ses-Halk Oyunları), Akif Çekirge (Bağlama), Yahya Çekirge (Cumbüş), Semih Rastgeldi (Kanun), Mustafa Çekirge (Darbuka), Mehmet Dunmak (Def), Remzi Keser (Zurna-Klarnet), Müslüm Çiçek (Davul)²⁷⁴

2005 yılı Kanal-7 televizyonunda Nur Ertürk’ün düzenlediği **“Nur Ertürk’le Her Sabah”** programa Kâzım Çiriş müzik ekibi katıldı. Sıra gecelerinde icra edilen Şanlıurfa Halk müziği eserleri icra edilen ve çiğköfte yapılarak misafirlere sunulan programda Kâzım Çiriş (ses sanatçısı) Mehmet Nacak (Bağlama) Abdülkadir Karakuş (Kaval) Mehmet Öncel (Kanun), Serdar Çadircı, İmam Karakurt (Darbuka), Fahir Mekik (Halk oyuncusu), Kadir Eğlence (Kado-Davul) Bedirhan Karadağ (Davul) ve Cemal Deliköse (Zurna) yer aldı.

2005 yılı 13 Eylül günü TRT GAP Televizyonu’nda yayınlanmakta olan Ekrem Ataer’in hazırlayıp sunduğu **“Türkü Şöleni”**²⁷⁵ programına Akif Çekirge ve ekibi katılarak gazel, hoyrat ve türkü örnekleri sundular. Programda Hafız Arif Gülhan gazel okudu, Abdullah Uyanık ve İsmail Akagün türkü ve hoyrat örnekleri verdi. Abdullah Uyanık ayrıca Şanlıurfa sıra geleneği hakkında bilgi verdi.²⁷⁶

2005 yılı 19 Eylül günü TRT-1 için Coşkun Aral tarafından **“Haberci”** adlı programı için geleneksel sıra gecesi çekimleri yapıldı. Şanlıurfa’da bulunan 13.500 yıllık heykel, mezat, kuşçuluk, biber kurutma gibi ilginç konuları TRT için çeken Aral, El-Ruha Oteli içindeki tabii mağarada yapılmakta olan Abuzer Akbıyık ve

²⁷⁴ Bu programın bantı Abuzer Akbıyık arşivindedir.

²⁷⁵ Türkü Halkın Gönül Sesi, Söyleşi, Bizim Anadolu Gazetesi, Kuzey Amerika’da yayınlanan gazete, www.bizimanadolu.com, Mayıs 2003, “Ekrem Ataer İstanbul Bakırköy doğumlu, türkü yorumcusu, saz sanatçısı, besteci radyo ve TV program yapımcısı. TRT televizyonunda sunduğu Diyarbakır’dan canlı olarak yayınlanan **Türkü Şöleni** izlencesi her bölümden sonra daha çok ilgi topluyor. Samimi buluyor, **çağdaş sıra gecesi** diyebileceğimiz bu izlencede, çiğköfte yoğurmak yok, acılı yiyecek yok ama türküyle doyma var, türküyü insan hücrelerinde duyumsama var.”

²⁷⁶ Bu programın kaydı Abuzer Akbıyık arşivinde mevcuttur.

basın camiasından arkadaşlarının sırasına Halil Dişli ile birlikte misafir olarak katıldı. Folklor Araştırmacısı Sabri Kürkçüoğlu'ndan sıra gecesini hakkında bilgi aldı. Sıradaki sohbetleri dinledikten sonra, Müzik faslında da Halil Altıngöz, Müslüm Yavuk, Nejat Karagöz, İsmail Altıngöz, Mikdat Toprak, Nuri Yıldırım Musa Kaldı'dan Şanlıurfa türkülerini dinledi. Gazeteci Salih İlhan ve Ali Kaşka'nın misafir olarak katıldıkları, Abuzer Akbiyık, Mehmet Dener, Muhammet Taşçılar, Tahir Coşandal ile Ömer Ejder ve Abdullah Yeşil'den oluşan sıra grubu, Coşkun Aral'a, sıra gecesindeki kurallar, çiğköfte'nin ilginç öyküsünü ve türküsü hakkında bilgiler verdiler.

2005 yılı 28 Ekim günü TRT-1 de yayınlanan Genel Yönetmenliğini Ahmet Güneştekinin yaptığı **“Güneşin İzinde”** adlı belgesel programda Şanlıurfa, Harran ve Halfeti'nin tarihi ve turistik yerleri tanıtıldı. Yrd. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu eşliğinde şehrin çeşitli mekânlarında çekim yapıldı. Şair Yılmaz Odabaşı bir şiir okudu. Şanlıurfa el sanatları, gelenek ve göreneklere ile sıra gecesini tanıtıldı. Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun, Vali Yardımcısı Bülent Karacan, Adil Karataş, Abdullah Damar, ŞURKAV Müdürü Şükrü Üzümcü, Hafız Kasım Sezer, Mehmet Kömürçüoğlu, Veysel Alican, Cihat Kürkçüoğlu, Sait Rızvanoğlu programın gerçekleşmesinde katkıda bulundular. ŞURKAV Kültür Merkezi'nde düzenlenen sıra gecesine müzik icra edenler: ŞURKAV Halk Müziği ekibi katıldı. Mehmet Nacak (Bağlama), Abdülkadir Karakuş (Kaval), Serdar Çadircı (Ud), İmam Karakurt (Darbuka), Bedirhan Karadağ (Davul), Cemal Deliköse (Zurna), Sedat Koç (Solist).

2005 yılı 7 Kasım günü Kanal-7 televizyonunda yayınlanan Nur Ertürk'ün sunduğu **“Nur Ertürkle Her Sabah”** programında Şanlıurfa geleneksel Kına gecesini ve Sıra gecesini mizansen olarak yapıldı. Zekeriya Ünlü müzik ekibinin yaptığı sıra gecesini ardından, Nihal Parlakçı'nın hazırladığı “Kına Gecesini” yapıldı. Programda daha sonra Ferda Akbiyık Urfa yemeklerinden **“Kazan Kebabı”** adlı yemeğini ve **“Şillik”** tatlısını tanıttı.

2005 yılı 11 Kasım günü TGRT Televizyonu'nda **“Zeynep'le Her Şey Onda”** adlı programda Şanlıurfa'da düğünden bir gece önce damadın arkadaşlarıyla eğlendiğini ve damada elbisesinin

giydirildiği “Asbap Gecesi”²⁷⁷ canlandırıldı. Zekeriya Ünlü ve saz ekibinin katıldığı programda Mustafa Güçlü ve halk oyunları ekibi Şanlıurfa yöresi oyunlarını oynadılar. İstanbul Şanlıurfalılar Dayanışma Derneği Başkanı Mehmet Durak Parlakçı, Yönetim Kurulu Üyesi Ömer Akbıyık ve Urfalı işadama Tahsin İnci katıldı. Şanlıurfa Dügün ve Asbap gecesi geleneklerini anlattı. Fatmagül Ünlü Hanım da kız isteme, kesim kâğıdı,²⁷⁸ düğün ve kına gecesi gibi gelenek ve göreneklere üzerine sohbet yapıldı, müzik geleneği içine türküler hoyratlar okundu, çiğköfte yapıldı, mırza (Acı kahve) ikram edildi. Ferda Akbıyık ve Sahrap Soysal da Şanlıurfa yemeklerinden “**Ağzı Açık**”, “**Ağzı Yumuk**” ve tatlı olarak da “**Peynirli Helva**” yaparak tanıttı.

2005 yılı 20 Kasım günü Star TV’de yayınlanan İbrahim Tatlıses’in hazırlayıp sunduğu “**İbo Show**” müzik eğlence programında, Şanlıurfa’dan Akif Çekirge ve İstanbul’dan da Zekeriya Ünlü müzik grubunun katılımı ile sıra gecesi düzenlendi.

2005 yılı 21 Kasım günü TRT GAP Televizyonu’nda yayınlanmakta olan Ekrem Ataer’in hazırlayıp sunduğu “**Türkü Söleni**” Şanlıurfa’dan yayın yaptı. Programına Akif Çekirge müzik

---

²⁷⁷ **Asbap Gecesi:** Şanlıurfa’da düğünden bir gün önce damadın yakınları ve arkadaşları, davul-zurna veya keman-darbuka gibi sazlar eşliğinde yayan olarak gelinin evine gider, gelinin bazı eşyalarını ve damadın kıyafetlerini gelinin evinden alarak çala söyleye ve “hala hala he” sesleriyle damadın evine getirir. Bu getirme törenine “Asbap arkasına gitme” denir. Akşamleyin de damadın arkadaşları bir gece düzenlerler. Bu gecede eğlenirler ve kirve (sağdıç) damadın elbisesini giydirir. Bu nedenle bu geceye Şanlıurfa’da “Asbap Gecesi” denir. Bu gecede misafirlere çiğköfte, tatlı ve meyve ikram edilir. Bazı ev sahipleri bu geceyi içkili olarak düzenler. (Damat ve arkadaşlarının eğlenmek amacıyla düzenledikleri bazen de içki içilen asbap geceleri, çoğu kişi tarafından her hafta bir arkadaşın evinde yapılan ve içki içilmeyen sıra geceleriyle karıştırılmaktadır).

²⁷⁸ **Kesim Kağıdı:** Evlenmek üzere kız istendiğinde kız tarafı kabul ederse, damat tarafına isteklerini bildirir. İşte kız tarafının isteklerinin sıralandığı kâğıda Şanlıurfa’da Kesim kâğıdı denir. Kesim kâğıdı “Bismillahirrahmanirrahim” diye başlar ve 2,5 metre Kordon, 1 çift Akıtma, 6 çift Burma Bilezik, 1 Elmas set, 1 Adet altın kemer, 1 Elmas yüzük, 1 Nişan yüzüğü gibi takılar yazılır. Oğlan evi kabul eder veya araçlar vasıtasıyla bir miktar indirim yapılmasını isterler. Böylece kız evi ile anlaşma sağlanır. Birkaç gün sonra **Sakal Öpümü** (teşekkür gecesi) olur. Bu gecede damadın yakınları kız evine giderek, kız evinin yakınları ile tanışır ve onlara teşekkür eder. Bundan sonra uygun bir zaman belirlenerek nişan ve düğün törenleri yapılır.

ekibi ve Urfalı ses sanatçısı Nuri Sesigüzel katıldı. Şair Nabi Kültür Merkezi salonundan canlı yayınlanan programa katılan sanatçılar gazel, hoyrat ve türkü örnekleri sundular. Programda Urfalı Şair Remzi Kara da şiirlerinden örnekler sundu. Sıra Gecesi programında Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun ve Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba da Şanlıurfa kültürü üzerine birer konuşma yaptılar.

2005 yılı 24 Aralık günü TRT-3 televizyonunda yayınlanmakta olan **"Yedi Renk"** adlı kültür programı için Siverek'te bir program çekimi yapıldı. Yönetmenliğini Alper Bayaslan, yardımcılığını Gözde Sayar'ın yaptığı programda Mehmet Nacak saz ekibi eşliğinde Urfalı ses sanatçısı Sedat Koç ve Siverekli ses sanatçıları Cuma ve Ahmet Yolaçan sıra gecesini mizanseninde içinde türkü ve hoyratlar okudular. Programa Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun, Vali Yardımcısı Bülent Karacan, Siverek Kaymakamı Serdar Yavuz, Halk Eğitim Müdürü Faik Türkgezer, Halk Eğitim Müd. Yardımcısı Kadir Sun, Araştırmacı-Yazar Ramazan Özgültekin, Siverekli Eski senatör Bekir Sami Karahanlı, Siverek Belediye Başkan Vekili Ali Murat Bucak, işadamı Hasan Gülel, Siverek Ticaret Odası Başkanı Mehmet Sun, Araştırmacı-Yazar Abuzer Akbıyık, eşi Sema Akbıyık çok sayıda davetli katıldı. Urfa ve Siverek yöresinden türkülerin seslendirildiği ve halk oyunları gösterilerinin yapıldığı programda Siverek tarihi, gelenek ve göreneklere anlatıldı, bayramlaşma töreni yapılarak bayram yemekleri sunuldu.

2005 yılı 30 Aralık günü TRT-INT'te yayınlanan yapım ve yönetmenliğini Edip Ören, sunuculuğunu Zuhal Çetinkaya'nın yaptığı **"Merhaba Dünya"** adlı programda, Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Şanlıurfa Sıra Gecesi gelenekleri ve kültürü hakkında konuşma yaptı. Bekir Çiçek Müzik Ekibi de sıra gecesinde icra edilen türkü ve hoyratlardan örnek verdiler.

2006 yılı Şubat ayının 22'si akşamı Şanlıurfa Televizyonu'nda (ŞRT) **"Şanlıurfa Vakti'yle Şanlıurfa Gündemi"** adlı programda sıra gecesini konu ele alındı. Yapım ve sunuculuğunu Fehmi Çakır'ın yaptığı programa Folklor Araştırmacısı Abuzer Akbıyık konuk olarak katıldı. Yaklaşık 1,5 saat süren sohbet programında sıra gecesini ile ilgili bir sunumun ardından Şanlıurfa'da sıra gecesinin tarihi, kültür hayatında yeri, geleneksel

ve turizm amaçlı sıra geceleri, sıra gecelerinin yozlaşmaması için alınması gereken önlemler gibi konular konuşuldu.

2006 yılı Şubat ayının 23'ü akşamı Star Televizyonu'nda yapılan **"2'si bir arada"** programında Sıra Gecesi yapıldı. İzzet Yıldızhan ve Muazzez Ersoy'un sunduğu programa Şanlıurfa'dan Çekirge Saz Grubu katıldı. Şanlıurfalı Sanatçı Nuri Sesigüzel, Mahmut Tuncer, Güler Işık ve Abdullah Uyanık'ın katıldığı sıra gecesi programında Şanlıurfa türkü, gazel ve hoyratlarından örnekler sunuldu. Çiğköfte yapılarak misafirlere ikram edilen programda Mehmet Çoban, Fahri Mekik, Ferhat Katrancı ve Mehmet Avcı Şanlıurfa halk oyunlarından örnekler sundular.

2006 yılı Şubat ayının 24'ncü günü akşamı Güneydoğu Televizyonu'nda (GTV) yayınlanan Şair ve Yazar Naci İpek'in hazırlayıp sunduğu **"Son Urfalılar"** programında, 50-60 yıl önceki Urfa konuşuldu. Programın konuğu Şanlıurfa kültürünü en iyi bilenlerden biri olan Diş Doktoru Osman Bengisu idi. 1930-60 döneminin Şanlıurfa'sını anlatan Sayın Bengisu, gelenek ve görenekler içinde Şanlıurfa sıra gecesini de ayrıntılı bir şekilde anlattı.

2006 yılı Mart ayının 6'sında Almanya ARD-1 televizyonundan gelen ekip Şanlıurfa sıra gecesi, çiğköfte ve el sanatlarıyla ilgili bir program çekti. Programda ses sanatçısı Aziz Yıldız ve arkadaşları türkü ve hoyratlar okudu. Şair ve yazar Fuat Rastgeldi çiğköfte ile ilgili bilgiler verdi. Yusuf, Mahmut ve Mehmet Çirkin Şanlıurfa el sanatlarından bakırcılık hakkında bilgiler verdiler.

Şanlıurfa sıra gecesi müzik ekiplerinin katıldıkları programlardan diğerleri de şunlardır: Kanal-7 **Tanıklar**, Kanal-7 **Mahmut Tuncer Show**, Show TV'de **Hülya Avşar Show**, Kanal D'de Uygur kardeşlerin **Şahane Pazar** programı, ATV'de Vatan Şaşmaz'ın **Sabah Şekerleri** programı, ATV'de Esra Ceylan'ın **A'dan Z'ye** programı, Gülben Ergen'in **"Gülbençe"** programı, TRT-1; **Sayısal Gece**, Bedri Aysel'inin programı, 11 Nisan Kurtuluş özel programı, TRT 30.Yıl kutlamaları, TRT Avrasya, GAP TV'de müzik programı, STV **Sıra Gecesi** programı, Perihan Savaş programı, Mustafa Keser'in Show programı. Meltem ve Mesaj TV'de Mahmut Coşkunes uzun yıllar Eyvan adıyla sıra geceleri programı yapmıştır. Daha sonra bu program İsmail Badıllı ve Muzaffer Badıllı, İbrahim Damdam, Yaşar Tufan, Kadir Kurdoğlu tarafından yapılmıştır. Flash

TV'de Nuri Sesigüzel uzun yıllar "Sıra Gecesi" adıyla müzik programı yapmıştır. Yine Flash TV'de Zekeriya Ünlü ve Güler Işık "Sıra Gecesi" programı adıyla müzik programı yapmıştır.

Şanlıurfa'da yayınlanmakta olan Güneydoğu ve Şanlıurfa televizyonları da kuruldukları günden beri sıra gecesi programları düzenlenmektedir. Mahalli televizyonlarda yayınlanan sıra gecesi geleneğinin konuşulduğu ve müziğin icra edildiği programlardan birkaçı şunlardır; Abuzer Akbıyık'ın hazırlayıp sunduğu "**Gönül Telimizi Titreteler**", Bekir Şirinoğlu'nun "**Atar Pazarı**", Naci Gençkol'un yaptığı "**Naci'nin Eyvanı**" programı, Kâzım Çiriş Show, İmam Bakır Ergin'in "Ergin Show", Ali Akagün Dostlar Grubu, Reşit Zorluer Grubu, Aziz Yıldız Grubu müzik programları bunlardan birkaçıdır.

Sıra geceleri, bazı filmlerde de yer almıştır. Halk tarafından çok ilgi gören bu filmler sayesinde sıra gecesi daha geniş kesimler tarafından tanınmıştır.

Bu filmlerin en önemlilerinden biri 1985 yılında Kadir Yurdatapan'ın yapımcılığını, Nesli Çölgeçen yönetmenliğini Selçuk Taylaner'in görüntü yönetmenliğini yaptığı ve senaryosu Yavuz Turgul tarafından yazılan, Şener Şen'in başrol oynadığı "**Züğürt Ağa**" filmidir. Bu film içinde sıra gecesi yer almıştır. Bu sıra gecesinde Gazelhan Kazancı Bedih, Mehmet Nacak, Abdullah Uyanık, Abdülkadir Karakuş, Akif Çekirge, Mehmet Öncel, İmam Karakurt, Naci Yoluk yer almıştır.

Sıra gecesinin yer aldığı bir diğer önemli film de, 1996 yılında Mine Varğın'ın yapımcılığını, Yavuz Tuğrul'un yönetmeni yaptığı aktör Şener Şen'in başrolünü oynadığı "**Eşkiya**" filmidir. Bu filmin bir sahnesinde sıra gecesine yer verilmiştir. Geleneksel avlulu bir Urfa evinde yapılan sıra gecesinde Kazancı Bedih (Yoluk) "Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar" türküsü ve ardından da mahlası Lütfü olan Şanlıurfalı Şair Mehmet Okumuş (**Mirne Hoca**)'nın "**Nice bu hasreti dildar ile giryan olayım**" gazelini okumuştur. Bu filmdeki sıra gecesine Urfa sanatçılarından Şefik Çiçek ve Yusuf Oktay da katılmışlardır.

Sıra geceleri bazı dizi filmlerinde de yer almıştır.

Şener Şen ve Türkan Şoray'ın başrolünü oynadıkları "**İkinci Bahar**" adlı televizyon dizilerinde yer almıştır. İkinci Bahar dizisinde Kazancı Bedih ve Mehmet Nacak grubu ile Ergin Saz Grubu katılmıştır.

İbrahim Tatlıses'in başrol oynadığı "**Fırat**" dizisinde Kazancı Bedih, Mehmet Nacak, Abdullah Uyanık, Mehmet Öncel, Abdülkadir Karakuş, Naci Yoluk, İkinci Bahar dizisinde ise Kazancı Bedih ve oğlu Naci Yoluk sıra gecesini bölümü içinde yer almışlardır.

Şanlıurfa'da çekilen yönetmenliğini Şahin Gök ve Melih Ülgen'in yaptığı, Fatma Girik, Burak Hakkı, Mahmut Cevher, Meltem Cumbul, Okhan Behar, Tarık Tarcan, Timuçin Esen gibi sanatçıların rol aldığı "**Gurbet Kadını**" dizisinde de Yaşar Kurdoğlu, Mehmet Dörtkardeş ve arkadaşları tarafından temsili olarak "Urfa Asbap Gecesi" düzenlenmiştir.²⁷⁹

Ses Sanatçısı Mustafa Uğur'un "**Köyümüzde Cinayet Var**" dizisinde de Akif Çekirge Grubu sıra gecesini düzenlemiştir.

Bu filmlerin sıra gecesini sahnelerinde müzik icra edilmiş, Kazancı Bedih de gazeli okumuştur. Kazancı Bedih'in bilhassa Eşkiya filminde okuduğu gazeli çok geniş kesimlerce beğeni bulmuştur. Böylece bu film Sıra gecesinin geniş kesimlerce sevilmesine ve Kazancı Bedih de şöhretinin artmasına vesile olmuştur. Bu filmin müzikleri çok ilgi gördüğü için kaset olarak da çıkarılmıştır.²⁸⁰

---

²⁷⁹ **Gurbet Kadını** dizisindeki asbap gecesini bölümü ile ilgili bant Halil Yücecepe tarafından Abuzer Akbıyık arşivine gönderilmiştir

²⁸⁰ Bu kasette **Eşkiya** filminin müziklerini yapan Erkan Uğur'un özgün eserleri yanında "Fırat Ağıtı", "Urfa'nın Etrafı" türküleri ve "**Nice bu hasreti dildar ile giryan olayım**" sözleriyle başlayan "Lütfü" mahlaslı Urfalı şair diye tanınan Mehmet Okumuş'un (Mirine Hoca 1897-1964) gazeli de yer almıştır.

II. SIRA GECELERİ İLE İLGİLİ GAZETE HABERLERİ

Festival, şenlik, konferans, sempozyum, açılış ve sergi gibi çeşitli etkinlik nedeniyle veya televizyonda düzenlenen sıra geceleri, yüzlerce kez gazete ve dergilerde haber olarak yer almıştır. Şanlıurfa'ya gezi için gelen gazeteciler, katıldıkları sıra gecelerini zaman zaman gazetelere gezi yazısı olarak aktarmışlardır. Birçok köşe yazısına, araştırma makalesine konu olmuştur. Medyatik bir ünlünün katıldığı veya "sıra gecesinde tavana çiğköfte atıldı, sıra gecesinde istakoz ikram edildi..." şeklinde sıra gecesi magazin basınında yer almıştır.

Biz bu bölümde bizim tespit edebildiğimiz sıra gecesi ile ilgili gazetelerde çıkan haberleri vermekteyiz.

SSK Hastalarına Sıra Gecesi İle Terapi Uygulandı ²⁸¹

Mehmet Dener

Şanlıurfa Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi'nde yatan hastalara moral vermek amacıyla "sıra gecesi" düzenlendi.

Hastanenin bahçesindeki sıra gecesine, hastalar sedye ve tekerlekli sandalyenin yanı sıra kollarında serumlarıyla katıldılar. Hasta refakatçileri ile hemşirelerin de katıldığı gecede, önce kentin halkoyunu ekibinin davullu zurnalı folklor gösterisini izleyen hastalar, sıra gecesi ekibinin söylediği yöre türküleriyle moral depoladılar.

Hastalar ile hastane çalışanlarının yan yana oturduğu sıra gecesinde gündüz ameliyat olan 52 yaşındaki Muhittin Kanlıbalta'nın programa sedye ile getirilerek katılması dikkat çekti. Geçirdiği bir trafik kazası sonucu ayağındaki ve sırtındaki platin ameliyatla aldırın ve sıra gecesini başından sonuna kadar sedyenin üzerinde izleyen Kanlıbalta, gecede söylenen türkülere zaman zaman yattığı sedyenin üzerinden tempo tutup eşlik etti. Kanlıbalta, sıra gecesinde hastalığını unuttuğunu belirterek, "İnşallah bu uygulama Türkiye'nin bütün

²⁸¹ <http://www.zaman.com.tr/2002/06/01/haberler/h16.htm-01.06.2002>

hastanelerine örnek olur. Çünkü bütün hastaların morale ihtiyacı var.” dedi. SSK Hastanesi Başhekimi Opr. Dr. Ahmet Fakıbaba ise, hastaların yalnızca ilaçla tedavi edilemeyeceğini belirterek onların morale de ihtiyacının olduğunu söyledi. Fakıbaba, sıra gecesiyle hastalarına bir tür terapi uyguladıklarını ve onları yaşama bağlamak için motive ettiklerini anlattı.

Süperstar'a Sıra Gecesi ²⁸²

Cumhuriyetin 75'inci yıldönümü etkinlikleri kapsamında, Harran'da konser vermek üzere Şanlıurfa'ya gelen Ajda Pekkan, bölgenin geleneklerinden ünlü “sıra gecesi”ne katıldı. Gecede yöreye özgü acı kahve “mırra” da içen Ajda Pekkan, eline mendil alıp halay çekti.

Sıra Gecesi Bildiri Konusu Oldu ²⁸³

Çankırı'daki bilimsel toplantıda “Şanlıurfa Sıra Gecesi” bildiri konusu oldu.

Çankırı'da düzenlenen “*Yaran Kültürü ve Çankırı*” konulu bilimsel toplantıda, Folklor Araştırmacısı-Yazar Abuzer Akbıyık tarafından “Şanlıurfa Sıra Gecelerinden Çankırı Yaran Sohbetlerine” adlı bir bildiri sunuldu.

Çankırı Valiliğince düzenlenen bilgi şöleni, 17-18 Eylül 2004 tarihlerinde Çankırı Atatürk Kültür Merkezi'nde yapıldı. Yurdun birçok üniversitesinden gelen bilim adamının katıldığı sempozyuma Çankırı Valisi Ali Haydar Öner, Belediye Başkanı İrfan Dinç, Çankırı Milletvekili Prof. Dr. Hikmet Özdemir, Çankırı eski Milletvekili Hakkı Duran, Çankırı Emniyet Müdürü, üst düzeyde birçok yetkili, öğrenciler ve halkın geniş katılımıyla gerçekleşti.

Bilgi şölenine Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mahmut Tezcan, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Prof. Dr. Halil İbrahim Şener, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Prof. Dr. Tülay Oğuzman, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden Doç. Dr. Ömer Demirel, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden Doç. Dr.

²⁸² <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/98/10/25/yasam/03yas.htm>

²⁸³ Anadolu Gazetesi, 23 Eylül 2004

Mustafa Ünver, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Ramazan Yelken, TRT İzmir Radyosundan Dr. Hüseyin Yaltırık başta olmak üzere çeşitli üniversite ve kuruluşlardan 22 bilim adamı ve araştırmacı katıldı.

İki gün süren toplantıda Çankırı'nın "Yaran Kültürü" ve "Yaran Meclisi" hakkında bilim adamlarının hazırladıkları bildiriler sunuldu. Taşmesçit, Kale ve Yaran Evi misafirlere gezdirildi, Akşam programında ise temsili yaran meclisi gösterisi yapıldı.

Şanlıurfa'dan davet edilen Folklor Araştırmacısı - Yazar Abuzer Akbıyık da Çankırı'daki toplantıya katılarak "**Şanlıurfa Sıra Gecelerinden Çankırı Yâran Sohbetlerine**" başlıklı bildirisini sundu.

Şanlıurfa sıra gecesini ayrıntılı bir şekilde anlattığı bildirisinde özet olarak Akbıyık şunları söyledi: Sıra gecesi ve yâran ocağı; adlı toplantıların tarihi çok eskilere dayanır. Bu toplantılar Orta Asya'dan başlayıp Anadolu'ya gelmiş Türk geleneğidir. Bu toplantılar; Türklerin İslamiyeti kabulü ile İslami esaslarla yoğrulmuş ve 13. yüzyıldan itibaren de Ahilikle sistemleşerek günümüze kadar gelmiştir. Bu toplantılar; birlik, beraberlik, dayanışma, yardımlaşma, tanışma, istişare, sevgi, saygı ve hoşgörünün hakim olduğu toplantılardır. Bu gecelerde sohbet, muhabbet ve müzik icra edilir. Şekil olarak bazı farklılıklar arz etse de amaçları bakımından Şanlıurfa sıra gecesi ile Çankırı yaran meclisi özünde aynıdır. Bu tür toplantılara Anadolu'nun birçok bölgesinde rastlanmaktadır. Afyon'da "gezek", Adıyaman'da "harfene" adıyla yapılan toplantılar da aynı amaca yönelik toplantılardır."

İki gün süren toplantı Çankırı Valisi Ali Haydar Öner'in yaptığı konuşması ile son buldu. Vali Öner yaptığı konuşmada; katılımcılara teşekkür ederek. Çankırı kültürünün çok köklü olduğunu, fakat bugüne kadar yeterince tanıtılmadığını belirterek, "*Çankırı ve Yaran kültürünü tanıtmak için elimizden geleni yapacağız, bu toplantıda sunulan bildirileri kitap, Yaran Meclisi geleneğini de CD haline getirip daha geniş kesimin istifadesine sunacağız; bir daha ki yıl daha geniş kapsamı olarak bu bilgi şölenlerine devam edeceğiz, ayrıca yaran kültür merkezi kurarak bu kültürün yaşatılması için her türlü çabayı göstereceğiz*" dedi.

Sıra Gecesi Avrupa'da Yaygınlaşıyor ²⁸⁴

Avrupa'daki gurbetçiler, Şanlıurfa'da sıra gecesi yapan müzik gruplarının, masraflarını karşılayarak çalıştıkları ülkelere davet ediyor.

Sıra gecesi geleneğinin son temsilcilerinden Gazelhan Kazancı Bedih'in (Yoluk) oğlu Naci Yoluk, AA muhabirine, sıra gecelerinin yurtdışında da geniş kitleler tarafından tanındığını söyledi. Yoluk, şöyle konuştu:

"Avrupa'da yaşayan gurbetçiler, ekranlardan seyrettikleri sıra gecesi kültürünü kendi ülkelerinde yaşatmak amacıyla Şanlıurfa'daki müzik gruplarını ülkelere davet ediyor. Bu işi profesyonel anlamda sürdüren sanatçı üstatlarımız, zaman zaman yurtdışına giderek sıra gecelerini Avrupa'ya tanıtıyor."

Sıra Gecelerinin Kitabını Yazdı ²⁸⁵

Şanlıurfalı Araştırmacı-Yazar Abuzer Akbıyık, Şanlıurfa'daki sıra gecesi kültürünü konu alan bir kitap hazırladı. Sıra gecesi geleneği konusunda daha önce çok sayıda araştırma yapıldığını, ancak bu alanda ilk kez bir kitap hazırlandığını ifade eden Akbıyık, şöyle dedi:

"Sıra gecesi kültürünü konu alan bir kitap hazırladım. Yaklaşık 8 yıllık çalışma sonunda hazırlanan kitapta sıra gecelerinde yer alan kurallar, giyim kuşam, sohbet ve ikramlar yer alıyor. Şu an baskı aşamasında olan kitabın piyasaya çıkmasıyla bu alandaki önemli bir boşluğun da doldurulmuş olacağını düşünüyorum."

50 Farklı Ülkenin Öğrencileri Şanlıurfa'da Sıra Gecesinde Buluştu ²⁸⁶

İstanbul, dünya liderlerinin buluşmasına ev sahipliği yaparken, Şanlıurfa ise 50 farklı ülkeden Türkiye'ye gelen öğrencileri ağırladı. Sıra gecesinde buluşan öğrenciler için 'kına gecesi'

²⁸⁴ 19 Ağustos 2004 *Yeni Asya Gazetesi*-Kültür Sanat

²⁸⁵ 14 Ağustos 2004 Anadolu Ajansı

²⁸⁶ Zaman Gazetesi, *Mehmet Dener*, 28.06.2004, <http://www.zaman.com.tr/>

düzenlendi. Öğrenciler yöresel türküler eşliğinde eğlendi. Grup içerisindeki Avrupalı öğrenciler, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) girmesinden yana olduklarını ifade etti.

Çukurova Üniversitesi'nden öğrencilerin organize ettiği program çerçevesinde Güneydoğu gezisine çıkan yabancı öğrenciler, Hünkâr Sofrası'ndaki sıra gecesinde doyasıya eğlendi. Fildişi Sahilleri'nden Meksika'ya kadar 50 farklı ülkeden gelen öğrencilere yöresel kıyafetler giydirildi. Sıra gecesinde 'temsili kına gecesi' düzenlendi.

Sıra geceleri ile ilgili basında yer alan haberlerden diğer örnekler;

"Sıra Geceleri ve Muhtarlar", **Zaman Gazetesi**, 17.08.1987, İstanbul.

"Şanlıurfa'da Meşhur Sıra Geceleri Başlayınca Köftelik Malzeme ve Kadayıf Satışları Arttı", **Güneydoğu Gazetesi**, 17.11.1988, Şanlıurfa.

"Sıra Gecelerinde Şanlıurfa'nın Sorunları ve Muhtarlar", **Güneydoğu Gazetesi**, dizi yazı, 22.11.1988, Şanlıurfa.

"Sıra Geceleri" **Güneydoğu Gazetesi**, 18.12.1989, Şanlıurfa.

"Radyo İçin Sıra Gecesi Özel Programı Yapıldı", **Reha Gazetesi**, 17.12.1990, Şanlıurfa.

"Urfa Geceleri İzleyicileri Büyüledi", **GAP Gazetesi**, 26 Ocak 1992, Şanlıurfa.

"Sıra Gecelerinin Dünü Bugünü Konulu Açık Oturumun Başkanı Osman Güzelgöz, Tüm Hemşehirlirimizi Yanımızda Görmek İsteriz" **Hâkimiyet**, 03.01.1992, Şanlıurfa.

"Sıra Gecesi Yaşatılsın", 25.01.1993 **GAP Gazetesi**, Şanlıurfa.

"Sıra Geceleri Vazgeçilmez Tutku", **Hâkimiyet Gazetesi**, 13.01.1993, Şanlıurfa.

"Sıra Gecesi Şanlıurfa'da" **Yeni Şafak Gazetesi**, 22 Nisan 1995, İstanbul.

"Sıra Gecesi Şanlıurfa'da", **Vakit Gazetesi**, 29.04.1995, İstanbul.

"Kazancı Bedih ve Arkadaşlarının İstanbul'da Verdiği Urfa Sıra Gecesi Konseri Büyük İlgî Gördü", **Hizmet Gazetesi**, 28.05.1997, Şanlıurfa.

"Bu Gece Başka Gece", **Zaman Gazetesi**, 03.06.1997, İstanbul.

"Farklı Bir Sıra Gecesi", **Zaman Gazetesi**, 4.07.1997, İstanbul.

"Sıra Gecelerinde Muhtarlar" **Zaman Gazetesi**, 17.08.1997, İstanbul

"Şanlıurfalı Muhtarlar Çiğköfteli Sıra Geceleri İle Dertlerini Yetkililere Anlatma Fırsatı buluyor, **Güneydoğu Gazetesi**, 23.01.1998, Şanlıurfa.

"Süperstar'a Sıra Gecesi", **Hürriyet**, Yaşam Eki, 25 Ekim 1998, İstanbul.

Çiğköfte Resitali, **Milliyet Gazetesi**, 02.06.2001.

SSK Hastalarına Sıra Gecesi ile Terapi Uygulandı, **Zaman Gazetesi**, 01.06.2002, İstanbul.

"Fatih Üniversitesi 'Sıra Günü' düzenledi" **Zaman Gazetesi**, 24.05.2002, İstanbul.

"Unutulmayan Sıra Geceleri", Urfa'ya Turist Yağdıka Geleneksel Gece Sulandı", **Hürriyet Gazetesi**, 20.04.2002, İstanbul.

Öge'den Velilere Sıra Gecesi, **Zaman Gazetesi**, 14.04.2003.

Sıra Gecesi'nde, Istakoz Servisi Yapıldı, **Hürriyet Gazetesi**, Magazin, 2003, İstanbul.

Sıra Dışı Bir Sıra Gecesi, **Milliyet Gazetesi**, Magazin, 05.10.2003, İstanbul.

Sıra Gecesi Avrupa'da Yaşatılıyor, **Yeni Asya Gazetesi**, 19.08.2004, İstanbul.

Şırnak Valiliğince Sıra Gecesi Düzenlendi, Haber, www.sirnak.gov.tr, Aralık 2004.

'Sıra Gecesi' Coşturdu, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Bahar Şenlikleri kapsamında bir 'Sıra Gecesi' düzenledi. Haber, <http://www.sakarya.edu.tr>, 2005, Sakarya.

Kılıçarslan'da Sıra Gecesi, **Kocaeli Gazetesi**, 06.03.2005,
www.kocaeligazetesi.com.tr Kocaeli

Ege ve Güneydoğu Anadolu Sıra Gecesi'nde Buluşuyor,
http://www.bodrum.gen.tr/ 15.04.2005, Bodrum

Strese Karşı Sazlı Sözlü Sıra Gecesi, **Sabah Gazetesi**,
01.06.2005, İstanbul.

Anadolu Birliği Aliğa Şubesi, "Birlik ve Dayanışma Gecesi"
(Sıra Gecesi) Düzenledi. **Aliğa Ekspres Gazetesi**, 25.07.2005.
İzmir.

Hisar'da Sıra Gecesi, **Takvim Gazetesi**, 20.08.2005,
İstanbul.

İstanbul'daki Urfalılar Sıra Gecesinde Hasret Giderdi, **Halkın
Sesi Gazetesi**, 20.10.2005, Şanlıurfa.

Sıra Gecesine İlgi Artıyor, **Halkın Sesi Gazetesi**,
23.11.2005, Şanlıurfa.

Bilim Adamları Sıra Gecesinde Eğlendi, **Bizim Gazete**,
18.11.2005, Şanlıurfa.

Yeni İş Sektörü "Urfa Sıra Geceleri" **Anadolu Gazetesi**,
23.11.2005, Şanlıurfa.

Belediyespor Sıra Gecesinde Stres Attı, **Gapgündemi**,
27.12.2005, Şanlıurfa.

Sıra Gecesi Dejenere Ediliyor, **Hizmet Gazetesi**, 26.01.2006,
Şanlıurfa.

III. SIRA GECESİ İLE İLGİLİ KASET, VİDEO BANT VE VCD'LER

Sıra gecelerindeki meclislerde icra edilen müzik, Şanlıurfa'ya teybin geldiği 1950'li yıllarından itibaren meraklıları tarafından bantlara kaydedilmeye başlanmıştır. Video cihazının yaygınlaşması ile de video bandına kaydedilmeye başlanmıştır. Yaklaşık 50 senelik süreç içinde yüzlerce ustanın sesleri teyp ve video bantlarına aktarılmıştır. Her meraklının evinde yüzlerce bant vardır. Bu yönüyle sıra geceleri Şanlıurfa'da müthiş bir müzik arşivinin oluşmasına da vesile olmuştur.

Resim-45: Urfa'da kasnak teyplere bant doldurulurken
Soldan sağa: Osman Uluoğlu (Cümbüş-Gazel), Ahmet Çadircı (Gazel),
Mehmet Topaç (Sucu Mehey-Kayıt), Mehmet Öncel (Kanun)
(İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Şanlıurfa müzik meclislerinde doldurulan bantlar 1970'li yıllardan sonra küçük kasetlerin yaygınlaşmasıyla açılan bant stüdyolarında satılmaya başlandı. Bu bant stüdyoları da zaman içinde çeşitli mahalli sanatçılara bant yaparak bant arşivlerini genişlettiler. 1980'li yıllardan sonra video'nun yaygınlaşmasıyla sanatçıların görüntülü arşivleri oluşturuldu. Son yıllarda da profesyonel kameralarla Şanlıurfa müzik faslı görüntüleri çekilip VCD'ler oluşturuldu. Bu VCD'ler piyasada satılmaktadır.

Mahalli sanatçılara bant yaparak veya onların bantlarını satarak müziğin gelişmesine katkıda bulunan Şanlıurfa'daki bu bant stüdyolarından bahsederken; Galeri Müzik-Abdullah Uyanık, Yalçınlı Bant-Kadir Yalçınlı, Urfa Bant Evi-Mehmet Ataç, Tatlıses Bant Stüdyosu-İbrahim Tatlıses, Kadir Sema Bant Stüdyosu, Çağ Video-Ali Basmacı, Şahin Bant Stüdyosu-Mustafa Şahin, Bülük Bant Stüdyosu-Mehmet Bülük, Çeço Bant Stüdyosu-Faik Çeço, Edessa Bant Stüdyosu-Halil Oturakçı Emre Bant, İpek Bant-Halil İpek, Özdemir Bant Stüdyosu-İzzet Özdemir, Kale Bant Stüdyosu-Vehbi Öncel, Sim Kasetçilik-Halil Amasyalı, Sinem Kasetçilik-Tahir Gümüş, İzzet ve Veysel Olgun, Vokal Müzik-Müslüm Böke, Ayşin Bant Stüdyosu-Mehmet Tuncer, Ses Kasetçilik-Osman Taner, Özbek Kasetçilik-Mehmet Fehmi Özbek Emektaroğlu Kasetçilik-Sait Emektar, Ergin Kasetçilik-İmam Bakır Ergin, Nostalji Bant Stüdyosu-Sucu Mehmet Topaç, Ceylan Bant-Stüdyosu-Osman Ceylan, Özer Kasetçilik-Hasan Özer, Klay Bant Stüdyosu-Mehmet Yoğuş ve Orkide Bant Stüdyosu-Murat Özdemir'den söz etmek gerekir. Bu bant stüdyolarının bir kısmı faaliyetlerine devam ederken bir kısmı da zaman içinde kapanmıştır.

Sıra geceleri televizyon, radyo ve gazetelerde yer almaya başlayınca Şanlıurfa dışından da ilgi başladı. Bunun üzerine 1988'den itibaren "Urfa Geceleri" , "Urfa Sıra Geceleri" "Asbap Gecesi" gibi adlarla bütün Türkiye'ye dağıtım yapılan kasetler, CD ve VCD'ler çıkarılmaya başlandı.

Sıra geceleriyle ilgili ilk yasal²⁸⁷ kaseti "Urfa Geceleri-1"adıyla Şanlıurfa'da faaliyetini sürdürmekte olan "Sim Bant" stüdyosundan İbrahim Halil Amasyalı hazırlandı. Bu bant Gaziantep'te "Atakan

²⁸⁷ Yasal Kaset: Kültür Bakanlığından bandrol alınarak piyasaya çıkarılan kaset.

Plak" tarafından çoğaltılıp dağıtımı yapıldı. Atakan Plak arşivlerini devralan De-Ka Müzik, Urfa Geceleri bant serisi De-Ka Müzik adına sürdürdü. Sıra geceleriyle ilgili en çok bant ve CD yapanlardan biri de İstanbul'da faaliyetini sürdürmekte olan Kılıç Müzik'tir. Şanlıurfa'da Sinem Müzik sahibi Tahir Gümüş tarafından kaydedilen "Şanlıurfa Sıra Geceleri" serisi Kılıç Müzik tarafından çoğaltılarak dağıtılmaktadır. Topkapı Müzik, Diyar Müzik, Raks ve ŞURKAV Vakfı da sıra gecesi ile ilgili bant yapan diğer kuruluşlardır.

Şanlıurfa'da sıra gecesi ile ilgili kasetlerin listesi aşağıya çıkarılmıştır. Bu kasetlerin birçoğu CD, bazıları da görüntülü olarak (VCD şeklinde) satışa sunulmuştur.

Urfa Geceleri-1 (Küsmе Dilber)	De-Ka Müzik
Urfa Geceleri-2 (Söyle Doktor)	De-Ka Müzik
Urfa Geceleri-3 (Kazancı Bedih Eşliğinde)	De-Ka Müzik
Urfa Geceleri-4 (Kazancı Bedih Eşliğinde)	De-Ka Müzik
Urfa Geceleri-5 (Gitti Canımın Cananı)	De-Ka Müzik
Urfa Geceleri-6 (Kazancı Bedih Eşliğinde)	De-Ka Müzik
Urfa Geceleri-7 (Babo)	De-ka Müzik
Urfa Geceleri-8 (Mamoş)	De-ka Müzik
Urfa Geceleri-9 (Halil Kendirli, İsmail Akagün,Ergin Saz Grubu)	De-Ka
Urfa Geceleri-10(Halil Kendirli, İsmail Akagün,Ergin Saz Grubu)	De-Ka
Urfa Geceleri-11(Halil Kendirli, İsmail Akagün,Ergin Saz Grubu)	De-Ka
Urfa Geceleri-12(Halil Kendirli, İsmail Akagün,Ergin Saz Grubu)	De-ka
Şanlıurfa Asbap Geceleri (Emektaroğlu Grubu)-Özpınar Kasetçilik	
Şanlıurfa Asbap Geceleri-1 (Akif Çekirge Grubu)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Asbap Geceleri-2 (Akif Çekirge Grubu)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-1(Kazancı Bedih-Saza Niye)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri 2-(Kazancı Bedih-Kalanın Ardında)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-3 (Kazancı Bedih-Dardayım)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-4 (Kazancı Bedih-Berivan)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-5-(Kazancı Bedih-Kalanın ardında)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-6 (Kazancı Bedih-Keje)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-7 (Bakır Karadağlı Eşliğinde)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri-8 (Urfalı Kazım Eşliğinde)	Kılıç Müzik
Şanlıurfa Sıra Geceleri İzmir Grubu-1	
Şanlıurfa Oturak Alemleri (Emektar-Ağam Çiğköfte Oldu)	Kılıç Müzik

Mehmet Delioğlu-Urfalıyam Ezelden	Topkapı Müzik
Urfa Ahengi (Bakır Karadağlı Grubu)	Dişar Müzik
Urfa Ahengi (Kültür Bakanlığı Şanlıurfa THM Korosu)	
Türkülerle Şanlıurfa (Mehmet Nacak Saz Grubu)	ŞURKAV Vakfı
Harman Türküleri-1-(Müzik Yönetmeni: M.NevzatTatlídil)	Dem Produksiyon
Kazancı Bedih (Urfa'dan Canlı Tarih)	Dişar Müzik
Kazancı Bedih, (Leyla)	Raks
Kazancı Bedih Eşliğinde (Tükendi Nakdi Ömrüm)	Kılıç Müzik
Kazancı Bedih, Urfa'nın Etrafı Dumanlı Dağlar	Kılıç Müzik
Kazancı Bedih Baba ve Oğul	Kılıç Müzik
Kazancı Bedih Klasikler	Kılıç Müzik

Sıra geceleri bazı kurum ve kuruluşların hazırlıdığı video bant ve VDC'lerde de yer almıştır.

1986 yılında çekimi yapılan Abuzer Akbıyık'ın hazırladığı "**Şanlıurfa Folklorundan Bir Demet**" video bantı, Tenekeci Mahmut, Kazancı Bedih gibi usta müzisyenlerin yer aldığı en meşhur sıra gecesı programıdır. O yıllarda televizyon olarak bir tek TRT kanalı vardı ve video cihazları da yeni yeni evlere girmışti. Televizyondan sıkılan insanlar film veya eğlence programı izlemek için video marketlerden kaset kiralamakta veya satın almaktaydı. O yıllarda Çağ Video-Ali Basmacı tarafından Seyfettin Sucu, Halil Sezgin, Mehmet Delioğlu ve Cevher Yalçınlı gibi Urfalı sanatçıların video bantları çekilerek piyasada satıldı. Aynı yıl içinde Çağ Video-Ali Basmacı için Abuzer Akbıyık tarafından sıra gecesindeki meşek ortamını yansıtan "**Şanlıurfa Folklorundan Bir Demet**" video bantı hazırlandı. Programın ses kaydı da Özdemir Bant Stüdyosunca "**Türkülerle Şanlıurfa**" adıyla piyasaya verildi. Sıra gecesı programının yönetmenliğini Abuzer Akbıyık, kamera kaydını Salih İlhan, ses kaydını İzzet Özdemir yaptı. Şanlıurfa Eyyübiye Mahallesi'nde Tenekeci Mahmut'un evinde çekilen sıra gecesı programında²⁸⁸ Urfa'nın en ünlü ses ve saz sanatçıları yer aldı. Video bantında yer alanlar ses ve saz sanatçıları şunlardı. Gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Kazancı Bedih Yoluk, Naci Yoluk (Ud), Bakır Karadağlı (Bağlama), Arif Çelik (Bağlama), Mustafa Savaş (Bağlama-ses), Mehmet Delioğlu (Bağlama-Ses),

²⁸⁸ Program bir kış günü çekildi. Programın çekildiği gün çok şiddetli yağmur yağdı. Öyle şiddetli yağdı ki, Urfadaki Karakoyun Deresi taştı. Dere yatağında olanlar mahsur kaldı. Anzelha Gölü'nden getirilen kayıklarla kurtarıldı.

Yaşar Özden (Kanun), Çetin Özden (Def), ses olarak Halil Sezgin, Bahattin Balyemez, Osman Güzelgöz, Halil Yücepepe Mahmut Yeşildağ, Müslüm Öncel, Mehmet Güzelgöz bulundu. Müzik faslı başlamadan Abuzer Akbıyık, Gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz ve Kazancı Bedih'le röportaj yaptı. Ustalar hayat hikâyelerini ve müzik yaşantılarını anlattı. Bu görüşme video banta kaydedildi. Müzik faslı ile ilgili video bant için o zaman yeni çıkmış olan Comodore 64 bilgisayarında jenerik hazırlandı ve bant, Çağ Video adına piyasaya verildi. Böylece Urfa imkânlarında ilk "sıra gecesini" video ve ses bandı yapılmış oldu.²⁸⁹ Böylece ünlü müzik ustalarının katıldığı bu programın bandı VCD şeklinde birçok kişiye ulaştı; ayrıca bu program Şanlıurfa Televizyonunda (ŞRT) yayınlandı.

1992 yılınca Şanlıurfa İl Özel İdaresi'nce yaptırılan Peygamberler Şehri Şanlıurfa "**Ateşi Bastıran Su**" belgeseli; Vali Ziyaeddin Akbulut'un takdimi ile başlamış ve tarihi, turistik yerleri, çarşıları, el sanatları gelenek ve göreneklere gibi Şanlıurfa çeşitli yönleriyle tanıtılmıştır. Bu belgesel içinde "**Sıra Gecesi Geleneği**" ve "**Dağ Yatı Geleneği**" anlatılmış ve bu gelenek görüntüleri yer almıştır. Bu belgeseli gerçekleştirenler: Yönetmen ve Senaryo yazarı: Mustafa Nadir Onay, Danışman A.Cihat Kürkçüoğlu, Seslendiren Hayriye Küçükdeniz, Müzik ve Efektler: Uğur Kaya, Montaj: İbrahim Sarı, Kamera: İlker Duyan, Yapım Yardımcıları: Bayram Dargün, M. Emin Yıldız, Prodüksiyon Amiri: Sabri Kürkçüoğlu, Yönetmen Yardımcısı: Ergun Avcı, Yapım: Akitliler Yayıncılık. Belgeseldeki sıra gecesinde: Bakır Karadağlı, Mehmet Öncel, Hasan Basri Turan, Osman Azemoğlu, Feridun Yüzgen, Fuat Kürkçüoğlu, Sabri Kürkçüoğlu, Naci Yoluk, Arif Güneş, Halil Altıngöz, Halil Sezgin yer almakta Dağ yatısındaki müzik faslında da Naci Yoluk, Halil Sezgin, Feridun Yüzgen, Mustafa Karadağlı, Yusuf Bayrıbey bulunmakta Mustafa Savaş ve Osman Azemoğlu hoyrat okumaktadır.²⁹⁰

1997 yılının Mayıs ayında Şanlıurfalılar Dayanışma Derneği İstanbul'daki Cemal Reşit Rey Salonu'nda "Urfa Sıra Gecesi" adıyla bir program düzenlendi. Bu gecede kaydedilen görüntüler, Şanlıurfa Dayanışma Derneği'nin bir yayını olarak "Urfa Sıra Gecesi" adıyla

²⁸⁹ Bu video bantı Ali Basmacı ve Abuzer Akbıyık arşivinde bulunmaktadır.

²⁹⁰ "**Ateşi Bastıran Su**" belgeseli bantının kopyası ŞURKAV vakfında bulunmaktadır.

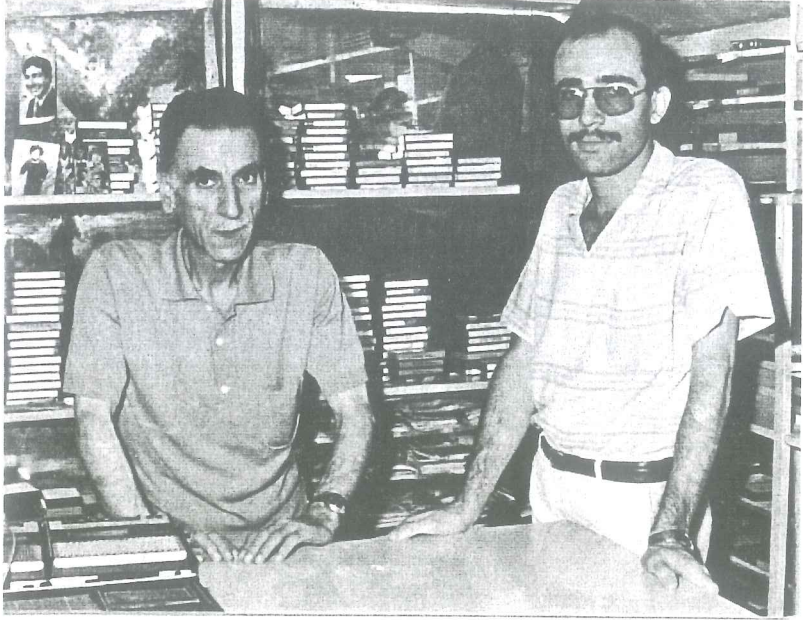
VHS bantı olarak çıkarıldı. Sahnede canlandırılan sıra gecesinin ev sahipliğini Mahmut Onbaşı ve Fahri Mekik yaptı. Bu programda "Sıra gecesinin sosyal ve kültürel boyutu" üzerine Abuzer Akbiyık bir konuşma yaptı. Gecenin sunuşlarını Osman Güzelgöz'ün yaptığı programda organizeyi Durak Parlakçı, ses düzenini Vehbi Öncel yaptı. İki bin kişiye yakın seyircinin izlediği programa Şanlıurfa Valisi Şahabettin Harput, Belediye Başkanı Ahmet Bahçivan, Şanlıurfa Milletvekili Halil Çelik ve çok sayıda misafir katıldı. Şanlıurfa Dayanışma Derneği Başkanı Faruk Bayrak'ın açış konuşması ardından "Ateşi Bastıran Su" belgeseli gösterildi. Daha sonra programın sıra gecesini bölümü yapıldı. Bekir Şirinoğlu'nun okuduğu "Şivan Bitti" şiirinden sonra müzik ekibi olarak Kazancı Bedih Yoluk, Mehmet Nacak, Metin Özden, Mehmet Öncel, Abdülkadir Karakuş, İsmail Akagün, Mehmet Madak, Yusuf Oktay, Abdullah Uyanık, Âşık Sefai, İmam Karakurt, Mehmet Dörtkardeş Şanlıurfa makam geleneği içinde türkü ve hoyratlar okudular. Geceye misafir sanatçı olarak İzzet Altınmeşe, Selahattin Alpay, Mehmet Delioğlu, Zekeriya Ünlü, Bedran Kırmızı, Halil Altıncı, Mahmut Tuncer ve Nuri Sesigüzel de katılarak hep birlikte türkü ve uzun hava okudular. Mehmet Çoban halk oyunları ekibi ise Şanlıurfa Halk oyunlarını sundular. Kazancı Bedih ekibi bir gece sonra TGRT televizyonunda İzzet-i İkrâm programına katıldı.

2005 yılında Şanlıurfa Belediyesi Kültür Müdürlüğünce hazırlanan "**Doğuştan Marka Şehir Şanlıurfa**" belgesel filmi hazırlandı. Polimedya Prodüksiyon adına Yönetmen; Bora Algin, Yapımcılığını Akın Coşkun, Serdar Demirhan, Kamera Akın Çakır, Serkut Ketboğa, Kurgu Coşkun Köroğlu, Animasyon Erman Manyaslı, Yapım-Yönetim Asistanı Özcan Çıkrıkçı ve Erkun Balcının seslendirdiği 30 dakikalık tanıtım filminde Şanlıurfa'nın tarihi, geleneksel evleri, gezilecek görülecek yerleri, el sanatları ve Reşit Zorluer ve arkadaşlarının düzenlediği sıra gecesini geleneği tanıtılmaktadır. 5000 adet yaptırılan Şanlıurfa'nın her yönüyle tanıtıldığı bu belgesel Şanlıurfa Belediyesi'nce ücretsiz dağıtılmaktadır.²⁹¹

²⁹¹ Şanlıurfa Belediyesi'nce yaptırılan belgesel film arşivimizde mevcuttur.

2005 yılında Özbek Kasetçilik - Mehmet Fehmi Özbek tarafından Objectif Ajans'a "Peygamberler Şehri Şanlıurfa" belgesi yapıldı. 53 dakikalık belgeselde Şanlıurfa'nın tarihi yerleri, dini mekânları, gelenek ve görenekleriyle sıra gecesi tanıtılmaktadır. Belgeselin yönetmenliğini Fethi Rahat, kurgu ve montajını M. Zübeyir Rahat, metin yazarlığını Metin Öztürk, seslendirmesini Emir Çetin, danışmanlığını Mehmet Oymak, yayın hazırlığını ise M. Reşit Özbek yapmıştır.

Resim -46: Abuzer Akbıyık sıra gecelerinde eserleri okunan Bestekar Mehmet Ataç (Ali Çine Mehmet) ile birlikte.

IV. SIRA GECELERİNDE MÜZİK İCRA EDEN GRUPLAR

Evlerde yapılan geleneksel sıra gecelerinde sohbet ve muhabbet edilir. Sıra grubunun içinde çalan-söyleyen varsa sıranın bir bölümünde de müzik icra edilir. Bir başka ifade ile geleneksel sıra gecesinde illa ki müzik olacak diye bir kural yoktur. Sıra gezenlerin durumuna göre sohbet veya müzik ağırlıklı olabilir. Geleneksel sıra gecelerinde müzik icra edenlere diğer elemanlardan bilenler eşlik eder bilmeyenler saygı ile dinler. Müzik icra edilirken, başka şeyle meşgul olmak, konuşmak, müzik ustalarına saygısızlık sayılır. Geleneksel sıralarda müzik icra edenler zevk için müzik yapmaktadırlar. Bunlar sıranın elemanlarıdır, bu nedenle müzik icra edenlere para verilmez. Değil para vermek teklif etmek bile söz konusu değildir.

Sıra gecesi programları televizyonlarda yer almaya başladıktan sonra sıra gecesi halkın ilgisini çekti, Şanlıurfa'ya gelen herkes sıra gecesine katılmak istedi. Bu talep karşısında Şanlıurfa'da konak, konukevi, lokanta ve otel işletmecileri de müşterilerin taleplerini karşılamak üzere müzik ekipleri eşliğinde sıra geceleri düzenlemeye başladılar. Bir müddet sonra "sıra gecesi" bölgeye tur düzenleyen turizm şirketlerinin gezi programına da girdi. Zaman içinde diğer illerden ve yurt dışından da "sıra gecesi" talepleri artınca birbiri ardı sıra "sıra gecesi ekibi" adıyla müzik grupları oluşmaya başladı. Daha önce bir-iki olan ekip sayısı zamanla çoğaldı. Bugün için, profesyonel olarak (para karşılığı) müzik icra eden 30'a yakın sıra gecesi ekibi faaliyetini sürdürmektedir.

Şanlıurfa dışında da başta İstanbul olmak üzere İzmir ve diğer şehirlerde de sıra gecesi ekipleri oluşmuş ve programlara katılmaktadırlar.

Sıra Gecesi müzik grupları gecenin bir bölümünde Şanlıurfa yöresinden türkü hoyrat ve gazel örnekleri vermektedirler. Gecenin ilerleyen saatlerinde de gelen misafirleri eğlendirmek amacıyla oyun havaları ve günün sevilen parçalarını icra etmektedirler. Mahalli kıyafet giymiş müzisyenlerin sundukları müzik eşliğinde çığköfte ve tatlılarını yiyen misafirler doyusuya eğlenmektedirler.

Bu ekipler günümüzde Şanlıurfa'daki otel, lokanta, konukevi gibi mekânlarda haftanın belli gecelerinde sıra gecesi programları düzenlemektedirler. Bu gecelere gerek Şanlıurfa halkı ve gerekse Şanlıurfa dışından gelen misafirler büyük ilgili göstermektedirler. Bu sıra ekipleri talep üzerine yerli ve yabancı turist gruplarına mahsus olarak da sıra gecesi programı yapabilmektedirler.

Bu sıra gecesi ekipleri Almanya, Fransa, Irak, Suriye, Romanya ve daha birçok ülkede düzenlenen çeşitli programlara ve festivallere katılarak sıra gecesi programı düzenlediler. Yine yurt içinde İstanbul Reşit Rey Salonu'nda yapılan Şanlıurfalılar Dayanışma Derneği'nin düzenlediği geleneksel gece, İstanbul'da The Marmara Otelinde yapılan Şanlıurfa sıra geceleri, Ankara Şanlıurfalılar Vakfı'nın dayanışma gecesi, İzmir Şanlıurfalılar Derneği dayanışma gecesi, İstanbul'daki, Şanlıurfa ilçeleriyle ilgili Viranşehir, Siverek, Birecik, Hilvan, Ceylanpınar ve Suruç derneklerinin dayanışma geceleri, Bursa, Adana, Antalya, Alanya, Mersin'deki Şanlıurfalılar Derneğinin Dayanışma geceleri, İstanbul Uluslararası II. Müzik Festivali, Birecik Kelaynak Festivali, Malatya Kaysı Festivali, ŞURKAV Vakfı'nın düzenlediği Kazancı Bedih Sanat Gecesi, Sıra Gecesinin Dünü Bugünü Gecesi, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Gaziantep, Van, Amasya, Diyarbakır, Kayseri, Antalya, Denizli, Mersin, Kars, Hatay, Malatya, Zonguldak, Ereğli, Sincan, Fenike, Tatvan ve daha birçok il ve ilçede düzenlenen sıra gecesi programlarına katılarak konserler vermiştir.

Sıra gecesi müzik ekipleri içinde gerçekten sıra gecelerinde bulunmuş, usta-çırak geleneği içinde müziği öğrenmiş Şanlıurfa halk müziğini, makam geleneğini bilenler olduğu gibi, yaptığı işin bilincinde olmayan, müzik bilgisi yetersiz gruplar da vardır.

Şöhretleri Şanlıurfa sınırlarına aşmış ulusal düzeyde tanınan, birçok televizyon kanallarında program yapmış, sıra geceleriyle ilgili kaset çalışmaları olan gruplar yanında, yaptığı programlarla dikkatleri çeken ve mahalli platformlardan ulusal platformlara doğru yol alan gruplar ve daha yeni kurulmuş olup işin başında olan gruplar da vardır.

1. Mehmet Nacak Saz Grubu

Yılların tecrübeli bağlama sanatçısı Mehmet Nacak yönetimi-
mindeki grup, yurtiçi ve yurtdışında yüzlerce sıra gecesi programı
yapmıştır. İbo Show dâhil ATV, Show TV, TRT, Kanal-7, Star,
Meltem televizyonlarındaki birçok müzik programlarına katılmıştır.
Şanlıurfa Sıra Geceleri ve Kazancı Bedih'in seri bantlarında yer
almışlardır.

Grup üyeleri; Mehmet Nacak (Bağlama), Sedat Koç (Solist),
İsmail Akagün (Solist), Abdülkadir Karakuş (Kaval), Mehmet Öncel
(Kanun), Serdar Çadircı (Ud), Ziyat Havale (Bendir), İmam Karakurt
(Darbuka), Kadir Eğlence (Davul), Bedirhan Karadağ (Davul),
Cemal Deliköse (Zurna), İrtibat: Mehmet Nacak Tlf. 0 542 523 5147

2. Akif Çekirge Saz Grubu

Ünlü sanatçılara yıllarca eşlik eden bağlama sanatçısı Akif
Çekirge yönetimindeki ekip, İbo Show dâhil ulusal televizyon
kanallarının birçoğunda program yapmıştır. Şanlıurfa başta olmak
üzer Türkiye'nin birçok yerinde sıra gecesi programı yapmıştır.
Şanlıurfa'daki birçok mahalli bandı ve Kılıç Müzik tarafından
hazırlanan Şanlıurfa Asbap Geceleri-1 ve 2 kaset ve CD'lerini
yapmışlardır.

Grup üyeleri: Akif Çekirge (Bağlama), Yahya Çekirge (Cüm-
büş), Mehmet Dunmak (Def), Mustafa Çekirge (Darbuka) Semih
Rasgeldi (Kanun), Remzi Keser (Zurna-Klarnet), Müslüm Çiçek
(Davul), Abdullah Uyanık (Solist), Halil Akçelik (Solist), Hafız Arif
Gülhan (Gazelhan). İrtibat: Akif Çekirge Tlf:0 532 251 86 13

3. Urfalı Kâzım ve Grubu

Ses sanatçı Kâzım Çiriş yönetimindeki grup ulusal kanalların
birçoğunda program yapmıştır. Yurt içi ve yurtdışında düzenlenen
birçok konser ve festivale katılmış ve birçok sıra gecesi programı
yapmıştır. Kâzım Çiriş ve ekibi olarak Mahsun Kırmızıgül ve Yavuz
Bingöl ile İstanbul'da Hisar'da program yapmışlardır. Şanlıurfa'da
birçok mahalli bant ve Güneydoğu televizyonda program yapmıştır.
Ulusal düzeyde satılan Kazancı Bedih Eşliğinde-6, Urfalı Kâzım
Hoynatlarımız, Urfalı Kâzım Eşliğinde Sıra Geceleri-8, Urfalı Kâzım

Çark-ı Felek gibi birçok yasal kasetler yapmıştır. Parçalarına çektiği klipler ulusal televizyonlarda yayınlanmıştır. İrtibat: Kâzım Çiriş Tlf: 0 543 520 3235

4. İmam Bakır Ergin Saz Grubu

İmam Bakır Ergin yönetimindeki Grup Kanal -7 televizyonunda Küstüm Show, TGRT kanalında Anadolu Magazin ve Telekritik programları ve ATV, Show TV ve TV-8 gibi televizyon kanallarında sıra gecesi programı yapmıştır. Yurt içi ve yurtdışında düzenlenen birçok konser ve festivale katılmış ve birçok sıra gecesi programı yapmıştır. Grup, Halil Kendirli ve İsmail Akagün ile birlikte ulusal düzeyde satılan Urfa Geceleri 9-10 kaset ve 11-12 nolu kaset ve VCD'leri çıkarmıştır. Grup üyeleri: (Solist) İmam Bakır Ergin, (Bağlama) Mehmet Sarıdoğan, (Hoyrat) Emin Taşkıran, (Tambur) Umut Bakikol, (Keman) Veysel Ünlü, (Kanun) Mehmet Kaya, (Ud) Ahmet Bekler, (Ritm) Ahmet Ceylan, Ali Ergin, (Davul) Ökkeş Çiçek, (Zurna) İbrahim Kardağ. İrtibat: Bakır Ergin Tlf:0.532 621 81 88

5. Reşit Zorluer Saz Grubu

Ses sanatçısı Reşit Zorluer yönetimindeki ekip, sıra geceleri düşün ve diğer gecelere katılmaktadır. Meltem, Samanyolu, ulusal televizyon kanallarda ve Şanlıurfa'da yayınlanan Güneydoğu Televizyonu'nda müzik programı yapmışlardır. Yurdun birçok yerinde düzenlenen festival ve diğer toplantılara katılarak sıra gecesi düzenlemişlerdir. Grup üyeleri: Reşit Zorluer (Solist), Kalender Yorgun (Bağlama), Bünyamin Kılıç (Keman), Mehmet Karaca (Kaval), Nihat Kaya (Ritm), Ömer Faruk Zorluer (Bendir), Paşa Aslan (Davul), Battal Aslan (Zurna). İrtibat: Reşit Zorluer: Tlf. 0 535 567 45 71

6. M. Nezif Sezgin Eşliğinde Grup Edessa

Udi ve ses sanatçısı Nezif Sezgin yönetimindeki grup Şanlıurfa ve yurdun değişik yörelerinde düzenlenen sıra gecesi ve düşünlerde müzik icra etmektedirler. TRT-3, ATV, TGRT, Kanal D ve Kanal -7 gibi ulusal kanallarda ve mahalli televizyonlarda

program yapmışlardır. 11 Nisan Şanlıurfa'nın kurtuluşu münasebetiyle düzenlenen konserlerinde müzik icra etmişlerdir. Grup üyeleri; M. Nezif Sezgin (Ud-Solist), Mikdat Hayvaoğlu (Gazel-Hoyrat), Necdet Ayal (Flüt), Halil Nacak (Bağlama), Nedim Karadağlı (Kanun), Bekir Tuncel (Keman), Osman Deveci (Keman), Ahmet Demirel (Ritm), Mustafa Şardaş (Klavye), Cevher Çiçek (Davul), Veysi Çiçek (Zurna), İrtibat: Nazif Sezgin Tlf: 0 542 343 34 99

7. Ali Akağün ve Dostlar Saz Grubu

Ses sanatçısı Ali Akağün yönetimindeki müzik grubu sıra gecesi ve düğünlerde müzik icra etmektedir. Türkiye'nin birçok bölgesinde yapılan festival ve şenliklere katılarak Urfa'yı temsil etmişlerdir. Ulusal kanallardaki programlara katılmışlardır. TRT-GAP kanalında Daldalan, Yedi Renk ve Gide Gide GAP, TRT-INT Merhaba Dünya, Kanal-7 Sıra Gecesi programlarına ve mahalli televizyonlardaki programlara katılmışlardır. Grup üyeleri şunlardır: Ali Akağün (Solist), İbrahim Görgün (Bağlama-Gazel), Mehmet Öztürk (Ritm), Hüseyin Canlı (Keman), Fatih Kaplan (Kanun), Sinan Güler (Ritm), Haşim Aslan (Zurna), Sedat Aslan (Davul). İrtibat: Ali Akağün Tlf. 0.533 436 02 32

8. Aziz Yıldız - Bağlar Saz Grubu

Ses sanatçısı Aziz Yıldız ve arkadaşlarından oluşan grup ATV, Kanal-7, Samanyolu, Flash TV gibi birçok ulusal televizyon kanallarında programa çıkmış ve mahalli televizyonlarda program yapmıştır. Grup solisti Aziz Yıldız, (Hoyrat) Mehmet Kazoğlu, (Bağlama) Mehmet Karakuş, (Ud) İshak Demir, (Kanun) Müslüm Yıldırım, (Ritm) Mahmut Karkuş, (Davul) İbrahim Karakuş, (Zurna) Emin Aslan, (Klavye) Vedat Gerger'den oluşmaktadır. İrtibat: Aziz Yıldız Tlf. 0.542 595 78 25

9. Bekir Çiçek Müzik Grubu

Ses Sanatçısı Bekir Çiçek, 1994 yılında ŞURKAV Tasavvuf Müziği Korosu'nda müziğe başladı. 2001 yılında Harran Üniversitesi Müzik Bölümü'nden mezun oldu ve Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Müzik Öğretmenliğine başladı. Birçok televizyon

programlarına katıldı Star TV'de yayınlanan İbo Show, TRT de Yedi Renk ve Merhaba Dünya gibi programlar bunlardan birkaçıdır. "Sıra Geceleri-7", Bekir Şirinoğlu'nun "Babo" adlı şiir kaseti ve "Gazel ve Hoyratlar" kasetlerinde gazel okudu. Sıra gecesi müzik grubu; (Solist) Bekir Çiçek, (Keman) Zeki Halhallı, (Kanun) Mehmet Kaya, (Ud) Halil Affan Çizmecioğlu, (Bağlama) Abdülkadir Güneş, (Ritm) Ahmet Yoldaş, Yusuf Akyurt, Hakan Kolkan'dan oluşmaktadır. İrtibat: Bekir Çiçek Tlf. 0.542 678 78 74

10. Hoş Sâdâ Müzik Grubu

Keman ve ses sanatçısı Ömer Karaoğlu tarafından kurulan grup çeşitli konser ve etkinliklerinde müzik icra etmektedir. Sanat müziği ve geleneksel Urfa halk müziği icra eden grup üyeleri şunlardır: Ömer Karaoğlu (Solist ve keman), Ahmet Bekler (Ud), Ahmet Akıllı (Gazel), Uğur Rastgeldi (Kanun), Abdullah Çoban (Bağlama), Behçet Görgün (Flüt), Barış Buzcu (Ritm).

11. Sait Emektaroğlu Saz Grubu

Grubun yöneticiliğini Sait Emektar yapmaktadır. Ses sanatçısı Sait Emektar'ın Şanlıurfa Asbap geceleri, Şanlıurfa Oturak Âlemleri, Hayatım Kaydı ve Gülmeyen Talihim adlı kasetleri bulunmaktadır. Grup; Sait Emektar, Bakır Şengül, Serdar Emektar, Sercan Emektar ve Kadir Çiçek'ten oluşmaktadır. İrtibat: Sait Emektar Tlf: 0.532 357 54 69

12. Akyol Saz Grubu

Şanlıurfa sıra geceleri programları yapan müzik grubu, CNN, Kanal-D ve Kanal-7 gibi ulusal kanallarda ve mahalli televizyonlarda programlara çıkmıştır. Akyol saz grubu üyeleri şunlardır: Ramazan Akyol (Ud), Sait Küçük (Hoyrat-Gazel), Mustafa Çakallı (Kanun), Erdal Tatlıdil (Bağlama), Müslüm Altun (Bağlama), Yusuf Öncel (Ritm), Sait Çakallı (Kaval), Uğur Yoluk (Def), Ali Aslan (Davul), Yusuf Aslan (Zurna). İrtibat: Ramazan Akyol, Tlf: 0.543 624 56 28

13. Akel Saz Grubu

Saz sanatçısı Recep Akel tarafından kurulan grup yıllardır sıra geceleri ve çeşitli programlarda müzik icra etmektedirler. ATV, Flash Televizyonu olmak üzere birçok ulusal ve yerel televizyonlardaki programlara katılmışlardır. Urfa Geceleri 9-10 kasetinde müzik icra etmişlerdir. Grup üyeleri (Bağlama) Recep Akel, (Solist-Cümbüş) Hasan Kırmızıgül, (Hoyrat) Emin Taşkiran, (Kanun) Abuzer Ünlü, (Ritm) Hasan Kakinç, (Keman) Ahmet Sarı, (Davul) Cuma Aslan, (Zurna) Yasin Aslan. İrtibat: Recep Akel Tlf: 0.535 204 19 92

14. Tekin Tatar Saz Grubu

Grup 1995 yılında Tekin Tatar tarafından kuruldu. Kurulduğu günden beri il içi ve il dışında birçok konser ve televizyon programlarına katıldı. Müzik grubu : (Solist) Tekin Tatar, (Hoyrat) Mehmet Gözoğlu, (Bağlama) Mehmet Nacak, (Bağlama) İ.Bakır Ak, (Ud) Ümit Bayram, (Kanun) Berces Aksoy, (Keman) Orhan Çimtay, (Zurna) Mehmet Keser, (Davul) Mehmet Çiçek, (Ritm) Mustafa Dağ, Halil Kaya'dan oluşmaktadır. İrtibat: Tekin Tatar Tlf. 0 542 557 51 68

15. Yankı Saz Grubu

Ses ve saz sanatçısı Hüseyin Bilek tarafından kurulan grup sıra geceleri ve çeşitli organizasyonlarda müzik icra etmektedirler. Grup üyeleri (Bağlama ve Solist) Hüseyin Bilek, (Hoyrat) Hüseyin Balter, (Gazel) Ahmet Yıldız Akıllı, (Bağlama) Timur Akel, (Keman) Ahmet Elek, (Cümbüş) Yaşar Altun, (Ritm) Cengiz Tepe (Davul) İbrahim Aslan, (Zurna) Necmi Aslan, İrtibat: Hüseyin Bilek Tlf: 0 532 608 77 26

16. Aziz Aslan Sıra Gecesi Grubu

Aziz Aslan tarafından kurulan grup çeşitli televizyon, konser ve düğünlerde program yapmıştır. Grup üyeleri Âdem Avcan (Solist), Mehmet Aslan (Zurna-Klarnet-Mey), Mehmet Ali Aslan (Davul), Ferhat Aslan (Ritim), Ahmet Abacı (Bağlama), İbrahim Şengül (Klavye), Engin Asırcı (Kanun), Mehmet Dayı (Keman), Hikmet Akkuş (Solist) Cemal Sağır (Hoyrat), Hasan Aslan (Zurna), İrtibat: Aziz Aslan Tlf: 0.532 223 48 67

17. Çoban Saz Grubu

Sinan Çoban tarafından kurulan grup TRT, TGRT ve Samanyolu gibi ulusal kanallarda ve mahalli televizyonlarda program yapmıştır. Grup üyeleri; Veysel Ünlü (Solist), Aziz Çekirge (Bağlama), Sinan Çoban (Kanun), Savaş Özler (Keman), Osman Çiçek (Davul) Mustafa Çiçek (Zurna), Veysel Çoban (Ritim), Ahmet Özbay (Kaval), İmam Bakır Ak (Tambur), Afan Çizmecioğlu (Ud) Grubun internet sitesi: www.cobansazgrubu.com İrtibat: Sinan Çoban Tlf: 0.532 452 21 04

18. İmparator Saz Grubu

Salih Korkmaz tarafından kurulan grup sıra geceleri ve düğün programlarında müzik icra etmektedir. Grup üyeleri: Salih Korkmaz (Solist), Hamit İzol (Solist), Salih Aslan (Hoyrat), Yahya Akciğer (Bağlama), Nuri Yıldırım (Ritm), Şahin Korkmaz (Solist); Müslüm Korkmaz (Klavye), Celal Kaşka (Cümbüş), Salih Aslan (Ud), Bekir Çiçek (Davul), Mehmet Çiçek (Zurna). İrtibat: Salih Korkmaz Tlf: 0.544 243 43 12

19. Balıklıgöl Saz Grubu

Ramazan Cergibozan yönetimindeki grup sıra geceleri ve düğünlerde müzik icra etmektedir. Grup elemanları Ramazan Cergibozan (Bağlama), Ali Bayram (Ud) , Murat Ayıkgöz (Solist-Ritim), Aziz Akkıyal (Hoyrat), Ömer Çiçek (Davul), Emin Çiçek (Zurna), Ahmet Şekeroğlu (Kanun). İrtibat: Ali Bayram Tlf : 0.544 862 91 47

20. Doyanç Saz Grubu

Çeşitli ulusal ve ŞRT, Güneydoğu gibi mahalli televizyonlarında program yapmışlardır. Sıra gecesini ve düğünlerde müzik icra etmektedirler. Grup elemanları: Ali Taş (Bağlama), Nuri Doyanç (Solist ve klavye), Mehmet Sesik (Ritm), Nihat Doğuş (Ud), Mustafa Avcı (Davul), Mehmet Çiçek (Zurna). İrtibat: Nuri Doyanç Tlf: 0.543 488 95 85

21. Fırat Saz Grubu

Grup Timur Akel tarafından kurulmuştur. TGRT ve Güneydoğu Televizyonu'nda programlara katılmıştır. Grup çeşitli mekanlarda düzenlenen sıra geceleri ve düğün gibi çeşitli etkinliklerde müzik icra etmektedir. Grup üyeleri şunlardır: Timur Akel (Bağlama), Yaşar Altındağ (Solist), Mehmet Küçükköse (Hoyrat), Salih Avşar (Gazel), İbrahim Aydınlık (Keman), Müftah Aydınlık (Kanun), Deniz Akgün (Klavye), Reşit Küçükköse (Ritm), Musa Aslan (Davul) Necmi Aslan (Zurna). İrtibat: Timur Akel Tlf: 0.535 667 94 25

22. Perses Müzik Grubu

Mehmet Perses tarafından 2003 yılında kurulan grup Şanlıurfa sıra geceleri, düğün ve diğer etkinliklerde müzik icra etmektedir. Grup üyeleri Mehmet Perses (Hoyrat), Ahmet Abacı (Bağlama), Cemal Balay (Solist), Abdülkadir Uçar (Bağlama), Mustafa Ulusoy (Bağlama-Keman), Hüseyin Karabulut (Tambur-Solist), Halil Bilen (Ritm), Enver Aslan (Davul), Ferit Aslan (Zurna), İrtibat Tlf: Mehmet Perses: 0.542 203 05 66

23. Oxford Sıra Gecesi Ekibi

Grup İstanbul'da kurulmuştur. İstanbul ve yurdun çeşitli yerlerinde düzenlenen sıra gecelerine, konserlere ve ulusal televizyon kanallarındaki birçok müzik programına katılarak geleneksel Urfa halk müziği icra etmiştir. Grup, ünlü ses sanatçısı Mehmet Delioğlu, Öğretim Görevisi Udi Metin Özden, ünlülerin kanun sanatçısı Halil Karaduman, Öğr. Gör. Ali Ayhan, ünlü Kanuni Yaşar Özden ve bağlama sanatçısı - bestakâr Ali Gencebay'dan oluşmaktadır. Grup üyelerinden Mehmet Delioğlu'nun Urfa sıra gecelerinde icra edilen müzik eserlerinden oluşan "Urfalıyam Ezelden" adlı kasedi Topkapı Müzik Evi'nden çıkmıştır. İrtibat: Mehmet Delioğlu 0.536 874 18 58

24. Zekeriya Ünlü ve Arkadaşları Sıra Gecesi Ekibi

Grup ünlü ses sanatçısı Zekeriya Ünlü ve usta Udi Şeref Uslusoy'un girişimleriyle 2001 yılında İstanbul'da kurulmuştur. 13 kişilik ekip İstanbul'da birçok etkinliğe katılmış olup, her Ramazan ayında çeşitli ilçe belediyelerinin konuğu olmuştur. Ekip İstanbul dışında birçok ilde de sıra gecesi programı yapmıştır. Flash TV, Mesaj TV başta olmak üzere birçok ulusal kanalda program yapmıştır. Ekibin Solisti Zekeriya Ünlü, Urfa sıra gecelerinde yetişmiş Urfalı Müzik ustaları Tenekeci Mahmut Güzelgöz ve Kazancı Bedih Yoluk'dan ders almıştır. Bu güne kadar 7 kaset, 3 LP yapmıştır. Sıra gecesi ekibi olarak "Kara Köprü Narlıktır-Gülom" ismiyle bir albüm çıkarmışlardır. www.urfasiragecesi.com adlı internet siteleri vardır. İrtibat: Zekeriya Ünlü 0.532 232 88 45

25. Mehmet Kendirci ve Arkadaşları Sıra Gecesi Ekibi

İzmir'de faaliyetini sürdürmekte olan grup Ses sanatçısı Mehmet Kendirci yönetimindeki grup sıra gecesi ve düğünlerde Şanlıurfa halk müziği icra etmektedirler. İzmir'de çeşitli gazino, konser ve diğer etkinliklerde geleneksel Urfa halk müziği icra eden grubun hazırladığı Şanlıurfa sıra gecesi kaseti vardır. Çeşitli televizyon prgramlarına da katılan grup İzmir başta olmak üzere yurdun çeşitli yerlerinde düzenlenen sıra gecelerine katılarak Urfa halk müziği icra etmektedirler.

İrtibat: Mehmet Kendirci 0.532 445 45 03

26. Kültür ve Turizm Bakanlığı Şanlıurfa Geleneksel THM Topluluğu

Şanlıurfa geleneksel müziği icra etmek üzere 2006 yılında İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Şanlıurfa Türk Halk Müziği Korusu sanatçılarından oluşan Geleneksel Urfa Müziği İcra Grubu oluşturuldu.

Konu ile ilgili Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürü A.Selami Yıldız'ın hazırladığı 03.01.2006 tarih ve 27 sayılı yazı Şanlıurfa Vali Yardımcısı Bülent Karacan'ın imzası ile bakanlığa gönderilerek topluluğun onayı alındı.

Bakanlığa gönderilen yazı şöyledir; "Kültür ve Turizm Bakanlığında (Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü) Türk Halk Müziği kapsamında Şanlıurfa, geleneksel üsluptaki icraları ile son zamanlarda "Sıra Gecesi" adı altında adeta bir marka haline gelmiştir. Bu tanınma ilimizde gelişi güzel birçok sıra gecesi topluluğunun oluşmasını beraberinde getirmiştir. Oluşturulan grupların tamamı ticari gaye ile kurulmuştur. Bu grupların geleneksel üsluptaki icraları müzik bilincine sahip insanların tepkisini çekmektedir. Bu konudaki şikayetler yoğun bir şekilde il müdürlüğümüze iletilmektedir. Şanlıurfa müziğini geleneksel üslupta icra edebilecek yegane topluluk Şanlıurfa Devlet Türk Halk Müziği Korosudur. Konunun hassasiyeti dikkate alınarak ekli listede isimleri zikredilen Şanlıurfa Devlet Türk Halk Müziği Korosu Sanatçılarıyla birebir görüşülmüş ve geleneksel üslupta bir icra grubunun oluşturulmasına karar verilmiştir. Yurt içi temsillerde ilimizi temsilen söz konusu topluluğun oluşturulması, temsillere katılmalarının Valilik Makamı izni ile gerçekleştirilmesi hususunda uygun görüşün il müdürlüğümüze bildirilmesini arz ederim."

Bakanlığın onayı ile kurulan Şanlıurfa Geleneksel Urfa Müziği Topluluğu koro ses ve saz sanatçılarından M.Bakır Karadağlı, Y.Feridun Yüzgen, M.Mercan Özkan, Halil Altıngöz, Halil Sezgin, Mustafa Kemal Sucu, M.Nedim Karadağlı, Yusuf Bayrıbey, Asım Tahran ve İbrahim Ocakoğlu yer almaktadır. Oluşturulan topluluk yurt içi ve yurtdışı temsillerinde Şanlıurfa'yı temsil edecektir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

I. SOSYAL DEĞİŞİM KARŞISINDA SIRA GECELERİ

Tarih süreci içerisinde, göçler, nüfus artışı, gelir düzeyi değişikliği, teknolojik gelişim, iletişim, ulaşım, medya gibi unsurların tesirleri, geleneksel toplumdaki sanayi toplumuna geçiş süreci gibi olaylar insanların sosyal yaşantılarında, düşünce yapılarında, dünyaya bakışlarında, giyimlerinde, kuşamlarında, yemeklerinde, içmelerinde, geleneklerinde, göreneklerinde özetle hayatın her kesitinde değişikliklere yol açar.

Önceleri kendi halinde geleneklerine sıkı sıkıya bağlı, geçimi kuru ziraata dayanan, sanayi kuruluşları un fabrikasından ileri gitmeyen Şanlıurfa'nın çehresi, GAP Projesi'nin uygulanması ile değişmiştir. Atatürk Barajı'nın yapılması, Urfa Tünelleri'yle Harran'a su verilmesi ve sululu tarıma geçilmesi, buna bağlı sanayi kuruluşlarının bir biri ardına kurulması Şanlıurfa halkına büyük bir ekonomik katkı sağlamıştır. Bu süreç içerisinde çevre illerden ve ilçelerden yoğun göç almıştır. Gecekondular hızla çoğalmış, altyapı yönünden de büyük sıkıntılar karşısında kalmıştır.

İşte geleneksel toplumdaki sanayi toplumuna geçiş süreci içinde olduğumuz bu günlerde, ekonomik gelirin artması ve gelişen teknoloji ve iletişim imkânlarını kullanarak hayat standardının yükseltilmeye çalışılması, insan yaşantısının her kesitinde dolayısıyla da gelenek ve göreneklerde, örf ve adetlerde, yemek alışkanlıklarında, müzikte, giyimde, kullandıkları araçlarda değişikliklere sebep olmuştur.

Şehir merkezindeki değişimlerden birkaç örnek vermek istersek; eskiden avlulu evlerde yapılan geleneksel düğünlerin yerini, düğün salonlarında veya otellerde yapılan düğünler almıştır. Kahvehaneler yanında gençlerin devam ettikleri kafeteryalar açılmıştır. Mahalli yemeklerin olduğu lokantalar yanına hamburger, tost, pizza gibi ayaküstü, yiyecek satan işyerleri açılmıştır. Eskiden "Şam Eşejî" ile bağına, bahçesine giden Şanlıurfalı, bugün klimalı

otomobiliyle gitmektedir. Eskiden mahallede belki bir evde olan telefonu, şimdi hemen herkes cebinde taşımaktadır. Eskiden belli evlerde ve belli kahvelerde olan radyo, yerini şimdi her evde birkaç televizyona bırakmıştır. Eskiden kara tahta dövülerek hazırlanan çığköfte eti, şimdi evde mikserlerde çekilerek hazırlanmaktadır. Son zamanlarda çığköfte eti de marketlerde çekilmiş hazır satılmaktadır. Ninesi çarşaf giyerken, kızı manto, torunu baş açık gezmektedir. Ninesinin okuryazarlığı yokken, kızı, ilkokul-ortaokul mezunu, torunu lise veya üniversitelidir. Eskiden hayatlı,²⁹² çardaklı,²⁹³ zerzembeli,²⁹⁴ tandırlıklı,²⁹⁵ kuş takası,²⁹⁶ kuyusu olan geleneksel Şanlıurfa evlerinde oturan Şanlıurfalının birçoğu, şimdi apartmanda yaşamaktadır.

Eskiden tatile gitmek pek bilinmezken, şimdi modern bağ evleri, villalar, yazlıklar zengin Şanlıurfalıların yazın gittikleri mekânlar olmuştur.

Şehir merkezinde yaşanan bu değişiklik süreci kırsal kesime de yansımıştır. Köylerde kerpiç evlerin yerini modern betonarme binalar almaktadır. Köylerin hemen çoğunda elektrik, su, telefon mevcuttur. Evlerinde modern buzdolabı, çamaşır makinesi, klima gibi ev aletleri kullanılmaya başlanmıştır. Televizyondan bütün kanalları izleyebilmektedir. Köye hayvan sırtında veya at arabalarıyla gidilip gelinirken şimdi klimalı son model araçlarla gidilip gelinmektedir. Okuryazar oranı büyük ölçüde artmıştır.

İşte Şanlıurfalının sosyal hayatındaki bu değişim geleneksel sıra gecelerine de yansımıştır.

Her şeyden önce sıra geceleri sofraları ekonomik güç ölçüsünde zenginleşmiştir. Eskiden bir çığköfte bir çayla yapılan sıra geceleri şimdi tatlısı, meyvesi ile daha da zenginleşmiştir.

Eskiden sadece evlerde yapılan sıra geceleri, restore edilip lokanta haline Şanlıurfa evlerinde oda kiralanarak yapılmaya başlanmıştır.

²⁹² **Hayat:** (mekân olarak) Avlu.

²⁹³ **Çardak:** (mekân olarak) Geleneksel Urfa evlerinin üst kattaki yazlık bölümü.

²⁹⁴ **Zerzembe:** Kiler.

²⁹⁵ **Tandırlık:** Mutfak.

²⁹⁶ **Kuş Takası:** Geleneksel Urfa evlerindeki Kuş evi.

Eski sıra gecelerinde hikâyeler, darb-ı meseller anlatılıp, tolaka veya yüzük fincan oyunları oynanırdı, Bu gelenekleri sürdüren sıralar azalmıştır. Şimdi bazı sıra gecesinde televizyon seyredilmekte, bazısında iskambil oynanmakta, politika, spor, alışveriş veya diğer günlük meseleler konuşulmaktadır.

Eski sıra gecelerinde makam geleneğine göre müzik icra edilir, usta-çırak geleneği içerisinde gençlere öğretilirdi. Müzikle ilgilenen ustaların azalması, Gençlerin artık ustalardan öğrenme yerine, kaset CD gibi çeşitli iletişim araçlarından dinleyerek veya okula giderek müzik öğrenme yolunu seçmeleri nedeniyle bu geleneği sürdüren sıralar azalmıştır. Eski müzisyenler, yıllarca ustalarının dizinin dibinde oturarak, ona hizmet ederek, makamları, usulleri, hoyratları, gazelleri öğrenmişlerdir. Şimdiki gençlerin ne bunları öğrenmeye, ne de bu zorluğa katlanmaya sabır ve tahammülleri yoktur. Dolayısıyla üç türkü bilen sanatçiyim diye sahneye çıkmaktadır. Şimdi sanatçiyim diye piyasaya çıkanların çoğu müzikten habersizdir. Eskiden olsaydı bunlar, ustaların yanında değil türkü okumak ağızlarını bile açamazlardı. Sıra gecelerindeki bu usta-çırak geleneği içindeki öğrenme metodu azaldığı, hemen hemen yok olduğu için, son zamanlarda Şanlıurfa halk müziğini bilen ustalar da çıkmamaktadır. Bugün yaşayan ustalar rahmete kavuştuğunda, geleneksel Şanlıurfa müziğini icra eden, makamları, usulü, makam seyrine göre gazel okumayı, gazelin katlarını (mertebelerini), hoyratlardan Beşiri'yi, Kesik'i, Irak'ı, Kürdi'yi, Aşırtmalı'yi, Tecnis'i, Kalata'yı, Elezber'i, Nevruz'u, Çargâh'ı, Mahmudiye'yi vb. bileni mumla arayacağız...

II. SIRA GECESİNİN ŞANLIURFA KÜLTÜR HAYATINDAKİ YERİ

Şanlıurfa folklorunda önemli bir yer tutan geleneklerimizden biri olan "sıra gecesi", Şanlıurfa'da yüzyıllardan beri yaşanan ve günümüzde de yaygın olarak sürdürülen bir gelenektir.

Şanlıurfalı çocuklar, babalarının kendi evlerinde yaptığı sırada ilk "sıra gecesi" ile tanışır. Bıyıklarının yeni terlediği gençlik çağlarında ise kendileri sıra gezmeye başlarlar. Başladıkları sıra geceleri orta yaşlarından ihtiyarlıklarına kadar yıllar yılı sürer. Bu yönüyle "sıra gecesi" Şanlıurfalının sosyal yaşamının bir parçası haline gelir ve ömür boyu kültür hayatının vazgeçilmez bir unsuru olur.

Sıra gecesinin Şanlıurfa kültür hayatındaki yerini, sosyal yaşama katkılarını şöylece özetleyebiliriz:

Sıra gecesi bir halk mektebidir, Şanlıurfalı küçük yaşlardayken bazen katıldığı babasının sıra gecelerinde, genç yaşından itibaren de kendi sıralarında cemaatle oturup kalkmayı, gelenek ve göreneklerini, âdâb-ı muaşeret kurallarını, cemaatte konuşmanın adabını, yeri geldiği zaman konuşmayı, yeri geldiğinde dinlemesini bilmeyi, büyüğüne saygıyı öğrenir. Şanlıurfa'da meclisle oturmayı kalkmayı bilen, toplum içinde gerektiğinde konuşmasını gerektiğinde de susmasını bilenlere "cemaat adamı" denir. Şanlıurfa'da "cemaat adamı" olmak çok önemlidir. Topluma uyum sağlayamayan insan yadırganır ve dışlanır. Meclislere çağrılmaz. Sıra gecesine uyum sağlayamayan biri için Şanlıurfalı, duygularını bir manide şöyle dile getirmiştir:

Dağ adamı

Yandırır dağ²⁹⁷ adamı

Meclise ayı girsin

Girmesin dağ adamı

Sıra geceleri; bir eğitim - öğretim müessesesidir. Sıra gecelerinde zaman zaman çeşitli kitaplar okunur ve yorumları yapılır. Bu nedenle birçok bilgiyi Şanlıurfalı sıra gecesinde öğrenir. Kitap okuma, orta yaş grubu sıralarında sıkça görülür. Okunan kitaplar dini kitaplar olduğu gibi sıra grubunun ilgi alanına giren ilmi kitaplar

²⁹⁷ Dağ: Vücutun bir kızgın bir demirle yakılması, dağlanması.

da olabilir. Bazen de gazetede bir haber veya köşe yazısı okunup değerlendirilir.

Sıra geceleri; arkadaş edinme ortamlardır. Sıra gezmeyle başlayan arkadaşlıklar zamanla dostluklara dönüşür ve bu candan dostluk bir ömür boyu sürer. Sıra arkadaşlığı bir akrabalık derecesindedir. Çoğu olaylardan, akrabadan önce sıra arkadaşının haberi olur.

Sıra geceleri; acıyı ve mutluluğu paylaşmaktır. Sıra gecelerinde oluşan arkadaşlıklara "sıra arkadaşı" denir. Sıra arkadaşlarından birinin yakını ölse, diğer arkadaşları cenazenin hazırlanmasından, kaldırılmasına kadar arkadaşlarının yanında olurlar, onun acısını paylaşırlar. Taziye evine yemek yaparak dar gününde sıra arkadaşlarını yalnız bırakmazlar. Yine arkadaşlarının düğün, sünnet gibi mutlu günlerinde yanında olur, mutluluğunu paylaşırlar. Böylece "*acılar paylaşıldıkça azalır, mutluluklar paylaşıldıkça artar*" sözü yerine getirilir.

Sıra geceleri; sayesinde insanın çevresi genişler. Sıraya zaman zaman misafirler çağrılır, bu vesile ile çağrılan insanlarla bir tanışma olur. Böylece sıra gecesini vesilesiyle sıra elemanlarının sosyal çevresi genişler. Bazı sıra gecelerine şehrin valisi, emniyet müdürü veya diğer üst düzey bürokratları çağrılır, gelen misafirler sıra elemanlarını, sıra elemanları da o bürokratları tanımış olur. Bu yönüyle de "sıra gecesini" bir tanışma, bürokratlarla kaynaşma, devletle halkın bütünleşmesi zeminini hazırlar. Bazı sıra gecelerinde ise misafir çağırma yasaklanmıştır. Misafir getirene sembolik bir para cezası verilir veya bir davet yapma şeklinde cezalandırılır. Sıra gecesine misafir çağırmanın bir mantığı olduğu gibi yasaklanmasının da bir sebebi vardır. Sıra gecesine misafir çağırıldığında, Sırada o gece konuşulması gereken şeyler konuşulamayabilir, Sıraya birkaç kişi birlikte misafir çağırılmışsa, evin darlığı ve hazırlıkların yetersiz kalması gibi nedenlerle ev sahibi mahcup olabilir. Misafir çağırılmasına müsaade edilen sıralarda ise misafiri ya ev sahibi veya diğer sıra arkadaşlarından biri çağırır. Ev sahibinin dışında birinin, misafir çağırıcaksa önceden ev sahibine haber vermesi nezakettendir. Çünkü emrivaki yapıp birkaç kişi birden misafir çağrılırsa, sıkışıklık olabilir, sıranın ahengi bozulabilir.

Sıra geceleri; bir "halk konservatuarı"dır.²⁹⁸ "Şanlıurfa'da müziğin gelişmesi ve yaygınlaşmasının en büyük nedeni sıra geceleridir. Bu geceler bir usta çırak geleneğine uygun olarak müziğin öğretildiği ve icra edildiği meşk ortamıdır. Burada Şanlıurfalı; türküyü gazeli, hoyratı, şarkıyı, makamı, usulü, notayı öğrenir. Müzik terbiyesini burada alır."²⁹⁹ Bu gecelerde makam geleneğine göre (Şanlıurfa müzik fasıllarında, şarkı, türkü, hoyrat ve gazellerin belli bir makam seyrine göre okunması) müzik icra edilir. Çıraklar, ustalarını sıra gecelerinde dinler, makamı, usulü bu ortamlarda öğrenir.

Sıra geceleri; bir cemiyet, bir dernek gibidir. Keklik, at gibi belirli hayvanlara merakı olanlar kendi aralarında sıra gecesi grubu oluştururlar, bu gecelerde sevdikleri konuları konuşur, görüş ve bilgi alışverişinde bulunurlar.³⁰⁰ Bu yönüyle istişare toplantılarıdır.

Sıra geceleri; bir lobidir.³⁰¹ Şanlıurfa'nın sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları sıra gecesinde konuşulur ve tartışılır, çözüm yolları üretilir. Önemli birçok konularda kararlar alınır ve uygulanır. Mesela; Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtarılması ile ilgili ilk toplantı bir sıra gecesinde yapılmıştır.³⁰² Muhtarların oluşturduğu sıra gecesinde mahallelerin sorunları ve çözüm yolları aranır. Oda ve dernek başkanlarının sıra gecelerinde mesleklerinin sorunları konuşulur.

Sıra geceleri; bir siyaset mektebidir. Sıra gecesinde değişik siyasi görüş sahibi kişiler olabileceği gibi aynı görüşü paylaşan kişiler de olabilir ve memleket meselelerinde çoğu zaman ortak tavırlar alınır. Bu şekilde belediye başkanı ve milletvekili olmuş birçok Şanlıurfalı vardır. Şanlıurfalı siyasiler sıra gecelerine katılmayı ihmal etmezler, sıra gecelerinin nabzı ve desteği onlar için çok önemlidir. Bilhassa seçim zamanının yaklaştığı günlerde

²⁹⁸ Tenekeci Mahmut Güzelgöz'le yapılan derleme çalışmasından.

²⁹⁹ Abdullah Balak'ın ŞURKAV'ın düzenlediği "Sıra Gecesi" açık oturumundaki konuşmasından.

³⁰⁰ Hasan Hayırlı'nın ŞURKAV'ın düzenlediği "Sıra Gecesi" açık oturumundaki konuşmasından.

³⁰¹ Şanlıurfa Valisi Ziyaeddin Akbulut'un, ŞURKAV'ın düzenlediği "Sıra Gecesi"nin açılış konuşmasından.

³⁰² **Diş Doktoru Osman Bengisu'nun** ŞURKAV'ın düzenlediği "Sıra Gecesi" açık oturumundaki konuşmasından.

siyasiler sıra gecelerine katılır ve oradaki insanlara görüşlerini, planlarını, programlarını anlatır, desteklerini ister ve sıra gecesi elemanlarının da görüşlerini alırlar.

Sıra geceleri bir terapi³⁰³ (tedavi) merkezidir. Sıra gecesi elemanları bir haftalık stres ve yorgunluklarını sıra gecelerinde atarlar. Dostlarıyla bir raya gelerek, yaptıkları sohbet, muhabbet ve musiki ile tedavi olurlar.³⁰⁴ Birkaç saatliğine de olsa iş problemlerinden, geçim ve ailevi sıkıntılarından ayrı kalmak sıra elemanlarını rahatlatır, onlara huzur verir. Stresle sıraya gelenler, sıra ortamında rahatlar, böylece sıradan, streslerinden kurtulmuş ve mutlu olarak ayrılır. Avrupa'da, Amerika'da özel terapi merkezlerinin tabii şekli Şanlıurfa'da yüzyıllardır yıllardır sürdürülmekte olan geleneksel sıra geceleridir diyebiliriz.³⁰⁵ Sıra geceleri; sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın yoğunlaştığı ve pratiğe dönüştüğü ortamlardır. Sıra gecesinde toplanan paralar çoğu zaman fakir kimselere yiyecek ve giyecek alımında kullanılır, hayır kurumuna verilir³⁰⁶ veya sıra elemanlarının belirlediği öğrencilere burs verilir.

Sıra geceleri; nezih bir sohbet ortamıdır.³⁰⁷ Sıra gecelerine çağrılan edebiyatçılar, şairler bilim ve din adamları dinlenir, onların bilgilerinden istifade edilir. Şiirler okunur, menkıbeler, kıssalar, darb-ı meseller, fıkralar anlatılır ve tecrübeler paylaşılır.

Sıra geceleri; geleneksel oyunların yaşatıldığı gecelerdir. Bazı sıra gecelerinde geleneksel "tolaka" veya "yüzük fincan" oyunu oynanarak hoşça vakit geçirilir.

Sıra geceleri; Şanlıurfa ekonomisinin konuşulduğu, bilgilenme toplantılarıdır. Şanlıurfa'nın o haftaki piyasa ve ticari durumu, para krizi, araba, ev arsa satışları, sebze meyve, buğday pamuk gibi mevsim mallarının fiyatları, sanayi durumu, Şanlıurfa'ya yapılan yatırımlar gibi birçok konular konuşulur.

³⁰³ **Terapi:** Tedavinin eş anlamlısı (Büyük Larousse Sözlük, Milliyet Yayınları s.11426)

³⁰⁴ Alternatif tıp içinde sayılan Müzikle tedavi yöntemi; yüzyıllar öncesinde Selçuklular ve Osmanlılar döneminde uygulanmıştır. Şimdi Amerika ve Avrupa'nın bazı ülkelerinde de müzikle tedavi yöntemi kullanılmaya başlamıştır.

³⁰⁵ 25.10.2002 tarihindeki sıra gecesinde **Durak Parlakçı'nın** konuşmasından.

³⁰⁶ **Sami Barlas'ın**, "Sıra Gecesi" açık oturumundaki konuşmasından.

³⁰⁷ **A.Naci İpek'in**, "Sıra Gecesi" açık oturumundaki konuşmasından

Sıra geceleri; barışın sağlandığı ortamlardır. Bu gecelerde, iki aile veya arkadaş arasındaki kırınlıklar, dargınlıklar görüşülür ve haklı haksız belirlenir. Araları bulunarak barıştırılır.

Sıra geceleri; bir yönüyle kurallara uyum sağlama ve disiplinler bütünüdür. Sıra gecelerine katılan insanlar; birlikte oturma, birbirlerinin haklarına ve hukuklarına riayet etme, ortak kurallar koyma, konulan kurallara muhalif olsa bile o kurallara uyma, uymadığında cezasına katlanma, kendini kontrol etme, nimetleri ve külfetleri paylaşma gibi sosyal hayat kurallarını öğrenir.

Sıra geceleri; zengin Şanlıurfa sofrası yemeklerinin tatlılarının yenildiği, misafirlere Şanlıurfa'nın meşhur yemeği olan "çiğköftenin" ikram edildiği, tanıtıldığı ortamlardır.

Resim 47- Abuzer Akbıyık ve arkadaşları dağ gezisinde
(Kışın sıra gezen arkadaşlar, baharda da dağa giderler.)

Soldan sağa: Orhan Yüksel, Ali Bilsel, Mahmut Yılmaztaş, Hüseyin Saraç, Selahattin Üzümcü, İzzet Özdemir, Abuzer Akbıyık, Durak Parlakçı, Mustafa Çıkan ve Halil Yüçetepe

ONUNCU BÖLÜM

BAŞKA YÖRELERDEKİ BENZER TOPLANTILAR

Baştaki bölümlerde ayrıntılı şekilde izah ettiğimiz gibi, Şanlıurfa'daki sıra geceleri, sohbet, yakın arkadaşlık, dostluk, muhabbet, eğlenerek hoşça vakit geçirmek bir kültür ve eğitim kurumu olarak yaşayan arkadaş toplantıdır. Bu nedenle Şanlıurfa sıra geceleri; Alevi-Alevi-Bektaşî "Cem"leri veya çeşitli tarikat toplantılarından farklıdır. Yine Şanlıurfa sıra geceleri, Ankara'da yapılan "Cümbüş" veya Konya'daki "Oturak âlemleri" gibi sadece eğlenmek amacıyla yapılan, içki içilen toplantılarından da farklıdır.

Anadolu'da ve Türklerin yaşadığı diğer ülkelerde çeşitli amaçlarla bir araya gelinen arkadaş toplantıları vardır. Bu toplantılardan Çankırı'daki yaren sohbetleri, Elazığ'daki Kürsübaşı sohbetleri ve Adıyaman'da Harfana gibi sıra gecesine benzeyen toplantılar olduğu sadece eğlenme veya daha değişik amaçlarla oluşturulan arkadaş toplantıları vardır.

Diğer yörelerdeki arkadaş toplantıları konusu geniş ve ayrı bir araştırma konusu olması nedeniyle, biz bu bölümde bir fikir vermesi bakımından diğer yörelerdeki toplantılardan kısaca bahsedeceğiz.

1. Harput'ta Kürsübaşı Sohbetleri

Şanlıurfa ve Harput birbirilerine coğrafi olarak uzak olsalar da kültürel olarak o kadar yakındırlar ki, bu yakınlık okul, askerlik vs. gibi her arkadaşlık ortamında Elazığlı ile Şanlıurfalının yakınlaşması, birbirleriyle çok iyi anlaşmalarıyla kendini gösterir. Şanlıurfalı ile Elazığlı biri birinin ne konuştuğunu anlar, aynı şeylere güler aynı şeylere üzülür, birinin söylediği deymi bir diğeri rahatlıkla anlar. Bilhassa müzik konusunda Şanlıurfa ile Harput'un o kadar benzerlikleri vardır ki, çoğu zaman türküler, maniler biri birine karışır. Bu benzerliklerden biri, Şanlıurfa'daki "sıra geceleri" benzeri gibi Harput'ta yapılan "Kürsübaşı sohbetleri"dir.

Eski Harput evlerinde kış mevsimlerinde özel olarak düzenlenmiş kürsü etrafında ısınmak, sohbet etmek ve eğlenmek amacıyla bir araya gelinmesine "Kürsübaşı" denir. Kürsübaşı günümüzde Harput kültürünün belli bir yönünü ifade eden kelime olarak algılanır.

Yine bilindiği gibi, televizyonun ve radyonun yaygın olmadığı dönemlerde her evde tandır kürsüsü vardı. Mangalda yanan kömür üzerine tandır kürsüsü konur bunun da üzerine yorgan konurdu. Ev halkı veya misafirlğe gelenler kış gecelerinde tandıra girer hem ısınır hem de yaşlı kimselerin anlattıkları hikâyeleri, masalları, darbı meselleri dinlerdi.

Uzun kış gecelerinde eğlenmek hoşça vakit geçirmek isteyen Harputlular toplanılmasına karar verilen eve önceden malzemeleri gönderir ve evdeki kadın ve çocuklar da başka komşuya gönderilerek gece yarısına kadar süren "**Kürsübaşı**" eğlence ve sohbetleri yapılır. Fıkralar anlatılır, türküler, hoyratlar söylenir, şakalar yapılarak hoşça vakit geçirilirdi.

Kürsü başı sohbetlerinden başka, Harput "Oda işletme" âdeti de vardı. Zengin konakların selamlık daireleri, orta hallilerin ise selamlık odaları bulunurdu. Akşamla yatsı arasında buralarda toplanılırdı. Bu odaların müdavimleri hep aynı kişilerdi. Bir odanın müdaviminin başka odaya gitmesi hoş karşılanmazdı. Bu odaya gelen güzel sesli kişiler Ahmediye, Muhammediye, Kıyas-ı Enbiya kitapları, Emrah, Nevres külliyyatından parçalar okurlar, hikâyeler, masallar, savaş anıları anlatırlardı.

İlim adamlarının selamlık odaları kalabalık olurdu. Müdavimleri; hocalar, müderrisler, veya mektep medrese görmüş kimseler olurdu. Buralar adeta birer ilim yuvasıydı **Nâbî**, **Nedim**, **Sâdi** gibi şairlerin eserleri okunur incelenirdi. Ezbere beyitler okunurdu.

Harput Kürsübaşı gecelerinde ustalarca icra edilen müzik, geleneksel makam geleneğine göre okunmaktadır. Bir başka ifade ile türküler, şarkılar, gazeller belli bir makam seyri içinde okunur. Harputlu usta çırak geleneği içerisinde ilk müzik eğitimini Kürsübaşı sohbetlerinde yapar. Oturmaya, kalkmaya, adâb-ı muaşeret kurallarını, bu gecelerde öğrenir.

Kürsübaşı gecelerinde icra edilen müziklerde Tecnis, Müstezat, Kesik, Şirvan, Beşiri, İbrahimi, Divan makamındaki hoyrat ve gazeller ile Hüseyini ve Uşşak makamı başta olmak üzere, Hicâz, Çargâh, Segâh, Karcigar (Nevruz), Muhayyer, Sâbâ, Hüzzam, Mahur ve Rast makamlarındaki türküler, şarkılar ve gazeller okunur.

Müzik fasıllarında, ud, kanun, keman, klarnet, darbuka gibi sazlar kullanılır. Harput müzik meclislerinde bugün halk müziği olarak sınıflandırılan türküler, hoyratlar ve gazeller yanında Dede Efendi, İtri gibi büyük üstatların şarkıları da okunur. Harput'ta müzik icra edilirken halk müziği sanat müziği ayrımı yapılmaz. Yerine göre şarkı yerine göre de kırık hava (türkü) okunur.³⁰⁸

2. Çankırı'da Yâran Sohbetleri

Yarenlik, toplumda önemli rolü olan bir müessesedir. Asıl fonksiyonu eğlenceyi araç olarak kullanmak suretiyle, toplumsal adalet, iyi ahlak ve yardımseverlik gibi değerleri korumak olan yarenlik, aynı zamanda bir eğitim kurumu vazifesi de görür. Gençler gelenekleri, dürüstlüğü, saygıyı, hoşgörüyü, sorumluluk duygusuna sahip olmayı, toplumsal adaleti, misafirperverliği bu sohbetlerde öğrenir.³⁰⁹

Öyle ki, sonbahar aylarında başlayan, uzun kış gecelerinde devam eden ve baharın gelişiyile son bulan "Yârân Sohbetleri", bilhassa radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının olmadığı dönemlerde, insanları, özellikle gençleri hem eğlendirmekte, hem düşündürmekte ve hem de ahlaki, mesleki ve sosyal açıdan eğitmekte, dostluk, mertlik, dayanışma, muhabbet gibi insani duyguları pekiştirmektedir.³¹⁰

³⁰⁸1998 *Elazığ İl Yıllığı*, Elazığ Valiliği, 1998; *Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı*, Şanlıurfa Valiliği, 1997; *Harput-Elazığ Musiki Folkloru*, Salih Turhan, TDFO Matbaası, Ankara. 1990 *Turizm ve Folklor Dergisi*, Aralık 1983 sayısı, "Elazığ'da Folklor" araştırma yazısı, *Harput Tarihi*, Nurettin Ardıçoğlu, 2.Baskı, Elazığ Eğitim Sanat Kültür ve Hizmet Vakfı Yayınları No: 1, Ankara 1997; *Urfa Ağzı*, Kemal Edip Kürkçüoğlu, İstanbul 1945; Kaynak Kişiler: Nihat Kazezoğlu, Salih Turhan, Bakır Karadağlı, Halil Binbaşoğlu.

³⁰⁹ *Çankırı Yaren Sohbetleri*, Mahmut Tezcan, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 103, Sayfa:48-49, Ankara 1989.

³¹⁰ Ö.Handan (Özdamar) Yurdakul, "Akşehirde Sıra Yarenleri" eserinin tanıtımı yazısı, *Milli Folklor Dergisi*, Sayı: 43, 1999.

Günümüzde çok nadir yapılan sohbetlere, çavuş ve çalgıcılar olmak üzere 24 kişiden oluşan bir grup katılır. Bunlar "Yârân" adını taşırlar. İçlerinden birisini "Başağa" seçerler. Seçilen bu kişi reistir. Bir başkasını "Yârân Kâhyası" yaparlar. Bu da "Küçük Başağa" adını alır. Bu aynı zamanda yârânın vekilidir. Ayağına çevik bir de "Çavuş" vardır.

Haftada bir gece, yarandan birisi diğerlerine ziyafet verir. Usul ve merasim belirlenmiştir. Yemekleri genellikle "İçi etli pilav"dır. Yanında ayran veya şerbet de bulunur. Yemek gece yarısından sonra yenir. Çalgıcılara, akşam takım yemeği verilir.

Akşam güneş battıktan sonra yârân toplanmağa başlar. Başağa alaturka saat 12'yi çeyrek geçe gelir. Odaya girmeden çavuş geldiğini söyler. Odadakiler ayağa kalkarlar. Başağa kendisine mahsus köşeye iki dizüstü oturur. Şehneşinde saat alaturka 11'e kadar ince saz sürekli peşrev çalar. Alaturka saat 1'de yârân tamam olur ve hep birden kahve içilir. Başağa sağ dizini kaldırır. Bütün yârân aynı vaziyeti alır. Onbeş dakika sonra Başağa sol dizini kaldırır, sağ dizini indirir. Yârân da aynı vaziyeti alır. Oturmalar Başağa'nın isteğine bağlıdır. İncesaz milli ve mahalli havaları çalar. Alaturka saat 3'e kadar davetliler gelir. Her gelen zata yer gösterilir.

Saat 3'ten evvel ikinci bir kahve daha verilir. Bu ikinci kahvenin manası: "Kalk git"tir. Misafir biraz sonra kalkar gider. Gitmezse bir kahve daha verilir. Fakat bu ya telve kahvesi veya küllü kahvedir. Arsız misafir onu da içer ve gene gitmezse çavuş kunduralarını getirir önüne koyar. Bu son iki hareket binde bir olur.

Misafirler gittikten ve yârân yalnız kaldıktan sonra serbest hayat başlar. Başağa bağdaş kurar. Saatlerce aynı vaziyette oturmak mecburiyeti kaldırılır. Gülünür, oynanır. Şarkılar, türküler, semailer, kalenderler ve gazeller söylenir. Raksılar yapılır. Saat 6'dan sonra sofru kurulur, yemek gelir.

Sohbet gecesi dağılmadan önce, gelecek haftanın ocağını yakacak kişiye karşı "Arap verme" merasimi yapılır. Bu zata "Güveyi" denir. Ondan sonra sırasını savan zatada "Sağdıç" adı verilir. Sohbet dağılmadan önce Küçük Başağa'nın alt tarafına Güvey ve onun yanına da Sağdıç oturur. Başağa ve Küçük-başaga'nın huzurunda birkaç türkü söylendikten sonra yârân

dağılır. Sohbet gecelerinde rakı içilmez ve taşkınlık yapılmaz. Sohbetlerde kara gün dostları kazanılır. Yârân arasında bir hürmet ve samimiyet hüküm sürer.³¹¹

Çankırı Valiliği'nin düzenlediği bilgi şöleni çerçevesinde yapılan sempozyumda geleneksel olarak yapılmakta olan "Çankırı Yaran Sohbetleri" her yönüyle ele alındı.

Çankırı Valiliğince düzenlenen bilgi şöleni, 17-18 Eylül 2004 tarihlerinde Çankırı Atatürk Kültür Merkezi'nde yapıldı. Yurdun birçok üniversitesinden gelen bilim adamının katıldığı sempozyuma Çankırı Valisi Ali Haydar Öner, Belediye Başkanı İrfan Dinç, Çankırı Milletvekili Prof. Dr. Hikmet Özdemir, Çankırı eski Milletvekili Hakkı Duran, Çankırı Emniyet Müdürü, üst düzeyde birçok yetkili, öğrenciler ve halkın geniş katılımıyla gerçekleşti.

Bilgi şölenine Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mahmut Tezcan, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Prof. Dr. Halil İbrahim Şener, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Prof. Dr. Tülay Oğuzman, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden Doç. Ömer Demirel, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden Doç. Dr. Mustafa Ünver, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Ramazan Yelken, Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Hamdi Güleç, Ege Üniveritesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı'ndan Yrd. Doç. F. Reyhan Altınay, KTU Giresun Fen Edebiyat Fakültesinden Yrd. Doç. Dr. Erdoğlan Altınkaynak, Dumlupınar Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. G. Tarıman Cenkoğlu, Kırıkkale Üniversitesi'nden Dr. Fahrettin Coşkuner, Kara Harp Okulundan Dr. Ahmet Kıymaz, TRT İzmir Radyosundan Dr. Hüseyin Yaltırık, Celal Bayar Üniversitesi'nden Dr. Bilal Elbir - Hatice Sargın, Gazi Üniversitesi'nden Öğr. Gör. Eyyüp Akman, Öğr. Gör. Ahmet Yaşar Zengin, Ege Üniversitesi'nden Öğr. Gör. Gökhan Ekim, Gazi Üniversitesi'nden Arş. Gör. Cevdet Yakupoğlu, Araştırmacı Orhan Özken, Araştırmacı Ahmet Absarlıoğlu, Araştırmacı Aydın Demiröz, Araştırmacı Necati Asım Uslu ve Şanlıurfa'dan Folklor Araştırmacısı-Yazar Abuzer Akbıyık, katıldı.

İki gün süren toplantıda Çankırı'nın "Yaran Kültürü" ve "Yaran Meclisi" hakkında bilim adamlarının hazırladıkları bildiriler sunuldu. Akşam programında ise temsili yaran meclisi gösterisi yapıldı.

³¹¹ T.Nahit Uygur, *Çankırı Halk Edebiyatı*, Okuyan Adam Yay. Ankara 2002, s.28-35

Şanlıurfa'dan davet edilen Folklor Araştırmacısı-Yazar Abuzer Akbıyık da Çankırı'daki toplantıya katılarak "Şanlıurfa sıra gecesinden, Çankırı Yaran sohbetlerine" başlıklı bildirisini sundu.

Şanlıurfa sıra gecesini ayrıntılı bir şekilde anlattığı bildirisinde özet olarak Akbıyık şunları söyledi; Sıra gecesi ve yâran ocağı; adlı toplantıların tarihi çok eskilere dayanır. Bu toplantılar Orta Asya'dan başlayıp Anadolu'ya gelmiş Türk geleneğidir. Bu toplantılar; Türklerin İslamiyet'i kabulü ile İslami esaslarla yoğrulmuş ve 13. yüzyıldan itibaren de Ahilikle sistemleşerek günümüze kadar gelmiştir. Bu toplantılar; birlik, beraberlik, dayanışma, yardımlaşma, tanışma, istişare, sevgi, saygı ve hoşgörünün hâkim olduğu toplantılardır. Bu gecelerde sohbet, muhabbet ve müzik icra edilir. Şekil olarak bazı farklılıklar arz etse de amaçları bakımından Şanlıurfa sıra gecesi ile Çankırı yaran meclisi özünde aynıdır. Bu tür toplantılara Anadolu'nun birçok bölgesinde rastlanmaktadır. Afyon'da "gezek", Adıyaman'da "harfene" adıyla yapılan toplantılar da aynı amaca yönelik toplantılardır."

İki gün süren toplantı Çankırı Valisi Ali Haydar Öner'in yaptığı konuşması ile son buldu. Vali Öner yaptığı konuşmada; katılımcılara teşekkür ederek. Çankırı kültürünün çok köklü olduğunu, fakat bu güne kadar yeterince tanıtılmadığını belirterek, Çankırı ve Yaran kültürünü tanıtmak için elimizden geleni yapacağız, bu toplantıda sunulan bildirileri kitap, yaran meclisi geleneğini de CD haline getirip daha geniş kesimin istifadesine sunacağız, bir dahaki yıl daha geniş kapsamı olarak bu bilgi şölenlerine devam edeceğiz, ayrıca yaran kültür merkezi kurarak bu kültürün yaşatılması için her türlü çabayı göstereceğiz" dedi.

3. Akşehir'de Sıra Yarenleri

Dr. G. Tarıman Cenikoğlu'nun "Akşehir'de Sıra Yarenleri" üzerine yaptığı çalışmada³¹² yaşanan yarenlik teşkilatına niçin "Sıra Yarenleri" dendiğini şu şekilde açıklamaktadır:

"Uzun kış gecelerinde çeşitli meslek gruplarına mensup gençler, her akşam sıra ile bir yarenin evinde toplanıp eğlendiklerinden dolayı kendilerine Sıra Yarenleri denilmiştir."

³¹² G.Tarıman Cenikoğlu, *Akşehir'de Sıra Yarenleri*, TÜDAV Yayınları, İstanbul.

Eserin “söz başı” kısmında, atalarımızın Orta Asya’dan göç ederken getirdikleri ve bu sazlı sözlü eğlencenin muhtemelen İslamiyet öncesi devirlere dayandığını belirtir.

“Ahilik ve yarenlik” bölümünde yine yarenlik teşkilatının da bir esnaf kurumu olan Ahilikle benzer tarafları olduğunu belirtir. Bu geleneğin yurdun birçok yöresinde olduğu gibi yurt dışında Uygur Türklerinde, Özbek Türklerinde ve Bulgaristan’da yaşayan Türklerde de rastlandığını “Yurt Dışında Yarenlik Geleneği” bahsi içinde vermiştir. Sıra yarenliğini tarif ederken “dürüstlüğü, iyi ahlakı, yardımseverliği ve dayanışmayı temsil eden yarenlik, ancak belirli birtakım meziyetlere sahip erkeklerin girebildiği bir eğitim merkezidir” der.

4. Afyon Gezekleri ³¹³

Anadolu’nun hemen her yöresinde düzenlenen gezekler, Afyon’da da varlığını sürdürmektedir. Rast gele, düzensiz toplantılar değil, aksine belli kuralları olan, disiplinli ve çekici organizasyonlar olagelmışlerdir gezekler.

Az nüfuslu, gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı bireylerden oluşan Afyon’da hemen herkesin birbirini tanıdığı dönemlerde (4-5 yüzyıl önce) gezeklerin düzenlendiği, bu gezeklerde o günkü toplum kurallarını ihlal etmeyen eğlenmelerin yapıldığı, küçük gezek gruplarının belli günlerde toplanarak kendilerine ait sorunları tartıştıkları, sohbet ettikleri “*Mesnevi*”, “*Ahmediye*”, “*Muhammediye*” ve “*Vahdetname*” türünden eserlerin okunduğu bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilanını izleyen yıllarda gezeklerin daha da yaygınlaştığı ve çoğunun sazlı sözlü eğlenceye yönelik olduğu kaynak kişilerce belirtilmektedir.

Sazlı sözlü gezeklerin yanı sıra daha çok sohbetlere yönelik, esnaf ve sanatkârların sorunlarının konuşulduğu gezekler de varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu yıllarda gezeklere katılan kaynak kişilerin anlattıklarına göre: “10-12 yeni yetme delikanlı sözleşirler,

³¹³ M.Agâh Bıyıklıoğlu, *Anadolu’nun Kilidi Afyon*, Afyon Valiliği Yay. No: 21, Afyon 2004, s. 428

toplandıktan sonra aralarında kura çekilir ve toplanma günleri sıraya konulurdu. İlk toplantıda gezeğin disiplinli ve uygun geçmesi için bir kolbaşı tayin edilirdi. O kolbaşı toplantı sona erene kadar türlü şikâyet ve dilekleri usulüne göre yürütür, icabında ceza koyar, riayet etmeyenleri gezekten ihraç eder, onun sözü kanun gibi geçirdi. Toplantıya içkili gelmek yok. Dini bilgiler, öğütler verilir, icabında zaman zaman saz çalanlar davet edilir, güzel türküler çağrılır, oyunlar oynanır, gece geç vakit umumi arzu üzerine katmer yapılır, birkaç kilo pekmez veya dahan (tahin) sofraya konur, hep birlikte yerir, bundan sonra 11-12 peşkirle yüssük (yüzük) oynanır.”

Gezekler genellikle haftada bir kez olmak üzere cumartesi günleri yapılır. Bazı gezekler 15 günde bir de yapılmaktadır.

Yemeksiz gezekler olduğu gibi yemekli gezekler de devam etmektedir.

Son 40-50 yıldır gezek grupları çeşitlenerek, yeniyeni biçimler alarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bunları geçirdikleri aşamalara göre sıralamak mümkündür: Akriba gezekleri, arkadaş gezekleri, esnaf gezekleri, dini gezekler, köy gezekleri ve yerel kültürü yaşatma gezekleri.

5. Aksaray Oturak Âlemi³¹⁴

Oturak âlemi, samimi arkadaşlar arasında 15-20 kişilik gruplardan oluşur. Sohbet, muhabbet ve neşeli türküler çalınır söylenir. Genel olarak rakı içilir, iç pilav, et ve sebze yemekleri ile yoğurt ve meyvelerin yenildiği süslü sofralar kurulur. Âlemde mutlaka kadın bulunur, kadın sayısı 1 veya 2 olur. Kadınlar söylenen türkülere eşlik eder, oyunlar oynar ve rakı ikramında bulunurlar veya kadınların biri oynarken diğeri ikramlarda bulunur. Âlemde kadına dokunan erkek bir daha eğlenceye alınmazdı. Kadın istediği veya ikramda bulunduğu erkeğin dizine oturabilir, rakısını içirebilir. Ancak erkek hiç bir zaman kadına dokunamaz. Erkeklerin kadına laf

³¹⁴ Oturak âlemleri, Sıra gecelerinden farklı gecelerdir. Sıra geceleri sohbet, muhabbet, yardımlaşma amacıyla yapılır. Gecenin bir bölümünde makam geleneğine göre müzik icra edilir. Müzikte sanat ve ustalık ön plandadır. Oturak âlemleri sırf eğlenme amacıyla yapılır. Müzik de eğlenceye yöneliktir. Geleneksel sıra gecelerinde içki içilmez, kadınlar ve erkekler birlikte oturmaz. Oturak âlemlerinde ise içki içilir ve kadın oynatılır.

atması da yasaktır. Oturak âlemleri yaz aylarında bahçe ve bağlarda kış aylarında ise kapalı mekânlarda yapılırdı.

Şu anda pek yapılmayan ve yaygın olmayan oturak âlemlerine benzer uygulamalar yurt dışında çalışanların Haziran-Eylül aylarında izne geldiklerinde aile ortamında yapılmaktadır.³¹⁵

6. Kemaliye (Eğin)'de Geleneksel Sıra Geceleri

Kemaliye (Eğin) ilçesinde eskiden özellikle kış aylarında bir araya gelinerek icra edilen sıra geceleri, önceleri mahallelerde, mahalle halkının evlerine sıra ile gidilerek yapılan sıra geceleri unutulmaya yüz tutmuştur. Bu gelenek Kemaliye (Egin) Kültür Turizm ve Folklor Derneği tarafından tekrar hayata geçirilmiş, bu gecelere genellikle ilçenin mahalli kıyafetleri ile katılan dernek üyeleri ve icracılar ilçeye has klarnet, ud, keman, cümbüş, kanun, darbuka, tef ve davul eşliğinde yöre türküleri ve halk oyunları icra edilmektedir. Gurbet ve hasretle yoğrulmuş binlerce manisi olan ilçenin sıra gecelerinde kırkı aşkın kadın ve erkek halk oyununun yanı sıra ilçeye has orta oyunları da bu gecelerde sergilenmektedir.

Dernek, 1992 yılından beri Kemaliye (Egin) halk oyunları, türküleri, manileri ve geleneksel orta oyunları her Cumartesi akşamı muntazaman ilçe halkına, çevre il ve ilçelerden gelen misafirlere, ilçemizi ziyarete gelen devlet erkânına sunmaktadır.

Geniş katılımlarla gerçekleştirilen Egin sıra gecelerinde türkü, mani, halkoyunları ve orta oyunlarının yanı sıra misafirlerimize ve katılımcılara Kemaliye'ye özgü yiyeceklerden dut, ceviz, lök, kocayemiş ve mevsim meyvelerinin yanı sıra çökelik piyazı, zetirin gibi yine yöre yiyecekleri ikram edilmektedir.

Halkoyunlarına (Erkek) Sinanlı, Tek Ayak, İki Ayak, Üç Ayak (Kına), Sıklama, Gecegü, Hırponi, Havaçor, Temur Ağa, Rumdiki, Sarhoş barı, Tanzara, Karsın Kalesi, Kasap Bayan-Erkek halkoyunlarına; Bebek, Erzurum, gama çekerim, horoz havada

³¹⁵ Şanlıurfa dışındaki illerde yapılan geleneksel toplantılarla ilgili bilgi toplamak amacıyla çeşitli il valiliklerine elektronik posta ile mektup gönderilmiştir. Bu mektuba bazı il kültür müdürlüklerinden cevap gelmiştir. Aksaray Valiliğine gönderilen mektuba karşılık bu metin Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürü Hamza ZENGİN tarafından 14/07/2004 tarihinde bize gönderilmiştir. (iktm_68@hotmail.com)

horoz, meşenin tepesi, dut ağacı, kız haznedar, eginim, büyük cevizin dibi, bahçeye indimki, karşıda yonca bitmez mi, elinde süt küleği, indim dost bahçesine, yıkın şunların evini, ehnesor dere içi, tırnana, Hayriye, çeçen kızı sayılabilir. Karşılıklı kol oyunlarından Of nana, hamamın kapısı, adalarda biter kamış, bana bir yar olsun sayılabilir.

Türkülerden Egin dedikleri, kızardı kayalar, sunam, bahçeye indim, dut ağacı, horoz, sandığın geçeleri, şu venkin yolları, sabahın seher vakti, gama çekerim, gecegü olukludur.

Ortaoyunlarına örnek olarak da en çok bilinen ve oynanan “Yüzük oyunu” sayılabilir.

Hasretliği en güzel şekilde dile getiren bir mani;

*Ölür isem örtmeyesiz yüzümi
Hasiretim vardur yummam gözümü
Gabirime bir pencere goyunki
Aşam gelüriken görem yüzünü*³¹⁶

7. Kemah'ta Sıra Gecesi

Sıra gecesi, geçmiş yıllarda yurdun dört bir yerinde olduğu gibi Erzincan'ın Kemah ilçesinde de yaşanmakta idi. Hatta bunlara “**Mehle**” denirdi. Her hafta bir evde o mahallenin veya semtin yaşlılarından başlamak kaydıyla bir evde veya düzenli bir mekânda toplanılır, o beldenin sorunları konuşulur, çözüm yolları bulunur, küs olanlar barıştırılır, yemekler yenir, çeşitli orta oyunları, taklitler, canlandırmalar yapılır, türküler söylenir sazlar, kemanlar çalınır. Şiirler okunur, maniler söylenirdi. Yıllar sonra bu gelenek yok oldu ve bitti.

³¹⁶ Şanlıurfa dışındaki illerde yapılan geleneksel toplantılar ile ilgili bilgi toplamak amacıyla çeşitli il valiliklerine elektronik posta ile mektup gönderilmiştir. Erzincan Valiliğine giden yazımız Kemaliye ilçesinde bu tür toplantılar olması nedeniyle Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından 10.06.2005 tarih ve 616/901 sayılı yazıları ile Kemaliye (Egin) Belediyesi'ne bildirilmiştir. Kemaliye Belediyesi de Kemaliye (Egin) Kültür Turizm ve Folklor Derneği'ne konuyu iletmiştir. İşte bu yazı Dernek Başkanı M.Hakan Uçar'ın 04.07.2005 tarihinde tarafımıza gönderdiği yazıdır. (mhakanucar@my.net.com)

Yıllar sonra Kemahlılar geçmişte kalan ve geleneklerinde bulunan bir eğlence ve kültür olayını yaşatmaya karar verdiler. Böylece bu gelenek Kemah Kaymakamlığı ve Kemahlılar Derneği öncülüğünde tekrar yaşanmaya başladı. Kemah'ta yaşayan bir insanlardan bir saz ekibi kuruldu, Kemah öğretmen evinde toplanmak için bir mekân tanzim edildi. Her Cuma günü akşamı burada toplanarak, sohbetler edilip, anılar anlatılarak, sazlar çalınarak türküler söylenmekte. İsteyenler bu eğlenceye katılarak hoşça bir vakit geçirebilmektedir.

8. Diyarbakır'da Velime Gecesi

Şanlıurfa'da yapılan Sıra Gecesi gibi geleneksel gecelere başka illerde de başka isimlerle rastlanmaktadır. Bunlardan biri de Diyarbakır'da yapılan "**Velime**³¹⁷ **Gecesi**"dir. (Bu gecelere **Mesire** ve **Eyvan Gecesi** de denilmektedir). Velime Gecesi; Diyarbakır'a özgü kültür seviyesi birbirine yakın kişilerin önceden planlı biçimde hazırladıkları geleneksel gecelerdir.

Kültür ağırlıklı gecelerdir. Sohbet edilir, hikâyeler, masallar, darb-ı meseller anlatılır, gazel okunur, bilim, kültür, sanat, edebiyat ve felsefe konuları konuşulur, Türk sanat müziği ve halk müziği icra edilir.

Uzun yıllardır düzenlenmeyen "Velime Geceleri" son günlerde bazı kurum ve dernekler tarafından düzenlenerek Diyarbakırlılar bir araya getirilmektedir.

Kendisi ile yapılan bir söyleşide Diyarbakırlı Araştırmacı-Yazar Sıddık Algül, Diyarbakır'da Sıra Gecesi'nin 1300 yıllık geçmişi bulduğunu belirtmektedir.³¹⁸

Sadık Algül sözlerine şöyle devam etmektedir:

"Akkoyunlu Devleti'ne başkentlik yapan Diyarbakır'ın o dönemlerde Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Sultan

³¹⁷ **Velime**: Düşün münasebetiyle verilen yemek. Sevinç ve saadet ifade eden her türlü merasim sebebiyle verilen ziyafetlere de velime denilmektedir. Hz.Peygamber (s.a.s), Hatice validemizle evlenirken velime cemiyeti tertip etti. İki deve kestirerek halka yemek verdi.

³¹⁸ **Zaman Gazetesi**, Murat Gezer, Haber <http://www.zaman.com.tr/2002/05/18/guneydogu/h4.htm>

Yakup'un 1345-1490 yılları arasında musiki meşki yapmıştır. Diyarbakır'daki musiki faaliyetleri Emeviler döneminde başlamıştı ve şimdiki tabiriyle sıra gecesi o dönemlerde "Velime" adıyla yapılıyordu. Bu dönemde sefahat âlemlerinde ve özellikle hafta sonları bir yerde toplanan erkekler gecenin geç saatlerine kadar eğleniyordu. Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Sultan Yakup ve daha sonra gelen hükümdarlar bilim ile sanat dallarına çok önem vermiş sanatçıları korumuştur. Akkoyunlular döneminde sarayda yapılan bu eğlencenin, Cumhuriyet tarihinden sonra da Diyarbakır'ın Eyvan evlerine taşınmıştır. Bu gecelerde erkek ve kadınlar ayrı ayrı yerlerde musiki meşki yaparlar. Sıra gecelerinde şarkı türkü ve hoyrat okunur. 'Saza niye gelmedin' türküsü de Cumhuriyet tarihinde 1908'li yıllarda kadınlar tarafından sıra gecesinde çok söylenen bir türküdür.

9. Adıyaman'da Harfane Geceleri³¹⁹

Adıyaman'da yapılan geleneksel toplantılara "**Harfene**" veya "Harafene" denir. Bu toplantılar daha çok Adıyaman şehir merkezinde yapılır. Aynı meslekten esnaflar, yaşları veya zevkleri birbirine yakın olan mahalle arkadaşları, asker arkadaşları gibi 10-15 kişilik samimi arkadaş grubu bir araya gelerek Harfane gecesini tertip ederler. Bunlar, kendilerine bir başkan seçerler. Harfene yapacakların sırası kura ile belirlenir ve ilk toplanma gecesinde tespit edilir. Böylece her hafta birinin evinde olmak üzere arkadaşlar bir araya gelirler. Harfene gecesinde sohbet edilir, günlük meseleler konuşulur, dini bilgisi olan biri varsa o şahıs dinlenir, ilmihal bilgileri okunur. Çalmasını söylemesini bilen varsa müzik icra edilir, şarkı türkü çalınır söylenir. Çiğköfte ve tatlı ikram edilir. Ayrıca bu gecelerde "**yüksük (yüzük) oyunu**" oynanır ve az da olsa "**kelle vurma**" geleneğine rastlanır. Böylece gece değerlendirilmeye çalışılır.

Gecede yapılan masraf hesaplanır ve kişi başına düşen miktar belirlenir. Ortaya gizli bir hediye konur ve yüksek çekme oyunu başlar. En az veya en fazla para veren hediye alır. Yalnız yüksek çekmede belirli bir para limiti vardır. Çekilişlerde para limitini

³¹⁹ Bu bilgiler Adıyamanlı **Mehmet Yılmaz** ve **Sait Akgün**'den derlenmiştir.

dolduran oyundan ayrılır. En az para limiti veren oyun sonunda hediyesini alır.

İkramlar yapıp çaylar, kahveler içildikten sonra gece yarısına doğru harfene toplantısı biter ve bir hafta sonraki harfenede buluşmak üzere geceye son verilir. Bu âdet Ekim ayında başlar ve bir ertesi yılın Mart ayında sona erer.

Adıyaman'da harfene geceleri önceleri özellikle sıcak mevsimlerde Abuşpaşa ve Çırçırpınarı Deresi, Ziyaret Çayı, Pirin Havuzbaşı ve Zağa gibi açık alanlarda yapılırdı. Bugün harfene geceleri tarihi ve modern mekânlar ile evlerde devam ettirilmektedir. Adıyamanlılar memleketlerine gelen yerli ve yabancı misafirlerini harfene sıra gecelerdeki etkinliklerle ağırlarlar.

Özellikle Adıyaman'da yetişen birçok mahalli sanatçının temel çıkışları harfene geceleri olmuştur. Bunlar arasında: Sait Hafız, Haydar Efendi, Ragıp Binzet, Delikanlı Mehmet, Mustafa Saygılı, Tarakçı Şeyho, Kiraz Dayı, Celal Aygül, Marangoz Mahmut Çetinkaya, Mahmut Özçiftçi, Kahtalı Mıçı, Mehmet Aslan, Kahtalı Hamido (Hamit Çelik)'i saymak mümkündür.

Son yıllarda Adıyaman'daki müzik grupları "**harfene geceleri**" adıyla bantlar çıkarmış ve sahnelerde de "harfene geceleri" adıyla programlar yapmaya başlamışlardır.

10. Mardin'de Sıra Gezmesi ve Sabahiye

Anadolu'nun diğer yörelerinde görülen "Toplu Çalma ve Söyleme Geleneği" yurdun diğer yörelerinde olduğu gibi Mardin ilimizde de eskisi kadar yoğun olmasa bile, ara ara varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

Mardin'de yapılan bu tür toplu çalma söyleme geleneği kadınlar ve erkekler arasında ayrı ayrı yapılmaktadır. Kadınlar arasında yapılan toplantılara; "**Sabahiye**", erkekler arasında yapılanlara ise; "**Sıra Gezmesi**" denilmektedir. Hanımlar arasında yapılan toplantılar genellikle kına gecelerinde ve özel olarak hanımların bir araya gelmesiyle yapılan toplantılardır.

Bu toplantılar genellikle akşamları ve sırayla yapılmakla birlikte, bu toplantılarda yörenin türküleri topluca söylenir, oyunları

toplucu oynanırdı. "Sabahiye" denilen toplantı; kına gecesinin yapıldığı gün olan Çarşamba günü gece vakti damat evinde gelinin eline kına yakılır. Perşembe günü de düğün olur. Sabahiye denilen ve aynı zamanda kına eğlencesi olan bu toplantı, sadece damat evinde ve kadınlara yapılmakla birlikte, bu toplantıya damat evinde bulunan ve gelin ile damadın çok yakın erkek arkadaşları da katılabilmektedir.

Dışarıdan gelen davetliler bu gecede gelin ve damada hediye getirir veya takılar takarlar. Toplantıda Mardin ve yöresine ait başta "**Reyhani Oyunu**" olmak üzere, kına sırası ve düğün dışındaki toplantılarda oynanan ve türkülü olan "**Hinne**" oyunu türküsüyle beraber söylenir ve oynanır. Bunların dışında Sabiha, Şevko, Memo, Bir Tel Tektim Mardin'den vb. türküler söylenir. Bu toplantılarda; klasik sazlardan, ud, cümbüş, kanun, keman ve def kullanılmaktadır. Erkekler arasında yapılan toplantılara "Sıra Gezmesi" denilmektedir. Bu toplantının yapılışı ve işlevi Şanlıurfa'daki "Sıra Gezmeleri"ne benzemekle birlikte, Mardin'de yapılan toplantılara ailenin yakın akrabalarından olan kadınlar da katılmaktadır. Yöre türküleri genellikle, Saba, Garip ve Kerem dizisinden okunmakta ve genellikle bu diziler üzerinde seyretmektedir. Türkülerinin ezgi yapısı genellikle Kerkük, Urfa ve Elazığ'ın ezgi yapılarıyla benzerlikler göstermektedir.

Mardin'de geleneksel halk türküleri ve klasik müzik tarzındaki eserlerde makam geleneğini günümüze kadar taşıyan mahalli ustalar ve ses sanatçıları ise; Faysal Kuzeyyel (Ammo Faysal), Abdülkadir Gökbalık (Kanun), Semir Ortaç (Cümbüş-Ud), Bahattin Işıkhhan, Fahrettin Atılbatur, Tahir Cizreli, Suat Mungan, Abdülkerim Çuha (Ud, Kanun, Cümbüş, Keman), Şekip Yurttaşer (Söz yazarı-Derlemeci), İsmail Bilgici, İsmail Melle Refiğ, Ahmet Salarvan (Ud-Saz), Nusaybin; Kasım Koç,³²⁰ Rezzan Koç, Behramo Bozkurt (Kemança-Kemençe), Murado.

Sıra gezmelerinde klasik eserlerin icrası hakimdir. **Mardin Varsağı Divanı**³²¹ gibi saz eserleri ve türküler de klasik sazlarla icra

³²⁰ **Mehmet Öcal**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk Halk Müziği Araştırmacısı, 2003 Yılı Mardin Halk Müziği Alan Araştırması notları,

³²¹ Ömer Faruk Gültaşlı; "Mardin Varsağı Divanı'nın, Harputlu Hafız Hayri Hayri Efendi Divanı olarak da bilindiğini ifade etmiştir.

edilir. Oyun olarak Reyhani, Hinne, **Malaya** (Haftano), Lorke, Kesirteyn, Gülle, Meryeme, Delilo, Mustafa Kemal oyunları da Mardin'de oyanan oyunlar olarak sayılabilir.

Mardinli Kanun sanatçısı Ömer Faruk Gültaşlı Mardin musikisi hakkında şunları ifade etmektedir; "Mardin kültür yaşamının vazgeçilmez bir parçası olan musiki, bu ilimizde yaşamış bütün uygarlıkların tarihi kadar eskidir. İki ana başlık altında incelenebilir. Birincisi Makam Okuma icrasına dayanan musikidir ki, benzerlerine en başta Elazığ, Diyarbakır, Urfa, Kerkük ve Azerbaycan'da sıkça rastlanır. Türk musikisinin bilinen makamlarına ek olarak, Mardin'e özgü bazı makamlar da vardır. Mardin'e mahsus "Mansuri, Hadidi, Hakimi, Zengül, Ureybuni, Barzavi makamları örnek olarak gösterebiliriz."³²²

"Sıra Gecelerinde verilmek istenen duyguyu açıklamak için dil (sözler) kullanılır ve ön planda tutulur. Müzik arka planda kalmıştır. Mardin'de ise bunun tam tersini görüyoruz. Çünkü Mardin, bölgedeki diğer şehirlere göre çok daha kozmopolit, farklı kültür ve toplumların eritildiği bir yapıyı barındırmaktadır. Tek bir dil, tek bir yaşam tarzı, tek bir kültür yoktur. Bu yüzden de "dil" ve "söz"ün ağırlıklı olarak kullanıldığı bir toplanma ve duyguları anlatma ön plana çıkmamıştır. Bunun yerine çok daha evrensel bir yapıya sahip müzik, tınlar ve oyunlar ön plana çıkmıştır

Mardin'de kadın,erkek arasında başka yörelerde olduğu gibi kaç-göç, haremlilik-selamlık olmadığından düğünlerde kadın-erkek küçük-büyük bir arada yer, içer, oynar, öylece düğün derneğinin tadı çıkarılır."³²³

Mardin'deki müzik meclislerinde eserler belli bir makam sırasına (makam geleneği) göre okunur. Bu gelenek yüzyıllar öncesinden gelen bir gelenektir.

"Mardin'deki makam geleneğini günümüze taşıyan bazı ustalardan Mardin tarihinde bilinen en eski ses sanatçısı Mahmut Efendi'dir. Ulu Cami Müezzini Kerim Atasayan (Kermo Zeyd), Hafız Abdurrahman İnan, Hanende Zeki Tüfekçi, Kemani Hafız Kemal

³²² Mardinli kanun sanatçısı Ömer Faruk Gültaşlı'nın TRT-2'nin "Bergüzar" adlı Mardin üzerine sohbet ve müzik programında yaptığı konuşmadan.

³²³ Mardinli Araştırmacı-Yazar **Dr.Talat Şimdi** .

Efendi, Hüseyin Durak, Ahmet İnanç, ses ve saz sanatçıları Kanuni İsmail Bilgiçoğlu, Necati Elveren, Cercis Haco, Corc Kırılmaz, Edip Gürdal (Saatçi Edip) (Cümbüş, Ud, Keman), Refik Bilgiç (Mele Refik) (Kanun), Gani Bilgiç (Kanun), Fikret Mungan (Kanun), Suat Mungan, Faysal Kuzeyyel (Ammo Faysal), Abdulkadir Gökbalık (Kanun), Tuğme Tüfekçi (Keman), Cemil Tüfekçi (Ud ve Kaman), Abdülkerim Çuha (Ud, Kanun, Cümbüş, Keman), Zeki Tüfekçi, Zeki Kelleci (Tef), Halim Karacasu (Keman), İsmail İçen (Keman), Zeyni Çakmak (Keman), Selahattin Ayanoğlu (Ud), Semir Ortaç (Cümbüş-Ud), Bahattin Işıkhan, İsmail Bilgici, İsmail Melle Refiği, Ahmet Salarvan (Ud-Saz) Fahrettin Atlıatur, Tahir Cizreli, Mehmet Ürün, Zeki Samura, Yusuf Naca, Şekip Yurttaşer (Söz yazarı-Derlemeci), Kasım Koç, Rezzan Koç, Behramo Bozkurt (Kemança-Kemençe), Murado'yu sayabiliriz. Yine son dönemlerde yetişen Mardinli sanatçılardan yıllarda Ömer Faruk Gültaşlı, İclal Akkaplan, Metin Milli, Emin Taşın, Necla Akben, Ömer Önderoğlu ve Züheyr Yardımcı'yı sayabiliriz.³²⁴

11. Gaziantep'te Sıra Gezmesi

"Gaziantep'te eskiden *"sıra gezmeleri"* yaygındı. Erkeklerin evlerindeki toplantıları idi. Bu toplantılar sıra ile yapılırdı. Bunlar yakın akrabalar ve dostlar arasında yemekli olarak yapılırdı ve içki bulunmazdı.

Evinde toplantı yapılacak kimse iki üç gün önce hazırlığa başlar, salon veya oda elden geçirilerek temizlenir ve minderler açılıp, yastıklar yerli yerine konularak lambalar silinip gazları tamamlanırdı. Ayrıca akşama doğru büyük mangaldaki kömürler ateşlenir, kor durumuna getirilir, toplantı salonu veya odasına konurdu. Sigaralar gündüz elle sarılıp, sigara tablaları ile birlikte uygun yere bırakılırdı. Ayrıca mutfaklarda yemekler hazırlanırdı.

³²⁴ Mardinli sanatçı isimleri; *Dr.Talat Şimdî*'nin bigi notları, *Latif Öztürkatalay* (1995), "*Mardin ve Mardinliler*" kitabı ve Mardinli kanun sanatçısı Ömer Faruk Gültaşlı'nın televizyonda yaptığı konuşmadan derlenmiştir. Mardinde köklü bir müzik geleneği olduğu için pek tabii ki burada sayılan isimlerin dışında da birçok Mardinli sanatçı vardır. Esasında "Mardin'de geleneksel müzik" başlıbaşına bir araştırma konusudur. Biz Mardin hakkında bir fikir vermesi bakımından bu isimleri zikrettik, bu nedenle ismi burada yer almayan sanatçıların bizi anlayışla karşılayacaklarını umarız. (A.Akbyık)

Katılacak kişilerin tümü gelince, sigara ve kahve ikramı yapılır sonra çeşitli eğlenceler başlardı. Özellikle müzik, toplantılarda önemli bir yer tutmakta idi. Gazeller, ilahiler, şarkılar, türküler söylenirdi. Fıkralar, bilmecelelerden sonra orta oyunlarına geçilirdi.

Toplantının son bölümünde yemek yenir. Etili yemekler, pilavlar ve çeşitli tatlılar, değişik yemeklerdi. Ayrıca çeşitli meyveler yenirdi.

Hanımların gece toplantıları, erkeklerinki gibi sıra gezme biçiminde veya herhangi bir vesile ile olurdu.”³²⁵

“Toplantıların ağırlığını, orta oyunu niteliğindeki “Oyun Çıkarma” denilen gösteriler oluştururdu. En sevilen oyunların adları şunlardı: Yüzük, Hıçıp, Soğan Kalktı Havuca, Lâfla sehreye gitmek, Nauzubillah, Ey bön ayı, bön ayı, Kıрма kim kırar, Yok, Ben sana nedir o”.³²⁶

Gaziantep’li Gazelhan Abdülcabbar Demirkan ve Müzik üzerine büyük bir arşivi olan araştırmacı Halil Birecikli ile görüşmelerimizde Gaziantep’teki geleneksel toplantılar hakkında şu bilgileri aldık.

“Gaziantep’li çalışması kadar, keyf edip eğlenmesini de sever. Akşama kadar tezgâhının başında çalışan esnaf veya tüccar akşam olunca, tulumunu, iş elbisesini indidir, traş olur güzel elbisesini giyer ve arkadaşlarıyla bir araya geleceği yere gider. Sohbet eder eğlenir. Yaşları birbirine yakın arkadaşlar haftada veya bazen iki haftada bir olmak üzere bir araya gelip sohbet eder, eğlenirler. Bu toplantılar bir hafta birinde, diğer hafta başkasında sıra ile yapıldığından bu toplantılara “sıra gezmesi” denmiştir. Yeme içme ve müzik amaçlı bir araya gelenler için “Tamtrak kuruldu” denir.

Sıra gezmelerine katılanlar ilgi alanlarına göre sohbet eder ve müzik icra ederler. Sıra gezenler dini ağırlıklı ise sohbet konuları dini meseleler olur ve ilahi okurlar. Esnaf ise kendi iş alanları üzerine sohbet eder ve eğlenirler.

³²⁵ *Gaziantep’in Geçmiş Yıllardaki Eğlence Yaşantısı*, Cemil Cahit Güzelbey, III. Milletlerarası Kongresi Bildirileri, İzmir, 1986, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

³²⁶ *Çankırı Yaran Sohbetleri*, Prof. Dr. Mahmut Tezcan, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları. S.39

Evlerde yapılan sıra gezmelerinden başka Gaziantep'in bağ ve bahçelerde, dere kenarlarında gezmeleri de ünlüdür. Allebene, Sarı-güllük, Değirmişem, Sof Eteği, Kızılhüner, Nafak Boğazı, Dutluk, Serince Gaziantep'ilerin bir araya geldikleri mesire yerlerinden birkaçıdır. Gerek evlerde gerek bağ ve bahçelerdeki sıra gezmelerinde ilahi, şarkı, türkü, gazel ve barak havaları gibi uzun havalar okunur. Barak havalarını en güzelini Barak yöresinden³²⁷ gelenler okur.

Bu gecelerde okunan eserler bazen de bantlara kaydedilirdi. Bu gecelerde kaydedilen eserler Gaziantep halk müziğinin kaynak eseleri olarak günümüze kadar gelmiştir. Sıra gezmelerindeki müzik meclislerinde çok sayıda müzik ustası yetişmiştir. Bunlardan Kanalcı Mehmet hafız, Nalbant Hasan Çavuş (Demirkan), Müezzın Mustafa Eralp, Abdülbasr Efendi (Kocaoğlan), Ali Koçum, Tüfenkçi Vahit Usta, Müezzın Ömeriye Mahmut (Sevindi), Hafız Ali Bilici ve Hacı Abdülcebbar Demirkan'ı Gaziantep'in ünlü müzik ustalarıdır. Yine Barak havalarını okuyanlardan ise Şerif Akbağ,³²⁸ Ahmet Özolu, Derviş Hüseyin (Yıldırım), Lokanlı Ökkeş Dehmenoğlu'nu sayabiliriz. Bu gecelerde mahalli yemekler ve baklava yenir, çay ve kahve içilir. Müziği seven arkadaş grupları zaman zaman Şanlıurfa ve Birecik'e gidip oradaki gruplarla birlikte meşk yapardı. Müzik meclislerinde klasik şarkılar okunur ayrıca "Evlerinde bir ipekten halı var", "Derik saçın örmezler", "Lingo lingo şişeler", "Alatrik"³²⁹ söndü, kahın haşıla,³³⁰ türküleri, "Ezo Gelin" "Bemal", "Bay Velet" "İskan" "Karacoğlan" "Garip", "Ceren" en çok söylenen barak

³²⁷ Barak Yöresi: Gaziantep'inn Nizip ilçesi sınırları içinde kalan ve Türkmen aşiretlerinin yaşadığı yöredir. Bu yörede okunan uzunhavalara " barak havası" denir.

³²⁸ "Şerif Akbağ, Gaziantep yöresi barak ağız uzun havaların en önemli icracılarındandır. 9 adet plağı bulunmaktadır. Şerif Akbağ gerek kendi yöresindeki mahalli ortamlarda gerekse barak türkülerini ve hikayelerini öğrenerek icra etmiştir. Oğlu Lütfü Akbağ babasının birkaç defa Urfa'da da meşklere katıldığını ve Urfalı Kel Hamza'yı, Diyarbakırlı Celal Güzelses'i de severek dinlediğini hatta zaman zaman onların türkülerini de söylediğini ifade etmiştir" Gaziantep Yöresi Barak Müziği icracılarından Şerif Akbağ üzerine bir araştırma, Makale, **Savaş Ekici**, Gaziantep Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, Öğretim Görevlisi, www.turkuler.com

³²⁹ **Araştırmacı Halil Bireciklişil** şöyle diyor: Alatrik, elektrik demektir. Gaziantep'te eskiden ipliğe mukavemet verme işlemi olan haşıl işlemi evlerde yapılırdı. Babam da haşıl idi. Bu türkünün başında geçen cümle, elektrikler söndü, artık sabah oldu, kalkın, haşılama işlemine başlayın, manasınadır.

³³⁰ **Haşıl:** Dokumadan önce ipliğe mukavemet verme işlemi.

havalardır. Gaziantep'teki sıra gezmelerinde içki içilmezdi, fakat bağ bahçelerde yapılan müzikli eğlencelerinde içki içenler olurdu. Sıra gezmesinin yanında eskiden yatıya kalma geleneği de vardı. Bilhassa Kavaklık'a sahreye (piknik) gidilir akşam da yatıya kalınırdı Bu yatılar 5-10 gün sürerdi. Bazen yeni evlenen çiftler de yatıya götürülürdü.

12. Konya'da Barana ve Oturak Âlemleri

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde dayanışma, yardımlaşma, kaynaşma, dostluk kurma ve eğlenme amacıyla geleneksel toplantılar yapılmaktadır. Amaçları aşağı-yukarı aynı olan bu toplantılara her yörede değişik isim verilmektedir.

Konya'da da bu tür geleneksel toplantılara "oturak" ve "barana" denir. Konya'da "oturak" ve "barana" denilen geleneksel toplantılar amaçları ve içerikleri birbirlerinden farklı toplantılardır.

Erkeklerin eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek üzere bir araya geldiği, kadınların hizmet edip dans ettiği, içki içilen sazlı sözlü gecelere "**Oturak**" denilmektedir. Söz ve yaşayışıyla toplumda kendisine yer etmiş kişiler bu toplantıda sık sık bir araya gelerek sohbet eder, oyunlar oynar, türküler söylerler. İşte, sıra ile her hafta bir evde oturup akşamları sohbet eğlenmelerine ise "barana" denir. Barana gecelerinde mahalli yemekler ve tatlılar yenilir. "Yüzük oyunu" gibi geleneksel oyunlar oynanır gecenin bir bölümünde ise müzik icra edilir.

Çoğu zaman "oturak âlemi" ile "**Barana**" birbirine karıştırılmaktadır. "Oturak" sırf eğlence için yapılan gecedir, gecede çalgı, içki, kadın rakkase bulunur. Gecede, kadın gelen misafirlere hizmet eder, ikramlarda bulunur. Gece sabaha kadar devam eder. "Barana" toplantıları ise sohbet, muhabbet, dayanışma geceleridir. Bu gecelerde erkekler kendi aralarında sohbet eder, gecenin bir bölümünde de geleneksel oyunlar oynayıp türkü söylerler. Bu gecelerde içki ve kadın olmaz ve gece saat 24 sularında dağılır.

Konya oturakları üzerine en önemli kaynak eser M. Tahir Sakman'ın yazdığı "**Konya Oturakları**" adlı kitaptır. Ali Osman Öztürk "Konya Oturakları Üzerine"³³¹ adlı makalesinde "Konya

³³¹ Ali Osman Öztürk, "**Konya Oturakları Üzerine**", makale, <http://www.izedebiyat.com/>

Oturakları³³² başlığıyla yayımlanan kitapta Konya halk yaşamında önemli yeri olan, kadınların danslarıyla renklendirdiği, sazlı ve sözlü eğlencelere adını veren oturak âlemlerinin değişen yüzü ve özellikleri anlatılıyor.

Oturak, Konya ve çevresinde, sadece erkeklerin katılabildiği, müziğin merkezî bir konuma sahip olduğu bir sohbet ortamı. Bu sohbet, geçmişten günümüze yaklaşıldıkça daha çok kültürel bir toplantı halini almıştır. Mesai bittikten sonra, değişik iş kolunda çalışan, ama müzik zevki ortak insanlar, bahçe duvarlarının çevrelediği bir evde, kimseyi rahatsız etmeden toplanır ve müzik icra eder/dinlerler. Oturak kavramı, halk türküsü ile adeta özdeşleşmiştir, çünkü toplantıda çoğunlukla türkü çalınır ve söylenir. Konya oturaklarında türkü repertuarının belirli bir sırası vardır; bu hem çalan/söyleyen, hem de katılanlar için bilinmesi gereken kurallardan biridir.

M. Tahir Sakman, kitabında, toplum içinde çoğunlukla tabu olarak görülen bu oturak geleneğinin, gerçek yönlerini ortaya koymaya çalışıyor. Onu bu kitabı yazmaya sevk eden yalnızca Konya türkülerinin en ünlü kaynak kişisi olan Mazhar Sakman (TRT repertuarlarındaki bir çok Konya türküsünün kaynak kişisi ve mahalli bir sanatçı olarak ün yapan Mazhar Sakman, M. Tahir Sakman'ın babasıdır) ve arkadaşlarının yanında yaşadığı tecrübeler ve notlarının kaybolması endişesi değil, aynı zamanda bu alanda güvenilir bir kaynak kitabın olmaması hususudur.

M. Tahir Sakman, babasının hayatta olduğu dönemlerde bizzat katılarak gözlediği oturak akşamlarında topladığı malzemeyi, diğer oturak katılımcılarından elde ettiği ek bilgilerle okura aktarmayı amaçlamış. Bu kitapta, ayrıca 1999'da yayımladığı Konyalı Mazhar Sakman'dan Türküler (Konya İl Kültür Müdürlüğü Yayınları) kitabında kullanamadığı malzemeyi de değerlendirmiştir.

Son yıllarda basın-yayın araçlarının etkisiyle sosyal yaşamda büyük değişiklikler oldu. İnsanlar arası ilişkilerin azalması bir yana, eğlence/sohbet biçimleri de değişti. Dolayısıyla Oturak âlemi gibi gelenekler de geriledi ve unutulmaya yüz tuttu. Apartman yaşamı,

³³² Mehmet Tahir Sakman: *Dünden Bugüne Konya Oturakları*, Milenyum Yayınları, Yayın No: 11, Halk Kültürü Dizisi: 1, İstanbul 2001

müzikli toplantılara uygun bir ortam sağlayamamaktadır. Günümüzdeki haliyle gerçekten bir kültür, hatta kimlik ortamı olan oturak geleneğini benimseyen, büyük bir hoşnutlukla katılmak, müzik icra etmek/ dinlemek isteyenlerin sayısı çok olmasına ve katılım için oturak adabı gibi yazılı olmayan katı sayılabilecek kuralların geçerliliğine karşın, bu geleneğe uymayan bazı eğlencelere de oturak denildiği ve buralarda alkol alınıp, dansöz oynatıldığı vb. sebeplerle, kamuoyunda yanlış bir imaj ve önyargılar oluşmuştur. Yazarın amaçlarından biri de, işte bu yanlış düzeltmek isteği.

Konya'nın köklü halk müzik geleneği, gerçekten oturak akşamlarında sağlam bir şekilde ifadesini bulmuştur, yazara göre. Bugün Konya'da birkaç barana (=hanende ve sazendelerden oluşan topluluk) grubu vardır; bunlar usta-çırak ilişkisini devam ettirmekte, bu şekilde Konya türkülerini ve tavrını yeni kuşağa aktarmaya, kültürel geleneği yaşatmaya çalışmaktadırlar. Genç müzisyenler (=sazende ve hanendeler), bu oturak akşamlarında ustalardan, söyleyiş ve çalış tavrılarını öğrenme/düzeltilme olanağını bulabiliyorlar. Bu anlamda M. Tahir Sakman, oturak geleneğinin kültürel olduğu kadar, tarihi ve halk bilimsel önemini göstermeye de çalışmaktadır.

Kitabın önemi ayrıca, yazarın temsil yeteneği olan bir halk müziği sanatçısının oğlu olarak, bu geleneği bizzat yaşamış ve böylece otantik bir kaynak kişi olmasında yatmaktadır. O bu özelliğinin farkında ve üstüne düşeni yerine getirmekten geri durmuyor. Ona minnet borçluyuz.”

Akşam gazetesinde³³³ “Eski Âlemler Başka” başlıklı yazıda da “Konya Oturakları” kitabı tanıtılıyor. Yazı şöyle “ Araştırmacı Sakman, Konya'nın oturak âlemlerinin kitabını yazdı: Kimse dans edene yan gözle bakamaz. Konya folklorunda kadınların danslarıyla renklendirdiği, sazlı ve sözlü eğlencelere adını veren oturak âlemleri kitap haline getirildi. İlginç eğlencenin kurallarının anlatıldığı kitapta, günümüzde yaygınlaşan stand-up'ların da ilk kez oturak âlemlerinde yapıldığı belirtiliyor.

³³³ *Akşam Gazetesi*, 04 Eylül 2001 Salı, www.aksam.com.tr

Araştırmacı Mehmet Tahir Sakman'ın kaleme aldığı 'Konya Oturakları' adlı kitapta, bu geleneğin tarihinin Anadolu Selçuklu Devleti dönemlerinde yapılan musiki meclislerine kadar dayandığı kaydediliyor. Oyuncu kadınların bugün artık bilinmeyen çok özel danslar yaptığının dile getirildiği kitapta, oturak adabı şöyle anlatılıyor; Oyuncu kadın maiyetinde olduğu efenin döşeğinin altından zili alır oynamaya başlar. Bu, kadının kimin korumasında olduğunu gösterir. Kadın, coşkun Konya türkülerinin eşliğinde kendine özgü figürlerle oynarken oturaktakiler, değil sarkıntılık, kaşını kaldırıp bakamazlar. Oyuncu kadınlara kötü niyetli bir harekete cevap ise oturağı düzenleyen efelerin kamasından gelir. (...) Oyuncu kadın, içki içen misafirlere teker teker sigara sararak verir, yemek servislerini de yapar.'

Konya türkülerinin kaynak kişilerinden Mazhar Sakman'ın oğlu, müzisyen Vedat Sakman'ın kardeşi Mehmet Tahir Sakman kitabında, Konya oturaklarının günlerce sürebildiğini vurguluyor. Ayrıca şehir ile kırsal kesimde yapılan oturakların birbirinden bazı konularda ayrıldıklarını dile getiriyor. Zamanla oturakların âlem halini aldığı kaydedildiği kitapta, köy oturakları hakkında şu bilgiler veriliyor: İsmil ve İçeri Çumra ilçelerinde 'Corruk' lakaplı kişiler vardı. Bunlar oturaklara gider, komiklik yapar, oyun çıkarırlardı. Denilebilir ki; adeta şov yapan bu insanlarla ilk stand-up, Konya köylerindeki oturaklarda başlamıştır.

Bugün yok olmaya yüz tutan eğlencelerin yerini 'barana' denilen, Konya türkülerinin çalınıp söylendiği haftalık toplantılara bıraktığı belirtilen kitapta, içkinin içilmediği ve kadın oynatılmadığı oturaklardaki değişimler şöyle sıralanıyor; Şehir merkezinde düzenlenen yeni nesil oturağında 250 kadar olan oturak türkü repertuarı, 100'e kadar inmiştir. Yeni nesil oturaklarındaki en büyük değişim, bu toplantılarda türkünün yanı sıra ilahilerin de okunmasıdır. Konya oturaklarının geçmişinde görülmeyen bu uygulama, kentteki muhafazakâr yapının Konya oturaklarına yansımalarıdır. Oturaklardaki içkinin yerini ise türkü ve ilahi aralarında içilen çaylar almaktadır."

"Oturak âlemlerinin beşiği Konya'dır" başlığıyla internette yayınlanan³³⁴ bir yazıda da oturak âlemleriyle ilgili şu görüşlere yer verilmiş.

"Oturak âleminde en çok tartışma konusu olmuş hadise kadınlardır. Kadınların hoyratça kullanıldığı, tepsilerin üstünde falan oynatıldığı yani daha çok cinsel aktivite olmaksızın cinsi hisleri hareketlendirdiği gibi yanlış tespitler yapılmıştır. Oldukça yanlış anlaşılmiş ve aktarılmış bu intibain aslı şayiasının tam tersi bir şekildedir. Oturak âlemleri saz ve söz meclisidir, çengi olarak kadın bu mecliste vardır, ama istifade edilen, istismar edilen bir kadın değildir bu, oturak evinin sahibinin himayesinde, namusu altındadır. Kapatma³³⁵ adıyla da anılan bu kadınlar hakkında anlatılan çok hakiki öykülere bakıldığında efendisi vefat etmiş bir çengi kadının aile meclisinin kararı sonucu ortada kalmaması için mirasa ortak edildiği ifade edilir. Bugün anlaşıldığı gibi oturak âlemlerinde kadın konsomatris gibi kucaktan kucağa gezen müptezel³³⁶ bir varlık değil, oturak âleminin usulü ve adabına göre hareket eden himaye altında zanaatını konuşturan bir folklor kişisidir. Tabi aksi durumlar zuhur etmemiş değil, oturak âlemlerinde yanlış işler yapılmamış değil. Zaten yanlış işlerin yapılmasıyla birlikte hakiki oturak âlemleri ortadan kalkmış, bu gelenek nerdeyse kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Sonra öyle anlatıldığı gibi sininin üzerinde oynamak falan da yokmuş. Safsata ile doğruların birbirine girdiği bu âlemler hakkında Konya hovardaları anlatırlar ki meclislerinde sadece rakı içilirmiş."

Konya'ya özgü eğlence biçimi olan "oturak âlemi", başrolünü Türkan Şoray'ın oynadığı "Gramofon Avrat" adı filme konu olmuştur.

Konya'nın oturak âlemleri romanlara da konu olmuştur. Romanlarında ülkemizin sosyal gerçeklerini işleyen Hasan Eski "Barana" romanında, Konya'nın o ünlü oturak âlemleri bağlamında kadınların dramını anlatıyor.

³³⁴ <http://sozluk.sourtimes.org/>

³³⁵ **Kapatma:** Bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın, kapama, metres.

³³⁶ **Müptezel:** Saygınlığını yitirmiş, adi, aşağılık, bayağı, cibilliyetsiz, faziletsiz, hayasız, haysiyetsiz, iffetsiz, onursuz, seciyesiz, soysuz, şerefsiz, çokluğundan dolayı değerini yitiren, değersiz. anlamlarına gelen argo kelime. Her önüne gelenle yatan kadın manasına da kullanılır.

Ahmet Güldağ "Kırkılı Yıllardaki Yeşil Meram'dan"³³⁷ adlı yazısında Ali Özkardeş ile Konya'nın eski yaşantısı üzerine sohbetini yazmış. Bu yazıda Konya'da "barana" toplantılarından da söz ediliyor. Konu ile ilgili bir paragraf şöyle:

"Meram yaşantılarından barana hakkında bilgi almak istedim. Meram'da barana toplantıları yapılmış, iştirakiniz oldu mu? Elbette. Olmaz olur mu? Birkaç gencin sıra ile bir evde oturup akşamları eğlenmeleri baranayı teşkil ederdi. Pek çok barana grupları olurdu. Sadece Meram'da değil şehirde de vardı. Akranlar olarak bir yerde toplandığımızda hava ve mevsime göre işlem yapılırdı. Önce, tandir ekmeği doğranır, üzerine tereyağına atılıp su içinde kaynatılarak sündürülen peynir dökülerek yenilir. Bir tarafta fincan oyunu oynanırken diğer yanda peşmani çekilir veya genevirli, cevizli helva yapılır. Soğuk günlerde arabaşı çekilir. Bazen bir saz bulunabilir ama içki kadın ve çalgı bulunmaz. Bazıları baranayı, oturak âlemi ile karıştırıyorlar. Oturak âleminde çalgı, içki, kadın rakkase bulunur, sabaha kadar eğlenirler. Barana ise saat 24 sularında dağılır, efendi efendi geldikleri yer şehirde de olsa tabanvayla giderler."

Son yıllarda Konya'da eski müzik geleneğini yaşatmak amacıyla mahalli sanatçılar tarafından "Konya Barana Ekibi" teşkil edilmiştir. Barana Ekipleri çeşitli etkinliklere katılarak okudukları Konya türküleri ile izleyenleri coşturmaktadırlar. Yine Konya'nın meşhur okuyucularından Cafer Özdemir, Mehmet Kayık, Ramazan Koyuncu, Rıza Konyalı, Bestekâr Salihi ve Mustafa Konyalı' gibi sanatçıların okudukları türküler bir araya getirilerek 'Konya Geceleri Barana-1' adıyla kaset ve VCD çıkarılmaktadır.

13. Isparta'da Yârenlik

"Isparta yöresinde yârenlik "**Gezek**" olarak tanınır. Daha çok, Isparta'nın Yeniceköy, Eğridir, Şarkikaraağaç, ilçeleri çevresinde görülür. Sonbahara doğru ürünler kaldırılıp bağlar bozulduktan sonra yâren sohbetleri başlar. Isparta'da gençlerele yaşlıların katıldıkları odalar ayrıdır. Yaşlılar, çoğunlukla ayrı düzenlenmiş olan misafir odalarında kalırlar.

³³⁷ Ahmet Güldağ, "Kırkılı Yıllardaki Yeşil Meram'dan", makale, <http://www.meram.bel.tr/>

Isparta'da, Büyük başağa'ya "Yaran başı", Küçük Başağa'ya ise "Oda başı" denir. Odabaşı Çavuşun görevlerini de üstlenir.

Isparta yâreninde de kesinlikle kadın oynatılmaz, küfür edilmez, içki içilmez, kumar oynatılmaz. Başağa'nın verdiği kararlara uygunsuz davranışlar cezalandırılır.

Sohbetler Mayıs'a kadar sürer. Hidrellez günü Eğridir Gölü'ne gidilerek son kez ziyafetle sohbet ederler. Bu ortak eğlenceden sonra o yılki yâren sohbetleri sona erer."³³⁸

14. Kula'da Yârenlik

"Ahiliğin Manisa'ya bağlı Kula'da devamı sırasında yârenlik de görülmektedir. Burada da çeşitli dalların ayrı yâreni varmış. Örneğin Dabakların (Dericiler), kalaycıların, semercilerin, demircilerin ayrı ayrı yarenleri yapılmış. Yine eskiden bu ayrı ayrı yarenler birbirlerine sosyal yaşamda yardımcı olurlarmış. Dügünler başlıca yardımlaşma geleneklerinin görüldüğü ortamlardır. Suyu demirci yâreni taşır, yemeği dabak yâreni dağıtır, düğün kaplarını kalaycı yârenler kalaylarmış. Gençlerin eğitildiği bir kurum oluşları da eskiden çok etkili imiş. Bugün yâren teşkilatı Kula'da eğlence fonksiyonu ağır basan bir duruma gelmiştir."³³⁹

15. Simav'da Yârenlik

"Simav Kütahya'ya bağlı küçük bir ilçedir. Simav'da Yârenler ekim-kasım aylarında kurulur. Mayıs'ın yarısına kadar devam eder. Simav yâreninde Büyük Başağaya "Büyük Yarenbaşı", Küçük Başağaya da "Küçük Yarenbaşı" denir. İhtar, dayak, kovma gibi cezalar vardır. Yarenden kovulma, Simav'da çok bir ceza sayılır."³⁴⁰

"Simav'da "**Yâren Teşkilatı**" en az 25, en çok 30 kişiden oluşur. Hafta ortasında içki içilmez, kumar oynanmaz. Simavda ilk toplantı yapılıncaya yemin edilir. Herkes ayağa kalkar, sıra ile Kuran'a el basarak yemin eder. Yâran kurallarına uyulacağı, yârenlere

³³⁸ *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Neşet Çağatay, Ankara, 1974, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını.

³³⁹ Tezcan, a.g.e., s. 35

³⁴⁰ Tezcan a.g.e., s. 36

kardeş gibi davranılacağı, yârenlerden ayrılmayacağı yeminde belirtilir. Seçim, yemin ve ev açma sıraları belirleme işleminden sonra "**Yâren sopası**", Yarenbaşı tarafından bir sonraki hafta açılacak olan yârenin eline verilir. Bu sopa her hafta aynı biçimde değiştirilir." ³⁴¹

16. Anadolu'nun Diğer Yörelerdeki Arkadaş Toplantıları

Geleneksel toplantılar Anadolu'da ve yurtdışındaki Türkler arasında değişik isimlerle yapılmaktadır. Anadolu'daki bazı toplantıların isimleri şunlardır: ³⁴²

Barana Sohbetleri- Konya, Balıkesir (Dursunbey)

Cümbüş - Ankara ve çevresi.

Delikanlı Teşkilatı- Ankara (Örencik).

Gençler Kurulu- Niğde (Dündarlı).

Gezek - Isparta (Senirkent), Kütahya. Afyon

Keyf, Kef - Antalya, Isparta

Muhabbet - Ankara (Beypazarı)

Oda Teşkilatı - Balıkesir (Edremit)

Oturmah - Van

Sıra Yarenler - Konya, Akşehir.

Sohbet - Bütün Anadolu'da.

Yâren, Yâran - Çankırı, Isparta, (Eğridir, Şarkıkaraağaç,

Gelen-dost).

Yârenler - Manisa (Soma).

Yâren- Kütahya (Soma).

Sıra Gezme - Şanlıurfa, Tokat.

Erfane - Kastamonu.

Oturak - Konya, Kastamonu.

Sıra Gezmeleri- Erzurum. Gaziantep, Mardin

olmamakla birlikte "Halk meşrepleri" vardır ki, tamamen yaren sohbetlerini ifade etmektedir.

Sıraname - Kastamonu

³⁴¹ **Simav İlçesi ve Çevresi Yâren Teşkilatı**, Tülay Er, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, No.101, Ankara 1988.

³⁴² Cenikoğlu, a.g.e., s. 6

Sıra Yemek - Çankırı köyleri
Yâren Yemek - Çankırı Köyleri
Yâran Uşağı-Yâren (Eldivan)
Yâren Yakmak-Çankırı
Harfane-Adıyaman
Kürsübaşı Sohbetleri-Elazığ³⁴³

17. Dış Ülkelerdeki Geleneksel Toplantılar

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde değişik isimlerle yapılmakta olan birlik, beraberlik, yardımlaşma ve eğlenme amaçlı geleneksel toplantılara, Türklerin yaşadığı diğer ülkelerde de rastlamak mümkündür. Yurt dışındaki geleneksel toplantılarla ilgili bugüne kadar esaslı bir araştırma yapılmamıştır. Bu tür toplantılardan bahseden çok az sayıda yayın vardır.

Bu konudaki ender çalışmalardan biri olan Prof. Dr Mahmut Tezcan'ın "Çankırı Yaran Sohbetleri"³⁴⁴ kitabında, Uygur Türkleri'ndeki geleneksel toplantılardan bahsedilmektedir. Kitapta bu konu ile ilgili "Bugün Uygur Türklerinde ismi yâran sohbetleri olmamakla birlikte, halk meşrepleri vardı ki tamamen yâran sohbetlerini ifade etmektedir. Kuruluşu işleyişi, uygulanan kurallar ve gelenekler aynen sohbet meclislerine benzemektedir" denilmektedir.

"Türkler eski dönemlerde avcı idi. Avdan döndüklerinde bunu kutlamak için eğlenceler düzenlerlerdi. Oğuzname destanında, Oğuz Han'ın tebaasındakilerden seçkin kişileri toplayıp büyük merasimlerle çeşitli yiyecekler yiyerek ve kırmızı, şarap, rakı gibi içkiler içip eğlenceler düzenlediğine değin bilgiler vardır"

Önceleri at yarışmaları ve buna benzer eğlenceler yapan Uygurlar, zamanla bulunduğu ve yerleştiği bölgelere göre müzikli, şarkılı eğlenceler düzenlemeye başlamışlardır.

İslâmiyet'ten önce de (10.yüzyıl) Uygurların bu geleneği sürdürdükleri tarihi kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bu eğlencelerin,

³⁴³ *Bir Nefes Harput*, Elazığ Musiki Konservatuarı Derneği Yayınları, Elazığ 2000.

³⁴⁴ *Sosyal Değişme Sürecinde Çankırı Yaran Sohbetleri, Kültürel Antropolojik Yaklaşım*, Kitap, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları:103, Ankara 1989, s.46.

kadın-erkek ayrımı yapılmadan birlikte yapıldığını tarihi resimlerde görüyoruz. İslami düzene göre eski Türk kültür ve sanat kurumları da ona göre yeniden biçimlenmiştir. İslami motif, meşreplere de yansdı. Kadın ve erkeklerin beraber oyun oynaması, içki içilmesi gibi özellikler kaldırılmış oldu. Örneğin Kaşgar'da içki içilip eğlenme yerine, dini kitaplar okuyup bunun tartışmaları yapılmaya başlandı. Fakat İslam ile birlikte meşrep de değişik biçimler almaya başladı. Eski gelenekleri sürdürenler de oldu. Bugüne kadar Uygurlar'da bir eğlence töreni olarak devam etmiştir.

Meşrepler değişik şekiller almıştır. Kaşgar'da aynı meslekten olan kişilerin kendi aralarında sürdürdükleri "**mevsim meşrepleri**", Kadınların kendi aralarında devam ettirdikleri "**beravet meşrepleri**", Kumul'un "**mildis**" ve "**kökmeşrep**" ili halkının kendi akranları arasında yaptığı kışlık "**sırameşrep**"leriyle ırmak kenarında yapılan "**seyli meşrepleri**" vs."³⁴⁵

Biz burada konunun derinliğine inmeyip, çeşitli vesilelerle yaptığımız yurtdışı gezilerindeki konu ile ilgili görüşme ve müşahedelerimizi, yine gerek yurtdışı gerekse ilimizde yapılan kültür ve sanat festivallerine katılan ülkelerin yetkilileriyle görüşmemiz neticesinde elde ettiğimiz bilgileri sizlerle paylaşmak istedik.

Suriye - Halep

Şanlıurfa, Suriye sınırında olan bir ildir. Şanlıurfa, Suriye'nin ikinci büyük şehri olan Halep'e 250 km. mesafededir. Osmanlı döneminde Urfa, Halep'e bağlı bir sancaktır.³⁴⁶ Ankara Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti ve Suriye Cumhuriyeti arasındaki sınır belirlendiğinde birçok Türk aile Suriye tarafında kalmıştır. Gerek akrabalık ilişkileri, gerek ticaret amacıyla ve gerekse kültürel yakınlık nedeniyle Urfalılar Halep'e, Halepliler de Urfa'ya sık sık ziyaretler yaparlar.

³⁴⁵ A.g.e., s. 47.

³⁴⁶ **Urfa**, 1865 yılında bir sancak olarak Halep Vilayetine bağlanır. 1912 yılında da bağımsız bir sancak haline getirilir. 20 Nisan 1924 yılında il yapılır. 1984 yılında çıkarılan bir kanunla Urfalıların Milli Mücadeledeki kahramanlıkları nedeniyle "Urfa" isminin önüne "Şanlı" eklenerek şehrin ismi "Şanlıurfa" yapılır. Selahaddin E. Güler, *Urfa Tarihi*, Şanlıurfa 2004, s. 57, 67.

Kültürel yakınlık nedeniyle, gelenek-görenek ve müzik üzerine araştırma yapmak üzere komşumuz Suriye'nin Halep ve Şam şehirlerine birkaç defa bizim de ziyaretlerimiz olmuştur. Suriye'ye yaptığımız ilk seyahat esnasında³⁴⁷ birçok türkü, oyun, yemek kültürümüzün birbiriyle aynı olduğunu bizzat müşahade ettik, gelenek ve göreneklerimizin uyuştüğunu gördük. Kültürel benzerliklerin nedenleri konusunda görüşlerini aldığımız Halepli müzik ustası Abdurrahman Çubukçu³⁴⁸ konuyu şöyle izah etti: *"Kültürel değerlerin birbirine benzemesi gayet doğal, çünkü biz 400 sene birlikte yaşadık.³⁴⁹ Birlikte açıldık, birlikte güldük, birlikte düşün yapıp birlikte oynadık, birlikte çaldık, birlikte söyledik, bu nedenle oyunlarımız, türkülerimiz gelenek ve göreneklerimiz arasında benzerlik olması gayet doğal"* dedi. Ayrıca "Halep'te arkadaş toplantılarının yapıldığını, zaman zaman bir araya gelip sohbet ettiklerini müzik icra ettiklerini" söyledi.

Irak - Kerkük, Erbil

Dış ülkelerdeki Türklerden bahsederken en başta dil ve müzik kültürü bakımından Şanlıurfa ile çok benzerlik arz eden Irak'taki Kerkük ve Erbil'deki Türklerden bahsetmek gerekir. Gerek Irak'a ziyaretimiz³⁵⁰ sırasında görüştüğümüz Türklerden aldığımız

³⁴⁷ **Suriye Gezisi:** Araştırmacı-Yazar Abuzer Akbıyık, Kültür Bakanlığı THM ses sanatçısı Salih Turhan, Eski Şanlıurfa milletvekili Mehmet Yalçınkaya, Araştırmacı-Yazar Osman Güzelgöz 16-21 Temmuz 1994 tarihinde Suriye'nin Halep, Hama, Humus ve Şam şehirlerine kültürel araştırma amaçlı bir seyahat yapmışlar. Araştırma heyetimize Halep'te Sanatçılar Sendikasında müzik grubu bir konser vermiş, konser sonrası sanatçılarla müzik kültürü hakkında görüşme yapılmıştır. Şam'da Suriye Kültür Bakanlığına bağlı (Bizdeki Devlet Halk Dansları Topluluğu gibi) Zennubiye Müzik ve Oyun Topluluğu gösteri yapmış ve yetkililerden gelenekler, görenekler geleneksel müzik ve oyunlar hakkında bilgi alınmıştır.

³⁴⁸ **Abdurrahman Çubukçu:** Halep'te yaşayan Suriye'nin en meşhur müzisyenlerindedir. Ud virtüözüdür. Fransa başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde Ud konserleri vermiştir. Müzik teorisi ve Ud öğrenme metodu üzerine yayınlanmış birçok kitabı bulunmaktadır. Abdurrahman Çubukçu, 1996 yılındaki görüşmemiz esnasında annesinin Türk olduğunu ve küçük yaşta Halep'e geldiğini söylemişti. 2004 yılında vefat etti.

³⁴⁹ **Urfa, 1517-1922 tarihleri arasında 405 yıl Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetinde kalmıştır.** Bkz., Güler, a.g.e., s.55.

³⁵⁰ Abuzer Akbıyık, ŞURKAV Halk Oyunları ekibi ile birlikte Irak'ta yapılan Babil Festivali'ne katılmıştır. Irak gezisi sırasında Bağdat ve Kerbela gibi çeşitli şehirlerini

bilgiler, gerekse Erbil Halk Müziği Grubu'nun Şanlıurfa'yı ziyareti sırasında³⁵¹ görüştüğümüz müzisyenlerden aldığımız bilgilere göre, Kerkük ve Erbil'de geleneksel toplantılar yıllardan beri sürdürülmektedir. Genellikle evlerde yapılan bu toplantılarda sohbet edilmekte, yörenin meşhur sanatçılarından hoyrat ve türküler dinlenmekte, yemek yenmekte, içecek olarak çay, kahve ve şerbet ikram edilmektedir. Yapılan geleneksel ev toplantılarında kaydedilmiş Kerkük ve Erbil'li sanatçılardan Abdülvahit Kuzeycioğlu, Abdurrahman Kızılay, Hasan Neccar, Yaşar İzzettin Nimet, Muhammet Rauf, Hacı Cemil, Muhammet Ahmet, Haydar Abdurrahman Bakkaloğlu, Hacı Cemil, Yunus Muhammed, Movyet Hasan, Yaşar Mişko, Hamza Tuzlu gibi birçok sanatçının ses bandı, bazılarının görüntülü bantı (VCD) arşivimizde bulunmaktadır.

Irak gezimiz sırasında Irak'ın Kürt bölgelerinde de bu tür geleneksel müzik toplantılarının yapıldığını bu toplantılara katılan Kürt ozanların (dengbej)³⁵² mey, bilûr (Kaval), saz, ud, cümbüş veya arbane³⁵³ eşliğinde türkü ve uzun hava çalıp söylediklerini öğrendik. Bu Dengbejler aşk hikâyelerini, acıklı ölümleri, ayrılıkları ağıtları, ferdi ve toplumsal olayları saz ve sözü harmanlayarak "stran"³⁵⁴ (türkü), "lawje" (mistik vaazlar) ve "Klam"³⁵⁵ (manzum

---

gezip sosyal yaşantı, gelenekler, görenekler ve müzik üzerine incelemelerde bulunmuştur.

³⁵¹ 19-21 Ekim 1995 tarihinde yapılan ŞURKAV Kültür ve Sanat Haftasına Irak'ın Erbil şehrinde müzik ekibi katılmış ve kendi yörelerinin müziğinden örnekler vermiştir.

³⁵² **Dengbej:** Kürt ozanlarına verilen isimdir. Sese biçim, hayat, renk veren anlamındadır. Dengbej kelimesi Kürtçe'de bir sözü sözle aktarmak anlamını içerir. 'deng' ses, 'bêj' söyle, aktar anlamındadır. Dengbêjler gezgin sanatçılardır. Geçmişte şehir şehir, köy köy dolaşmış, gittiği yerin nüfuslu kimselerin divanında sözlerini icra ederek geçimlerini sağlamışlardır.

³⁵³ **Arbane:** Etrafında ses yapan halkalar takılı tef, Kasnağı tahtadan, derisi de hayvan derisinden yapılan, çalmadan önce derinin gergin olması için ısıtılan ritim ensturmanı. Son zamanlarda deri yerine, plastik gerilmeye başlanmıştır. Etrafında demir halkalar olmayana def'e veya bendir denir.

³⁵⁴ **Stran:** Kürtçe'de türkülere verilen isim.

³⁵⁵ **Kılam:** Kürtçe uzun hava, Dengbêjlerin elini kulağına dayayıp söyledikleri, konusu genellikle aşk, gurbet, doğa, iyilik, yiğitlik, kahramanlık gibi dünyevi meselelerden olan manzum hikayelerdir. Kılam bir müziktir ve aynı zamanda olmuş bütün bireysel ve toplumsal meseleleri anlatan bir hikâyedir. Kılamın bir yaşanmışlığı, gerçekliği ve bir sevdası vardır. Bir başka ifade ile Kürtler, bütün yaşadıklarını kılamlarla dile getirmişler bu nedenle; Kürt kültüründe kılamların ayrı bir yeri vardır.

hikâyeler) şeklinde okurlar. Temin ettiğimiz Hasan Cezravi, M.Arif Cezravi, İsa Bervani, Suruçlu Baki Hıdo, Aram Dikran, Meyremhan, Tahsin Taha, Mihemed Şeho, Siverekli Ayşe Şan gibi Kürt sanatçıların kaset ve VCD'lerinden geleneksel Kürt müzikleri hakkında bilgi edindik.

İran – Tebriz, Merağa, Mahabat

Bu tür geleneksel toplantıların yapıldığı yerlerden biri de İran'dır.³⁵⁶ Mahabat, Tebriz, Meraga ve Tahran başta olmak üzere yaptığımız bir haftalık İran gezisi sırasında, İran'daki sosyal hayatı, bazı gelenek ve görenekleri öğrenme fırsatımız oldu. Gezimiz sırasında sıra gecesine benzer geleneksel toplantıların Türklerin yaşadığı Merağa³⁵⁷ ve Tebriz ile Kürtlerin yaşadığı Mahabat şehirlerinde yapılmakta olduğunu öğrendik. Mahabat şehrinde bizi misafir eden öğretmen Hüseyin Hariri Bey geleneksel toplantılar hakkında *"Mahabat'ta halk, gelenek ve göreneklerine bağlı bir yaşam sürmektedir. Haftada bir akşam, kışın evlerde, yazında bağ evlerinde arkadaşlarla bir araya gelir, sohbet eder, müzik icra ederiz. Bu gecelerde hemen her konuda sohbet edilir, yardımlaşma ve dayanışma sağlanır. Geceye katılanlardan çalmasını söylemesini bilenler yöresel türkü ve uzun havaları okurlar. Bazen de geceye misafir olarak katılan ozanlar dinlenir. Eğer bir gece daha kalırsanız sizi böyle bir geceye götürebilirim"* dedi. Programımız

³⁵⁶ **İran Gezisi:** Abuzer Akbıyık, 20-27 Mayıs 2001 tarihleri arasında bir grup arkadaşıyla İran'ın Mahabat, Tebriz ve Meraga şehirlerini gezmiştir. İran'dan Nahçıvan'a geçerek oralardaki sosyal yaşantı, gelenek görenek ve müzikleri hakkında bilgiler almıştır. Bu geziye Abuzer Akbıyık, Mehmet Uludağ, Ziya Yetim, Mehmet Erdem, Sabri Kürkçüoğlu, Abdülkadir Karakeçili ve Hasan Açıkgöz katılmışlardır.

³⁵⁷ **Meraga:** Bu şehir Türk müzik bilgini, büyük bir müzik nazariyatçısı Abdülkadir Meragi'nin doğduğu şehirdir. 1360-1435 yıllarında yaşayan Abdülkadir Meragi ile Türk Musikisi'nde verimli bir çağ açılır. (İran İslam Cumhuriyeti'nin kuzeyinde) Güney Azerbaycan'ın Meraga şehrinde doğmuştur. Hafız olup, Klasik Türk Musikisi'nin en büyük bestekârı, musiki bilgini, aynı zamanda hanende ve sazende olarak tanınır. Meragi'nin, yazılı kaynaklardan ve günümüze kadar gelen eserlerinden, onun deha sahibi bestekârlarımızdan biri olduğunu anlamaktayız. Klasik formdaki bestelerinden 30 kadarı günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca *"Kenz'ül Elhan"*, *"Makasid'ül Elhan"*, *"Cami'ül Elhan"*, *"Kitab'ül Edvar"*, *"Şerh'ül Edvar"* gibi kıymetli eserler vermiştir. Bunlardan *Kenz'ül Elhan* kaybolmuş, diğerleri ise bilinmektedir.

uymadığı için o geceye katılmadık, fakat müzik meclislerinden kaydedilen görüntüler ve seslerle ilgili CD ve VCD'lerden geleneksel müzik meclisleri hakkında bir malumatımız oldu. Mehaba'tan aldığımız Kürt sanatçılarından Hasanî Zîrek, Muhammet Mamle, Maliki, Aziz Şarak, Tahran'dan İranlı Şecaryan, Fahrem Naziri, Tebriz'den Azeri, Şair Şehriyar, Reşat Behdudaf, Üstad Kadir Rüstemov, Arif Baba Yoh, Nahçıvan'dan aldığımız Azeri Zeynep Hanlarova, Alim Kasimov, Kazar Toy, Ağahan Abdullah, Şahmallı Kürdoğlu, Nezaket Mehmedova, Hacıbaba Hüseyinov gibi sanatçıların okudukları eserlerle bölgenin geleneksel müzikleri hakkında bilgi edindik. Bunların birçoğunun geleneksel müzik meclislerinde usta-çırak geleneği ile yetiştiği hakkında bilgi aldık. Bu kaset ve CD'ler halen arşivimizde muhafaza edilmektedir.

Azərbaycan, Kazakistan, Tataristan

ŞURKAV Vakfı'nın düzenlediği kültür ve sanat haftasına katılmak üzere Şanlıurfa'ya gelen Azerbaycan, Kazakistan, Tataristan ve Kırgızistan³⁵⁸ müzik grupları temsilcilerinden dinlediğimiz kadarıyla kendi ülkelerinde de çeşitli vesilelerle ve çeşitli zamanlarda geleneksel toplantıların yapıldığı, birlik beraberlik, paylaşmak ve yardımlaşmak üzere bir araya geldiklerini müzik icra ettiklerini söylediler.

Romanya - Dobruca

Son olarak da Romanya'nın Dobruca bölgesinde yaşayan Türklerdeki geleneksel toplantılardan bahsetmek istiyorum. Romanya seyahatimizde Romanya Kültür Bakanlığı Müsteşarı Canan Bolat Bey Romanya'daki geleneksel toplantılar hakkında bize şu bilgileri verdi:³⁵⁹

³⁵⁸ Azerbaycan, Kazakistan ve Tataristan halk müziği ve oyunları grubu 19-24 Ekim 1992 tarihinde, Makedonya ve Kırgızistan ekibi 24-26 Ekim 1996 tarihinde Şanlıurfa'da yapılan ŞURKAV Kültür ve Sanat Haftası'na katılmışlardır.

³⁵⁹ **Romanya Gezisi:** Şanlıurfa Kültür Sanat Eğitim ve Araştırma Vakfı Halk Oyunları grubu (ŞURKAV) 04-16 Temmuz 2005 tarihleri arasında Romanya'da yapılan iki festivale katılmıştır. Vali Yardımcısı Bülent Karacan başkanlığındaki heyetle birlikte Abuzer Akbıyık da bu geziye katılmıştır. ŞURKAV Genel Sekreteri ve Halk Oyunları

“Romanya'nın Dobruca eyaletinde Oğuz, Kırım, Gagavuz kökenli Türkler yaşamaktadır. Burada yaşayan Türkler arasında da geleneksel toplantılar düzenlenmektedir. Haftanın belli gecelerinde bir araya gelinir. Bu gecelerde bir araya gelenler sohbet eder, yardımlaşır, türkü söyler şarkı söyler eğlenir. Bu gecelerin bazılarında kızlar kendi aralarında toplanır, bazılarında ise kız erkek karışık olur. Bu gecelerin kızlar arasında yapılabildiği **“Talaka”** denir. Kızlar bu gecede mısır yolar, yün eğirir, şarkı söyleyip eğlenirler. Kız-erkek birlikte yapılan geleneksel toplantılara **“Ciyin”** denir. Ciyin (toplamak, toplantı) demektir. Bu gecede kızlar ve erkekler birlikte sohbet eder, şarkı söylerler.”

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma amacıyla yapılan sohbet, muhabbet ve müzik icra edilen geleneksel toplantılar Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde ve yurt dışında Türklerin yaşadığı bölgelerde değişik isimlerle yer almaktadır.

Yine bu tür geleneksel toplantılar bölgede yaşayan Kürt ve Araplar arasında da değişik isimlerle yapılmaktadır.

Biz bu kitap çalışmamızda esas olarak Şanlıurfa'daki yapılmakta olan geleneksel sıra gecelerini anlatmaya çalıştık. Anadolu başta olmak üzere Asya'dan Avrupa'ya uzanan geniş bir coğrafya üzerinde yayılmış bölge üzerinde, birçok ülkede Türkler yoğun olarak yaşamaktadır. Bunun dışında Afrika'dan, Amerika'ya ve Avustralya'ya kadar hemen her kıtada Türkler yaşamaktadır. Bu yerlerde yaşayan Türkler arasındaki geleneksel toplantıları araştırmak, başka milletlerde yapılanları tespit etmek, gerek kendi aralarında gerekse değişik milletler arasındaki farklarını ve benzerlikleri ortaya koymak çok kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Böyle kapsamlı bir çalışma ile bu tür geleneksel toplantıların toplum hayatındaki önemi ortaya konulmuş olacaktır.

Eğitmeni Şükrü Üzümcü yönetimindeki halk oyunları ekibi, bu gezi esnasında Temeşvar (Timisoara), Herkülane (Herculane) şehirlerindeki programlara katılarak Şanlıurfa halk oyunlarını sergilemiştir. Bükreş'te TUYAB Başkanı Urfalı işadama Ahmet Çiftçi'nin düzenlediği sıra gecesine katılarak Urfa türkülerini sunmuştur. Gezi boyunca ekibe eşlik eden Romanya Kültür Bakanı Müşaviri Canan Bolat Bey'den Romanya'daki Türkler, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi alınmıştır. Bu paragraftaki bilgiler Kültür Bakanı Müsteşarı Canan Bolat'tan derlenerek yazılmıştır.

SONSÖZ

Şanlıurfa geleneksel sıra geceleriyle ilgili son söz olarak şunları söyleyebiliriz;

"Sıra geceleri" sohbet ve muhabbet ortamıdır,

"Sıra geceleri" bir halk konservatuarıdır.

"Sıra geceleri" bir halk mektebidir,

"Sıra geceleri" bir eğitim-öğretim müessesesidir.

"Sıra geceleri" arkadaş, dost edinme yeridir.

"Sıra geceleri" acıyı ve mutluluğu paylaşmaktır.

"Sıra geceleri" bir cemiyet, bir dernektir.

"Sıra gecesi" bir lobidir.

"Sıra geceleri" bir siyaset mektebidir.

"Sıra geceleri" bir terapi (tedavi) merkezidir.

"Sıra geceleri" sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın yoğunlaştığı ve pratiğe dönüştüğü yerlerdir.

"Sıra geceleri" şiirin, şairin konuşulduğu edebiyatın harmanıdır,

"Sıra geceleri" memleketin ekonomik, sosyal meselelerinin görüşüldüğü istişare toplantılarıdır.

"Sıra geceleri" kırınglıkların giderildiği sevgi ve barış ortamıdır.

"Sıra geceleri" geleneksel oyunların yaşatıldığı gecelerdir.

"Sıra geceleri" Halil İbrahim Sofrasıdır.

"Sıra geceleri", ses, saz, söz üstüne sohbet meclisidir, baştan sona muhabbettir, musikidir, edebiyattır. Ariflerin söze geldiği, çırakların dize geldiği, gönül güzelliklerinin göze geldiği, şiirlerin saza geldiği³⁶⁰ gecelerdir.

³⁶⁰ Cemil Gülseren, "Şanlıurfa'nın Sıra Geceleri ve Yatılı Kır Günleri", Araştırma yazısı, *İçel Kültür Dergisi*, Eylül 1991, Sayı: 17.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1. Kitap-Dergi ve Tezler

- Akşehir'de Sıra Yarenleri**, G.Tarıman Cenikoğlu, TÜDAV Yayınları, İstanbul 1998.
- Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması**, Kemal Vehbi Gül, Toker Yayınları.
- Ayıışığı Ezgileri**, İbrahim Tezölmez, Elif Matbaası, Şanlıurfa 2000.
- Bahar Taşıyan Kervanlar**, Mehmet Hulusi Öcal, Şanlıurfa 1997.
- Beldeler Dergisi**, Şanlıurfa sayısı, IDE Ajans, İstanbul 1984.
- Beş Şehir**, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yapı Kredi Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2000.
- Bir Nefes Harput**, Elaziğ Musiki Konservatuarı Derneği Yayınları, Elaziğ 2000.
- Büyük Larousse**, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim**, Mahmut Karakaş, Kültür Bak., Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1995.
- Çankırı Halk Edebiyatı**, Tahsin Nahit Uygur, Okuyan Adam Yayınları, Ankara 2002.
- Çankırı Yaran Sohbetleri**, Prof Dr. Mahmut Tezcan, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Çankırı Gelenekleri ve Yaran Kültürü**, Orhan Özkan, Kayıkçı Matbaacılık, 2002, Çankırı.
- Çankırı'da Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilatı**, Hacı Şeyhoğlu Hasan Üçok, 1932, Çankırı.
- Çankırı Halk Müziği**, Nail Tan Salih Turhan, Çankırı Valiliği Yayınları, 1999, Ankara
- Çankırı Valiliği Web Sitesi**, "Çankırı Sohbet Alemi" Makale, Kaynak Kişi: Yaşar Ateşsoy
- Dar'ül Elhan, Anadolu Halk Şarkıları**, Şehzadebaşı Evkaf Dergisi, 5. Defter, İstanbul 1927.
- Edessa 'The Blessed City'**, J.B.Segal, Oxford 1970.
- Folklor ve Şanlıurfa**, Abuzer Akbıyık-Sabri Kürkçüoğlu, Şurhoy Yayınları, Altındağ Matbaacılık, Şanlıurfa 1990.
- Gide Gide 1/2/3**, Fikret Otyam, Hilal Matbaacılık, İstanbul 1972.
- Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri**, Rıza Tevfik, Kültür Bak. Yay. Ankara.
- Her Yönüyle Şanlıurfa**, Arş. Basın Yayın Tic. San. ve Ltd. Şti. İst. 1988.

- İlimiz Şanlıurfa**, A.Naci İpek, Özgül Yayınları, Isparta.
- İstanbul'daki Şanlıurfalılar Rehberi**, İmaj Reklam, İstanbul 1996.
- İşte Urfa**, Kemal Kapaklı, Güneydoğu Yayıncılık, Şanlıurfa 1995.
- Özellikleri ve Güzellikleriyle Çiğköftemiz**, Mehmet H. Öcal, Özlem Kitapevi, Şanlıurfa 1997.
- Peygamberler Şehri Şanlıurfa**, Mehmet Atilla Maraş, Birlik Yayın Kooperatifi, Ankara 1986.
- Peygamberler Şehri Urfa**, Mustafa Ayataç, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1988.
- Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa**, Editör Şaziye Karlıklı, Garanti Leasing Yayınları, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Şanlıurfa '97 İli Yıllığı**, Güneydoğu Ofset, Şanlıurfa 1997.
- Şanlıurfa Beldeler Dergisi**, Sayı: 54, İstanbul 1984.
- Şanlıurfa Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri**, Şahin Kutlu, Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya 2000.
- Şanlıurfa Folklorunda Köy Seyirlik Oyunları**, Lisans Tezi, Ömer Kaysı.
- Şanlıurfa Folklorundan Bir Demet**, Atakurt Mithat, Erkek Sanat Enstitüsü, Matbaacılık Bölümü, Ankara 1951.
- Şanlıurfa Folklorunun Kaynak Kişisi (Tenekeci) Mahmut Güzelgöz**, Abuzer Akbıyık, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 1992.
- Şanlıurfa Hoyrat ve Manileri**, Abuzer Akbıyık-Sabri Kürkçüoğlu, Şurhoy Yayınları, Evren Ofset, Şanlıurfa 1991.
- Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir**, A. Cihat Kürkçüoğlu, Selahattin Güler, Abuzer Akbıyık, S. Sabri Kürkçüoğlu, Şurkav Yayınları, 2002.
- Şanlıurfa Kültürü Sözlüğü**, M.Öcal, S.Güler, R.Mızrak, Şurkav Yayınları, Şanlıurfa 2001.
- Şanlıurfa'da Enbiya Kıssaları**, A.Selami Yıldız, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 2000.
- Şanlıurfa'da Sıra Geceleri**, Halil Karatay, Lisans Tezi, Gazi Ün. Gazi Eğitim Fak., Türk Dili ve Ed. Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara 1999.
- Şiirlerde Urfa**, A.Naci İpek, Özlem Kitapevi, Şanlıurfa 1969.
- Türk Musikisi Ansiklopedisi**, Yılmaz Öztuna, Milli Eğitim Basımevi.
- Türkçe ve Yabancı Kelimeler Sözlüğü**, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Türkiye Tarihi**, Yaşar Yücel-Ali Sevim, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 25
- Urfa 1973 İli Yıllığı**, Kemal Matbaası, Adana.
- Urfa Halk Evleri Bir Yıllık İş Sayımı**, Ulusan Urfa V Matbaası, 1935

- Urfa Tarihi**, Hasan Aanal, ŞURKAV Yayınları-17, Şanlıurfa 1997.
- Urfa Tarihi / A History of Urfa**, Şanlıurfa Dersanesi Yay., Şanlıurfa 2004.
- Urfa ve Diyarbakır'ın Felâket Çağı**, Mar Yeşua, Yeryüzü Yayınları, İstanbul 1996.
- Urfa'nın Manevi Yapısı**, Mahmut Kaplan, A.Ü.İlahiyat Fak.Tezi, Ankara. 1972-73.
- Uygarlıklar Kapısı Urfa**, Editör: Filiz Özdem, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002
- Yurt Ansiklopedisi**, Urfa maddesi, Cilt: 10.

2. Makaleler-Yazılar

- Acı Kahve-Mirra**, Fuat Rastgeldi, Araştırma Yazısı, Bizim Urfa Dergisi, Eylül 1998, İstanbul.
- Afyon Gezeleri**, M.Agâh Bıyıkoğlu, Anadolu'nun Kilidi Afyon, Afyon Valiliği Yayın No: 21, s. 428-430.
- Bir Gelenek Sıra Geceleri**, Misbah Hicri, Araştırma Yazısı, Eyvan Dergisi, Sayı:3, 2001, Şanlıurfa.
- Dr. Bengisu: "Sıra Gecelerinde Muazzam Samimiyet, Sevgi Var.."** Parmagap Dergisi, Mart 2004, Yıl: 3, Sayı: 7, s. 4-9, Şanlıurfa
- Ekranda Urfa Sıra Geceleri**, Halil Biner, Makale, Güneydoğu Gazetesi, 8 Aralık 1989, Sayı: 3153, Şanlıurfa.
- Etkileşim Gruplarına Benzerliği Açısından Sıra Gecesi**, Yrd.Doç. Dr. Medaim Yanık, Makale, Yeni Symposium Dergisi, 42 (1) 2004.
- GAP Folkloru da DeđiŐtirencek**, Abuzer Akbıyık'la Röpörtaj, Bülent Okutan Yazısı, Hürriyet Gazetesi GAP Eki, 1992, İstanbul,
- Geleneksel Urfa Sofraları**, S.Sabri Kürkçüoğlu, Makale Uygarlıklar Kapısı Urfa YKY. İstanbul 2002.
- Güneydoğu Anadolu Projesi Çerçevesinde Türk Halk Müziğinin Yeri ve Önemi**, Prof.Dr. Can Etili Ökten, GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, 12-13 Ekim 2001 Gaziantep, Ankara 2002.
- Köy Odalarımız**, Ahmet Uğur, Makale, Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı: 30, Ağustos-Eylül sayısı 1996.
- Maziye KarıŐan Anadolu'nun Oda Kültürü**, Veyis Ersöz, Ribat Dergisi, Sayı: 205, 2000.
- Mehmet Akif İnan'ın Hayatı**, Mehmet Atilla Maraş, Makale, Mehmet Akif İnan Kitabı, İstanbul 2000.
- Müziği, Sıra Geceleri ve Oyunlarıyla Urfa**, Abuzer Akbıyık, Makale, Uygarlıklar Kapısı Urfa, Yapı Kredi Kültür Sanat Yay. İst. 2002.

- Müziğin Doğduğu Şehir**, Abuzer Akbıyık, Araştırma yazısı, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, Garanti Leasing Yayınları, İstanbul 2000.
- Sıra Geceleri ve Sıradan Geceler**, Dr. Müslüm Sunay, Bizim Gazete, 13.04.2004
- Sıra Gecelerimiz ve Açık Halk Konservatuvarımız**, Nuri, Sesigüzel, Makale, 11 Nisan Gazetesi, Mart 1988 sayısı, İstanbul
- Sıra Gecelerine Sahip Çıkalım, Dejenere Etmeyelim**, Yusuf Çirkin, Makale, Bizim Urfa Dergisi, Sayı:17, Kasım-1997.
- Sıra Gecelerinin Şanlıurfa Kültür Hayatındaki Yeri**, Abuzer Akbıyık, Araştırma yazısı, Edessa Kültür Dergisi Sayı:7, 1999.
- Sıra Gecelerinin Şanlıurfa Kültür Hayatındaki Yeri**, Abuzer Akbıyık, Araştırma Yazısı, Edessa Dergisi, 1999, Sayı: 7
- Sıra Gecesi**, Abuzer Akbıyık, Şanlıurfa Kültür Sözlüğü, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 2001.
- Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Araştırma yazısı, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, Garanti Leasing Yayınları, İstanbul 2000.
- Sıra Gecesinden Kürsü Başına**, Abuzer Akbıyık, Araştırma Yazısı, Edessa Dergisi, 2000, Sayı: 8
- Sosyal Değişim Sürecinde Çankırı Yaren Sohbetleri**, Mahmut Tezcan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- Şanlıurfa Folklorunda Sıra Gecesi**, Makale, Hizmet Gazetesi, 16-19-20-21.05.1986 tarihli nüshaları, Folklorumuz adlı dizi yazı, Abuzer Akbıyık, S.Sabri Kürkçüoğlu, Şanlıurfa
- Şanlıurfa Folklorunda Değişim**, Abuzer Akbıyık, Araştırma Yazısı, Motif Dergisi, 2000, İstanbul.
- Şanlıurfa Folklorunda Sıra Gecesi**, Abuzer Akbıyık, Makale, İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı: 4, Ankara 1992.
- Şanlıurfa Folklorunda Sıra Gecesi**, Abuzer Akbıyık, Araştırma Yazısı, Türk Halk Kültüründen Derlemeler-1998, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Şanlıurfa Halk Kültürüne Dair Anekdotlar-1**, Abuzer Akbıyık, derleme, Edessa Dergisi, Sayı:1, 1995
- Şanlıurfa Halk Kültürüne Dair Anekdotlar-2**, Abuzer Akbıyık, derleme, Edessa Dergisi, Sayı: 2, 1998
- Şanlıurfa Halk Müziği**, A.Akbıyık, S.Kürkçüoğlu, O.Güzelgöz, K.Dökmetaş, S.Turhan, Şanlıurfa Valiliği Yay., Şanlıurfa 1999.
- Şanlıurfa ve Musiki**, Abuzer Akbıyık, Araştırma Yazısı, Milli Folklor Dergisi, Sayı 29-30,1992, Ankara.

- Şanlıurfa'da Gelenekler**, Abuzer Akbıyık-Sabri Kürkçüoğlu, Araştırma yazısı, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, Garanti Leasing Yayınları, İstanbul 2000.
- Şanlıurfa'da Sıra Geceleri**, Halit Karatay, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakóltesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1999.
- Şanlıurfa'da Sıra Geceleri**, Mehmet İrim, Makale, Çağlayan Gazetesi, Ocak-Şubat 1994, Şanlıurfa.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, R.Şeref Uslusoy, Makale, (yayınlanmamış).
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Muammer Gürbüz, Araştırma Yazısı, Erciyes Fikir ve Sanat Dergisi, Sayı: 227, Kasım 1996, Ankara.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Araştırma yazısı, Edessa Kültür Dergisi, Sayı: 6, 1999.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Broşür, ŞURKAV Kültür Yayınları, Şanlıurfa 2001.
- Şanlıurfa'da Sıra Gecesi Geleneği**, Abuzer Akbıyık, Araştırma yazısı, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa 2002.
- Şanlıurfa'nın Sıra Geceleri ve Yatılı Kır Günleri**, Cemil Gülseren, Araştırma yazısı, İçel Kültür Dergisi, Sayı, 17 Eylül 1991.
- Urfa Tarih ve Kültürü ile İlgili Birkaç Konu Üzerine**, Selahattin E. Güler, Halkın Sesi Gazetesi, 15 Mayıs 2004, Sayı: 356
- Urfa'da Folklor-Çiğköfte**, Sami Barlas, Makale, Anzelha Dergisi, Sayı: 2, 1978, Urfa
- Urfalı ve Musiki**, Halil Biner, Makale, Harran Dergisi, Eylül Sayısı, 1979, Şanlıurfa.
- Urfa'da Geleneksel Hayat ve Adetler**, S.Sabri Kürkçüoğlu, Makale Uygarlıklar Kapısı Urfa Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık. İstanbul 2002.

3. Kitabın Hazırlaması Sırasında Bilgi, Yazı ve Dökümanlarından İstifade Ettiğim Kişiler

- Abdullah Balak (Kaynak kişi-Bestekâr)
Abdülkadir Ağlın ((Kaynak kişi-Bestekâr)
Abdülcebbar Demirkan (Gaziantep'li Kaynak kişi-Gazelhan)
Abdurrahman Çubukçu (Suriye, Halepli Kaynak kişi-Ud sanatçısı)
Abdurrahman Savaşan (Kaynak kişi -Cümbüş)
A.Cihat Kürkçüoğlu (Yrd.Doç.Dr.-Öğretim Üyesi-Sanat Tarihçisi)
Ahmet Eşref Fakıba'ba (Şanlıurfa Belediye Başkanı)
Ahmet Gözühoş (Kaynak kişi-Şair)
Ahmet Alaybeyi (Kaynak kişi-Müzisyen)
Akif Hoca (Baybostancı) (Kaynak kişi-Gazelhan)
Ali Sunay (Kaynak kişi)
A.Naci İpek (Gazeteci-Kaynak kişi)
A.Selami Yıldız (Şanlıurfa Kültür Müdürü-Araştırmacı Yazar)
Aşık Sabri Culpan (Şair)
Ali Haydar Öner (Çankırı Valisi)
Ömer Akbıyık (Avukat, Şanlıurfalılar Dayanışma Der.Yön. Kur. Üyesi)
Ömer Ejder (Öğretmen-Bilgisayar Uzmanı)
Bakır Karadağlı (Kaynak Kişi-Kült.Bak.Şanlıurfa THMK Saz Sanatçısı)
Bedirhan Kırmızı (Bestekâr - Gazelhan)
Bekir Utan (Gazeteci-Araştırmacı)
Bekir Şirinoğlu (Şair-Yazar)
Bülent Karacan (Şanlıurfa Vali Yardımcısı)
Bülent Okutan (Gazeteci)
Canan Bolat (Romanya Kültür Bakanlığı Müsteşarı)
Can Etili Ökten (Prof.Dr.-Ses Sanatçısı)
Cemal Akbaş (Halk Oyunları Eğitmeni)
Durak Parlakçı (İstanbul Şanlıurfalılar Dayanışma Der.Bşk.)
Doğan Güllüoğlu (Avukat-Yazar)
Edip Ören (TRT Yönetmen)
Emre Tacir (Turizm Uzmanı)
Faruk Subaşı (Doktor-Kaynak Kişi)
Fazlı Oguzhan (TRT İzmir Televizyonu Programlar Müdürü)
Fuat Rasgeldi (Kaynak Kişi-Şair ve Yazar)
Fahri Mekik (Halk Oyunları Eğitmeni)
Halil Biner (Şair ve Yazar)
Halil Yüce'tepe (Şanlıurfa Dayanışma Der. Sekreteri-Kaval Sanatçısı)
Halil Binbaşıoğlu (Kaynak Kişi-Folklor Araştırmacısı)

Halil Birecikliğil (Gaziantep'li Kaynak Kişi-Müzik Arşivi Sahibi)
Halil Karatay (Öğretmen)
Hakkı Duran (Çankırı Eski Milletvekili)
Hasan Hayırlı (Kaynak kişi-Müzik Araştırmacısı)
Hikmet Abacı (Kaynak Kişi)
Hüseyin Akbıyık (Kaynak Kişi)
Hüseyin Hariri (İran, Mehabatlı Kaynak Kişi-Öğretmen)
Hüseyin Bozkurt (Kaynak Kişi-Yeminli Mali Müşavir)
İbrahim Tezölmez (Edebiyat Öğretmeni-şair ve Yazar)
İbrahim Yeşildağ (Udi-Ses sanatçısı)
İbrahim Halil Karaca (Fotoğraf Sanatçısı)
İzzet Özdemir (Kaynak Kişi-Müzik Arşivi Sahibi)
İmam Bakır Ergin (Ses Sanatçısı)
M.Agâh Bıyıkoğlu (Araştırmacı-Yazar)
M.Kamil Güler (şanlıurfa Valiliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü)
Mahmut Tezcan (Prof.Dr.- Araştırmacı-yazar)
Mahmut Güzelgöz (Kaynak Kişi-Gazelhan)
Mahmut Yeşildağ (Kaynak Kişi-İşletmeci)
Mehmet Atilla Maraş (şanlıurfa Milletvekili-şair ve Yazar)
Mehmet Delioğlu (Ses Sanatçısı)
Mehmet Acet (Aşık Sefai) (Kaynak Kişi-Ses Sanatçısı)
Mehmet Çağlayan (Kaynak Kişi)
Mehmet Nacak (Saz Sanatçısı)
Mehmet Direkli (Kaynak kişi-Tüccâr)
Mehmet Dener (Gazeteci)
Mehmet İrim (Gazeteci)
Mehmet Öztürk (Tonmaister-Ritm sanatçısı)
Mehmet Hulusi Özal (Kaynak Kişi-şair ve Yazar)
Mehmet Öcal (Kültür Bakanlığı Folklor Araştırmacısı)
Mehmet Güzelgöz (Öğretmen-Kaynak kişi)
Mehmet Topaç (Bant Arşivcisi)
Medaim Yanık (Yrd.Doç.Dr.Psikiyatri Uzmanı)
Mikdat Toprak (Kaynak Kişi - Saz sanatçısı)
Misbah Hicri (şair ve yazar)
Musa Kaldı (şanlıurfa Musiki Cemiyeti Başkanı)
Mustafa Demirci (TRT Yönetmen)
Mustafa Nadir Onay (TRT Yönetmen)
Muammer Gürbüz (Yrd.Doç.)
Muhammet Taşçılar (Gazeteci-Bilgisayar Uzmanı)
Muzaffer Dilek (Afyonkarahisar Valisi)

Müslüm Sunay (Dr.-Kaynak kişi)
Müslüm Akalın (Avukat-Tarih Araştırmacısı -Yazar)
Müslüm Abacı (Gazeteci-Öğretmen)
Nedim Atilla (Gazeteci)
Nihat Kazezoğlu (Elazığlı Kaynak kişi-Müzisyen)
Nuri Sesigüzel (Ses Sanatçısı)
Osman Bengisu (Diş Dr.-Kaynak kişi)
Osman Güzelgöz (Gazeteci-Yazar)
Orhan Özkan (Çankırı Yâran Meclisinde Küçükbaşağa)
Ömer Faruk Gültaşlı (Mardinli Kanun Sanatçısı)
Ömer Faruk Yılmaz (TRT Yönetmen)
Remzi Mızrak (Kütüphaneci-Araştırmacı)
Sabri Kürkçüoğlu (Öğr. Gör. Araştırmacı-Yazar)
Sadık Yalsızuçan (TRT Yönetmen)
Salih Turhan (Kül.Bak.Ank.THM Ses Sanatçısı-Araştırmacı Yazar)
Salih İlhan (Gazeteci-Araştırmacı)
Sami Barlas (Kaynak Kişi-Ressam)
Sedat Atilla (Gazeteci-Yazar)
Selâhattin E. Güler (Yerel Tarih Araştırmacısı)
Sinan Erdem (Fotoğraf Sanatçısı)
Şeref Uslusoy (Ud sanatçısı)
Şemsettin Uzun (Şanlıurfa Eski Valisi)
Şükrü Algın (Kaynak Kişi-Şair)
Şükrü Üzümcü (ŞURKAV Gen.Sekreteri-Halk Oyunları Eğitmeni)
Süleyman Sakacı (Kaynak Kişi-Emekli Öğretmen)
Talat Şimdi (SMMM-Dr.-Mardinli Kaynak Kişi)
Tahir Gümüş (Kaynak Kişi-Müzik Yapımcısı)
Tahir Coşandal (Gazeteci-Yazar)
Veli Göncü (Aşık Celali) (Kaynak Kişi)
Veysel Olgun (Sinem Bant Stüdyosu)
Veyis Ersöz (Araştırmacı-Yazar)
Yaşar Ateşsoy (Araştırmacı)
Yusuf Dişli (Araştırmacı-Yazar)
Yusuf Çirkin (Araştırmacı)
Yusuf Bilgin (Kaynak Kişi-Gazelhan)
Zübeyr Yetik (Şair ve Yazar)

Resim-48: Dergah Bahçesi ve Şanlıurfa Kalesi - 2005
(S. Sabri Kürkçüoğlu Arşivinden)

Resim-49: Balıklıgöl ve Rızvaniye ve Döşeme Camii - 2005
(S. Sabri Kürkçüoğlu Arşivinden)

Resim-50: Abuzer Akbıyık'ın başkanı olduğu sıra grubu -1992

Soldan sağa: Naci Yoluk (Misafir), Mehmet Öncel (Misafir), İzzet Özdemir, Hasan Açıkgöz, Haydar Büyükgürses, Halil Anguşhan, Mahmut Yeşildağ, Mehmet Ali Yılan, S.Sabri Kürkçüoğlu, Şihmüslüm Öncel, Önde Oturanlar: Mehmet Bağmancı (Misafir) Mehmet Direkli, Abuzer Akbıyık, Halil Oturakçı, Semih Şilit, İbrahim Tezölmez, Yusuf Kürkçüoğlu (Misafir), Mehmet Uyanıkoğlu (Misafir)

Resim-51: Ses Sanatçısı Ahmet Cankat ve bestekar Av. Doğan Güllüoğlu, Cemal Akbaş'ın evindeki müzik faslında

Soldan Sağa: Cemal Akbaş, Fahri Mekik, Abuzer Akbıyık, S.Sabri Kürkçüoğlu, Hasan Basri Turan, Mehmet Erdoğan, Musa Kaldı, Av.Doğan Güllüoğlu, Salih İlhan, Ahmet Cankat, Mehmet Direkli

Resim-52: Abuzer Akbıyık'ın başkanı olduğu sıra grubu - 2006

Soldan sağa:Hasan Açığız (Biyolog), Mehmet Ali Yılan (Memur), Süleyman Cengiz (Fizik Öğrt.), Necmettin Büyükkılıç (Orman Mühendisi), Halil Ömer Coşkun (Milli Eğt.Md Yrd-Misafir), İbrahim Tezölmez (Edebiyat Öğrt.), İsa Çıkay (Doktor), Mahmut Yeşlidağ (İş adamı), İzzet Özdemir (Memur), Halil Oturakçı (İthalatçı)

Resim-53: Abuzer Akbıyık sıra grubunda müzik faslı-2006

Kenan Çetin (Hakim), Mehmet Kirişçi (Tüccar), Mehmet Görgün (Özel İdare Md.Yr.), Neşet Vural (Köy Hiz Proje Etüd Md.), İbrahim Özkan (Çiftçi), Abdurrahman Baydağ (Tüccar), Kadir Yıldırım (Tüccar)

Resim-54: Abuzer Akbıyık'ın başkanı olduğu sıra grubu-2006

Soldan sağa: Halil Ömer Coşkun (Milli Eğt. Md. Yrd.-Misafir), İbrahim Tezölmez (Edebiyat Öğretmeni), İsa Çıkay (Doktor), Mahmut Yeşiladağ (İş adamı), İzzet Özdemir (Memur), Halil Oturakçı (İthalatçı), Musa Kaldı (Sanayici - Musiki Cemiyeti Başkanı), Bülent Karacan (Şanlıurfa Vali Yardımcısı-Misafir), Abuzer Akbıyık (S.M.Mali Müşavir), Kenan Çetin (Hakim-Misafir)

Resim-55: Abuzer Akbıyık'ın başkanı olduğu sıra grubu-2006

Cevdet Ertürkmen (Şanlıurfa Vali Yardımcısı - Misafir), Bülent Karacan (Şanlıurfa Vali Yardımcısı - Misafir), Abuzer Akbıyık (S. M. Mali Müşavir), Mehmet Direkli (İthalatçı), Mehmet Erdem (İş adamı), Abdülkadir Karakeçili (Doğum Hastanesi Md. Yrd), Kenan Çetin (Hakim)

Resim-56: Müzik ustası Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün'un katıldığı bir müzik faslı
Soldan sağa : İzzet Özdemir, Abuzer Akbıyık, Tenekeci Mahmut Güzelgöz,
Şeref Uslusoy, Halil Yüce tepe

Resim-57: Mevlit ve ilahi okuyan Kazancı Bedih Yoluk ve arkadaşları
(Sıra gecelerinde halk ve sanat müziğinden başka ilahi de söylenir)
Soldan Sağa: Halil Pıçakçı, Mehmet Polat, Kazancı Bedih Yoluk, Hanifi Polat, Celal Çirış,

Resim-58:Gazeteci-Yazar Fikret Otyam Konukevindeki bir sıra gecesinde -1994
Soldan sağı: Musa Kaldı, Şanlıurfa Eski Milletvekili Mehmet Yalçınkaya, Gazeteci-Yazar Fikret Otyam, Gazeteci Salih İlhan, Abuzer Akbıyık (Salih İlhan Arşivinden)

Resim-59: Şanlıurfa'ya misafir olarak gelen şair ve yazarların katıldığı bir sıra gecesini
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Sadık Tural, Şanlıurfa Eski Milletvekili Mehmet Yalçınkaya, Şair Bekir Sıtkı Erdoğan, Abuzer Akbıyık, Şair Ayhan İnâl, Şair ve Yazar Yavuz Bülent Bakiler

Resim-60: Meşhur bestekar Cinuçen Tanrıkorur bir sıra gecesinde
Soldan sağa: Müslüm Süzer, Abuzer Akbıyık, Hasan Duruer (Şanlıurfa Vali Yrd),
Barihüda Tanrıkorur, Cinuçen Tanrıkorur, H.Ü.Yrd. Doç. A.Cihat Kürkçüoğlu,
Bakır Karadağlı. Önde oturanlar soldan sağa: Mercan Özkan, Cemal Akbaş,
S.Sabri Kürkçüoğlu, Hasan Basri Turan, Vehbi Balak

Resim-61: Abuzer Akbıyık sıra gecesinde Urfalı şairlerle sohbet ederken
Soldan sağa: Şair ve Gazelhan Yusuf Bilgin, Şair ve Yazar Mehmet Hulusi Öcal
ve Abuzer Akbıyık

Resim-62: Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba'nın katıldığı Dr. Müslüm Sunay'ın sıra gecesi

Soldan sağa: Mehmet Akıllı, Dr. Müslüm Sunay, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Fakıbaba, Sabri Sorguç, Mehmet Ethemoglu, Cevher İlhan, Av. Müslüm Akalın, Fadıl Billurcu, Yahya Demirkol, Ecz.Fethi Nimetoğlu, Mehmet Gümüşçü, İbrahim Kubat

Resim-63: Dr. Müslüm Sunay'ın odasındaki bir müzik faslı
Soldan sağa: Celal Aşar, Ömer Karaoğlu, Hasan Parmaksız, Sami Çiriş, Fuat Rastgeldi, Latif Öncel

Resim-64: Ses Sanatçıları İzzet Altınmeşe, Kubilay Dökmetaş ve Kazancı Bedih'in katıldığı bir sıra gecesi-1997

Soldan sağa: S.Sabri Kürkçüoğlu (Öğrt. Gör), Naci Yoluk (Udi), Abuzer Akbıyık (S.M.Mali Müşavir), Mehmet Çoban (Halkoyunları Eğitmeni), Musa Kaldı (Sanayici), Kubilay Dökmetaş (Ank Rad. Ses Sanatçısı), Abdullah Balak (Bestekar), İzzet Altınmeşe (Ses Sanatçısı), Kazancı Bedih Yoluk (Gazelhan), Ömer Çetiner (İş adamı), Necmi Kiran (Kült.Bak. Şanlıurfa THM Koro Şef Yrd.)

Resim-65: Ses Sanatçısı Selahattin Alpay ve Kazancı Bedih'in katıldığı bir sıra gecesi

Halil Anguşhan (Telekom Bölge Md. Yrd.), Hasan Duruer (Şanlıurfa Vali Yrd.), Selahattin Alpay (Ses Sanatçısı), Abdullah Balak (Bestekar), Kazancı Bedih Yoluk (Gazelhan), Alpay (Ses Sanatçısı), Abdullah Balak (Bestekar), Kazancı Bedih Yoluk (Gazelhan), Ali Akbıyık (Sanayici), Salih İlhan (Gazeteci), Abuzer Akbıyık (S.M.Mali Müşavir), Fethi Ayaz (Dev. Has. Dön Ser. Saymanı), İbrahim Tezölmez (Edebiyat Öğretmeni), Hasan Açıkgoz (Biyoloğ), İzzet Özdemir (Memur), Dede Dündar (Memur)

Resim-66: Dr.Müslüm Sunay'ın odasındaki sıra gecesinden
Soldan sağa: Salih Beşkardeş, Mustafa Hacıkamiloğlu, Abdürrezzak Elçi, Burhan Akar, Mehmet Göncü, Şükrü Ağılın, Abuzer Akbıyık, Musa Kaldı, İbrahim Tezölmez, Mehmet Kurtoğlu, Hüseyin Yektaş, Remzi Kara, Prof. Dr. A.Himmet Karazeybek, Prof. Dr. Ali Uzunköy, Dr. Müslüm Sunay

Resim-67: Sucu Mehmet Topaç'in mağarasında bant yapılırken
Soldan sağa arkadakiler: Naci Yoluk, Bakır Karadağlı, A.Kadir Yıldırım,
Önde oturanlar soldan sağa: Nuri Yıldırım, Feridun Yüzgen, Mehmet Bakay,
Mercan Özkan, Nabi Tokatlı, Sucu Mehmet Topaç

Resim-68: Şanlıurfa Valisi Şahabettin Harput ve Ziyaettin Akbulut'un katıldığı ŞURKAV Vakfı sıra gecesi-2000

Müfit Yetkin (2003 yılında Şanlıurfa Milletvekili olmuştur), Kadir Çetiner (Turizm Müdürü), Abdullah Balak (Bestekar), Salih Tuzcu (Şanlıurfa Emniyet Müdürü), Şahabettin Harput (Şanlıurfa Valisi-ŞURKAV Başkanı), Halil Biner (Şair ve Yazar), Ziyaettin Akbulut (Şanlıurfa Eski Valisi), Hasan Duruer (Şanlıurfa Vali Yardımcısı), Ahmet Hamdi Nayır (Şanlıurfa Vali Yardımcısı), Hüseyin Fidanboy (Cumhuriyet Başsavcısı), Bahaettin Bildik (Şanlıurfa Müftüsü), Bekir Kömürçüoğlu (İş adamı), A.Cihat Kürkçüoğlu (H.Ü.Yrd. Doç.) Ahmet Ayoğlu (İşadamı)

Resim-69: Şanlıurfa Valisi Muzaffer Dilek'in katıldığı ŞURKAV Vakfı sıra gecesi-2002

Soldan sağa : S.Sabri Kürkçüoğlu (H.Ü. Öğr.Gör.), Tahir Kalkan (İşkur Müdürü), Mehmet Erdem (İşadamı),Yalçın Bulut (Şanlıurfa Vali Yardımcısı), Muzaffer Dilek (Şanlıurfa Valisi, ŞURKAV Başkanı) A.Semih Polat (İşadamı), Kadri Çetiner (Turizm Md.), Cihat Kürkçüoğlu (H.Ü.Yrd. Doç), Mahmut Çoban (ŞURKAV Müdürü)

**Resim-70: Şanlıurfa Valisi Şemsettin Uzun'un katıldığı
ŞURKAV müteveli heyet üyeleri sıra gecesi-2005**

Semih Polat (İş adamı), Cevher İlhan (Mimar), Alaattin Çataltaş (İş adamı), Mehmet Erdem (İş adamı), Opr.Dr. Ahmet İnan (Dev.Hast.Baştabibi), S.Sabri Kürkçüoğlu (H.Ü. Öğr. Gör.), Bülent Karacan (Şanlıurfa Vali Yardımcısı), Abuzer Akbıyık (S.M.Mali Müşavir), Ömer Çetiner (İş adamı), Müslüm Süzer (Memur), Şemsettin Uzun (Şanlıurfa Valisi, ŞURKAV Başkanı), Mehmet Küçük (Şanlıurfa Milli Eğ Md.) Naci İpek (Gazeteci-Yazar), Halil Biner (Gazeteci-Yazar), Yusuf Demirkol (Çiftçi), Sait Akgün (Emekli Milli Eğt Md.), Cevdet Ertürkmen (Şanlıurfa Vali Yrd), Kadir Çetiner (Emekli Kültür ve Turizm Md.)

**Resim-71: Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç'un Şanlıurfa'da katıldığı
sıra gecesi - 2005**

Resim-72: Dr. Burhan Vural başkanlığındaki sıra grubu
(Kültür, sanat ve edebiyatçılardan oluşan bu sıra grubu 1986 'dan beri her ayın son Çarşamba günü toplanmaktadır)
Soldan sağa : Dr. Burhan Vural, Av. Müslüm Akalın, Bedri Sayın, Reşit Yardımcı (Misafir), Halil Biner, Adil Saraç, Yusuf Demirkol, Neşet Uçkan, Hasan Duruer (Şanlıurfa Vali Yrd.), Naci İpek, Cevher İlhan, Mahmut Karakaş, A.Cihat Kürkçüoğlu (Ev Sahibi)

Resim-73: Mehmet Karaca'nın başkan olduğu oda grubu
Mehmet Zeki Gayberi, Mehmet Göç, Mustafa Canoğlu (Misafir) , Mehmet Direkli, Faruk Şenay, Emin Çiftçi, Mehmet Karaca (Başkan), Fethi Nimetoğlu (Misafir), Opr.Dr.Yusuf Vehbi Ocak, Ömer Balkesen, Halil Kara, Ömer Evin, Ahmet Er (Misafir) Fotoğrafta olmayıp oda grubuna dahil olanlar; Halil Oturakçı ve Akif Özdemir

Resim-74: Abdülkadir Canpolat'ın başkan olduğu 40 senedir sıra gezen grup
Soldan sağa: Mustafa Çıncık (Şih), Bakır Sabuncu, Şerif Şahin, Ali Akbıyık, Hüseyin Akbıyık, Halil Dalyan, Abdülkadir Canpolat (Başkan), Necmi Küçük, Kemal Sarıban (Dede), Gani İzgördü, Aziz Daloğlu

Resim-75: İbrahim Halil Karaca'nın başkan olduğu sıra grubu
Soldan sağa; Yusuf Bayrıbey, Orhan Tahran, Gökhan Temur, Kemal Korkmaz, Asım Tahran, İbrahim Halil Karaca (Fotoğraf: İ.Halil Karaca arşivinden)

Resim-76: Hasan Hayırlı'nın başkan olduğu sıra grubu bir köy yatısında - 1983
Arka Sıra Soldan Sağa: Hasan Hayırlı, Ömer Maraş, Yaşar Atilla, Abdullah Çap,
Mehmet Acar, Mehmet Gürcü, Mehmet Durmaz Oturanlar Soldan Sağa:
Nihat Öğretmen, Sami Özer, Necmettin Gümük, Hacı Döner

Resim-77: Ayhan Yamaca'nın başkanlığındaki sıra grubu Nemrut gezisinde-1982
Arka sıra soldan sağa : Celal Köseoğlu, Ahmet Zeki İzgördü, Yaşar Göncü,
Cem Göncü, Ahmet Bayındır. Orta Sıra Soldan Sağa: İsmail Demirkol,
Mustafa Demirkol, Mehmet Savaş, Hakkı Döngör, Mahmut Gökdoğan,
Ayhan Yamac Önde oturan: Suphi Köseoğlu

Resim-78: Haşim Mısıv ve arkadaşlarının Dedeyin Serinci mevkisindeki mağaralarında müzik faslı -2006

Soldan Sağa: İbrahim Özkan, Osman Doğan (Şanlıurfa Eski Milltvekili),
— M. Bakır Karadağlı, Dr. Mehmet Altay, Mehmet Dağyutan, Ümit Nahya

Resim-79: Haşim Mısıv ve arkadaşlarının Dedeyin Serinci mevkisindeki mağaralarında müzik faslı - 2006

Mehmet Uyanık, Ömer Faruk Şahapoğlu, S.Sabri Kürkçüoğlu, Haşim Mısıv,
Mahmut Dağyutan, Ş.Müslüm Şahapoğlu, İbrahim Özkan,
Osman Doğan (Şanlıurfa Eski Milletvekili)

Resim-80: Abuzer Akbıyık'ın evindeki bir müzik faslına katılan Şanlıurfa Valisi Ziyattin Akbulut'un ve ses sanatçıları

Ayaktakiler soldan sağa; TRT Kameramanı, Hasan Basri Turan, Osman Güzelgöz, Şanlıurfa Valisi Ziyaeddin Akbulut, Abdullah Balak, Atakan Çelik, Ömer Akbıyık. Oturanlar soldan sağa: Müslüm Akbıyık, S.Sabri Kürkçüoğlu, Mehmet Akbıyık, Salih İlhan, İzzet Altınmeşe, Abuzer Akbıyık, Bakır Karadağlı, Abdurrahman Subaşı

Resim-81: Feridun Gökhan başkanlığın İzmir'deki Sıra Grubu-2005

Ayaktakiler soldan sağa; Ömer Edip Ocakoğlu, Naci Badıllı, Feridun Gökhan, Bedrettin Cevheri, Halil Şahin, Bakır Kuş, Oturanlar soldan sağa; Ömer Yılmaz, Bedii Uyanık, Mustafa Yüksel

Resim-82: İbrahim Güllüoğlu'nun başkan olduğu İstanbul'daki bir sıra grubu-2005
Mehmet Tacir, Ömer Gültekin, Fadıl Kapaklı, Yaşar Özden, İbrahim Güllüoğlu (Başkan),
Halit Soguç, Ali Saatçi, Kadir Nimetoğlu, Müslüm Ülgen (Misafir)

Resim-83: Mustafa Güzel'in başkanlığındaki İstanbul Sarıyer sıra grubu-2005
Soldan sağa Mustafa Güzel, Ahmet Güzel, Samet , Fikret İnci, Adnan Güven,
Mehmet Coşkun, Resimde görünmeyen sıranın diğer üyeleri: M.Azmi Güven,
Atilla Güner, Bahattin Nahya, Celal İnci, Necdet Kara, Hüseyin Daloğlu,
Mahmut Portakal, İzzet Açar, Emin Mance, İsmet Delen

Resim-84: Sıra Gecesi geleneğinin anlatıldığı Bekir Şirinoğlu'nun TV programına katılanlar.

Tahir Gümüş, Mehmet Nacak, Bekir Şirinoğlu, Kazancı Bedih Yoluk, Naci Yoluk

Resim-85: Yazar Firuzan Hanım oda ve sıra geleneğiyle ilgili araştırma yaparken
Soldan Sağa: Mahmut Dağyutan, Fuat Rastgeldi, Halil Ölmez, Firuzan Hanım,
Yaşar Özbek, Dr.Mehmet Altay, Haşim Mısır, Bakır Karadağlı, Ş.Müslüm Şahapoğlu

Resim-86: TRT GAP için çekilen sıra gecesinde Kazancı Bedih arkadaşları ve Abuzer Akbıyık-1992

Resim-87: TGRT İzzet-i Ikram programında yayınlanan sıra gecesini -1999
Soldan sağa: Bekir Şirinoğlu, Abuzer Akbıyık, Tahir Gümüş,
Kazancı Bedih ve müzik ekibi, İzzet Altınmeşe ve Müslüm Kılıç

Resim-88: TRT İNT kanalı "Asya'dan Esintiler" programı için çekilen sıra gecesi-1994
Abuzer Akbıyık'ın sıra gecesini anlattığı programda Mehmet Nacac ve ekibi türkü ve hoyrat okudu.

Resim-89: TRT İstanbul Televizyonu "Usta-Çıracak" programı için Çardaklı Köşk'te çekilen sıra gecesi -2001
Soldan sağa: Mustafa Hallaç, Mustafa Kirişcioğlu, Mehmet Efe, Fevzi Özkaya, Mithat Baysal, Haydar Büyükgürses, Ziya Yetim, Müslüm Özkaya, İzzet Özdemir

Resim-90: TRT'de Coşkun Aral'ın "Haberçi" Programı için El-Ruha Oteli'nde düzenlenen sıra gecesi-2005

Soldan sağa: Miktat Toprak, Halil Altıngöz, Musa Kaldı, Abuzer Akbıyık, Salih İlhan, Tahir Coşandal, Coşkun Aral, Halil Dişli, S.Sabri Kürkçüoğlu, Ömer Ejder, Ali Kaşka

Resim-91: Resim-78-İbrahim Tatlıses'in hazırlayıp sunduğu "İbo Show" programına katılan Akif Çekirge müzik grubu-1994

Soldan sağa: Yahya Çekirge, Osman Uluoğlu (Azem Osman), İbrahim Tatlıses, Akif Çekirge, Nuri Yıldırım, Bekir Çiçek, Remzi Keser, Müslüm Çiçek

Resim-92: Şanlıurfa müzik geleneğinin konuşulduğu TRT İNT yayınlanan
“Merhaba Dünya” programı-2005
Soldan Sağa: Selim Utku, Abdullah Balak, Abuzer Akbıyık

Resim-93: TRT için Siverek'te çekilen “Yedi Renk” programında sıra gecesi ve
yemek ikramı-2005

Resim-94: Abuzer Akbıyık Çankırı'da düzenlenen sempozyumda bildiri sunarken - 2004
17-18 Eylül 2004 tarihinde Çankırı'da düzenlenen "Yaran Kültürü ve Çankırı" konulu sempozyumda Abuzer Akbıyık "Urfa "Sıra Gecesi"nden Çankırı "Yaran Meclisi"ne adlı bildirisini sunarken

Resim-95: ŞURKAV tarafından düzenlenen Sıra Gecelerinin Dünü Bugünü konulu açık oturuma katılan konuşmacılar-1992
Soldan sağa:Abdullah Balak, Hasan Hayırlı, Naci İpek, Osman Güzelgöz, Dr.Osman Bengisu ve Sami Barlas

Resim-96: Sıra Gecelerinin Dünü Bugünü gecesinde temsili sıra gecesi bölümünden bir resim

Soldan sağa; Reşit Pehlivan, Mustafa Çadırcı, Ömer Gültekin, Ahmet Nacak, Mehmet Görgün, Ahmet Bekler, Fazlı Görgün, Mahmut Yaşar Uğur,

Resim-97: Şanlıurfa geleneklerinin anlatıldığı TRT için çekilen bir program esnasında

Soldan sağa; Halil Biner, M. Hulusi Öcal, Şükrü Algın, İsmail Demirkol, Hasan Hayırlı

Resim-98: Çiğköftenin malzemeleri

Resim-99 : Yusuf Demirkol acı kahve (mırra) içerken

Resim-100 : Hışırı ile bezenmiş "Çigköfte"

Resim-101 : Şanlıurfa Kadayıfı

Resim-102: Şanlıurfa'ya mahsus "Şıllık" tatlısı

Resim-103: Mehmet Çadırcı'nın başkanı olduğu grup odada yüzük oyunu oynarken
Soldan sağa Fethi Uma, Mehmet Çadırcı, Durak Çadırcı, Ali Aybar, M. Fatih Çadıcı,
Osman Aybar, Osman Akyol, Hüseyin Uyanıkoglu, Osman Güvenc
(Fotoğraf: İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Resim-104: Sıra gecesinde “Tolaka” oyununu oynayan bir grup
Solana sağı; Selami Yıldız, Nezif Sandıkçı, Ali Ölüoğlu, Ali Güneş, Eyyüp Bağdiken
(Fotoğraf: İbrahim Halil Karaca Arşivinden)

Resim-105: Kazancı Bedih müzik grubu (Fotoğraf S.Sabri Kürkçüoğlu arşivinden)

Resim-106: Mehmet Nacak Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-107: Akif Çekirge Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-108: Kùltür ve Turizm Bakanlığı Şanlıurfa Geleneksel THM Topluluğu
(Foto Saba)

Resim-109: Urfalı Kázım ve Grubu

Resim-110: İmam Bakır Ergin Saz Grubu (Foto Saba)

Resim-111: M. Nezir Sezgin Eşliğinde Grup Edessa (Foto Saba)

Resim-112: Aziz Yıldız - Bağlar Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-113: Reşit Zorluer Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-114: Ali Akagün ve Dostlar Saz Grubu

Resim-115: Tekin Tatar Saz Grubu

Resim-116: Yankı Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-117: Bekir Çiçek Müzik Grubu

Resim-118: Aziz Aslan Sıra Gecesi Grubu

Resim-119: Akel Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-120: Çoban Saz Grubu (Foto Şanel)

Resim-121: İmparator Saz Grubu (Foto Şanel)

Resim-122 : Doyanç Saz Grubu

Resim-123: Akyol Saz Grubu

Resim-124: Firat Saz Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-125: Perses Müzik Grubu (Oskar Fotoğrafçılık)

Resim-126: İzmir'de Mehmet Kendirci ve Arkadaşları Sıra Gecesi Ekibi

Resim-127: İstanbul'da Oxford sıra grubu

Resim-128: İstanbul'da Zekeriya Ünlü ve Arkadaşları Sıra Gecesi Ekibi

Resim-129: Mahmut Coşkunes ve arkadaşları sıra ekibi

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yayınlanmasında katkıda bulunarak, kültürümüzün yaşatılmasına destek veren aşağıda isimleri yazılı değerli hemşerilerime sonsuz teşekkür ederim.

Abuzer Akbıyık

- Cevahir Konuk Evi - C. Asuman Yazmacı
Coşandal Ticaret - Tahir Coşandal
Çiftmağara İşletmesi - Mehmet Çiftçi
Elif Matbaası - A. Nazmi Türkeri
Erdem Sigorta - Mehmet Erdem
Ev Sofrası - Mahmut Nedim Atlas
Elmaksan - Sabri Ertekin
Gapel Otomotiv - Şanlıurfa Eski Milletvekili A. Müfit Yetkin
Güneydoğu Life Dergisi - Mehmet Talat Akay
Gülizar Konukevi - Ali Gülizar
Gönsan İnşaat ve Ticaret - Abdülkadir Göncü
Harran Oteli - Sait Denek - Mahmut Yıldız
Halil İbrahim Sofrası - Cemal Akbağ
Hotel El-Ruha - Av. Şevket Küçük
Kaliru Turizm - M. Cihat Gürüz
Kızılay Emlak - B. Nuri Vurucu
Şehitlik Çamlık İşletmesi - Bekir Yağar
Şanlıurfa Cesur Turizm - Halil Eryavuz-Mehmet İpekçioğlu
Şanlı Diyaliz - Vahap Geng
Uğur Dershanesi - Emin Karahan
Uludağ İşletmeleri - Mehmet Uludağ
Urfa Net - Muhammet Tağçılar
Uzmanlar Tıp Merkezi

Tarihi Misafirperverlik

Balıklığöl - ŞANLIURFA

Tlf: 0.414.215 44 11 Faks: 0.414.215 99 88

www.hotelruha.com

Lobby

☆☆☆
**HOTEL
EL-RUHA**
ŞANLIURFA

Halepli Restaurant

Kafe "in"

Mağara Restaurant

Odalarımız

- * Manzaralı ve konforlu odalarda toplam 160 yatak
- * 400 kişilik salon ve özel mutfağı; büyük davetler, kokteyller, düğünler ve her türlü toplantılar için...
- * 400-150 ve 100 kişilik teknik donanımlı 3 toplantı salonu
- * 120 ve 100 kişilik Özel Restaurant ve Kahvaltı Salonu
- * 2 adet doğal mağarada
Urfa Sıra Geceleri
- * 400 ve 100 kişilik Balıklığöl ve Kale manzaralı teras restaurant
- * Kafe - Pastane
- * Kuaför salonları
- * Fitness center
- * Sauna, Türk hamamı
- * Alışveriş merkezi

Rehavi Kahvaltı Salonu

Akabe Salonu

Kızılkoyun Toplantı Salonu

Tarihi Mekanlarda, Tarihle Şiçe

Şark Odalarımızda, Sıra Gecesi Keyfi

Aynı Anda 400 Kişiyi Davet, Nişan,
Düğün ve Her Türlü Özel Yemekler

Urfa Kalesi Manzaralı Teras

Yeşile Doyacağınız Has Bahçemiz

Teknoloji İle Donatılmış Yatak Odaları

Orantik ve Mistik Ortamda Misafirlerinizi Ağırlayacağınız Tek Mekan.

7 Konuğumuzunuz

Cevahir
KONUKEVİ

Urfa'nın Zengin
Yemek Çeşitlerini
Bizimle Tadın...

Vali Fuat Bey Cad. Selahattin Eyyubi Camii Karşısı
Tel : 0.414 215 93 77 (Pbx) Fax : 216 11 55 Balıklıgöl/ŞANLIURFA
www.cevahirkonukevi.com - e-mail: info@cevahirkonukevi.com

Hotel Harran

108 Lüks Oda, Açık Yüzme Havuzu,
Kapalı Yüzme Havuzu, Sauna, Spor
Salonu Türk Hamamı, Buhar Hamamı,
300 Kişilik ve 250 Kişilik Restoran, Bahçe
Restoranı, 250 Kişilik Toplantı Salonu ile
Beş Yıldızlı Hizmet Sunar.

Atatürk Bulvarı Şanlıurfa Tel: 0.414. 313 28 60 Fax: 0.414. 313 49 18
www.harranotel.com

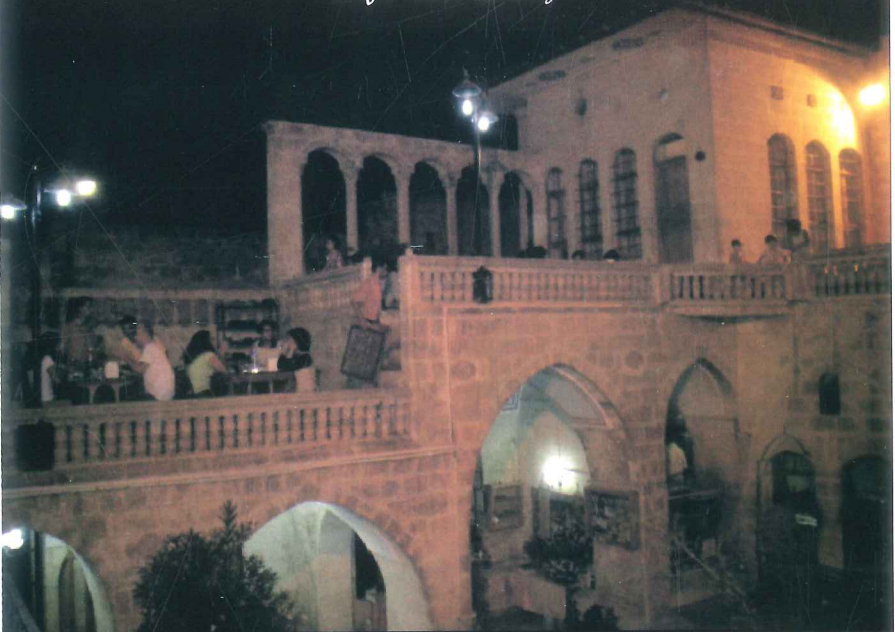

GÜLİZAR

KONUK EVİ

"Urfa'daki Eviniz"

Restaurant

Otel

Şark Odası

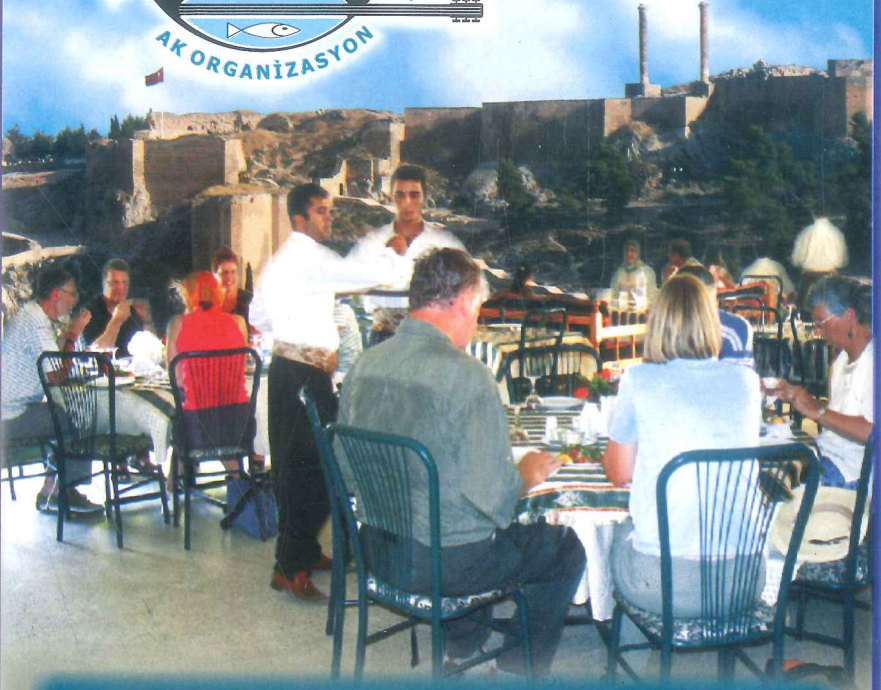
Sıra Gecesi

Karameydanı Camii Yanı No. 22 ŞANLIURFA

Tel : 0.414. 215 05 05. 0.414. 251 05 05 Fax: 216 38 39 Cep: 0.532. 316 06 08

www.gulizarkonukevi.com

FIRINLI RESTAURANT - CAFE

Balıkgöl ve Kale Manzaralı Salonumuzda

Şanlıurfa Sıra Gecesi

Yöresel Yemekler - Kebaplar ve Tatlı Çeşitleri

Balıkgöl Cıvarı Dergah Karşısı ŞANLIURFA

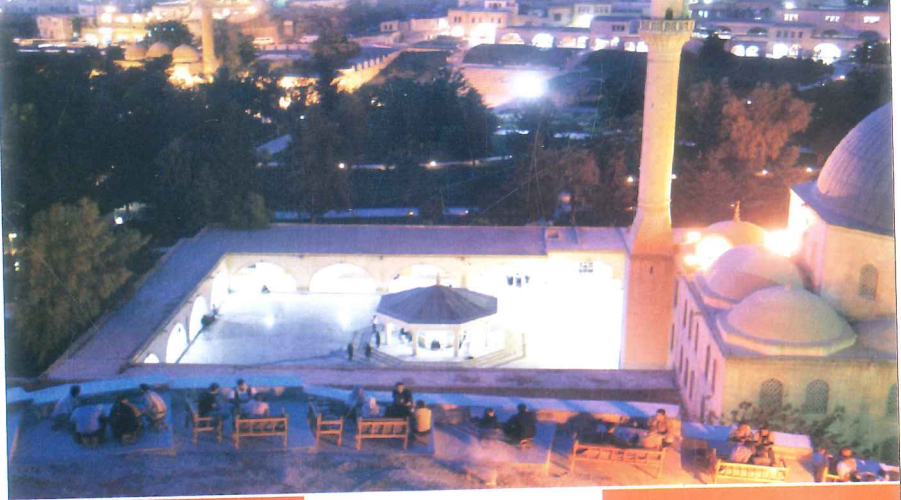
Tel: 0.414. 216 84 44 - 215 16 56 - 215 57 77 Fax: 0.414. 216 77 33

Çift Mağara

restaurant - kafeterya - nargile

Eşsiz güzellikteki Şanlıurfa manzarasıyla

Kebap Çeşitlerimiz

- Patıcanlı Kebap
- Domatesli Kebap
- Haşhaş Kebabı
- Kuşbaşı Kebabı
- Adana Kebabı
- Ciğer Kebabı

Kahvaltılıklar

Spesiyaller

- Sac Kavurma
- Çiğ Köfte
- İçli Köfte
- Dolmalık Köfte

İçecekler

- Tüm asitli içecekler ile birlikte
- Menengüç Kahvesi
- Türk Kahvesi
- Yayık Ayranı
- Nescafe
- Nargile
- Mirra

Urfa ev sofrası

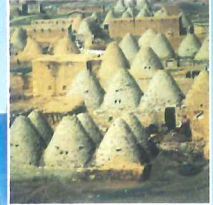
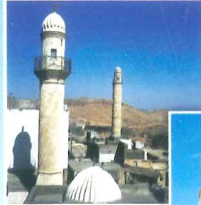
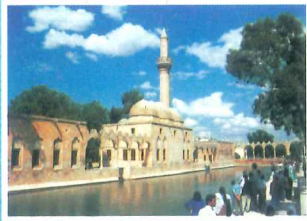
"tarihi sultan yemekleri"

Yenişehir Emniyet Caddesi Atlas Apt. No:1 Şanlıurfa
Tel : 0 (414) 315 35 35 (Pbx) Fax : 0 (414) 316 42 73

ata medya

TURİZM ve SEYAHAT TİC. A.Ş.

Sizce Mistik Bir Dünya'nın Kapılarını Açıyoruz

We are open the mystic World's gate for you

Sarayönü Cad. No: 74/A Köprübaşı 63200 Şanlıurfa - Tel.: (0414) 215 33 44 (pbx) Fax: (0414) 216 32 45
www.kallruturizm.com e-mail: info@kallruturizm.com

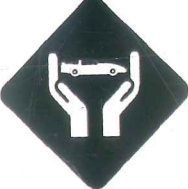
- * Bölgesel Turlar
- * Oto Kiralama
- * Sıra Geceleri
- * Otel Rezervasyon
- * Toplantı ve Kongre Organizasyonu
- * Uçak Biletleri

ULUDAĞ
GROUP

Akaryakıt İstasyonu

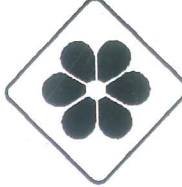
Detaylı Oto Bakımı

AUTOWAX
Professional Car Care Services

ULUDAĞ CATERING
Tabldot Yemek Hizmetleri

ULUDAĞ CATERING

Organik Tarım Çiftliği

**SELYM
ULUDAĞ**
organik tarım

Cumhuriyet Cad. No: 113 63040 Şanlıurfa
Tel: 0414 313 50 79 • Fax: 0414 313 28 38

AK Sigorta

gap bölge a acenteliği

erdem
sigorta aracılık hiz. ltd. Şti.

mehmet erdem
sigorta danıŐmanı

- Sağlık Sigortası
- Trafik
- Kasko
- Yangın
- Deprem
- Nakliyat
- Mühendislik
- Tüm Sigorta Hizmetleri

Cumhuriyet Caddesi No:102
Tel : 0.414. 314 13 00 (pbx)
Fax: : 0.414. 312 37 80
e-mail: erdemsigorta@aksigorta.com.tr

"iyi ki **AK**Sigortalıyım"

GÖNSAN

İNŞAAT SAN. ve TİC. A.Ş.

Yapı Kimyasalları

Armatür & Banyo Aksesuarları

FIRATBORU

PILSA
Plastik Sanayi A.Ş.

SARDOĞAN
Fittings Ek ve Parçaları

Yangın Dolapları

GÖNSAN
İNŞAAT SAN. ve TİC. A.Ş.

Yenişehir Emniyet Cad. Ziraat Bankası Karşısı Bahar Apt. Altı No : 6
Tel : 315 23 23 (Pbx) Fax : 312 55 33 ŞANLIURFA

ELMAKSAN®

DALGIÇ POMPALARI • SUBMERSIBLE PUMPS

طلمبات أعماق المقصن

ERTEKİN MOTOR ve POMPA SANAYİ TİCARET A.Ş.

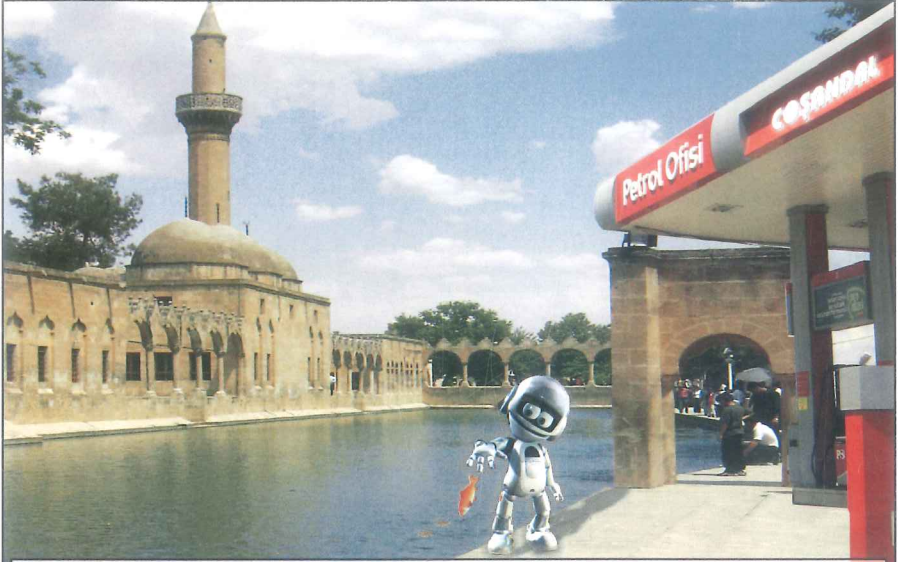
Pazarlama
ELMAKSAN
Necatibey Cad. No : 127
Karaköy, İstanbul/Turkey
Tel : (90.212) 292 75 52 - 53
FAX : (90.212) 292 76 57

www.elmaksan.com.tr
elmaksan@elmaksan.com.tr

Fabrika
ELMAKSAN
Akçakale Yolu 10. Km.
Şanlıurfa/Turkey
Tel : (90.414) 247 01 91 (3hat)
Fax : (90.414) 247 01 90

COŞANDAL

arcelik
YETKİLİ BAYII
Tel:0.414. 315 04 04

PO PETROL
TESİSLERİ
TEL : 0.414. 312 11 98

ŞANLI

ÖZEL DİYALİZ & TIP MERKEZİ

Sizin Güveninizle 6 Yıldır Hizmetinizde

Yeni merkezimiz 2500 m2 alan içinde, her katı 500 m2 olan bodrum + giriş + idare katından oluşmaktadır. Bodrum katında Saf Su Sitemi, Jeneratör, Çamaşırhane, Malzeme Deposu, Yemekhane gibi lojistik hizmetlere ayrılmıştır.

Giriş Katında Başvuru, geniş ve ferah bir Bekleme Salonu ve son derece lüks, konforlu ve modern bir Diyaliz Salonu bulunmaktadır.

ŞANLI ÖZEL DİYALİZ VE TIP MERKEZİ
1998 yılında kurulmuştur. 1 Eylül 1999 tarihinden itibaren İç Hastalıklar Uzmanı Dr. Atilla ŞENOCAK baştaabılığında bugüne kadar aralıksız kendi hizmet binasında hizmete devam etmektedir.

Mardin Yolu Trakmak Karş.
Köylükent Son Blok Önü
ŞANLIURFA

Tel: 0.414. 314 72 52 - 314 76 74 - 314 63 66
Fax: 0.414. 314 92 27
e-mail:sanliidiyaliz@oimm.com

Şanlıurfa'nın Emlakçısı

KIZILAY EMLAK®

1993 den beri hizmetinizde

Tel: 312 82 70 - 312 66 75

Yenişehir Salı Pazarı Yanı No: 9/B ŞANLIURFA

www.kizilayemlak.com

web dizayn & hosting

urfa.net

BİLGİSAYAR ve NETWORK HİZMETLERİ

www.indirimli.com

Burada herşey indirimli

 margin
BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ ÜRETİCİ FİRMA

 KRN
COMPUTER

 DELL®
BÖLGE BAYİLİĞİ

Tel: +90.414. 316 36 69 (pbx) Fax: +90.414. 313 57 00

Bahçellevler 4. Sk. No: 27 ŞANLIURFA

<http://www.urfa.net> e-mail : info@urfa.net

elif
matbaası

Tel: 0.414. 314 14 68 Atatürk Bulvarı 1. Stad Apt. Zemin Kat No.9 ŞANLIURFA
elif_matbaasi@hotmail.com

GÜNEYDOĞU

Life

ADIYAMAN-BATMAN-DIYARBAKIR-GAZIANTEP
KİLİS-MARDİN-SİRT-ŞANLIURFA-SİRNAK

**Bölgenin En Kapsamlı Alışveriş,
Gezi, Kültür ve Turizm Dergisi**

**Bölgenin en kapsamlı alışveriş,
gezi, kültür, sanat ve turizm dergisi**

Güneydoğu'yu Gezmeli, görmeli,
tanımalı, yaşamalı

**Bir başkadır Güneydoğu'da
YAŞAM...!**

*Yaşamın tadına varmak,
dolu dolu yaşamak
ve bölgeyi tanımak için*

**TÜRKİYE'DE!
GAZETE BAYİLERİNDE**

**MATBAACILIKTA, KALİTE ADINA
YENİ SES, YENİ SOLUK, YENİ İMAJ**

Gratik ve tasarımda farkı göreceksiniz,
tanyacak ve yaşayacaksınız

Güç Beğenenlere
Opel Vectra
1.9 CDTI Dizel 150 hp

Taze Fikirler, Üstün Otomobiller

GAPEL OTOMOTİV
SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

Akçakale Yolu Üzeri 4. Km. Ş.URFA
Tel: 0.414 247 45 45 (pbx)
Fax: 0.414 247 52 40
E-mail: gapel@gapel.com

Şanlı
URFA CESUR
TURİZM

Yollar ve Yıllar Boyu

Son model otobüsleri, güçlü kadrosu, deneyimli kaptanları, 24 saat soğuk - sıcak açık büfesiyle, bütün illerde ki şehirçi servis hizmetleri ile 1947'den beri hizmetinizdedir.

HERGÜN

- GAZİANTEP
- ADANA
- MERSİN
- AKSARAY
- ANKARA
- BOLU
- İSTANBUL
- ESKİŞEHİR
- BURSA
- BALIKESİR
- AKÇAY
- AFYON
- UŞAK
- İZMİR
- KONYA
- ISPARTA
- DENİZLİ
- AYDIN
- ALANYA
- ANTALYA
- YALOVA

Atatürk Bulvarı No:3/C ŞANLIURFA

Merkez : 0.414 313 47 47 - 313 32 67

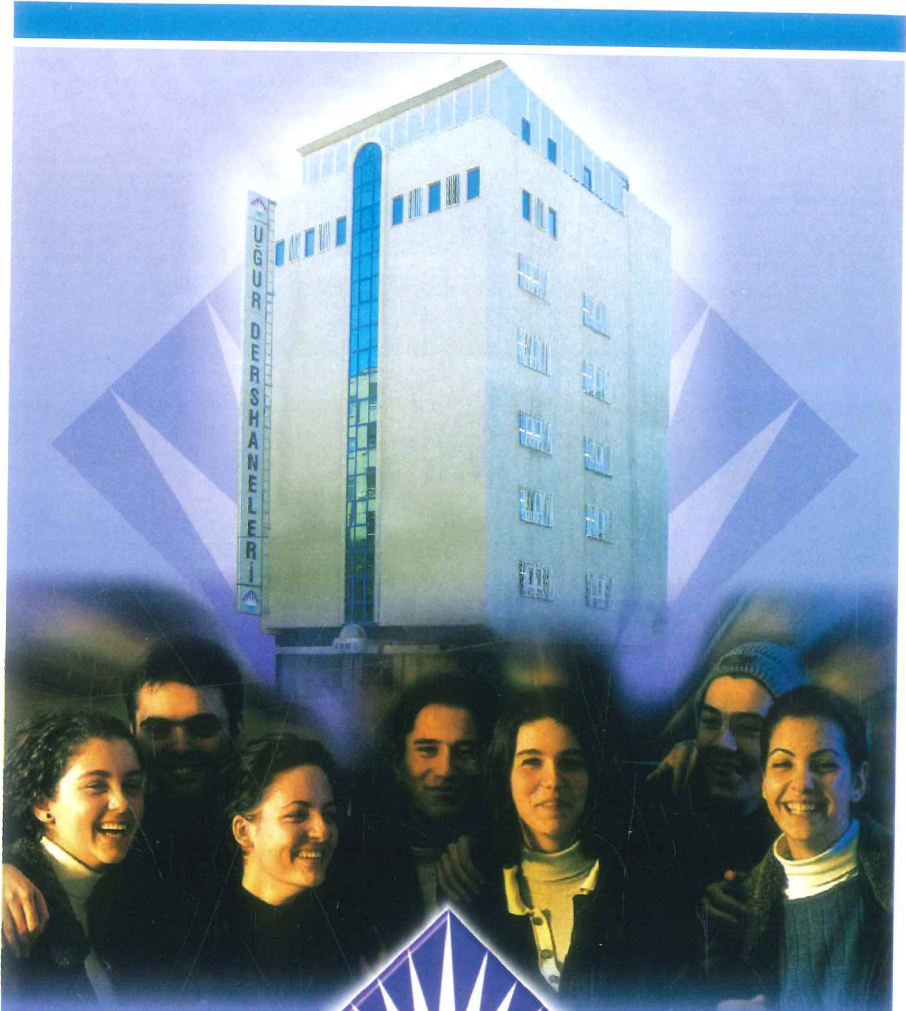
Otogar : 0.414 215 52 52 - 215 52 53

Faks : 0.414 313 32 64

TÜRKİYE'NİN HER YERİNDEN

444 44 63

**Başarı kişisel
çabanın yanında,
her konuda
desteklenmeyi
gerektirir.**

UĞUR DERSHANELERİ

**Eğitim
Geleceği
Düşünmektir!..**

Tel: 0414 314 00 07 - 314 00 08 Faks: 314 00 42
web: www.uğurdershanesi.com.tr e-mail: sanliurfa@uğurdershanesi.com.tr

Sıra geceleri;
Arkadaşlıktır, dostluktur.
Paylaşmaktır, tanışmaktır,
Kırgın olanla barışmaktır.
Sevgidir, hoşgörüdür,
Fedakârlıkta yarışmaktır.
Sıra geceleri;
Âşıkların saz'a geldiği,
Çırakların diz'e geldiği,
Ustaların söz'e geldiği,
Âriflerin öz'e geldiği,
Yüreklerin yanıp köz'e geldiği,
Gönül güzelliklerinin göz'e geldiği gecelerdir.
Sıra geceleri;
Ses, saz, söz üstüne sohbetir.
Şiirdir, edebiyattır,
Musikidir, muhabbettir.

